

Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinlaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi tuomioistuinlaki. Ehdotettu laki koskisi kaikkia tuomioistuimia ja se sisältäisi yleiset säännökset tuomioistuinten ja tuomareista. Lakiin koottaisiin nykyisin eri tuomioistuimia koskevissa laeissa ja asetuksissa olevat säännökset tuomioistuinten tehtävistä, organisaatiosta ja hallinnosta sekä niiden jäsenistä ja muusta henkilöstöstä. Lakiin sisällytettäisiin myös tuomareiden nimittämisestä annetun lain ja asetuksen säännökset. Niin ikään valtion virkamieslain tuomarin virkamiesoikeudellista erityisasemaa koskeva sääntely ehdotetaan sijoitettavaksi tuomioistuinlakiin.

Tuomioistuinlailla kumottaisiin käräjäoikeuslaki, hovioikeuslaki, markkinaoikeudesta annettu laki, vakuutuslaki, tuomareiden nimittämisestä annettu laki sekä niiden nojalla annetut asetukset. Hallinto-oikeuslain ja hallinto-oikeusasetuksen säännökset pääosin kumottaisiin ja siirrettäisiin tuomioistuinlakiin. Korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä annettu laki sekä eräitä muita lakeja kumottaisiin. Korkeimmasta oikeudesta ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetut lait säilytettäisiin, ja niissä säädettäisiin näiden tuomioistuinten organisaatiosta, johtamisesta ja hallinnosta. Tuomioistuinlain säännökset tuomareista koskisivat pääosin myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäseniä. Niin ikään Ahvenanmaan hallintotuomioistuinta koskeva erillislaki jäisi voimaan, mutta tuomioistuinlakia sovellettaisiin myös hallintotuomioistuimeen.

Käräjäoikeuden ja hovioikeuden päätösvaltaista kokoonpanoa koskevat säännökset siirrettäisiin oikeudenkäymiskaareen. Erityistuomioistuimia koskevat erillislait jäisivät voimaan siltä osin kuin ne sisältävät oikeudenkäyntiä koskevia säännöksiä. Hallinto-oikeuksien, korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden päätösvaltaisesta kokoonpanosta säädettäisiin jatkossakin niitä koskevissa laeissa.

Tuomioistuinten ja tuomareista säädettäisiin lähtökohtaisesti vain lailla. Asetuksen tasoisesta sääntelystä pääsääntöisesti luovuttaisiin. Tarkemmat määräykset tuomioistuinten toiminnan järjestämisestä annettaisiin kunkin tuomioistuimen työjärjestyksessä.

Päällikkötuomareiden virat täytettäisiin pääsääntöisesti määräajaksi. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentit nimitettäisiin kuitenkin vakinaisesti. Hovioikeuksissa, hallinto-oikeuksissa, vakuutuslakissa, markkinaoikeudessa ja työtuomioistuimessa voisi olla koulutusvirkoina asessorin virkoja, joihin nimitettäisiin määräajaksi. Koulutuksen suunnittelusta vastaisi riippumaton tuomarinkoulutuslautakunta.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi muun muassa valtion virkamieslakia, sotilasoikeudenkäyntilakia, kielilakia, haastemieslakia ja kiinteistönmuodostamislakia. Esityksessä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi lait tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain voimaantulusta, käräjäoikeuden lautamiehistä, tuomioistuinharjoittelusta sekä tuomareiden nimeämisestä eräisiin kansainvälisiin tuomaritehtäviin.

Laki haastemieslain muuttamisesta ja oikeudenkäymiskaaren säännös käräjäoikeuden päätösvaltaisuudesta rikosasiassa on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Muut ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	9
1 JOHDANTO.....	9
1.1 Tuomioistuinlaitos.....	9
1.1.1 Perustuslain sääntely.....	9
1.1.2 Muu lainsäädäntö.....	10
2 NYKYTILA.....	12
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	12
2.1.1 Tuomioistuimet.....	12
2.1.2 Tuomarit.....	17
2.1.3 Asiantuntijajäsenet ja muut sivutoimiset jäsenet.....	22
2.1.4 Esittelijä ratkaisukokoonpanon jäsenenä.....	24
2.1.5 Asioiden jakaminen.....	25
2.1.6 Tuomareiden koulutus.....	26
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö.....	26
2.2.1 Yleistä.....	26
2.2.2 Päällikkötuomareiden nimittäminen määräajaksi Euroopan maissa.....	27
2.2.3 Tuomareiden koulutuksesta eräissä Euroopan maissa.....	27
2.2.4 Kansainväliset suositukset tuomarin asemasta tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä.....	27
2.3 Nykytilan arviointi.....	28
2.3.1 Sääntelyn selkeys ja taso.....	28
2.3.2 Tuomioistuinten johtamisjärjestelmä.....	28
2.3.3 Esittelijät ratkaisukokoonpanossa.....	30
2.3.4 Tuomareiden koulutuksen kehittäminen.....	30
2.3.5 Tuomarin virkamiesoikeudellinen asema.....	31
2.3.6 Asiantuntijajäsenet ja muut sivutoimiset jäsenet.....	33
2.3.7 Asioiden jakaminen.....	33
2.3.8 Tuomioistuinten voimavarat.....	34
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	35
3.1 Tavoitteet.....	35
3.1.1 Sääntelyn selkiyttäminen ja säädöstason korottaminen.....	35
3.1.2 Riippumattomuuden korostaminen.....	35
3.1.3 Lainkäytön laatu ja tuomioistuinten toiminnan tehostaminen.....	36
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	36
3.2.1 Sääntelyn rakenne.....	36
3.2.2 Tuomioistuinten johtamisjärjestelmä.....	37
3.2.3 Tuomareiden koulutus.....	39
3.2.4 Tuomarin virkamiesoikeudellinen asema.....	41
3.2.5 Asiantuntijajäsenet.....	42
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	43
3.3.1 Ehdotusten lainsäädännöllinen toteuttaminen.....	43
3.3.2 Tuomioistuinten hallinnon ja johtamisen uudistaminen.....	44

HE 7/2016 vp

3.3.3	Tuomareiden koulutuksen kehittäminen.....	45
3.3.4	Tuomarin nimittämistä koskevan sääntelyn tarkistaminen.....	50
3.3.5	Tuomarin virkamiesoikeudellista asemaa koskevan sääntelyn tarkistaminen....	50
3.3.6	Tuomioistuinten asiantuntijajäseniä koskevan sääntelyn yhtenäistäminen	52
3.3.7	Asioiden jakaminen.....	53
3.3.8	Tuomioistuinten resurssienkäytön tehostamista koskevat ehdotukset.....	54
3.3.9	Kokoonpanosäännösten tarkistaminen.....	54
4	ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	55
4.1	Taloudelliset vaikutukset.....	55
4.1.1	Johtamisjärjestelmän uudistaminen.....	55
4.1.2	Tuomarin koulutusjärjestelmän kehittäminen.....	56
4.2	Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	58
4.3	Vaikutukset henkilöstöön.....	59
4.4	Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	59
5	ASIAN VALMISTELU.....	60
5.1	Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	60
5.1.1	Tuomioistuinlakityöryhmä.....	60
5.1.2	Jatkovalmisteluhanke.....	62
5.1.3	Muu valmistelu.....	63
5.2	Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	63
6	RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	64
YKSIYTIKÖKOHTAISET PERUSTELUT.....		65
1	LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	65
1.1	Tuomioistuinlaki.....	65
I OSA	YLEISET SÄÄNNÖKSET.....	65
1 luku	Yleiset säännökset tuomioistumista ja tuomareista.....	65
II OSA	TUOMIOISTUIMET.....	69
2 luku	Käräjäoikeudet.....	69
3 luku	Hovioikeudet.....	72
4 luku	Hallinto-oikeudet.....	75
5 luku	Markkinaoikeus.....	76
6 luku	Työtuomioistuin.....	77
7 luku	Vakuutus-oikeus.....	77
8 luku	Tuomioistuimen työskentelyn järjestäminen, johtaminen ja hallinto.....	78
III OSA	TUOMARIT.....	83
9 luku	Tuomari tuomiovallan käyttäjänä ja virkamiehenä.....	83
10 luku	Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset.....	85
11 luku	Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen.....	88
12 luku	Määräaikaisen tuomarin nimittäminen.....	93
13 luku	Virkavapaus ja sijaisuudet.....	94
14 luku	Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen.....	96
15 luku	Kirjallinen varoitus ja virantoimituksesta pidättäminen.....	100
16 luku	Virkasuhteen päättymisen.....	102
IV OSA	ASiantuntijajäsenet ja muu henkilökunta.....	104
17 luku	Asiantuntijajäsenet.....	104
18 luku	Asessorit.....	111

HE 7/2016 vp

19 luku	Muu henkilöstö	114
V OSA	ERINÄISET SÄÄNNÖKSET	117
20 luku	Tuomarivalintalautakunta	117
21 luku	Tuomarinkoulutuslautakunta	118
22 luku	Virkarikosasiat	121
23 luku	Muutoksenhaku	121
24 luku	Voimaantulo ja siirtymäsäännökset	123
1.2	Laki tuomioistuinharjoittelusta	125
1.3	Laki käräjäoikeuden lautamiehistä	129
1.4	Laki ehdokkaiden nimeämisestä kansainvälisten tuomioistuinten ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuomarin ja jäsenen tehtäviin	132
1.5	Laki oikeudenkäynnistä vakuutus-oikeudessa	133
1 luku	Yleiset säännökset	133
2 luku	Päätösvaltaisuus	133
3 luku	Asian käsittely	135
4 luku	Ylimääräinen muutoksenhaku	136
5 luku	Erinäiset säännökset	136
1.6	Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa	136
1 luku	Yleiset säännökset	136
1 a luku	Yleiset säännökset asian käsittelystä	136
6 luku	Erinäiset säännökset	138
1.7	Laki työtuomioistuimesta	138
1.8	Laki korkeimmasta oikeudesta	140
1.9	Laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta	141
1.10	Laki Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta	142
1.11	Oikeudenkäymiskaari	142
1 luku	Yleiset säännökset	143
2 luku	Päätösvaltaisuudesta	143
3 luku	Käräjäoikeudesta	147
26 luku	Valitusasian käsittelyn jatkaminen hovioikeudessa	147
1.12	Hallinto-oikeuslaki	147
1.13	Valtion virkamieslaki	149
12 luku	Tuomarit	151
1.14	Laki tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä	151
1.15	Laki tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain voimaanpanosta	152
1.16	Sotilasoikeudenkäyntilaki	152
1.17	Kielilaki	153
1.18	Haastemieslaki	154
1.19	Kiinteistönmuodostamislaki	156
1.20	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta	156
1.21	Lakiehdotukset 21—55	156
1.22	Lakiehdotukset 56—57	156
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	157
3	VOIMAANTULO JA SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET	157
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	158
4.1	Yleistä	158
4.2	Määräaikaiset tehtävät	158

HE 7/2016 vp

4.3	Tuomarin virkojen erittely talousarviossa.....	159
4.4	Tuomarin asema tuomioistuinlaitoksen uudelleen järjestämisessä.....	159
4.5	Tuomarin pidättäminen virantoimituksesta.....	160
4.6	Tuomioistuimen asiantuntijajäsenet.....	160
LAKIEHDOTUKSET		161
1.	Tuomioistuinlaki	161
2.	Laki tuomioistuinharjoittelusta	202
3.	Laki käräjäoikeuden lautamiehistä.....	207
4.	Laki ehdokkaiden nimeämisestä kansainvälisten tuomioistuinten ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuomarin ja jäsenen tehtäviin	211
5.	Laki oikeudenkäynnistä vakuutus-oikeudessa.....	213
6.	Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain muuttamisesta	219
7.	Laki työtuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta	224
Laki oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa		224
8.	Laki korkeimmasta oikeudesta annetun lain muuttamisesta	226
9.	Laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain muuttamisesta.....	227
10.	Laki Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta	228
11.	Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta.....	230
12.	Laki hallinto-oikeuslain muuttamisesta	233
13.	Laki valtion virkamieslain muuttamisesta	235
14.	Laki tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain muuttamisesta	238
15.	Laki tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain voimaansaattamisesta	239
16.	Laki sotilasoikeudenkäyntilain muuttamisesta.....	240
17.	Laki kielilain 16 a ja 26 §:n muuttamisesta	241
18.	Laki haastemieslain muuttamisesta	242
19.	Laki kiinteistönmuodostamislain 243 §:n muuttamisesta	244
20.	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta....	245
21.	Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	246
22.	Laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain 17 §:n muuttamisesta.....	247
23.	Laki avioliittolain 17 a §:n muuttamisesta	248
24.	Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 237 §:n muuttamisesta.....	249
25.	Laki maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain 40 §:n muuttamisesta.....	250
26.	Laki maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 32 §:n muuttamisesta	251
27.	Laki maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta	252
28.	Laki julkisten alojen eläkelain 139 §:n muuttamisesta	253
29.	Laki työntekijän eläkelain 128 §:n muuttamisesta.....	254
30.	Laki maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 57 §:n muuttamisesta.....	255
31.	Laki yrittäjän eläkelain 124 §:n muuttamisesta.....	256

HE 7/2016 vp

32. Laki maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n muuttamisesta	257
33. Laki merimieseläkelain 125 §:n muuttamisesta	258
34. Laki kansaneläkelain 77 §:n muuttamisesta	259
35. Laki vammaisetuksista annetun lain 36 §:n muuttamisesta	260
36. Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 35 §:n muuttamisesta	261
37. Laki työttömyysturvalain 12 a luvun 2 §:n muuttamisesta	262
38. Laki työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 5 §:n muuttamisesta.....	263
39. Laki sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta	264
40. Laki kuvaohjelmalain 32 §:n muuttamisesta.....	265
41. Laki opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta annetun lain 4 §:n muuttamisesta ...	266
42. Laki opintotuen muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta ..	267
43. Laki tekijänoikeuslain 61 b §:n muuttamisesta	268
44. Laki tavaramerkkilain 43 b §:n muuttamisesta	269
45. Laki patenttilain 66 c §:n muuttamisesta.....	270
46. Laki mallioikeuslain 43 c §:n muuttamisesta.....	271
47. Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 11 a §:n muuttamisesta.....	272
48. Laki toiminimilain 29 b §:n muuttamisesta	273
49. Laki yhteismerkkilain 6 d §:n muuttamisesta	274
50. Laki yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain 43 b §:n muuttamisesta.....	275
51. Laki hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain 44 b §:n muuttamisesta	276
52. Laki kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain 47 b §:n muuttamisesta	277
53. Laki puutavaran mittauksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta	278
54. Laki maaseutuelinkeinoasioiden muutoksenhaku-uudistuksen voimaanpanosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	279
55. Laki yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	280
56. Laki eräiden tuomarin ja valtuutetun esteellisyyttä koskevain säännösten soveltamisesta naiseen annetun lain kumoamisesta	281
57. Laki sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevistä yleisistä alioikeuksista annetun lain kumoamisesta.....	282
LIITE	283
RINNAKKAISTEKSTIT	283
6. Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain muuttamisesta	283
7. Laki työtuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta	291
Laki oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa	291
8. Laki korkeimmasta oikeudesta annetun lain muuttamisesta	296
9. Laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain muuttamisesta.....	298
10. Laki Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta.....	300
11. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta.....	302
12. Laki hallinto-oikeuslain muuttamisesta	308
13. Laki valtion virkamieslain muuttamisesta	316

HE 7/2016 vp

14. Laki tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain muuttamisesta	324
16. Laki sotilasoikeudenkäyntilain muuttamisesta.....	326
17. Laki kielilain 16 a ja 26 §:n muuttamisesta	328
18. Laki haastemieslain muuttamisesta.....	329
19. Laki kiinteistönmuodostamislain 243 §:n muuttamisesta	332
20. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta....	334
21. Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	335
22. Laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain 17 §:n muuttamisesta.....	337
23. Laki avioliittolain 17 a §:n muuttamisesta	339
24. Laki työtapaturma- ja ammattitaitulain 237 §:n muuttamisesta.....	340
25. Laki maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain 40 §:n muuttamisesta.....	341
26. Laki maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 32 §:n muuttamisesta	342
27. Laki maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta	343
28. Laki julkisten alojen eläkelain 139 §:n muuttamisesta	344
29. Laki työntekijän eläkelain 128 §:n muuttamisesta.....	345
30. Laki maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 57 §:n muuttamisesta.....	347
31. Laki yrittäjän eläkelain 124 §:n muuttamisesta.....	348
32. Laki maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n muuttamisesta	349
33. Laki merimieseläkelain 125 §:n muuttamisesta	350
34. Laki kansaneläkelain 77 §:n muuttamisesta.....	351
35. Laki vammaisetuksista annetun lain 36 §:n muuttamisesta	352
36. Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 35 §:n muuttamisesta	353
37. Laki työttömyysturvalain 12 a luvun 2 §:n muuttamisesta	354
38. Laki työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 5 §:n muuttamisesta.....	356
39. Laki sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta	357
40. Laki kuvaohjelmalain 32 §:n muuttamisesta.....	358
41. Laki opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta annetun lain 4 §:n muuttamisesta ...	359
42. Laki opintotuen muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta ..	360
43. Laki tekijänoikeuslain 61 b §:n muuttamisesta.....	361
44. Laki tavaramerkkilain 43 b §:n muuttamisesta	362
45. Laki patenttilain 66 c §:n muuttamisesta.....	363
46. Laki mallioikeuslain 43 c §:n muuttamisesta.....	364
47. Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 11 a §:n muuttamisesta.....	365
48. Laki toiminimilain 29 b §:n muuttamisesta	366
49. Laki yhteismerkkilain 6 d §:n muuttamisesta	367

HE 7/2016 vp

50. Laki yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain 43 b §:n muuttamisesta.....	368
51. Laki hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain 44 b §:n muuttamisesta.....	369
52. Laki kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain 47 b §:n muuttamisesta.....	370
53. Laki puutavaran mittauksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta.....	371
54. Laki maaseutuelinkeinoasioiden muutoksenhaku-uudistuksen voimaantulon annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	372
55. Laki yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	373

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

1.1 Tuomioistuinlaitos

1.1.1 Perustuslain sääntely

Tuomioistuinten yhteiskunnallinen asema ja tehtävät on säännelty perustuslaissa. Valtiovallan kolmijako-oppia ilmentävän perustuslain 3 §:n mukaan tuomiovallan käyttö kuuluu riippumattomille tuomioistuimille, joista ylimpinä tuomioistuimina ovat korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus.

Lainkäyttöä koskevat säännökset sisältyvät perustuslain 9 lukuun. Lain 98 §:ssä säädetään tuomioistuinlaitoksen perusrakenteesta. Sen mukaan yleisiä tuomioistuimia ovat korkein oikeus, hovioikeudet ja kärjäoikeudet. Yleisiä hallintotuomioistuimia ovat korkein hallinto-oikeus ja alueelliset hallinto-oikeudet. Erikseen määrätyllä toimialalla tuomiovaltaa käyttävistä erityistuomioistuimista säädetään lailla. Suomessa on 27 kärjäoikeutta, viisi hovioikeutta ja kuusi hallinto-oikeutta. Erityistuomioistuimia ovat työtuomioistuin, markkinaoikeus ja vakuutus-oikeus.

Perustuslain 99 §:ssä säädetään ylimpien tuomioistuinten tehtävistä. Korkein oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa riita- ja rikosasioissa ja korkein hallinto-oikeus hallintolainkäyttöasioissa. Ylimmät tuomioistuimet valvovat myös lainkäyttöä omalla toimialallaan. Perustuslain 100 §:ssä on yleiset säännökset ylimpien tuomioistuinten kokoonpanosta.

Valtakunnanoikeus on perustuslain 101 §:ään perustuva erityinen tuomioistuin. Se käsittelee syytteen, joka nostetaan muun muassa valtioneuvoston jäsentä tai ylimpien tuomioistuinten jäsentä vastaan lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa. Valtakunnanoikeus ei ole samalla tavoin osa tuomioistuinlaitosta kuin muut tuomioistuimet. Valtakunnanoikeuteen kuuluu perustuslaissa mainittujen ylimpien tuomareiden lisäksi jäsenenä eduskunnan valitsevia jäseniä. Valtakunnanoikeudella ei ole omaa henkilöstöä tai omia toimitiloja.

Perustuslain 98 § kieltää satunnaisten tuomioistuinten asettamisen. Tuomioistuinta ei saa perustaa tai asettaa vain yksittäistapausta varten. Tästä poikkeuksena ovat sota-oikeudet.

Tuomioistuimen riippumattomuutta turvataan tuomareiden nimittämismenettelyllä ja virassapysymisoikeudella. Perustuslain 102 §:n mukaan vakinaiset tuomarit nimittää tasavallan presidentti laissa säädetyn menettelyn mukaisesti. Muiden tuomareiden nimittämisestä säädetään lailla. Vakinaiseen virkaan nimitetyn tuomarin virassa pysymisen suoja on vahva. Hänet voidaan perustuslain 103 §:n nojalla julistaa virkansa menettäneeksi ainoastaan tuomioistuimen tuomiolla. Tuomaria ei myöskään saa ilman suostumustaan siirtää toiseen virkaan, ellei siirto johdu tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestämisestä. Tuomarin velvollisuudesta erota virasta

määräiässä tai työkykynsä menetettyään säädetään lailla. Myös tuomareiden virkasuhteen perusteista säädetään lailla. Tuomarin virassapysymisoikeus koskee myös määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitettyä tuomaria tämän nimityksen keston ajan.

1.1.2 Muu lainsäädäntö

Yleistä tuomioistuimia ja tuomareita koskevasta lainsäädännöstä

Tuomioistuinten lukumäärästä, toimivallasta ja tehtävistä, johtamisesta ja hallinnosta, jäsenistä sekä muusta henkilöstöstä säädetään erikseen korkeinta oikeutta, korkeinta hallinto-oikeutta, hovioikeuksia, kärjäoikeuksia, hallinto-oikeuksia sekä työtuomioistuinta, vakuutus-oikeutta ja markkinaoikeutta koskevissa laeissa. Ylimpiä tuomioistuimia ja markkinaoikeutta lukuun ottamatta lakeja täydentävät asetukset (niin sanotut organisaatiolait ja -asetukset).

Tarkempia määräyksiä työskentelyn järjestämisestä tuomioistuimissa on kunkin tuomioistuinten työjärjestyksessä.

Oikeudenkäynnistä tuomioistuimissa säädetään tuomioistuinmenettelyä koskevissa laeissa, kuten oikeudenkäymiskaarissa (4/1734), oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) sekä useissa erityislaeissa.

Organisaatiolait ja -asetukset

Kärjäoikeuksista säädetään kärjäoikeuslaissa (581/1993) ja sen nojalla annetussa kärjäoikeusasetuksessa (582/1993). Hovioikeuksia koskevia säännöksiä on hovioikeuslaissa (56/1994) ja hovioikeusasetuksessa (211/1994). Vastaavasti hallinto-oikeuksista säädetään hallinto-oikeuslaissa (430/1999) ja sen nojalla annetussa hallinto-oikeusasetuksessa (438/1999). Niin ikään ylimmistä oikeuksista on omat lakinsa, jotka on hiljattain uudistettu. Laki korkeimmasta oikeudesta (665/2005) ja laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta (1265/2006) korvasivat vanhat vuodelta 1918 peräisin olleet samannimiset lait. Lisäksi korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä on oma lakinsa (laki korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä, 1266/2006), kun taas hallinto-oikeuksien asiantuntijajäsenistä säädetään osana hallinto-oikeuslakia. Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta on lisäksi oma lakinsa (laki Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta, 547/1994).

Kustakin erityistuomioistuimesta on oma lakinsa. Markkinaoikeudesta säädetään markkinaoikeudesta annetussa laissa (99/2013). Työtuomioistuimesta 1970-luvulla annettua lakia (646/1974) on uudistettu useita kertoja niin, että vain osa sen säännöksistä on enää alkuperäisessä asussaan. Lakia täydentää työtuomioistuimesta annettu asetus (201/1983). Vakuutus-oikeudesta säädetään vakuutuslaissa (132/2003) ja valtioneuvoston asetuksessa vakuutus-oikeudesta (237/2003).

Valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioiden käsittelystä annetussa laissa (196/2000) säädetään valtakunnanoikeuden toimivallasta, kokoonpanosta ja prosessista sekä ministerivastuuasioiden käsittelystä eduskunnassa. Valtakunnanoikeutta koskevaan sääntelyyn ei tässä esityksessä ehdoteta muutoksia.

Sotaoikeuksista säädetään sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 6 luvussa. Sotaoikeus voidaan sotatilan aikana perustaa käsittelemään rikosasioita, jotka normaalisti kuuluisivat käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Myöskään sotaoikeuksia koskevaan sääntelyyn ei tässä esityksessä ehdoteta muutoksia.

Oikeudenkäyntiä koskevat lait

Oikeudenkäymiskaarta sovelletaan oikeudenkäyntiin yleisissä tuomioistuimissa. Rikosasioiden käsittelyssä noudatetaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia, jota oikeudenkäymiskaari täydentää. Oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 1 §:n mukaan yleisiä tuomioistuinlaitoksesta. Oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 1 §:n mukaan yleisiä tuomioistuinten jäsenistä ja tuomarinvalan antamisesta. Käräjäoikeutta koskevia yleisiä säännöksiä on 3 luvussa. Tuomioistuinten päätösvaltaisuudesta säädetään oikeudenkäymiskaaren 2 luvussa ja ratkaisukokoonpanossa äänestämisestä 23 luvussa. Hovioikeuden istuntojen järjestämisestä säädetään 26 luvun 13 §:ssä.

Työtuomioistuimesta annetussa laissa säädetään päätösvaltaisesta kokoonpanosta, asioiden käsittelystä ja puhevallan käyttämisestä. Muilta osin työtuomioistuinprosessiin sovelletaan viittaussäännösten perusteella oikeudenkäymiskaaren säännöksiä ja valitusasioissa hallintolainkäyttölakia.

Oikeudenkäynnissä hallintotuomioistuimissa noudatetaan hallintolainkäyttölakia ja eräitä esimerkiksi todistelua ja tuomarin esteellisyyttä koskevia oikeudenkäymiskaaren säännöksiä. Oikeudenkäymiskaaresta poiketen hallintolainkäyttölaki ei sisällä tuomioistuinten tai niiden päätösvaltaisuutta koskevia säännöksiä. Niistä säädetään hallinto-oikeuslaissa ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa.

Hallintolainkäyttölakia tai oikeudenkäymiskaarta sovelletaan markkinaoikeudessa eräiden asioiden käsittelyssä sen mukaan kuin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa (100/2013) säädetään. Myös markkinaoikeuden päätösvaltaisuutta koskevat säännökset ovat markkinaoikeudesta annetussa laissa.

Vakuutuslainkäyttötoiminnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia. Vakuutuslainkäyttötoiminnassa on kuitenkin eräitä asian käsittelyä koskevia erityissäännöksiä.

Virkamieslainsäädäntö ja nimittäminen

Tuomari on valtion virkamies, johon sovelletaan valtion virkamieslakia (750/1994, jäljempänä *virkamieslaki*). Lakia täydentää sen nojalla annettu valtion virkamiesasetus (971/1994, jäljempänä *virkamiesasetus*). Tuomarin perustuslaillisesta asemasta johtuu, että kaikkia virkamieslain säännöksiä ei sovelleta tuomariin tai tuomarin virkaan. Virkamieslakia ja -asetusta sovelletaan myös muuhun tuomioistuinlaitoksen virkasuhteiseen henkilöstöön. Perustuslain edellyttämällä tavalla tuomareiden nimittämisestä on oma erityislakinsa (laki tuomareiden nimittämisestä 205/2000, jäljempänä *nimittämislaki*). Lakia täydentää valtioneuvoston asetus tuomareiden nimittämisestä (427/2000, jäljempänä *nimittämisasetus*).

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Tuomioistuimet

Käräjäoikeudet

Käräjäoikeudet käsittelevät ensimmäisenä oikeusasteena rikos-, riita- ja hakemusasioita. Käräjäoikeudet on lueteltu käräjäoikeuslain 1 §:ssä.

Käräjäoikeuksien tuomiopiiriin kuuluu yksi tai useampi kunta sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella käräjäoikeuksien tuomiopiireistä säädetään (1053/2014). Lailla eräitä asioita on keskitetty vain tiettyjen käräjäoikeuksien käsiteltäväksi. Käräjäoikeuksien kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista säädetään oikeusministeriön asetuksella (454/2009).

Käräjäoikeudessa on päällikkötuomarina laamanni ja muina jäseninä käräjätuomareita. Maa-oikeutena toimivassa käräjäoikeudessa on lisäksi maa-oikeusasioiden vastuutuomari ja maa-oikeusinsinöörejä. Asioiden käsittelyyn voi osallistua lisäksi lautamiehiä. Lautamiesten lukumäärän vahvistamista, valintaa, istuntoihin osallistumista ja palkkioita koskevat yksityiskohdalliset säännökset ovat käräjäoikeuslaissa ja -asetuksessa. Sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevissä käräjäoikeuksissa, samoin kuin Helsingin hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa, on lisäksi sotilasjäseniä.

Käräjäoikeudessa voi olla lainoppineita käräjäviskaaleita ja tuomioistuinharjoittelua suorittavia käräjänotaareita. Tuomioistuinharjoittelusta säädetään käräjäoikeuslain ja -asetuksen lisäksi valtioneuvoston asetuksella tuomioistuinharjoittelusta (1043/2011).

Käräjäoikeudessa on kansliahenkilökuntaa ja haastemiehiä. Neljässä käräjäoikeudessa on myös hallintojohtajan tai -päällikön virka.

Hovioikeudet

Hovioikeuksien päätehtävä on käsitellä valitukset ja kantelut käräjäoikeuden ratkaisuksista. Lisäksi hovioikeudet käsittelevät ensimmäisenä oikeusasteena tuomareita ja syyttäjiä koskevat virkasyyteasiat. Hovioikeudelle kuuluu myös käräjäoikeuksien oikeushallintoasioiden käsittely.

Hovioikeuksia ovat Turun, Vaasan, Itä-Suomen, Helsingin ja Rovaniemen hovioikeudet. Hovioikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi käräjäoikeus. Tuomiopiirijaotuksesta säädetään valtioneuvoston asetuksella hovioikeuksien tuomiopiireistä (337/2013). Hovioikeuksilla on pääsääntöisesti yksi kanslia.

Hovioikeuden jäseniä ovat päällikkötuomarina presidentti sekä muina jäseninä hovioikeuden neuvokset.

Hovioikeudessa on esittelijöinä asessoreja ja viskaaleja. Hovioikeuslain 9 §:ssä tarkoitetuissa asioissa kokoonpanon jäsenenä voi olla myös esittelijä, jolla on laissa vaadittu kokemus esittelijän tai käräjätuomarin tehtävistä. Myös tuomioistuinharjoittelua hovioikeudessa suorittava käräjänotaari voi toimia esittelijänä.

Hovioikeudessa on kansliapäällikön virka, jonka kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Hovioikeudessa on lisäksi muuta henkilökuntaa.

Korkein oikeus

Korkeimmasta oikeudesta säädetään korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa. Korkeimman oikeuden työjärjestyksessä (576/2006) on tarkemmat määräykset asioiden käsittelystä ja työskentelystä.

Korkein oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa riita- ja rikosasioissa sekä valvoo lainkäyttöä omalla toimialallaan. Sen tärkein tehtävä on ennakkopäätösten antaminen. Lainkäyttöasioina korkein oikeus käsittelee valitukset hovioikeuksien ja myös eräistä vakuutus- ja markkinaoikeuden ja käräjäoikeuden maa- ja maatalousoikeutena tekemistä ratkaisuksista. Eräin edellytyksin käräjäoikeuden ratkaisusta voidaan hakea suoraan valituslupaa korkeimmalta oikeudelta. Myös eräissä rikoksentehtävien luovuttamista koskevissa asioissa käräjäoikeuden ratkaisusta valitetaan suoraan korkeimpaan oikeuteen. Korkein oikeus käsittelee myös ylimääräistä muutoksenhaku koskevat asiat sekä ensimmäisenä ja ainoana oikeusasteena hovioikeuden tuomareita ja ylimpiä syyttäjiä koskevat virkarikosasiat. Korkein oikeus antaa myös lausuntoja armahdusasioissa, rikoksentehtävien luovuttamista koskevissa asioissa ja lainsäädäntöasioissa. Korkein oikeus käsittelee myös oikeushallintoasioita.

Korkeimman oikeuden jäseniä ovat presidentti ja muina jäseninä vähintään 15 oikeusneuvosta. Korkeimmassa oikeudessa voi lisäksi olla määräaikaisia jäseniä.

Korkeimmassa oikeudessa on esittelijöinä kansliapäällikkö, esittelijäneuvoksia, vanhempia oikeussihteereitä ja oikeussihteereitä. Korkeimman oikeuden esittelijälle on lailla turvattu tuomaria vastaava virassapysymisoikeus. Korkeimman oikeuden esittelijänviroista enintään kolmasosa voi olla määräajaksi täytettäviä esittelijäneuvoksen virkoja. Korkeimmassa oikeudessa on myös muuta henkilökuntaa.

Hallinto-oikeudet

Hallinto-oikeus käsittelee hallintopäätöksistä tehtävät valitukset, hallintoriita-asiat ja muut asiat sen mukaan kuin hallintolainkäyttölaissa tai muussa laissa säädetään.

Hallinto-oikeuksia ovat Helsingin, Hämeenlinnan, Itä-Suomen, Pohjois-Suomen, Turun ja Vaasan hallinto-oikeudet. Hallinto-oikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi maakunta. Tuomiopiireistä säädetään valtioneuvoston asetuksella hallinto-oikeuksien tuomiopiireistä (338/2013).

Hallinto-oikeuden jäseniä ovat päällikkötuomarina ylituomari ja muina jäseninä hallinto-oikeustuomarit. Vesilain (587/2011) ja ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaiset asiat on keskitetty käsiteltäväksi Vaasan hallinto-oikeudessa, jossa on myös tekniikan tai luonnontieteen alaan perehtyneitä ei-lainoppineita hallinto-oikeustuomareita. Hallinto-oikeudessa on lisäksi asiantuntijajäseniä, jotka osallistuvat tiettyjen asioiden käsittelyyn sen mukaan kuin hallinto-oikeuslaissa säädetään.

Esittelijöinä hallinto-oikeudessa ovat hallinto-oikeussihteerit ja notaarit. Ensiksi mainittuun virkaan kelpoisuusvaatimuksena on ylempi oikeustieteellinen korkeakoulututkinto ja notaarin virkaan soveltuva korkeakoulututkinto. Myös tuomioistuinharjoittelua hallinto-oikeudessa suorittava käräjännotaari voi toimia esittelijänä.

Ylituomari voi määrätä hallinto-oikeustuomarin tai muun virkamiehen toimimaan hallintopäällikkönä. Hallinto-oikeudessa on myös muuta henkilökuntaa.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuin

Hallinto-oikeuslain 1 §:n 3 momentin mukaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta säädetään erikseen. Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta annetun lain mukaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä hallinto-oikeuslaissa tai muussa laissa säädetään hallinto-oikeudesta. Hallintotuomioistuin toimii Ahvenanmaan käräjäoikeuden yhteydessä, jonka laamanni on hallintotuomioistuimen hallinnollinen päällikkö. Tämä hoitaa niitä tehtäviä, jotka hallinto-oikeuslain mukaan kuuluvat ylituomarille. Ahvenanmaan hallintotuomioistuimessa on lisäksi hallintotuomari, johon sovelletaan, mitä hallinto-oikeustuomarista säädetään. Hallintotuomioistuimen jäseniä ovat hallintotuomarin ja käräjäoikeuden laamannin lisäksi Ahvenanmaan käräjäoikeuden käräjätuomarit. Hallintotuomioistuimessa on lisäksi varajäseniä, jotka korkein oikeus määrää siltä varalta, että varsinainen jäsen on estynyt.

Korkein hallinto-oikeus

Korkeimmasta hallinto-oikeudesta säädetään korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa. Korkeimman hallinto-oikeuden työjärjestyksessä (1000/2013) on tarkemmat määräykset asioiden käsittelystä ja työskentelystä.

Korkein hallinto-oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa hallintolainkäyttöasioissa ja valvoo lainkäyttöä omalla toimialallaan. Lainkäyttöasioina korkein hallinto-oikeus käsittelee valitukset, jotka on tehty hallinto-oikeuksien ja eräistä markkinaoikeuden ratkaisuksista. Lisäksi se käsittelee valtioneuvoston, ministeriöiden ja muiden viranomaisten päätöksistä tehtyjä valituksia. Korkein hallinto-oikeus antaa myös lausuntoja lainsäädäntöasioissa, käsittelee oikeushallintoasioita ja hoitaa muita lailla sille säädettyjä tehtäviä.

Korkeimman hallinto-oikeuden jäseniä ovat presidentti ja vähintään 15 hallintoneuvosta. Lisäksi voi olla määräaikaista hallintoneuvoksia. Vesilaissa ja ympäristönsuojelulaissa tarkoitetuissa asioissa sekä patenttia, hyödyllisyysmallia ja integroidun piirin piirimallia koskeissa asioissa oikeuden kokoonpanoon kuuluu lainoppineiden jäsenten lisäksi kaksi asianomaisten alan asiantuntijajäsentä. Asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä säädetään korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä annetussa laissa.

Korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöitä ovat kansliapäällikkö, esittelijäneuvokset ja oikeussihteerit. Esittelijöihin sovelletaan perustuslain 103 §:ssä säädettyä tuomarin virassapysymisoikeutta. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on myös muuta henkilökuntaa.

Markkinaoikeus

Markkinaoikeus on erityistuomioistuin, joka käsittelee kilpailu- ja valvonta-asioita, hankinta-asioita, teollis- ja tekijänoikeudellisia sekä markkinaoikeudellisia asioita. Markkinaoikeuden toimivalta kattaa koko maan. Markkinaoikeuden ratkaisuun voidaan asiasta riippuen hakea muutosta joko korkeimmalta oikeudelta tai korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa säädetään.

Markkinaoikeuden jäseniä ovat päällikkötuomarina ylituomari sekä muina jäseninä markkinaoikeustuomarit ja markkinaoikeusinsinöörit. Ylituomarilta ja markkinaoikeustuomarilta edellytetään tuomareiden yleisten kelpoisuusvaatimusten lisäksi perehtyneisyyttä kilpailu- tai val-

vonta-asioihin taikka hankinta-asioihin, teollis- tai tekijänoikeudellisiin asioihin taikka markkinaoikeudellisiin asioihin. Markkinaoikeusinsinööriltä vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto tekniikan alalta. Hänen tulee olla perehtynyt patenttiasioihin sekä omata tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Markkinaoikeudessa on lisäksi sivutoimisia asiantuntijajäseniä sen mukaan kuin markkinaoikeudesta annetussa laissa säädetään.

Markkinaoikeudessa on lainoppineita markkinaoikeussihteereitä, jotka avustavat tuomareita asioiden valmistelussa. Markkinaoikeussihteerit eivät toimi esittelijöinä. Markkinaoikeudessa on lisäksi kansliapäällikkö ja muuta henkilökuntaa.

Työtuomioistuin

Työtuomioistuin käsittelee työehto- ja virkaehtosopimusten soveltamisesta ja tulkinnasta johtuvat riita-asiat ja työrauharikkomukset. Työtuomioistuimen tehtävänä on käsitellä ja ratkaista työehto- ja virkaehtosopimuksia koskevat riita-asiat sekä työehto- ja virkaehtosopimuslakeihin perustuvat, työtuomioistuimesta annetussa laissa tarkemmin määritellyt riita-asiat. Lisäksi työtuomioistuin ratkaisee muutoksenhakutuomioistuimena työehtosopimuksen yleissitovuuden vahvistamislautakunnan päätöksistä tehdyt valitukset ja työneuvoston eräissä poikkeuslupa-asioissa antamista ratkaisuksista tehdyt valitukset. Työtuomioistuin on edellä mainituissa asioissa ainoa toimivaltainen tuomioistuin. Sen tuomioihin ei voida hakea muutosta, vaan ne ovat lopullisia ja heti täytäntöönpantavissa. Korkein oikeus voi kuitenkin purkaa työtuomioistuimen tuomion samoin edellytyksin kuin muidenkin tuomioistuinten tuomiot.

Työnantajan ja työntekijän välisestä työsopimuksesta aiheutuvat riidat käsitellään asianomaisessa käräjäoikeudessa ja virkasuhteisten vastaavat riidat hallinto-oikeudessa. Työtuomioistuin antaa näille tuomioistuimille lausuntoja asioissa, joiden ratkaiseminen edellyttää erityistä työehto- ja virkaehtosopimusolojen tuntemusta.

Työtuomioistuimen jäseniä ovat presidentti ja työtuomioistuinneuvos. He toimivat työtuomioistuimen puheenjohtajina. Lisäksi työtuomioistuimessa on sivutoimisia jäseniä.

Työtuomioistuimen lainoppineet sihteerit toimivat valmistelijoina tai esittelijöinä. Presidentti voi määrätä työtuomioistuimen sihteerin vastaamaan ja huolehtimaan hallinto- ja talousasioiden hoitamisesta. Työtuomioistuimessa on lisäksi muuta henkilökuntaa.

Vakuutus oikeus

Vakuutus oikeus on toimeentuloturva-asioden erityistuomioistuin. Vakuutus oikeudessa käsiteltävät asiat koskevat muun muassa henkilön oikeutta työeläkkeeseen, kansaneläkkeeseen, työttömyysetuuteen, palkkaturvaan, asumistukeen, opintotukeen, Kansaneläkelaitoksen maksamiin vammaisetuuksiin, sairausvakuutuslain mukaiseen etuuteen, kuntoutukseen sekä oikeutta korvaukseen työtapaturman, ammattitaudin, rikosvahingon, sotilasvamman tai sotilastapaturman perusteella.

Toimeentuloturva-asioden muutoksenhakujärjestelmä on pääosin kaksivaiheinen. Etuuksia myöntävien laitosten ja yhtiöiden antamiin päätöksiin haetaan yleensä muutosta kyseessä olevia asioita käsittelevältä muutoksenhakulautakunnalta. Muutoksenhakulautakuntien antamiin päätöksiin haetaan muutosta vakuutus oikeudelta, joka on ylin muutoksenhakuaste. Sen päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla. Eräissä tapaturmavakuutuslainsäädäntöön perustuvaa korvausta koskevissa asioissa on kuitenkin mahdollisuus hakea valituslupaa korkeimmalta oikeudelta.

Vakuutusosoikeuden jäseniä ovat päällikkötuomarina ylituomari sekä muina jäseninä vakuutusosoikeustuomarit. Lisäksi vakuutusosoikeudessa on sivutoimisia jäseniä. Kullakin sivutoimisella jäsenellä on kaksi varajäsentä.

Vakuutusosoikeudessa on esittelijöinä kansliapäällikkö, asessoreja ja vakuutusosoikeussihteereitä. Esittelijät ovat ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneita ja osallistuvat eräiden asioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen myös vakuutusosoikeuden ratkaisukokoonpanon jäseninä. Vakuutusosoikeudessa on lisäksi muuta henkilökuntaa.

Tuomioistuinten johtaminen ja hallinto

Tuomioistuimet vastaavat itse toimintansa järjestämisestä. Organisaatiolakien mukaan tuomioistuimia johtaa ja niiden tuloksellisuudesta vastaa päällikkötuomari. Tuomioistuinta johtaessaan päällikkötuomarin tehtävänä on muun muassa huolehtia tuomioistuimen toimintakyvystä ja kehittämisestä, valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta, asettaa tulostavoitteet ja valvoa niiden toteutumista. Hänen tulee myös osallistua lainkäyttötoimintaan.

Tuomioistuimet voivat asioita käsitellessään toimia lainkäyttöyksiköihin jakautuneina. Käräjäoikeudet, kaikkein pienimpiä lukuun ottamatta, hovioikeudet ja vakuutusosoikeus jakautuvat osastoihin. Hallinto-oikeudet, markkinaoikeus ja korkein hallinto-oikeus jakautuvat jaostoihin. Korkeimmassa oikeudessa ja työtuomioistuimessa ei ole osastojakoa.

Perusteena osastoihin tai jaostoihin jakautumiselle voi olla esimerkiksi lainkäyttöasioissa tarvittavan asiantuntemuksen ja käsittelyn sujuvuuden turvaaminen. Jakautumisesta määrätään tuomioistuimen työjärjestyksessä. Käräjäoikeuksiin on oikeusministeriön päätöksellä voitu perustaa osasto myös virka-alueen suomen- ja ruotsinkielisen väestön kielellisten oikeuksien turvaamiseksi. Säännöksen tarve on käytännössä osoittautunut vähäiseksi.

Käräjäoikeuksissa, hallinto-oikeuksissa ja markkinaoikeudessa osaston johtajan tai jaoston puheenjohtajan tehtävät ovat määräaikaista. Päällikkötuomari määrää tehtävään tuomioistuimen lainoppineen tuomarin enintään kolmeksi vuodeksi. Tehtävään voidaan määrätä vakinaiseen tuomarin virkaan nimitetty henkilö, jolla on tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet ja johtamistaitoa. Lokakuun alusta 2015 voimaan tulleen uudistuksen myötä myös hovioikeuksien ja vakuutusosoikeuden osaston johtajien tehtävät on muutettu määräaikaistekijäiksi.

Tehtävässään osaston johtaja tai jaoston puheenjohtaja huolehtii erityisesti työn yleisestä suunnittelusta ja järjestämisestä sekä työn tuloksellisuudesta. Hänen tulee lisäksi valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta. Virkaiässä vanhin osaston johtaja tai jaoston puheenjohtaja toimii myös päällikkötuomarin sijaisena.

Toimivalta ratkaista tuomioistuimen hallinto- ja talousasioita on ylimpiä tuomioistuimia lukuun ottamatta keskitetty pääsääntöisesti päällikkötuomarille. Päällikkötuomari voi myös siirtää toimivaltaansa kuuluvia asioita muun virkamiehen ratkaistavaksi. Päällikkötuomarin määräyksestä hovioikeuden, hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutusosoikeuden täysistunnossa voidaan käsitellä ainoastaan lainsäädäntöaloitteen tekemistä tai lausunnon antamista lainsäädäntöasiassa koskevia asioita.

Ylimmissä tuomioistuimissa, hovioikeuksissa, markkinaoikeudessa ja vakuutusosoikeudessa on kansliapäällikkö, joka huolehtii tuomioistuimen hallinnosta. Myös neljässä suurimmassa käräjäoikeudessa on hallintopäällikön tai hallintojohtajan virat. Hallinto-oikeuksissa on ylituoma-

rin kyseiseen tehtävään määräämä hallintopäällikkö. Myös työtuomioistuimen presidentti on määrännyt työtuomioistuimen sihteerin vastaamaan ja huolehtimaan hallinto- ja talousasioiden hoitamisesta.

Tuomioistuimessa voi olla päällikkötuomarin apuna johtamisessa johtoryhmä. Johtoryhmällä ei ole itsenäistä päätösvaltaa, mutta käytännössä merkittävimmät asiat käsitellään sen kokouksissa. Kaikkein pienimmissä tuomioistuimissa johtoryhmää ei ole.

Ylimpien tuomioistuinten johtaminen ja hallinto poikkeaa joiltakin osin edellä todetusta. Myös korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta johtaa ja niiden tuloksellisuudesta vastaa presidentti. Yleistoimivalta hallinnollisissa asioissa kuuluu kuitenkin täysistunnolle, johon kuuluvat presidentti puheenjohtajana sekä muut vakinaiset jäsenet. Ylimmissä tuomioistuimissa ei myöskään ole johtoryhmää vaan eräät oikeushallintoasiat ja hallinnolliset asiat käsitellään kansliatoimikunnassa tai -istunnossa sen mukaan kuin työjärjestyksessä määrätään. Tuomioistuinten työjärjestyksissä osa hallinto- ja talousasioista on kuitenkin siirretty yksin presidentin tai kansliapäällikön ratkaistavaksi.

2.1.2 Tuomarit

Tuomarin virkamiesoikeudellinen asema

Tuomarilla tarkoitetaan laissa säädetyssä tuomarin virassa olevaa tuomioistuimen jäsentä. Tuomarilta vaaditaan yleensä lainopillinen koulutus, mutta eräisiin tuomarin virkoihin nimitettävältä vaaditaan muun alan tutkintoa. Tuomarin virkaan nimitetään päätoimisesti. Eläkelainsäädännön perusteella tuomari voi virkasuhteen aikana siirtyä hoitamaan virkaansa myös os aikaisesti niin kuin muutkin virkamiehet.

Tuomarit ovat virkamiehiä ja heidän virkasuhteeseensa sovelletaan, mitä virkamieslaissa ja sen nojalla säädetään, jollei laissa ole toisin säädetty. Tuomarin perustuslaillisesta asemasta johtuu, että virkamieslain säännökset virkasuhteen irtisanomisesta ja purkamisesta tai lomauttamisesta eivät voi koskea tuomaria. Tuomarin tai tuomarin viran siirtämisestä on perustuslaissa ja virkamieslaissa muista virkamiehistä poikkeavia säännöksiä. Tuomarin asemasta johtuu, että tuomariin ei myöskään sovelleta esimerkiksi määräajaksi nimittämistä, koeaikaa tai virkamiehen asettamista valtioneuvoston käytettäväksi koskevia virkamieslain säännöksiä.

Virkasuhteeseen alkaa siitä ajankohdasta, josta henkilö on nimitetty virkaan tai määräajaiseen virkasuhteeseen. Todistukseksi nimittämisestä on annettava nimittämiskirja.

Viran perustaminen

Virkamieslain 4 §:n 1 momentin mukaan virkoja voidaan perustaa palkkauksiin käytettävissä olevien määrärahojen rajoissa. Tuomarin virkaa ei saa kuitenkaan perustaa, lakkauttaa tai sen nimeä muuttaa ilman, että kukin tuomarin virka on talousarviossa eritelty (4 § 2 mom. 4 kohta). Näin tuomarin viran perustaminen ja lakkauttaminen edellyttää aina eduskunnan päätöstä. Esityksen tekemisestä vastaa oikeusministeriö, jolle tuomioistuimet puolestaan tekevät ehdotuksensa. Talousarviossa määritellään viran nimike ja palkkaluokka sekä se, mistä lähtien virka perustetaan tai lakkautetaan. Virkaa ei nimenomaisesti osoiteta millekään tuomioistuimelle, vaan virat perustetaan pääsääntöisesti samanlaisten tuomioistuinten kesken yhteisiksi. Eduskunnan hyväksyttyä talousarvion oikeusministeriö tekee päätökset siinä kulloinkin eriteltyjen virkojen perustamisesta tai lakkauttamisesta sekä niiden sijoittamisesta tuomioistuihin (virkamiesasetuksen 2 § 1 mom.).

Muut tuomioistuinlaitoksen virat eivät edellytä talousarviossa erittelyä, vaan niitä voidaan perustaa niiden määrärahojen puitteissa, jotka eduskunta on myöntänyt kullekin virastolle käytettäväksi palkkaukseen. Päätöksen näidenkin virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja niiden muuttamisesta sekä niiden sijoittamisesta tekee oikeusministeriö (virkamiesasetus 3 § 2 mom. 1 kohta).

Virkaa perustettaessa on määrättävä viran nimi ja palkkauksen perusteet. Virkamiesten palkkauksesta sekä muista palvelussuhteen ehtoista sovitaan valtion virkaehtosopimuslain (664/1970) nojalla käytävissä neuvotteluissa ja niissä syntyvissä virkaehtosopimuksissa. Näin ollen myös tuomareiden palkkauksesta on sovittu virkaehtosopimuksella. Tämän lisäksi korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäsenten palkkauksesta säädetään lailla (laki korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidenttien ja jäsenten palvelussuhteen ehtoista, 196/1991). Muiden tuomioistuinten päällikkötuomareiden palkan määrittää valtiovarainministeriö oikeusministeriön esityksestä.

Nimittäminen

Tuomareiden nimittämisestä säädetään nimittämislaisissa. Tuomareiden nimittämisessä sovelletaan myös virkamieslain 3 luvun yleisiä säännöksiä nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista, jollei nimittämislaisissa toisin säädetä. Tuomaria koskevat myös perustuslain yleiset virkojen nimitysperusteet, joiden mukaan julkiseen virkaan edellytetään taitoa, kykyä ja koeteltua kansalaiskuntoa (125 § 2 mom.). Tuomarin virkaan voidaan nimittää vain 18 vuotta täyttänyt Suomen kansalainen. Tuomarin viran kelpoisuusvaatimuksista ei voida myöntää erivapautta.

Tuomareiden yleisistä kelpoisuusvaatimuksista sekä kielitaitovaatimuksista säädetään nimittämislaisissa. Erityisalan asiantuntemusta vaativien tuomarinvirkojen kelpoisuusvaatimuksista voidaan säätää erikseen. Tällaisia ovat maa-oikeutena toimivan käräjäoikeuden maa-oikeusasioiden vastuutuomarin virka, maa-oikeusinsinöörin virka, tekniikan ja luonnontieteen alaan perehtyneen ei-lainoppineen hallinto-oikeustuomarin virka, markkinaoikeustuomarin ja markkinaoikeusinsinöörin virka. Näitä virkoja koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään asianomaisia tuomioistuimia koskevissa organisaatiolaeissa. Vakinaisen tuomarin nimittää tasavallan presidentti. Riippumaton tuomarinvalintalautakunta valmistelee ja tekee vakinaisten tuomareiden virkaan nimittämisestä perustellun esityksen valtioneuvostolle tasavallan presidentille esittelemistä varten. Tuomarinvalintalautakunta ei kuitenkaan valmistelee ylimpien tuomioistuinten tuomarinimityksiä.

Tuomari voidaan nimittää myös määräajaiseen virkasuhteeseen. Määräajaksi nimitetyn tuomarin kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta sinä aikana, joksi hänet on nimitetty, sekä palkkauksen perusteista on voimassa, mitä vastaavasta vakinaisesta tuomarista säädetään. Tuomioistuimilla itsellään on pääosin valta nimittää määräajaiset tuomarit. Nimitystoimivalta on nimityksen kestosta riippuen asianomaisen tuomioistuimen päällikkötuomarilla taikka korkeimmalla oikeudella tai korkeimmalla hallinto-oikeudella. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen määräajaiseen virkasuhteeseen nimittää kuitenkin tasavallan presidentti.

Tuomarin virkaan haetaan laissa säädettyä hakumenettelyä noudattaen. Ylimpien tuomioistuinten tuomarin virkoihin ei kuitenkaan haeta, vaan niihin ilmoitaudutaan. Tällä erottelulla ei ole mitään itsenäistä merkitystä. Nimittämismenettelyssä erona on ainoastaan se, että esityksen ylimmän tuomioistuimen tuomarin virkaan tekee tuomioistuin itse eikä tuomarinvalintalautakunta. Ylimpien tuomioistuinten presidentin virat täytetään ilman esitystä.

Sidonnaisuuksien ilmoittaminen

Nimittämislain mukaan tuomarin on ennen nimittämistään annettava virkamieslaissa tarkoitettu selvitys sidonnaisuuksistaan. Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitettävän on tehtävä ilmoitus vain, jos nimitys tehdään yli vuodeksi. Ylimpien tuomioistuinten jäseneksi esitetyn on kuitenkin aina ilmoitettava sidonnaisuutensa.

Tuomarin on muiden virkamiesten tavoin annettava ilmoituksessaan virkamieslain 8 a §:n mukaisesti selvitys elinkeinotoiminnastaan, omistuksistaan yrityksissä ja muusta varallisuudesta sekä virkaan kuulumattomista tehtävistään, sivutoimista ja muista sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä arvioitaessa hänen edellytyksiään hoitaa täytettävänä olevan viran tehtäviä. Taloudellista asemaa koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä. Tuomarin on lisäksi virkasuhteensa aikana ilmoitettava muutoksista sidonnaisuuksissaan. Sidonnaisuusilmoitus tehdään oikeusministeriölle. Muutosilmoitus annetaan kuitenkin sille tuomioistuimelle, jonka palveluksessa tuomari on.

Keväällä 2015 hyväksytyn lainsäädännön perusteella tuomareiden sidonnaisuudet rekisteröidään tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin (laki tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä 565/2015, jäljempänä *rekisterilaki*). Rekisteriin merkityt tiedot, siltä osin kuin ne ovat julkisia, ovat jokaisen saatavilla yleisessä tietoverkossa. Tavoitteena on ottaa rekisteri käyttöön vuoden 2017 alussa.

Tuomarin vala tai vakuutus

Jokaisen on ennen tuomarin tehtävään ryhtymistä annettava tuomarin vala tai sitä vastaava vakuutus. Tuomarin valan sanamuodosta säädetään oikeudenkäymiskaareissa. Sanamuoto on edelleen alkuperäisessä muodossaan. Oikeudenkäymiskaaren säännöksiä täydentää asetus virkavalasta ja virkavakuutuksesta sekä tuomarinvalasta ja tuomarinvakuutuksesta (1183/1987).

Tuomarin velvollisuudet

Virkamieslain 4 luvussa on säännökset viranomaisen ja virkamiehen yleisistä velvollisuuksista, jotka koskevat myös tuomaria virkamiehenä ja tuomioistuimia työnantajana. Samassa luvussa säädetään tuomarin sivutoimien luvanvaraisuudesta, sivutoimia koskevista rajoituksista ja velvollisuudesta ilmoittaa sivutoimista saatujen palkkioiden määrä (18 § ja 18 a §). Sivutoimella tarkoitetaan virkaa, palkattua työtä ja tehtävää, josta virkamiehellä on oikeus kieltäytyä samoin kuin ammattia, elinkeinoa ja liikettä. Tuomarin samoin kuin tuomioistuimen esittelijän on haettava sivutoimeen lupa. Luvan myöntää muille kuin päällikkötuomareille se tuomioistuin, jossa tuomari työskentelee. Sivutoimiluvan myöntämisen edellytyksenä on, että virkamies ei saa sivutoimen vuoksi tulla esteelliseksi tehtävässään. Sivutoimi ei myöskään saa vaarantaa tasapuolisuutta tehtävän hoidossa tai muutoinkaan haitata tehtävän asianmukaista hoitamista. Riippumattomuuden turvaamiseksi tuomari ei saa toimia vain toisen välimiesriidan osapuolen nimeämänä välimiehenä. Tuomareille ja esittelijöille myönnetyt sivutoimiluvat sekä sivutoimista maksetut tietyn määrän ylittävät palkkiot tullaan rekisteröimään perustettavaan tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin.

Tuomarilla on virkamieslain 19 §:n mukaan velvollisuus antaa tehtävän hoitamisen terveydellisiä edellytyksiä koskevia tietoja. Virkamies voidaan saman säännöksen mukaan myös määrätä hänen terveydentilansa toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Tuomari voidaan pidättää virantoimituksesta, jos hän kieltäytyy antamasta 19 §:ssä tarkoitettuja tietoja tai osallistumasta siinä edellytettyihin tutkimuksiin.

Tuomari on velvollinen toimimaan tuomarina siinä tuomioistuimessa, jossa hänen virkansa on. Tuomarin velvollisuuksiin kuuluu osallistua tarvittaessa asian käsittelyyn muuallakin kuin tuomioistuimen sijaintipaikkakunnalla ja hoitaa tuomarin tehtävää tuomioistuimen muualla sijaitsevassa sivukansliassa tai istuntopaikassa. Tuomari voidaan yksittäistapauksessa määrätä esteellisen tuomarin tilalle muuhun tuomioistuimeen ratkaisemaan siellä vireillä oleva asia sen mukaan kuin nimittämislain 19 a §:ssä säädetään.

Virkavapaus

Virkamieslain 5 luvun säännöksiä virkavapaudesta sovelletaan myös tuomariin. Oikeus virkavapauteen voi seurata suoraan laista (muun muassa sairauslomat, äitiys- ja isyysvapaa, vanhempainvapaa ja hoitovapaa) tai virkaehtosopimuksesta. Virkavapaudesta voidaan myös sopia.

Tuomarille myönnettävästä virkavapaudesta päättää asianomainen tuomioistuin. Tuomarin yli vuoden kestävästä virkavapaudesta päättää kuitenkin korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus. Vastaavasti yli 30 päivää kestävästä hovioikeuden tai työtuomioistuimen presidentin tai hallinto-oikeuden, vakuutusosasto-oikeuden ja markkinaoikeuden ylituomarin virkavapaudesta päättää korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus. Sen sijaan käräjäoikeuden laamannin enintään vuoden kestävästä virkavapaudesta päättää hovioikeus ja yli vuoden mittaisesta korkein oikeus.

Virkasuhteen päätyminen

Perustuslain 103 §:n mukaan tuomari voidaan julistaa virkansa menettäneeksi vain tuomioistuimen tuomiolla. Tuomari on kuitenkin velvollinen eroamaan virastaan määräiässä tai työkykynsä menetettyään. Virkamieslain 35 §:n mukaan yleinen eroamisikä on 68 vuotta. Virkasuhde päättyy ilman irtisanomista tai muuta virkasuhteen päättämistoimenpidettä sen kauden lopussa, jona virkamies saavuttaa sanotun iän. Tuomarille voidaan myös omasta hakemuksestaan antaa ero. Eron antaa oikeusministeriö. Ylimmän tuomioistuimen tuomarille eron antaa kuitenkin asianomainen tuomioistuin itse.

Virkasuhde voi päättyä myös työkyvyttömyyseläkkeeseen. Tuomarin velvollisuudesta erota tehtävästään työkyvyttömyyden perusteella säädetään virkamieslain 46 §:ssä. Sen mukaan tuomari on velvollinen eroamaan valtion palveluksesta, jos hän on sairauden, vian tai vamman vuoksi menettänyt työkykynsä. Tällöin eron antaa oikeusministeriö. Jos tuomari on sairauden, vian tai vamman vuoksi menettänyt työkykynsä eikä hän itse hae eroa, tuomioistuin, jossa tuomari työskentelee, tai ylempi tuomioistuin voi vaatia eroa. Eron antamisesta päättää yleensä ylempi tuomioistuin. Asia on käsiteltävä lainkäyttöjärjestyksessä. Muutoksenhaku on järjestetty tuomioistuinlinjoittain.

Virkavastuu ja kurinpito

Perustuslain 118 §:n mukaan virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Hän on myös vastuussa sellaisesta monijäsenisen toimielimen päätöksestä, jota hän on toimielimen jäsenenä kannattanut. Lisäksi esittelijä on vastuussa siitä, mitä hänen esittelystään on päätetty, jollei hän ole jättänyt päätökseen eriävää mielipidettä. Säännös koskee myös tuomaria ja tuomioistuimen esittelijää.

Jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on perustus-

lain 118 §:n nojalla oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta. Virkamiehen vahingonkorvausvastuuseen sovelletaan vahingonkorvauslakia (412/1974). Virkarikoksista säädetään rikoslain (39/1889) 40 luvussa. Virkamies voidaan määrätä viraltapantavaksi, jos rikos osoittaa virkamiehen ilmeisen sopimattomaksi tehtävään. Viraltapano voi olla seurauksena myös muusta teosta kuin virkarikoksesta. Viraltapanosta säädetään rikoslain 2 luvun 7 ja 10 §:ssä.

Virkamiesoikeudellinen virkavastuu voidaan toteuttaa myös hallinnollisessa järjestyksessä virkamieslain perusteella annettavalla kirjallisella varoituksella ja muun virkamiehen kuin tuomarin osalta myös virkasuhteen purkamisella. Tuomarin viraltapano edellyttää tuomioistuimen ratkaisua. Virkamies voidaan myös pidättää virantoimituksesta esimerkiksi rikossyytteen tutkimisen ajaksi. Tuomareita koskevista asioista toimivaltaisista viranomaisista säädetään virkamieslain 12 luvun 46 ja 46 a §:ssä. Tuomarille kirjallisen varoituksen antaa päällikkötuomari ja päällikkötuomarille seuraavan oikeusasteen päällikkötuomari. Muutoksenhaku on järjestetty tuomioistuinlinjoittain. Virantoimituksesta pidättämisestä päättävistä viranomaisista säädetään virkamieslain 46 §:n 3 momentissa. Sen mukaan korkeimpien oikeuksien presidentin ja jäsenen pidättää virantoimituksesta se tuomioistuin, jonka palveluksessa tuomari on. Muiden tuomareiden osalta toimivaltainen on virkarikosasiansa toimivaltainen tuomioistuin. Tuomioistuimen päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta.

Tuomarin siirtäminen

Viran siirtämisestä säädetään virkamieslain 5 §:ssä, jonka mukaan virka voidaan siirtää vain virkamiehen suostumuksella, jos virka ei ole avoinna. Päätöksen tuomioistuinlaitoksen virkojen siirtämisestä tekee oikeusministeriö osana valtioneuvostoa. Näin on myös talousarviossa eriteltävien virkojen osalta, koska kyseinen asia ei valtioneuvoston ohjesäännön 9 §:n mukaan kuulu valtioneuvoston yleisistunnon päätettäväksi. Tuomarin virat ovat yleensä samojen tuomioistuinten kesken yhteisiä niin, että oikeusministeriö voi päättää avoinna olevan tuomarinviran siirtämisestä toiseen tuomioistuimeen esimerkiksi kunkin tuomioistuimen resurssitarvetta silmällä pitäen. Viran nimikettä ei kuitenkaan voi muuttaa ilman talousarviokäsittelyä, vaikka se olisi avoinna.

Virkamieslain 20 §:ssä säädetään edellytyksistä, joilla virkamies voidaan siirtää määrääjäksi toiseen virastoon. Vaikka säännös koskee myös tuomaria, käytännössä sitä ei ole sovellettu.

Tuomarin asema tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Perustuslain 103 §:n mukaan tuomaria ei voida julistaa virkansa menettäneeksi muutoin kuin tuomioistuimen tuomiolla. Tuomaria ei suostumuksettaan saa myöskään siirtää toiseen virkaan, ellei siirto johdu tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelystä. Virkamieslain 47 § mukaan tuomarin siirtämisestä päättää nimittävä viranomainen. Tuomari voidaan siirtää vain sellaiseen virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Tuomari on ensisijaisesti siirrettävä samalla paikkakunnalla olevaan virkaan. Virkamieslain 47 §:ssä on lisäksi säännökset tuomarille uudelleenjärjestelyssä annettavasta erosta.

Virkamieslaissa säädetään valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelystä (5 a—5 d §). Ne ovat yhteiset koko valtionhallinnolle. Valtionhallinnon toiminnon uudelleenjärjestelyllä tarkoitetaan tilannetta, jossa lailla tai valtioneuvoston asetuksella valtion virastorakennetta uudistetaan tai valtionhallinnon tehtäviä siirretään valtion virastosta toiseen. Uudelleenjärjestelyä koskevia säännöksiä ei kuitenkaan sovelleta tilanteissa, joissa on kysymys viraston sisäisistä

organisaatiomuutoksista tai muusta viraston uudelleenjärjestelystä. Tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä on yleensä kysymys tilanteesta, jossa tuomioistuimia yhdistetään niin, että yhden viraston tehtävät jatkuvat toisessa virastossa eivätkä lakkaa kokonaan. Tuomioistuimia yhdistettäessä voi käytännössä syntyä myös tilanne, jossa perustetaan kokonaan uusi tuomioistuin. Tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä voi olla kysymys myös tilanteesta, jossa tuomioistuimen tehtäviä siirretään muulle viranomaiselle.

Uudelleenjärjestelyssä lähtökohtana on, että yhdistyvien virastojen virat ja niihin nimitetyt virkamiehet siirtyvät tehtävien tai toimintojen mukana uuteen virastoon. Tätä pääsääntöä sovelletaan myös tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä. Tuomari voidaan perustuslain estämättä siirtää myös muuhun kuin tuomarin virkaan (ks. HE 1/1998 vp).

Virkamieslain 5 a §:n mukaan virka voidaan uudelleenjärjestelyssä siirtää ilman virkamiehen suostumusta, jos virka siirretään virkamiehen työssäkäyntialueella tai työssäkäyntialueelle. Työssäkäyntialue ulottuu 80 kilometrin etäisyydelle hänen tosiasiallisesta asuinpaikastaan. Jos työtehtävät siirtyvät uudelleenjärjestelyssä virkamiehen työssäkäyntialueen ulkopuolelle, virkaa ei saa siirtää ilman hänen suostumustaan.

Virkamieslain 47 §:n vaatimus siitä, että tuomari tulisi uudelleenjärjestelyssä ensisijaisesti sijoittaa samalla paikkakunnalla sijaitsevaan virkaan, poikkeaa virkamieslain 5 a §:stä, jossa lähtökohtana on virkojen ja virkamiesten siirtyminen tehtäviensä mukana. Samalla paikkakunnalla sijaitsevia tuomarin virkoja ei uudelleenjärjestelytilanteissa useinkaan ole tarjolla. Säännöksiä onkin rakenneuudistuksissa sovellettu niin, että jos tuomari ei ole suostunut siirtymään työssäkäyntialueensa ulkopuolelle, oikeusministeriö on pyrkinyt järjestämään hänelle toisen tuomarin viran samalta paikkakunnalta, työssäkäyntialueelta tai jopa sen ulkopuolelta. Jos muuta virkaa ei ole tarjottavissa, tuomari on lopulta nimitettävä siirrettyyn virkaan. Sama koskee tilanteita, joissa tuomari ei ole lainkaan reagoinut suostumuspyyntöön. Tuomarilla on siten aina oikeus pysyä siirtyvässä virassaan.

Virkamieslain 5 a §:ssä tarkoitetun suostumuksen puuttuminen ei estä tehtävien eikä viran siirtämistä. Tilanteessa, jossa organisaatiomuutoksen yhteydessä viran tehtävät siirtyvät toiselle työssäkäyntialueelle ja virkamies kieltäytyy siirtymästä uuteen sijoituspaikkaan eikä muuta työtä ole tarjolla, tulevat noudatettavaksi virkasuhteen päättämistä koskevat säännökset. Virkamieslain 47 §:n 3 momentin mukaan nimittävän viranomaisen on annettava tuomarille hakemuksetta ero, jos hän uudelleenjärjestelyssä ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta toista virkaa. Eron antaminen tulee kyseeseen kuitenkin vasta, jos työssäkäyntialueen ulkopuolisesta siirrosta kieltäytyneelle tuomarille ei kyetä järjestämään vaihtoehtoista muuta virkaa. Tilanteita, joissa tuomari olisi jouduttu erottamaan, ei käytännössä ole ollut.

2.1.3 Asiantuntijajäsenet ja muut sivutoimiset jäsenet

Päätoimisten tuomareiden lisäksi kaikissa tuomioistuimissa voi asioiden ratkaisemiseen osallistua asiantuntijajäseniä tai muita sivutoimisia jäseniä. Heidät määrätään kyseiseen tehtävään tietyksi toimikaudeksi, jonka aikana he nauttivat tuomarille perustuslaissa taattua erottamattomuutta. Asiantuntijajäsenen tehtävän vapautuessa kesken toimikauden hänen tilalleen voidaan määrätä seuraaja. Tuomioistuinten riippumattomuus edellyttää, että asiantuntijajäsenet rinnastetaan tuomiovallan käyttäjinä asemaltaan tuomareihin.

Tuomareiden nimittämisestä annettu laki ei koske tuomioistuinten asiantuntijajäseniä tai muita sivutoimisia jäseniä, vaan näiden kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävään määräämisestä säädetään erikseen.

Käräjäoikeuksissa on maallikkojäseninä lautamiehiä, jotka valitsee kunnanvaltuusto sen toimikautta vastaavaksi ajaksi eli käytännössä neljäksi vuodeksi.

Sotilasoikeudenkäyntiasioissa niitä käsittelevissä käräjäoikeuksissa sekä Helsingin hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa kokoonpanoon kuuluu sotilasjäseniä. Käräjäoikeuden sotilasjäsenet ja heille riittävän monta varajäsentä määrää hovioikeus sotilasläänin komentajan esityksestä. Hovioikeuden sotilasjäsenet ja heille varajäsenet määrää korkein oikeus puolustusministeriön ehdottamista henkilöistä. Korkeimman oikeuden sotilasjäsenet ja heille varajäsenet määrää tasavallan presidentti. Sotilasjäsenten toimikausi on kaksi vuotta.

Hallinto-oikeudessa osallistuu sivutoiminen asiantuntijajäsen lastensuojelu-, adoptio-, mielen-terveys-, päihdehuolto- ja tartuntatautilaissa sekä kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa tarkoitettujen asioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen. Asiaryhmästä riippuen asiantuntijajäsenten tulee olla soveltuvan ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneita taikka laillistettuja tietyn erityisalan lääkäreitä. Valtioneuvosto määrää hallinto-oikeuteen riittävän määrän sivutoimisia jäseniä neljän vuoden toimikaudeksi kerrallaan.

Vesilain ja ympäristönsuojelulain mukaiset asiat on keskitetty käsiteltäväksi Vaasan hallinto-oikeuteen, jossa näiden asioiden käsittelyyn osallistuu niihin asioihin perehtynyt päätoiminen ei-lainoppinut hallinto-oikeustuomari. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa tällaisten asioiden käsittelyyn osallistuu kaksi ympäristöasiantuntijaneuvosta. Ympäristöasiantuntijaneuvoksen kelpoisuusvaatimukset vastaavat kyseisiin asioihin perehtyneen hallinto-oikeustuomarin vaatimuksia. Tehtävään vaaditaan soveltuva ylempi korkeakoulututkinto tekniikan tai luonnontieteiden alalta ja perehtyneisyys sovellettavan lainsäädännön alaan kuuluviin tehtäviin. Lisäksi korkeimmassa hallinto-oikeudessa osallistuu patenttia, hyödyllisyysmallioikeutta tai integroidun piirin piirimallia koskevien asioiden käsittelyyn kaksi yli-insinöörineuvosta. Heidän kelpoisuusvaatimuksenaan on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto tekniikan alalta ja perehtyneisyys patenttiasioihin. Ympäristöasiantuntijaneuvoksen ja yli-insinöörineuvoksen nimittää tasavallan presidentti neljäksi vuodeksi kerrallaan.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuimessa on varajäseniä, jotka kutsutaan ratkaisukokoonpanoon, kun varsinainen jäsen on estynyt. Varajäsenet, joilta edellytetään ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa, määrää korkein hallinto-oikeus.

Markkinaoikeudessa sivutoimiset asiantuntijajäsenet osallistuvat kilpailu- ja valvonta-asioiden sekä hankinta-asioiden käsittelyyn, teollis- ja tekijänoikeudellisten asioiden tai markkinaoikeudellisten asioiden käsittelyyn. Heidän kelpoisuusvaatimuksenaan on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja perehtyneisyys kyseisiin asioihin. Asiantuntijajäsenet määrää valtioneuvosto neljän vuoden toimikaudeksi kerrallaan.

Työtuomioistuimessa on neljätoista sivutoimista jäsentä, joista kaksi nimitetään henkilöistä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantaja- eikä työntekijäetuja. Kahdeksan jäsenen on oltava työsuhteisiin perehtyneitä. Näistä jäsenistä neljä nimitetään työnantajyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen sekä neljä työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen esityksestä. Neljän muun jäsenen on oltava virkasuhteisiin perehtyneitä. Kaksi näistä jäsenistä nimitetään valtiovarainministeriön, kunnallisen työmarkkinalaitoksen, evankelis-luterilaisen kirkon työmarkkinalaitoksen ja Suomen Pankin sekä kaksi valtion ja Suomen Pankin virkamiesten sekä kunnallisten ja kirkollisten viranhaltijain ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen esityksestä. Jäsenille nimitetään kaksi varajäsentä. Tasavallan presidentti nimittää sivutoimiset jäsenet kolmen vuoden toimikaudeksi kerrallaan.

Vakuutusoikeudessa on sivutoimisia lääkärijäseniä, työoloja tai yritystoimintaa tuntevia jäseniä sekä sotilasvamma-asioita tuntevia jäseniä sekä heidän varajäseniään. Vakuutusoikeuden sivutoimiset jäsenet määrää valtioneuvosto viiden vuoden toimikaudeksi kerrallaan. Työoloja tai yritystoimintaa tuntevat jäsenet ja sotilasvamma-asioita tuntevat jäsenet sekä heidän varajäsenensä määrätään tiettyjen laissa tarkemmin säädettyjen tahojen ehdotuksesta. Vakuutusoikeudessa on ylilääkäri, joka toimii päätoimisena lääkärijäsenenä. Hänen tehtävänä on valvoa muiden lääkärijäsenten toimintaa ja työ määrää, seurata korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä ja huolehtia vakuutusoikeuden ratkaisukäytännön yhdenmukaisuudesta lääkärijäsenten osalta sekä suunnitella ja kehittää vakuutusoikeuden lääketieteellistä arviointimenettelyä. Ylilääkärillä on samat kelpoisuusvaatimukset kuin sivutoimisilla lääkärijäsenillä. Lisäksi vakuutusoikeudessa on asiantuntijalääkäreitä, jotka toimivat ulkopuolisina lausunnonantajina eivätkä kuulu tuomioistuimen ratkaisukokoonpanoon.

Tuomareiden sidonnaisuusilmoituksia ja sivutoimia koskevan uudistetun lainsäädännön myötä kaikkien tuomioistuinten asiantuntijajäsenet, muut sivutoimisen jäsenet, Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen varajäsenet sekä sotilasjäsenet ovat velvollisia ilmoittamaan sidonnaisuutensa ja rekisteröimään ne sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin. Poikkeuksena tästä ovat toistaiseksi vain käräjäoikeuksien lautamiehet.

2.1.4 Esittelijä ratkaisukokoonpanon jäsenenä

Markkinaoikeutta lukuun ottamatta monijäsenisissä tuomioistuimissa on esittelijöitä, jotka ovat ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon suorittaneita valtion virkamiehiä. Vain korkeimpien oikeuksien esittelijöillä on tuomarille säädetty virassapysymisoikeus. Korkeimpien oikeuksien esittelijät eivät kuitenkaan ole ratkaisukokoonpanon jäseniä. Hovioikeuslain 9 §:ssä tarkoitetuissa asioissa hovioikeus on päätösvaltainen myös niin sanotussa kevennetyssä kokoonpanossa, johon kuuluu kaksi jäsentä ja esittelijä, jolla tulee olla vähintään kolmen vuoden kokemus hovioikeuden esittelijän tai käräjätuomarin tehtävistä. Esittelijällä on perustuslaissa tuomarille säädetty virassapysymisoikeus sinä aikana, jona hän toimii hovioikeuden jäsenenä. Kevennetty ratkaisukokoonpano otettiin käyttöön, kun oikeudenkäymiskaaren muutoksenhakua hovioikeuteen koskevia säännöksiä uudistettiin vuoden 2000 alusta. Hylättyään hallituksen esitykseen (HE 33/1997 vp) sisältyneen ehdotuksen muutoksenhakulupajärjestelmästä hovioikeuksissa, eduskunta päätti resurssisyyistä keventää hovioikeuden ratkaisukokoonpanoa vähäisissä asioissa (LaVM 19/1997 vp). Tämän jälkeen kevennetyn kokoonpanon käyttöalaa on vielä jonkin verran laajennettu vuonna 2003. Kevennetyn kokoonpanon käytöstä ei ole luovuttu myöskään jatkokäsittelylupajärjestelmän käyttöönoton tai sen laajennuksen yhteydessä. Vuosittain noin 15 prosenttia ratkaistuista asioista on ratkaistu hovioikeuslain 9 §:n mukaisessa kokoonpanossa. Vuonna 2014 osuus oli enää 8 prosenttia. Kokoonpanolla on ollut myös koulutuksellinen merkitys, koska kevennetyssä kokoonpanossa hovioikeuden esittelijät ovat voineet tuomioistuimen jäseninä saada kokemusta näytön arvioinnista suullisessa pääkäsittelyssä. Hovioikeuden muussa kuin kevennetyssä kokoonpanossa pääkäsittelyssä ratkaistavissa asioissa esittelijä voi toimia asian valmistelijana, mutta hänellä ei ole perustuslain 118 §:n mukaista esittelijän vastuuta tuomioistuimen ratkaisusta.

Kevennetyn kokoonpanon käytön lisäksi hovioikeuksissa on myös määrätty esittelijöitä määräaikaiseksi tuomariksi. Nämä määräykset ovat usein hyvin lyhyitä ja niitä annetaan myös yksittäistä asiaa varten esimerkiksi esteellisyytilanteissa. Hovioikeuden esittelijöille maksetaan ratkaisukokoonpanon jäsenenä toimimisesta erillinen palkkio. Sen määrä riippuu asiasta ja käsittelyn kestosta.

Vakuutuslaki 2 §:n 1 momentin mukaan vakuutusosoikeuden esittelijä voi toimia lakimiesjäsenenä sen mukaan kuin asetuksella säädetään. Vakuutusosoikeudesta annetun asetuksen 5 §:n 1 momentin mukaan vakuutusosoikeuden kansliapäällikkö, asessori ja vakuutusosastojohtaja voi toimia lakimiesjäsenenä niissä esittelemisissä asioissa, joiden ratkaisemiseen osallistuu kolme lakimiesjäsentä (niin sanottu lainopilliset asiat). Saman pykälän mukaan ylituomari voi määrätä esittelijän toimimaan lakimiesjäsenenä muissakin asioissa (niin sanottu lääkeopilliset asiat).

Keskimäärin esittelijä toimii vakuutusosoikeudessa ratkaisukokoonpanon jäsenenä vuosittain noin 100 lainopillisessa asiassa. Lääkeopillisissa asioissa yksittäisiä jäsenmääräyksiä esittelijöille annetaan vuosittain vain joitakin. Kaikista vakuutusosoikeudessa käsiteltävistä asioista noin 40 prosenttia on lainopillisia ja noin 60 prosenttia lääkeopillisia asioita. Esittelijä toimii siten ratkaisukokoonpanon jäsenenä merkittävässä osassa vakuutusosoikeudessa ratkaistavista asioista. Vakuutusosoikeuden esittelijä saa kelpoisuuden toimia ratkaisukokoonpanon jäsenenä heti virkasuhteensa alettua aikaisemmasta työkokemuksestaan riippumatta. Hänen kelpoisuutensa ei ole rajoitettu esimerkiksi asioiden laadun perusteella. Jäsenenä toimiminen ratkaisukokoonpanossa muissa kuin lääkeopillisissa asioissa kuuluu esittelijän varsinaisiin virkatehtäviin eikä hänelle suoriteta siitä erillistä palkkiota.

2.1.5 Asioiden jakaminen

Tuomioistuimiin saapuvien asioiden jakamisesta käsiteltäviksi ja ratkaistaviksi ei ole Suomessa laintasoista sääntelyä. Asetustasolla asioiden jakamisesta on säännöksiä ainoastaan kärjäoikeusasetuksessa.

Kärjäoikeusasetuksen mukaan käsiteltävät asiat jaetaan työjärjestyksessä määrättävällä tavalla lainoppineille jäsenille tai muille ratkaisijoille. Jakamisessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että yhdessä käsiteltävät asiat jaetaan samalle henkilölle. Jakoperusteita määrättäessä on huomioitava, että lainoppineen jäsenen käsittelemät asiat ovat riittävän monipuolisia silloinkin, kun hänelle pääasiallisesti jaetaan vain tiettytyyppisiä asioita. Laamanni voi perustellusta syystä määrätä poikettavaksi vahvistetuista jakoperusteista. Näistä on voitu määrätä myös työjärjestyksessä. Laamanni ratkaisee jakoperusteiden soveltamisesta mahdollisesti syntyvät erimielisyydet. Jos jonkun lainoppineen jäsenen työmäärä poikkeaa muiden lainoppineiden jäsenten työmäärästä tai jos siihen on muu perusteltu painava syy, laamanni voi siirtää lainoppineelle jäsenelle jaetun asian toisen lainoppineen jäsenen käsiteltäväksi. Laamanni määrää myös perusteet, joiden nojalla kokoonpanot muodostetaan.

Käytännöt asioiden jakamisessa vaihtelevat tuomioistuimittain, ja jopa niiden sisäisten lainkäyttöyksiköiden välillä. Yleensä asia jaetaan sen saavuttua suoraan tuomarille tai esittelijälle taikka tuomioistuimen lainkäyttöyksikölle organisaatiosta riippuen. Jakoperusteet voivat vaihdella. Jos tuomioistuimessa käsiteltävät asiat on jaettu eri yksiköiden kesken asiaryhmien mukaan, noudatetaan tällöin tätä jakoperustetta. Asiaryhmien sisällä asiat jaetaan tuomareiden kesken yleensä vuorojärjestyksessä. Kun asia on monijäsenisessä tuomioistuimessa ensin jaettu tarkastavalle tai valmistelevalle jäsenelle, lopullinen kokoonpano voi määräytyä myöhemmin. Asioiden jakamisen eri vaiheissa otetaan myös huomioon, ettei asianomainen valmistelija tai asian ratkaiseva tuomari ole esteellinen tehtävänsä.

Tuomioistuimen ratkaistavaksi saattaa tulla asia, joka on laajuutensa tai luonteensa puolesta poikkeuksellinen. Tällaiselle asialle saatetaan joutua määräämään kokoonpano normaalista jakomenettelystä poiketen ottaen huomioon esimerkiksi tuomarin asiantuntemus, kielitaito ja

joskus myös käytännön syyt, kuten mahdollisuus osallistua käsittelyn edellyttämään matkustamiseen tai pitkäkestoiseen prosessiin.

2.1.6 Tuomareiden koulutus

Suomessa ei ole yhtenäistä pakollista tuomareiden koulutusjärjestelmää tai varsinaista tuomarin virkaan pätevöittävää tuomarikoulua tai -tutkintoa. Tuomioistuinten lainkäyttöhenkilöstön koulutus rakentuu tuomioistuinten itsenäisesti tuottamasta sisäisestä koulutuksesta, alueellisista koulutuksista, ulkopuolisten koulutusorganisaatioiden tuottamista koulutuksista sekä oikeusministeriön koulutusyksikön tuottamasta koulutuksesta. Tuomioistuimet vastaavat henkilöstönsä kehittämisestä itsenäisesti hyödyntäen edellä mainittua koulutustarjontaa parhaaksi katsomallaan tavalla. Koulutuspalveluiden tuottajista oikeusministeriön oikeushallinto-osaston koulutusyksiköllä on koulutusten määrää tarkasteltaessa merkittävä rooli.

Pääpaino osaamisen kehittämisessä on ollut työssä oppimisessa. Lainkäyttöhenkilöstön uran voidaan katsoa alkavan tuomioistuinharjoittelusta ja päättyvän tuomarina tai tuomioistuimen esimiestehtävissä työskentelyyn. Tuomioistuinharjoittelun jälkeen tuomioistuinuralle suuntautuvat lakimiehet tavallisesti hakeutuvat esittelijöiksi hovi- tai hallinto-oikeuksiin. Koulutusjärjestelmän puuttuessa esittelijän tehtävissä toimiminen onkin muodostunut yleisimmäksi tavaksi pätevöityä tuomarin tehtäviin. Näin on edelleen siitä huolimatta, että tuomarinura on avoin myös tuomioistuinlaitoksen ulkopuolisille hakijoille.

Tuomareiden ja muun lainkäyttöhenkilöstön koulutuksen sisältöä ja aikaisempia kehittämishankkeita on selostettu tarkemmin tuomioistuinlakihankkeen koulutustyöryhmän mietinnössä (Mietintöjä ja lausuntoja 38/2015).

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

2.2.1 Yleistä

Lukuisissa kansainvälisissä asiakirjoissa on tuomioistuinten riippumattomuutta ja tuomareiden asemaa koskevia suosituksia ja ohjeita. Näiden *soft law* -tyyppisten asiakirjojen tarkoituksena on erityisesti turvata oikeusvaltiollisen vallan kolmijako-opin periaatteen toteutumista ja varmistua tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta. Suosituksia on selostettu tuomioistuinlakityöryhmän mietinnössä (Mietintöjä ja lausuntoja 26/2014).

Pohjoismaissa tuomioistuinta koskeva lainsäädäntö on järjestetty eri tavoin. Ruotsissa tuomioistuinta on perinteisesti säädetty erillislaeissa, jotka pitävät sisällään myös prosessuaalisia säännöksiä. Tämän lisäksi Ruotsissa on Suomen tapaan oma lakinsa tuomareiden nimittämisestä. Tuomareiden virkamiesoikeudellisesta asemasta säädetään virkamieslaissa ja tätä täydentävässä valtion ylimpiä virkoja koskevassa erityislaissa. Ruotsissa on kuitenkin tehty hiljattain ehdotus tuomareita ja tuomioistuinta koskevien yleisten säännösten kokoamisesta yhteen lakiin (SOU 2011:42). Tanskassa, Norjassa ja Islannissa tuomioistuinta säädetään yhtenäislaissa. Norjan tuomioistuinlaki sisältää tuomioistuinta ja tuomareita koskevien säännösten lisäksi myös oikeudenkäyntiä koskevat säännökset. Sen sijaan Islannin tuomioistuinlaissa ei ole oikeudenkäyntimenettelyä koskevia säännöksiä. Tanskassa tuomioistuinlaitosta koskevat organisaatiosäädökset ovat osa prosessilainsäädäntöä.

Myös Pohjoismaissa omaksuttuja lainsäädäntötekniisiä ratkaisuja on esitelty tarkemmin tuomioistuinlakityöryhmän mietinnössä. Tässä esityksessä esitetään kansainvälistä vertailua vain tiettyjen yksittäisten asiakokonaisuuksien osalta.

2.2.2 Päällikkötuomareiden nimittäminen määräajaksi Euroopan maissa

Euroopan ihmisoikeussopimuksesta seuraa, että pääsääntö tuomarinimityksissä on virkojen vakinaisuus. Tuomarin riippumattomuutta turvataan viran vakinaisuudella ja virassapysymisturvalla. Pysyvää virkanimitystä koskevasta pääsäännöstä voidaan poiketa vain hyväksyttäväästä syystä. Tällöinkin tuomarin ja tuomioistuimen riippumattomuus on turvattava.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä on kiinnitetty huomiota tuomioistuimen jäsenten nimittämismenettelyyn, toimikauden pituuteen, takeisiin ulkopuolelta tulevaa painostusta vastaan sekä siihen, näyttääkö tuomioistuin riippumattomalta. Esimerkiksi tapauksessa *Ettl ym.* (23.4.1987) ihmisoikeustuomioistuin totesi, että tuomarinimityksen määräaikaisuus (tapauksessa viisi vuotta) ei ollut ristiriidassa tuomioistuimen riippumattomuutta koskevan vaatimuksen kanssa, mikäli tuomioistuimen jäsen oli toimikautensa ajan tosiasiallisesti erottamaton (kohta 41). Tapauksessa *Langborger* (22.6.1989) ihmisoikeustuomioistuin ei kiinnittänyt arvioinnissaan huomiota siihen, että ruotsalaisen asunto-oikeuden jäsenet määrättiin tehtäväänsä kolmen vuoden määräajaksi, mistä voidaan päätellä, ettei se pitänyt tällaista määräaikaaisuutta tuomioistuimen riippumattomuuden kannalta ongelmallisena. Kolmen vuoden toimikautta on pidetty tuomioistuimen riippumattomuuden kannalta riittävänä myös tapauksissa *Campbell ja Fell* (28.6.1984) ja *Sramek* (22.10.1984).

Päällikkötuomarit nimitetään nykyisin määräajaksi esimerkiksi Espanjassa, Belgiassa, Irlannissa, Ranskassa, Islannissa, Virossa, Liettuassa, Puolassa, Sloveniassa ja Montenegrossa. Toimikauden kesto vaihtelee maittain neljästä seitsemään vuoteen. Yleinen on viiden vuoden toimikausi (esim. Belgia, Islanti, Viro, Liettua ja Montenegro). Seitsemän vuoden toimikausi on kuitenkin käytössä esimerkiksi Ranskassa ja Irlannissa. Yleensä päällikkötuomari voidaan nimittää myös uudelle toimikaudelle (esim. Espanja, Belgia, Islanti Viro, Liettua ja Slovenia).

2.2.3 Tuomareiden koulutuksesta eräissä Euroopan maissa

Euroopan unionin komission 9.3.2015 antamasta oikeusalan tulostaulusta [COM(2015) 116 final] käy ilmi, että Suomi on yksi neljästä Euroopan unionin jäsenvaltiosta, jossa ei ole pakollista tuomarinkoulutusta (muut maat Ruotsi, Kypros ja Montenegro). Pakollista tuomarinkoulutusta on käytetty yhtenä tulostaulun laatuindikaattorina arvioitaessa jäsenvaltioiden oikeuslaitosten nykytilaa.

Eri valtioiden tuomioistuinlaitosta ja tuomareiden koulutusta koskevista järjestelmistä useimmat poikkeavat huomattavasti suomalaisesta järjestelmästä. Koulutusjärjestelmiä tarkasteltaessa onkin otettava huomioon se, että suomalaista tuomioistuinlaitosta olennaiselta osin vastaava virkarakenne ja esittelijäjärjestelmä on ainoastaan Ruotsissa. Euroopan eri maiden, mukaan lukien Ruotsin, koulutusjärjestelmiä on selostettu tarkemmin tuomioistuinlakihankkeen koulutustyöryhmän mietinnössä (Mietintöjä ja lausuntoja 38/2015).

2.2.4 Kansainväliset suositukset tuomarin asemasta tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Tuomarin asemaa tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyä koskevissa tilanteissa on käsitelty erityisesti Euroopan neuvoston piirissä laadituissa tuomarin ja tuomioistuimen riippumattomuutta koskevissa suosituksissa.

Euroopan neuvoston ministerikomitean vuonna 2010 antaman, tuomareiden itsenäisyyttä, tehokkuutta ja vastuuta koskevan suosituksen [CM/Rec(2010)12] tuomarin asemaa koskevassa

jaksossa on todettu, että tuomaria ei tule nimittää uudelleen eikä siirtää toiseen virkaan tuomioistuinlaitoksessa ilman suostumustaan, ellei kysymys ole kurinpidollisesta sanktiosta tai tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyä koskevasta tilanteesta (kohta 52). Euroopan neuvoston perustuslakiasioita käsittelevän toimielimen, Venetsian komission, raportissa [CDL-AD(2010)004] on tältä osin viitattu Euroopan neuvoston piirissä laadittuun suositusluontoiseen tuomareiden peruskirjaan [European Charter on the Statute for Judges, DAJ/DOC (98) 23]. Mainitussa peruskirjassa on todettu, että tuomaria ei voida nimittää toiseen tuomarin virkaan eikä siirtää toisaalle edes silloin, kun kysymys on ylennyksestä, ellei asianomainen tuomari tähän suostu. Tästä lähtökohdasta voidaan poiketa vain silloin, kun kysymys on kurinpidollisesta seuraamuksesta tai tämä johtuu tuomioistuinlaitoksen lainmukaisesta uudelleenjärjestelystä taikka jos läheistä tuomioistuinta on vahvistettava tilapäisesti, missä tapauksessa määräyksen enimmäiskeston toisessa tuomioistuimessa tulee olla laissa tarkoin määritely (kohta 3.4.). Peruskirjan liitteenä olevassa tulkintaohjeessa on tämän kohdan osalta lausuttu, että tuomarin erottamattomuus tarkoittaa muun ohella sitä, että tuomaria ei lähtökohtaisesti voida siirtää toiseen tuomioistuimeen eikä hänen tehtäviään muuttaa ilman tuomarin suostumusta. Venetsian komissio on raportissaan todennut, että edellä lausuttu vastaa komission kantaa asiassa ja korostanut lisäksi sitä, että tuomarin siirtäminen ilman tämän suostumusta voi olla sallittua vain poikkeuksellisissa tilanteissa (ks. em. raportti kohdat 41—43).

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Sääntelyn selkeys ja taso

Tuomioistuimia ja tuomareita koskeva sääntely jakautuu lukuisiin eri lakeihin ja asetuksiin. Näissä asetuksissa on yksityiskohtaisia säännöksiä tuomioistuinten toiminnasta, jopa lainkäyttöön kuuluvista asioista. Tuomioistuinten perustuslaissa säännelty asema edellyttää, että tuomioistuinten toiminnasta ja tuomareista säädetään lailla. Korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta koskevia lakeja uudistettaessa vuosina 2005 ja 2006 asetuksista luovuttiin. Osa asetuksen säännöksistä otettiin lakiin ja osa tuomioistuimen työjärjestykseen. Sama koskee syksyllä 2013 voimaan tullutta uudistettua markkinaoikeutta koskevaa lainsäädäntöä.

Sääntely selkeytyisi, jos tuomioistuimille yhteiset säännökset koottaisiin yhteen lakiin. Sama koskee tuomareista annettua sääntelyä, jota niin ikään on sijoitettu useisiin eri lakeihin. Näin voitaisiin saavuttaa tuomioistuinlaitoksen kokonaisuuden kannalta yhdenmukainen ja säädöstasoltaan asianmukainen sääntely, kun eri tuomioistuimia koskevia säännöksiä voitaisiin arvioida samalla kertaa yhtenä kokonaisuutena. Samalla olisi mahdollista yksinkertaistaa ja ajantasaistaa sääntelyä.

Nykyisin tuomioistuinten organisaatiota ja oikeudenkäyntimenettelyä koskevia säännöksiä on sijoitettu sekä oikeudenkäyntimenettely- että organisaatiolakeihin. Lainsäädännön selkeyden kannalta olisi perusteltua, että kaikki tuomioistuinten päätösvaltaista kokoonpanoa ja muut asian käsittelyä koskevat säännökset sijoitettaisiin oikeudenkäyntimenettelyä koskeviin lakeihin.

2.3.2 Tuomioistuinten johtamisjärjestelmä

Oikeusministeriön oikeudenhoidon uudistamisohjelman (Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013) kohdassa 37 ehdotetaan toimenpiteitä tuomioistuinten johtamisjärjestelmän tehostamiseksi ja tuomioistuinten kehittämiskyvyn takaamiseksi. Ohjelman mukaan tuomioistuinten sisällä johdettavien yksiköiden määrä tulee sovittaa optimaalisella tavalla tuomioistuimen kokoon nähden siten, että organisaatorakenteet ovat toimivia eikä hallintoon ja johtamiseen kulu kohtuut-

tomasti resursseja lainkäytön kustannuksella. Tätä silmällä pitäen osastojen johtajien tehtävistä tulisi tehdä määräaikaisia, mikä on toteutettu lokakuun alusta 2015 voimaan tulleella lainsäädännöllä (ks. HE 224/2014 vp, lait 565—575/2015). Ohjelman mukaan myös päällikkötuomareiden tehtävien määräaikaistamisen mahdollisuudet tulee selvittää. On myös arvioitava ammattimaisten hallinnollisten johtajien tarve suurimmissa tuomioistuinyksiköissä.

Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea esitti vuonna 2003 mietinnössään (KM 2003:3) selvitystyön käynnistämistä siitä, tulisiko päällikkötuomarin ja muutkin tuomioistuinten vakinaiset tuomariesimistehtävät muuttaa määräaikaisiksi. Määräaikaisuudesta voisi komitean arvioiden mukaan koitua etuja esimerkiksi tuomioistuimen jatkuvan kehittämisen ja toiminnan korkean laadun kannalta. Tuomioistuimet ovat erilaisia, mistä johtuen niissä saattaa olla erilaisia hyväksyttäviä perusteita vaihtaa päällikköä. Päällikön työtehossa ja motivaatiossa saattaa työuran aikana tapahtua muutoksia, jotka puoltavat hänen siirtymistään vastuullisista johtamistehtävistä. Tehtävien määräaikaistaminen mahdollistaisi, että johtajaksi voidaan tarvittaessa nimittää tehtävään sitoutuneempi henkilö. Toisaalta päällikkötuomareiden nykyistä suurempi liikkuvuus ja vaihtuvuus voivat hyödyttää tuomioistuinten kehittämistä ja uudistamista. Päällikkötuomari voi myös itse olla halukas luopumaan johtamis- ja hallintotehtävistä.

Valtionhallinnon ylimmän johdon nimittämistä koskeva sääntely on uudistettu toukokuun alusta 2015 voimaan tulleella uudistuksella (HE 298/2014 vp, lait 283—294/2015). Uudistuksen seurauksena ylin johto nimitetään aina määräajaksi, toimikauden ollessa pääsääntöisesti viisi vuotta. Toimikautta voidaan jatkaa enintään vuodella. Valtion hallinto- ja johtamispolitiikan tavoitteina ja yleisinä lähtökohtina ovat poikkihallinnollisuuden, liikkuvuuden ja hallinnon toimintakyvyn edistäminen, ammattimaisen ja tuloksellisen johtamisen varmistaminen sekä valtionhallinnon tuottavuuden ja kestävä kehityksen turvaaminen. Uudistuksella on pyritty edistämään näitä tavoitteita sekä valtion kykyä työnantajana rekrytoida päteviä johtajia. Sääntely, joka ei koske tuomareita, myötäilee kansainvälistä kehitystä. Uudistuksen tavoitteet ovat kuitenkin suurelta osin soveltuvia tuomioistuinten johtamista ja johtamistehtäviä silmällä pitäen.

Tehdyn selvityksen mukaan nykyiset päällikkötuomarit on nimitetty virkoihinsa keskimäärin noin 55 vuoden iässä. Johtamistehtävän määräaikaisuus ei estä, että sama henkilö toimisi johtamistehtävässä useamman toimikauden ajan. Tuomioistuinlaitoksessa muiden tuomioistuinten kuin korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden osaston johtajien ja jaostojen puheenjohtajien tehtävät ovat määräaikaisia. Tästä on saatu hyviä kokemuksia.

Myös edellä selostetun Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella tuomari voidaan riippumattomuutta koskevan vaatimuksen estämättä nimittää virkaansa myös määräajaksi ainakin silloin, kun toimikausi on riittävän pitkä ja tuomarin virassapysymisoikeus on vahva. Useissa Euroopan maissa päällikkötuomarit nimitetäänkin määräajaksi.

Edellä mainittujen syiden vuoksi on tarpeen arvioida, tulisiko myös päällikkötuomarit nimittää virkoihinsa määräajaksi.

Hallinnollisia tehtäviä hoitavien kanslia- tai hallintopäälliköiden virkojen perustaminen suurimpiin tuomioistuihin voisi myös osaltaan edesauttaa tuomioistuinten toiminnan tehostamista. Tätä on pitänyt perusteltuna käräjäoikeusverkoston kehittämistä pohtinut oikeusministeriön virkamiestyöryhmä (Mietintöjä ja lausuntoja 14/2015). Kanslia- ja hallintopäälliköiden osalta jatkovalmistelussa on kuitenkin otettava huomioon myös tammikuussa 2015 oikeusministeriölle luovutetussa arviomuistiossa (Selvityksiä ja ohjeita 2/2015) esitetty tuomioistuinviraston perustaminen ja sen vaikutukset tuomioistuinten hallinnossa työskentelevään henkilöstöön.

2.3.3 Esittelijät ratkaisukokoonpanossa

Tuomarin riippumattomuuden kannalta ongelmallisia ovat lyhyet määräaikaaisuudet, erityisesti esittelijöille annetut asia- ja päiväkohtaiset määräykset toimia ratkaisukokoonpanossa tuomioistuimen jäsenenä. Esittelijöitä käytetään ratkaisukokoonpanon jäsenenä vain hovioikeuksissa ja vakuutus oikeudessa ilman, että esittelijää on nimitetty määräaikaiseksi tuomariksi. Vakuutus oikeudessa esittelijät toimivat ratkaisukokoonpanossa säännöllisesti ja jo määräaikaisen virkasuhteensa alusta lukien ilman, että heidän kykyään tuomiovallan käyttäjänä olisi arvioitu.

Myös perustuslakivaliokunta on hallinto-oikeuslain uudistamisen yhteydessä (PeVL 2/2006 vp) todennut, että tuomariksi määrätyn esittelijän asema ei ole rinnastettavissa vakinaiseen tai edes määräaikaiseen tuomariin. Esittelijän urasuunnitelmiin tuomioistuinlaitoksessa liittyvien tekijöiden vuoksi riippumattomuus ei myöskään näytä ulospäin yhtä vahvalta kuin tuomarin. Esittelijöiden määräämiseen ratkaisukokoonpanoon liittyy tuomioistuinlaitoksen sisäiseen itsetäydennykseen liittyviä piirteitä, joita ei liiallisesti saisi sisältyä tuomareiden nimittämismenettelyyn. Tuomariksi määrätyn esittelijän virkavastuu saattaa myös aiheuttaa tarpeettomia tulkintaongelmia. Perustuslakivaliokunta piti esittelijän toimimista tuomioistuimen ratkaisukokoonpanossa perustuslain kannalta ongelmallisena, vaikka järjestelyn ei katsottu muodostuvan suoranaisesti perustuslain vastaiseksi. Hallituksen esityksestä (HE 85/2005 vp) antamassaan mietinnössä (LaVM 9/2006 vp) lakivaliokunta edellytti, että oikeusministeriö arvioi hovioikeusmenettelyn muun kehittämisen yhteydessä nykyisin hovioikeuslain 9 §:ssä säädetyn esittelijäkokoonpanon käytön asianmukaisuutta.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on tarkastuskertomuksessaan (169/2008) puolestaan korostanut kevennettyjen kokoonpanojen merkitystä hallinto-oikeuksien toiminnan tuloksellisuuden parantamisessa ja katsonut, että perustuslain vaatimukset täyttävät mahdollisuudet esittelijäkokoonpanon käyttöön hallinto-oikeuksissa tulisi selvittää.

Esittelijäjärjestelmä on ollut pitkään käytössä, ja se on osa tuomioistuinlaitosta ja tuomarin uraa. Kuitenkin jo tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea on mietinnössään tarkastellut perusteita esittelyyn pohjautuvasta päätöksentekojärjestelmästä luopumiseksi. Komitea katsoi, että toimintaympäristön muutosten, oikeudenkäyntimenettelyn kehittämisen ja tuomaripainotteisuuden lisäämisen myötä olisi edellytyksiä luopua esittelijäjärjestelmästä kaikissa tuomioistuimissa (ks. KM 2003:3, s. 342—346). Myös oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa tavoitteeksi on asetettu tuomaripainotteisen valmistelun lisääminen virkarakenteita kehittämällä. Tätä varten on arvioitava esittelijän tehtävää, roolia ja vastuuta eri tuomioistuimissa (ks. uudistamisohjelman kohta 21, Mietintöjä ja lausuntoja 16/2013).

Suomessa ei ole yhtenäistä tuomarien koulutusjärjestelmää, vaan esittelijäjärjestelmä on paljolti korvannut sitä. Jotta esittelijöiden käytöstä ratkaisukokoonpanossa voidaan luopua ilman, että menetetään siihen liittyviä koulutuksellisia etuja tai että eräiden tuomioistuinten toimintakyky merkittävästi heikkenee, on luotava ratkaisu, joka nykyistä paremmin turvaa tuomarin riippumattomuuden. Yhdessä tuomaripainotteisuuden lisäämisen kanssa ratkaisuna voisi olla tuomareiden koulutusvirkojen perustaminen. Koulutusvirkaan riippumattomuuden turvaamisen kannalta riittävän pitkäksi määräajaksi nimitetty asessori voisi toimia koko nimityksensä ajan ratkaisukokoonpanon jäsenenä.

2.3.4 Tuomareiden koulutuksen kehittäminen

Nykyajan oikeusvaltio, kansainvälistyminen sekä toimintaympäristön jatkuvat muutokset asettavat vaatimuksia tuomareiden ammattitaidolle. Lainkäytön painopistettä on hovioikeuksien

jatkokäsittelylupajärjestelmän käyttöönoton ja laajentamisen myötä siirretty käräjäoikeuksiin. Myös vallitseva tiukka taloudellinen tilanne asettaa entistä suurempia vaatimuksia lainkäytön laadulle ja tuomioistuineläytöksen henkilöstön osaamisen kehittämislle. Tuomioistuinten tulee olla helposti lähestyttävllä ja luotettavllä ja niiden henkilöstön tiedoiltaan ja taidoiltaan korkeatasoista. Vallitsevissa olosuhteissa tuomioistuimissa tarvitaan aikaisempaa enemmän syvällistä perehtyneisyyttä uudenlaisiin oikeudellisiin ongelmiin. Tuomareista siirtyy eläkkeelle tulevien vuosien aikana noin 50—60 henkilöä vuodessa. Tämä asettaa haasteita tuomareiden rekrytoinnille ja koulutukselle.

Euroopan maita vertailtaessa Suomi kuuluu siihen pieneen vähemmistöön, jossa ei ole yhtenäistä ja suunnitelmallista tuomareiden koulutusjärjestelmää. Nykyinen lainkäyttöhenkilöstön ammatillinen täydennyskoulutusjärjestelmä ei vastaa vallitsevia tarpeita eikä yllä sellaiseen tasoon, johon monissa Euroopan maissa on päästy.

Nykyisen järjestelmän haasteina ovat epäyhtenäisyys sekä suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden puute. Niukat taloudelliset resurssit sekä yhtenäisen, järjestelmällisen ja keskitetyn koulutusjärjestelmän puuttuminen ovat tehneet osaamisen johtamisesta vaikeaa. Tämä on johtanut siihen, että koulutus on määrältään ja laadultaan vaihtelevaa, mikä myös asettaa tuomioistuinten henkilöstön keskenään eriarvoiseen asemaan. Koulutuksessa tulisi paremmin ottaa huomioon kunkin koulutettavan henkilökohtainen osaaminen ja aikaisempi työkokemus. Nykyinen hajanainen koulutusjärjestelmä aiheuttaa myös päällekkäistä työtä. Tämä koskee paitsi koulutuksen suunnittelua ja järjestämisestä myös esimerkiksi tuomioistuinharjoittelun haku- ja valintajärjestelmää.

Lainkäytön laadun varmistaminen edellyttää riittävää perehdyttämistä ja koko tuomioistuinuran läpi jatkuvaa osaamisen kehittämistä. Suunnitelmallisen ja laadukkaan yhtenäisen koulutusohjelman puuttuminen on vakava puute myös kansalaisten oikeusturvan kannalta. Tämän turvaamiseksi henkilöstöllä tulisi olla oikeus ja velvollisuus, kuten myös tosiasiallinen mahdollisuus, osallistua koulutukseen. Näistä syistä tuomareiden ja tuomioistuinten muun lainkäyttöhenkilöstön koulutusta on kehitettävä. Olisi kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen, että uudistuksen vaatima panostus ei ole yksinomaan voimavaroja vaativa kustannuserä, vaan välttämätön lainkäytön laatua ja tehokkuutta edistävä investointi.

2.3.5 Tuomarin virkamiesoikeudellinen asema

Yleistä

Tuomarit ovat valtion virkamiehiä, ja heihin sovelletaan valtion virkamiehiä koskevia säännöksiä, jollei tuomarin perustuslaillisen erityisaseman vuoksi ole toisin säädetty. Tuomareiden nimittämisestä on säädetty oma lakinsa. Organisaatiolaeissa on lisäksi virkamieslainsäädäntöä täydentäviä säännöksiä tuomarin virkasuhteesta, kuten virkavapauden myöntämisestä. Tuomareita koskeva sääntely on muodostunut hajanaiseksi ja eri lakien välinen suhde on vaikeaselkoinen. Lisäksi sääntelyn on katsottu olevan eräiltä osin ristiriidassa perustuslain kanssa. Tämä huomioon ottaen on tarpeen arvioida tuomarin virkamiesoikeudellista asemaa koskeva sääntely kokonaisuutena ja koota se pääsääntöisesti yhteen lakiin.

Tuomarin virka talousarviossa eriteltävänä virkana

Erittelyvelvollisuus perustuu vuoden 1919 hallitusmuotoon, joka edellytti, että kaikki valtion virat tuli eritellä talousarviossa (tuolloin tulo- ja menoarvio). Virkojen perustamismenettelyä on 1980-luvun lopulta lähtien uudistettu ja erittelyvelvollisuuden piiriin kuuluvien virkojen

määrää asteittain vähennetty (ks. HE 238/1984 vp, HE 237/1991 vp, HE 291/1993, HE 95/2011). Tuomarin virkojen lisäksi nykyisin enää oikeuskanslerin, apulaisoikeuskanslerin ja oikeuskanslerinviraston kansliapäällikön sekä eräät puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen virat eritellään talousarviossa.

Perusteena kehitykselle on ollut yhteiskunnan muuttuminen ja sen mukanaan tuoma valtion tehtäväkentän laajentuminen ja monipuolistuminen. Valtion tehtävien ja oikeusturvan tehokas toteuttaminen on edellyttänyt toimenpiteitä, joilla valtionhallinnon toiminta on kyetty hoitamaan joustavasti ja tuloksellisesti. Tulosohjaukseen siirtymisen myötä on ollut entistä tärkeämpää, että tulosvastuullisilla virastoilla on eduskunnan myöntämien määrärahojen puitteissa valta itsenäisesti päättää henkilöstöhallinnostaan ja virkarakenteestaan. Kehitys on vaiheittain johtanut siihen, että talousarviokäsittelyssä otetaan kantaa koko organisaation toiminnan rahoitukseen eikä enää yksittäisiin virkoihin. Eduskunnalla on talousarviokäsittelyssä mahdollisuus ottaa kantaa virastojen palkkaukseen käytettävissä olevien määrärahojen suuruuteen, vaikka yksittäisiä virkoja ei enää pääsääntöisesti eritellä talousarviossa.

Paineita virkajärjestelyjen joustavuudelle ovat asettaneet erityisesti 2000-luvulla valtionhallinnossa toteutetut lukuisat organisaatiouudistukset. Organisaatiouudistukset toteutetaan aina lainsäädäntöteitse, mikä turvaa eduskunnan vaikutusmahdollisuudet. Erittelyvirkojen määrän vähentämisen ei siten ole arvioitu merkittävästi heikentävän eduskunnan mahdollisuuksia ohjata hallintoa tai valtaa päättää viroista aiheutuvista valtion menoista (ks. HE 95/2011 ja PeVL 19/2011 vp). Uudistuksen yhteydessä arvioitiin, että tulevaisuudessa voisi olla tarpeen luopua virkojen erittelystä talousarviossa kokonaan.

Myös tuomioistuinten toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi. Tuomioistuinlaitoksessa on toteutettu rakenteellisia uudistuksia, joissa eduskunta käytännössä kahteen kertaan käsittelee tuomarin virkojen järjestelyä. Erittelyvirkaominaisuus myös vaikeuttaa tuomioistuinlaitoksen virkarakenteen kehittämistä ja resurssienjakoa. Perusteltua olisi, että tuomioistuinten voimavaroja voitaisiin osoittaa nykyistä joustavammin sinne, missä niille on eniten tarvetta. Koska viran perustaminen edellyttää eduskunnan hyväksyntää, oikeusministeriö ei voi ilman talousarviokäsittelyä perustaa vakinaista tuomarin virkaa, vaikka siihen olisi tarvetta ja määrärahat siihen riittäisivät. Talousarviossa erittelystä luopuminen voisi siten osaltaan myös vähentää määräaikaisten tuomareiden virkasuhteiden tarvetta. Erittelyvelvollisuudesta luopumista voidaan pitää perusteltuna myös siksi, että se parantaa edellytyksiä lisätä tuomaripainotteisuutta. Toimintaympäristön muutokset edellyttävät myös toimenpiteitä, joilla tuomioistuinten toiminnan tehokkuus ja oikeusturvan laatu voidaan jatkossakin turvata. Edellä todetulla tavalla tämä edellyttää esimerkiksi, että mahdollisuudet tuomioistuinten päälliköiden tehtävien määräämiskäytännön selvitetään. Määräämiskäytännön edellyttäisi päällikkötuomarin riippumattomuuden turvaamista niin sanotulla virkatakuujärjestelmällä. Myös virkatakuun järjestämisen kannalta perusteltua olisi, että tuomarin virkoja voitaisiin tarvittaessa perustaa nykyistä joustavammin eli ilman talousarviokäsittelyä.

Viran perustamismenettelyllä ei ole merkitystä tuomarin virassapysymisoikeuden tai virkamiesoikeudellisen aseman kannalta, joten perustuslaillisia esteitä talousarviossa erittelystä luopumiselle ei vaikuttaisi olevan.

Tuomarin asema uudelleenjärjestelyssä

Tuomarin asema tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä on muodostunut lainsäädännön perusteella vaikeaselkoiseksi ja tulkinnanvaraiseksi. Säännöksiä on siksi selkeytettävä. Samalla on huolehdittava siitä, että sääntely on kaikilta osin sopusoinnussa perustuslain kanssa.

Tuomareihin tulee tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä soveltaa samoja sääntöjä kuin muihinkin virkamiehiin. Näin on käytännössä meneteltykin. On ollut myös tuomarin edun mukaista, että hänelle on pyritty järjestämään mahdollisuus siirtyä tuomarin virkaan samalla työssäkäyntialueella. Voimassa oleva sääntely ei kuitenkaan täysin vastaa tätä käytäntöä. Tuomarin sijoittautumisvaihtoehdoista eri tilanteissa tulisi säätää lailla. Niin ikään toteutuneissa rakenneuudistuksissa muutoslakien siirtymäsäännöksiin otetut säännökset tuomareiden siirtämisessä noudatettavasta menettelystä tulisi kirjata tuomioistuinlakiin.

2.3.6 Asiantuntijajäsenet ja muut sivutoimiset jäsenet

Asiantuntijajäseniä koskeva organisaatiolakien sääntely on muodostunut epäyhtenäiseksi. Heidän nimikkeensä ja toimikautensa pituus vaihtelee eri tuomioistuimissa. Myös tehtävään määräämisessä noudatettavassa menettelyssä on eroja tuomioistuinten välillä. Esimerkiksi uudessa markkinaoikeudesta annetussa laissa on yksityiskohtaiset säännökset asiantuntijajäsenen määräämisessä noudatettavasta menettelystä. Siitä vastaa pääosin markkinaoikeus itse. Muissa tuomioistuimissa asian valmistelusta taas vastaa pääsääntöisesti oikeusministeriö. Ratkaisukokoonpanon jäsenenä asiantuntija on tuomaria vastaavassa asemassa. Voimassa olevasta lainsäädännöstä tämä ei kuitenkaan selkeästi käy ilmi. Epäselvää on myös, miltä osin esimerkiksi tuomarin virassapysymisoikeuteen puuttuvat ja sitä turvaavat säännökset soveltuvat tuomioistuinten sivutoimisiin jäseniin. Asiantuntijajäseniä koskevaa sääntelyä on perusteltua yhtenäistää ja selkeyttää.

Perustuslakivaliokunta on vakuutusosoikeuslain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 104/2014 vp, PeVL 53/2014 vp) yhteydessä kiinnittänyt huomiota vakuutusosoikeuden niin sanottujen intressijäsenten eli työoloja, yritystoimintaa ja sotilasvamma-asioita tuntevien jäsenten nimittämismenettelyyn. Perustuslakivaliokunnan kannanotot on otettava huomioon tuomioistuinlakiehdotusta valmisteltaessa.

Eduskunta on tuomareiden ja asiantuntijajäsenten sidonnaisuussääntelyn uudistamista koskevaan hallituksen esityksen (HE 224/2014 vp, LaVM 28/2014) hyväksymisen yhteydessä edellyttänyt, että velvollisuus ilmoittaa sidonnaisuudet ulotettaisiin koskemaan myös lautamiehiä, koska ratkaisukokoonpanon jäseninä he ovat tuomaria vastaavassa asemassa. Vaikka lautamiesjärjestelmään liittyviä muita kysymyksiä ei ole tämän hankkeen yhteydessä voitu selvittää, kyseinen eduskunnan lausuma on otettava huomioon lautamiehiä koskevassa lainsäädännössä.

2.3.7 Asioiden jakaminen

Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea on mietinnössään (KM 2003:3) käsitellyt kysymystä asioiden jakamisesta osana tuomioistuinten johtamista. Komitean mukaan luottamuksen turvaaminen tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuuteen edellyttää, että asioiden jakoperusteisiin olisi tuomioistuimissa kiinnitettävä jatkuvaa huomiota. Kehittämiskomitean näemyksen mukaan saattaisi olla myös tarpeen arvioida kokonaisuudessaan uudelleen, millaisia ja minkä tasoisia säännöksiä asioiden jakamisen osalta tarvitaan ja ovatko nykyiset säännökset riittäviä tuomioistuinten riippumattomuuden turvaamiseksi. Asioiden jakamisen tuomareille tulisi komitean mukaan perustua sattumanvaraisuuteen ja jaon perusteet tulisi säätää lailla. Sattumanvarainen jako ei kuitenkaan saisi estää tuomareita erikoistumasta tai heidän erityisasiantuntemuksensa hyödyntämistä ratkaisutoiminnassa. Jakoperusteista tulisi myös olla mahdollisuus poiketa lakiin kirjatusta perustellusta syystä.

Asioiden jakamisessa noudatettavista periaatteista on laadittu useita kansainvälisiä suosituksia, joiden voidaan katsoa edustavan yleisesti hyväksytyjä eurooppalaisia standardeja. Useissa valtioissa on lakiin otettu säännökset asioiden jakamisesta tuomareille. Suomessa tällaisia säännöksiä ei kuitenkaan ole muualla kuin kärjäoikeusasetuksessa. Asioiden jaon sääntelyn tarpeeseen tai sääntelyn tasoon ei ole kiinnitetty huomiota tuomioistuineläytöstä koskevissa selvityksissä. Erityisiä ongelmakohtia asioiden jaossa ei ole osoitettu. Järjestelmän ongelmana voidaan kuitenkin pitää tiettyä läpinäkyvyyden puutetta ja sitä, että asiaa on käsitelty hyvin erilaisin tavoin eri työjärjestyksissä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kantelun johdosta vuonna 2006 esittänyt oikeusministeriön harkittavaksi, olisiko syytä säätää kärjätuomarin käsiteltäväksi jaetun jutun siirtämisen edellytyksistä sekä mahdollisesti myös tuomioistuimen asiajaon perusteista lain tasolla ja nykyistä kärjäoikeusasetusta täsmällisemmin.

Edellä todettu huomioon ottaen olisi tarkoituksenmukaista, että asioiden jakamisesta otettaisiin tuomioistuinlakiin kaikille tuomioistuimille yhteiset yleisen tason säännökset.

2.3.8 Tuomioistuinten voimavarat

Yhteiskunnan kannalta on tärkeää, että tuomioistuinten voimavaroja voidaan käyttää mahdollisimman tehokkaalla tavalla. Tätä tavoitetta palvelisi järjestelmä, jossa tuomari voisi laissa säädetyissä rajoissa toimia myös muussa tuomioistuimessa kuin siinä, johon hänet on nimitetty. Tällainen järjestelmä on käytössä Ruotsissa.

Käytännössä on esiintynyt tarvetta joustavoittaa myös tuomioistuinten päätösvaltaista kokoonpanoa koskevia säännöksiä eräissä erityistilanteissa. Esimerkiksi oikeudenkäymiskaarissa ja markkinaoikeudesta annetussa laissa on eräitä tuomioistuimia koskevia säännöksiä, joiden perusteella tuomioistuin säilyttää päätösvaltaisuuksensa, vaikka yhdelle monijäsenisen kokoonpanon jäsenistä tulisi este kesken asian käsittelyyn. Niin ikään tuomioistuimen monijäsenistä kokoonpanoa voidaan tietyn edellytyksin vahventaa yhdellä lisäjäsenellä. Tällaisten joustavien kokoonpanosäännösten ulottaminen koskemaan eri tuomioistuimia nykyistä laajemmin olisi tarkoituksenmukaista. Myös ratkaisukokoonpanon puheenjohtajana toimimista koskevaa sääntelyä olisi tarpeen joustavoittaa nykyisestä.

Voimassa oleva sääntely mahdollistaa määräaikaisen tuomarin toimimisen määräajan päättymisen jälkeen tuomarina niiden asioiden käsittelyssä, joiden valmisteluun tai käsittelyyn hän on osallistunut määräajan kestäessä. Näin esimerkiksi valmistelevana tuomarina toimineen esittelijän työpanos ei ole mennyt hukkaan, kun hän on tuomarimääräyksen päättymisen jälkeenkin voinut toimia tuomarina valmistelemissaan asioissa. Perustuslakivaliokunta ei ole kiinnittänyt säännöksiin huomiota nimittämislain säätämisen yhteydessä (PeVL 13/1999 vp). Tästä huolimatta esittelijän tai muuhun tehtävään siirtyneen henkilön toimivallan jatkumista ei voida pitää täysin ongelmattomana tuomioistuimen riippumattomuuden kannalta. Sitä koskevat samat tuomareiden nimittämiseen ja ratkaisukokoonpanon riippumattomuuteen liittyvät ongelmat, joita perustuslakivaliokunta on todennut liittyvän esittelijöiden ratkaisukokoonpanon määräämiseen (PeVL 2/2006 vp). Virkasuhteen päättymisen jälkeinen aika voi muodostua myös virkavastuun kannalta hämäräksi. Tämä huomioon ottaen sääntelyä tulisi tarkistaa siten, että toimivallan jatkuminen sidotaan selkeämmin asian ratkaisemiseen eli siihen, että tuomari on virkasuhteensa aikana muodostanut kantansa asiassa.

Vastaavaa sääntelyä ei ole vakinaisia tuomareita varten siinä tilanteessa, kun he siirtyvät tuomioistuimesta muuhun tehtävään tai jäävät eläkkeelle. Apulaisoikeuskanslerin sijainen on vuonna 2010 antamassaan ratkaisussaan (OKV/599/1/2008) katsonut, että kärjätuomarilla ei toisen tuomioistuimen kärjätuomarin viran vastaanottamisen jälkeen olisi enää ollut toimival-

taa antaa edelliseen virkaansa kuuluneessa asiassa tuomiota kansliassa, vaikka asiassa on pidetty pääkäsittely tuomarin ollessa aikaisemmassa virassaan. Myös tämä menettelyn lainmukaisuuteen liittyvä epäselvyys tulisi korjata toimivallan jatkumista koskevalla säännöksellä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

3.1.1 Sääntelyn selkiyttäminen ja säädöstason korottaminen

Esityksen tavoitteena on selkiyttää tuomioistuimia koskevaa lainsäädäntöä ja saada aikaan tuomioistuinlaitoksen kannalta johdonmukainen kokonaisuus. Tarkoituksena on säätää tuomioistuimia ja tuomareita koskeva yhtenäinen laki, jolla pääosin korvattaisiin voimassa olevat organisaatiolait ja -asetukset.

Ehdotuksen tavoitteena on yhtenäistää tuomioistuimia koskevaa sääntelyä ottaen kuitenkin huomioon kunkin tuomioistuimen erityispiirteet. Tästä syystä sekä sääntelyn johdonmukaisuuden varmistamiseksi kaikista erityislaeista ei kuitenkaan ole tarpeen luopua. Sääntelyn selkeyden ja johdonmukaisuuden vuoksi oikeudenkäyntiä eri tuomioistuimissa koskevat säännökset tulisi koota oikeudenkäyntimenettelyä koskevaan lainsäädäntöön.

Tavoitteena on korostaa tuomioistuinten itsenäistä asemaa ja vastuuta toimintansa järjestämisestä. Tarkoituksena siten on, että tuomioistuimista ja tuomareista säädettäisiin vain lailla. Asetustasosta pääsääntöisesti luovuttaisiin. Tuomioistuimet voisivat entistä itsenäisemmin päättää omasta toiminnastaan työjärjestykseen otettavilla määräyksillä.

Uudistuksella nykyaikaistettaisiin sääntelyä sekä rakenteellisesti että kielellisesti.

3.1.2 Riippumattomuuden korostaminen

Esityksellä vahvistettaisiin tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuutta. Tavoite ehdotetaan toteutettavaksi tarkistamalla eräitä tuomareita koskevia virkamiesoikeudellisia erityissäännöksiä ja sijoittamalla ne tuomioistuinlakiin. Sama koskee tuomioistuinten asiantuntijajäseniä koskevaa sääntelyä, millä korostettaisiin asiantuntijajäsenten asemaa tuomiovallan käyttäjänä.

Esityksen tavoitteena on myös turvata asianosaisten oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Tästä syystä laissa tulisi nykyistä selkeämmin säätää siitä, kuka voi toimia tuomarina. Laissa tulisi myös säätää asioiden jakamisesta tuomareille. Tällä voidaan vaikuttaa myös siihen, miten tuomioistuinten riippumattomuus näyttäytyy ulospäin.

Tuomareiden sidonnaisuusilmoituksia ja sivutoimilupakäytäntöä koskevia säännöksiä on uudistettu hiljattain. Tavoitteena on ollut helpottaa sidonnaisuuksia ja sivutoimia koskevien julkisten tietojen saatavuutta ja siten lisätä tuomioistuinten toiminnan avoimuutta. Tavoitteiden toteuttaminen edellyttää, että myös lautamiehet kuuluvat sidonnaisuusilmoitusvelvollisuuden piiriin.

3.1.3 Lainkäytön laatu ja tuomioistuinten toiminnan tehostaminen

Esityksen tavoitteena on uudistaa tuomioistuinten hallinto- ja johtamisjärjestelmiä niin, että ne mahdollistaisivat nykyistä paremmin tuomioistuinten tehokkaan ja tuloksellisen toiminnan. Tuomioistuimet päättäisivät lain asettamissa rajoissa itse toimintansa organisoinnista.

Esityksellä pyritään ottamaan huomioon oikeudenkäyntimenettelyn muutokset ja ajanmukaistamaan tuomioistuinten virkarakennetta ja lisäämään tuomaripainotteisuutta. Näin voidaan suunnitelmallisesti parantaa lainkäyttötoiminnan laatua sekä lyhentää käsittelyaikoja.

Esityksen tavoitteena on kehittää tuomareiden ja tuomioistuinlaitoksen muun lainkäyttöhenkilöstön koulutusta nykyistä suunnitelmallisemmaksi. Myös tällä voidaan korottaa lainkäytön laatua ja toteuttaa kansalaisten oikeusturvaa nykyistä paremmin. Systemaattisen koulutuksen merkitys korostuu entisestään kokeneiden tuomareiden eläköityessä. Koulutuksen kehittämisen tavoitteena on varmistua siitä, että tuomioistuinlaitoksen palvelukseen saadaan jatkossakin rekrytoitua osaavaa ja motivoitunutta henkilöstöä. Tämä on erityisen tärkeää ottaen huomioon esimerkiksi oikeudenkäyntimenettelyn muutokset ja lainkäytön painopisteen siirtymisen alioikeuksiin.

On myös tarpeen ottaa käyttöön nykyistä joustavampia tapoja käyttää tuomioistuinlaitoksen niukkenevia resursseja. Esityksessä ehdotetulla sääntelyllä on tarkoitus helpottaa tuomioistuinten resurssienkäyttöä niin, että tuomarit voisivat nykyistä joustavammin toimia myös toisessa tuomioistuimessa kulloisenkin resurssitarpeen mukaan.

Ehdotuksen tavoitteena on lisäksi vastata tuomioistuimissa havaittuihin tarpeisiin, jotka liittyvät erityisesti lainkäyttöasioiden ratkaisukokoonpanoja ja niiden puheenjohtajuutta koskevan sääntelyyn.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

3.2.1 Sääntelyn rakenne

Esityksen keskeisinä tavoitteina on tuomioistuimia ja tuomareita koskevan sääntelyn selkeyttäminen ja säädöstason korottaminen. Tätä ei voida riittäväällä tavalla toteuttaa, jos nykyiset erilliset organisaatiolait ja -asetukset säilytetään. Sääntelyn yhtenäisyyden ja selkeyden vuoksi perusteltua on, että tuomioistuimia ja tuomareita koskeva sääntely kootaan pääsääntöisesti yhteen lakiin. Tuomioistuinten välisistä eroista johtuen eräät erillislait on perusteltua jättää voimaan.

Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden asemasta ylimpinä tuomioistuimina johtuen niiden organisaatio, johtaminen ja hallinto on järjestetty muista tuomioistuimista poikkeavalla tavalla. Tämä puoltaa niitä koskevien erillislakien säilyttämistä tässä vaiheessa. Niitä koskeva lainsäädäntö on myös uudistettu vain joitakin vuosia sitten. Lisäksi ylimmillä tuomioistuimilla on omat budjettimomentinsa. Mainitun aseman vuoksi on tarkoituksenmukaista, että korkeimmat oikeudet jätetään tarkastelun ulkopuolelle arvioitaessa myös esimerkiksi tuomareiden virkojen talousarviossa erittelyä.

Edellä esitetyistä syistä on perusteltua, että ylimpiä tuomioistuimia koskevan lainsäädännön mahdolliset muutostarpeet arvioidaan kokonaisuutena erikseen. Tuossa yhteydessä arvioitavaksi voidaan ottaa myös se, tulisiko sääntely sijoittaa muita tuomioistuimia vastaavalla tavalla tuomioistuinlakiin. Erillisvalmistelua puoltaa myös se, että ylimpien tuomioistuinten yhdis-

tämisen hyötyjä ja haittoja koskevan selvityksen (Mietintöjä ja lausuntoja 1/2015) edellyttämien mahdollisten jatkotoimenpiteiden arviointi on kesken. Myös oikeuskanslerin ylimpien oikeuksien jäsenten nimittämismenettelyä koskeva ratkaisu (OKV/1350/1/2012) antaa osaltaan aihetta muutostarpeiden selvittämiseen.

Sääntelyn selkeys edellyttää myös sitä, että organisaatiolaeissa nykyisin olevat tuomioistuimen päätösvaltaista kokoonpanoa koskevat säännökset siirretään oikeudenkäyntimenettelyä koskeviin lakeihin. Poikkeuksena tästä olisivat kuitenkin hallintotuomioistuinten kokoonpanosäännökset. Niihin olisi perusteltua tehdä sisällöllisiä muutoksia, joiden arviointi ei ole tässä yhteydessä ollut mahdollista. Lisäksi hallintoasioiden oikeudenkäyntimenettelyä ollaan uudistamassa, missä yhteydessä nykyinen hallintolainkäyttölaki tullaan korvamaan uudella lailla (OM 12/41/2007). Perusteltua on, että hallintotuomioistuinten kokoonpanosäännösten mahdolliset tarkistustarpeet sekä niiden sijoittaminen arvioidaan erikseen. Näin ollen tässä esityksessä on päädytty jättämään hallinto-oikeuslaki kokoonpanosäännöksiä koskevilta osin voimaan.

3.2.2 Tuomioistuinten johtamisjärjestelmä

Päällikkötuomareiden nimittäminen määräajaksi

Päällikkötuomarit voidaan nimittää virkoihinsa vakinaisesti tai määräaikaisesti. Edellä nykytilan arvioinnissa todetulla tavalla päällikkötuomareiden tehtävien määräaikaistamista puoltavat samat syyt kuin yleensä muutettaessa valtionhallinnon johdon tehtäviä määräaikaisiksi. Tuomioistuinten yksikkökoot ovat rakenneuudistusten vuoksi kasvaneet, ja samalla päällikkötuomareiden tehtävät ovat tulleet aikaisempaa vaativammiksi ja aikaa vieviksi. Yleisen taloudellisen kehityksen vuoksi tuomioistuinten on kyettävä tarjoamaan oikeusturvaa entistä niukemmin voimavaroin. Tämä edellyttää, että tuomioistuinten toiminta on järjestetty siten, että jokainen tuomioistuin toimii mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Myös oikeudenkäyntimenettelyn uudistukset sekä tietotekniikan ja asianhallintajärjestelmien kehittyminen edellyttävät tuomioistuimilta jatkuvaa sopeutumista uuteen. Toimintaa on kehitettävä kaiken aikaa. Aineellinen oikeus kehittyy ja kansainvälistyy jatkuvasti, mikä tekee lainkäyttötoiminnan johtamisesta entistä vaativampaa. Lisäksi päällikkötuomarin valta on viimeisten vuosien aikana kasvanut, ja sitä ehdotetaan tällä esityksellä lisättäväksi jonkin verran edelleen. Vaatimusten ja toisaalta myös vallan kasvaessa päällikkötuomareiden kykyä ja edellytyksiä johtaa tuomioistuinta muuttuvissa olosuhteissa mahdollisimman tehokkaasti on voitava aika ajoin arvioida. Johtamisen laatu ja tehokkuus voidaan varmistaa nykyistä paremmin, mikäli päällikkötuomarit nimitetään virkoihinsa määräajaksi.

Toisaalta perustuslaista ja Euroopan ihmisoikeussopimuksesta seuraa, että pääsääntö tuomariniimityksissä on vakinaisuus. Tuomarin riippumattomuuden tausta on siten se, että tuomarin virka on vakinainen ja että tuomarilla on vahva virassapysymisoikeus. Tuomari voidaan riippumattomuutta vaarantamatta kuitenkin nimittää myös määräajaksi ainakin silloin, kun toimikausi on riittävän pitkä ja tuomarin virassapysymisoikeus on taattu. Tuomarin asemalta edellytettävä pysyvyys ei koske samalla tavoin tuomioistuimen johtamistehtäviä, jos niitä hoitavalla on riippumattomuus tuomarina. Tuomarin riippumattomuutta vahvistavasta oikeudesta tulla nimitetyksi tuomarin virkaan pysyvästi on siten erotettava tuomarin oikeus toimia tuomarinuransa aikana tietyssä erityistehtävässä. Johtamistehtävän määräaikaisuus ei siten ole ongelma tuomarin riippumattomuuden kannalta, jos tuomarilla on perustuslaissa turvattu virassapysymisoikeus.

Tuomioistuinten toiminnan kehittämiseen liittyvät tavoitteet toteuttaa parhaiten järjestelmä, jossa päällikkötuomari nimitetään tehtävänsä määräaikaaisesti, mutta hänen riippumattomuutensa tuomarina turvataan. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidenttien asemaa ei tässä esityksessä arvioida, koska tämä on suljettu valmistelun ulkopuolelle.

Riippumattomuuden turvaaminen

Olennaista määräaikaisten päällikkötuomarin riippumattomuuden turvaamisessa on se, että hänellä on perustuslain turvaama riippumattomuus ja erottamattomuus tuomarina. Tämä voidaan toteuttaa eri tavoin. Valmistelussa on arvioitu kahta eri vaihtoehtoa, joista molemmat toteuttavat tuomarin riippumattomuutta tavoitellulla tavalla.

Tuomioistuinlakityöryhmä ehdotti, että nimitys määräaikaiseksi päällikkötuomariksi olisi johdantunut vakinaisen taustaviran menettämiseen. Riippumattomuuden turvaamiseksi päällikkötuomarille olisi tullut toimikauden päättymisen jälkeen järjestää vakinainen tuomarin virka. Tämä niin sanottu virkatakuujärjestelmä olisi koskenut kaikkia määrääjäksi päällikkötuomariksi nimitettyjä riippumatta siitä, onko hänellä vakinainen tuomarin virka tuomioistuinlaitoksessa tai muualla valtionhallinnossa. Virka olisi tullut tarjota ensisijaisesti siitä tuomioistuimesta, jossa henkilö on toiminut päällikkötuomarina. Estettä ei kuitenkaan olisi sille, että virka olisi jossakin toisessa tuomioistuimessa.

Tätä vaihtoehtoa puoltaa erityisesti se, että sillä välttyttäisiin pitkiin määräaikaistusketjuihin johtavilta virkavapausjaksoilta. Se vastaisi myös sitä, mitä valtion ylimpien virkojen määräaikaisuudesta on säädetty. Näihin nimitetyillä ei kuitenkaan ole toimikauden päätyttyä oikeutta vakinaiseen virkaan, mikä tuomareille on taattava. Jossain määrin ongelmallista on myös ollut, että päällikkötuomarin virkoihin on vähän hakijoita. Näin ollen mahdollisuus toimikauden päätyttyä sijoittua myös muualle kuin esimerkiksi toisella paikkakunnalla sijaitsevaan taustavirkaan saattaisi lisätä päällikkötuomarin tehtävien houkuttelevuutta. Toisaalta järjestelmä saattaisi johtaa siihen, että päällikkötuomareiden sijoittaminen haluamallaan tavalla vaikuttaisi perusteettomasti tuomioistuinten resurssienjakoon. Päällikkötuomarilla on toimikautensa päättymisen jälkeen joka tapauksessa mahdollisuus hakeutua muihin tehtäviin tai tuomioistuimiin niin halutessaan. Järjestely olisi myös tarpeettoman monimutkainen.

Päällikkötuomarin riippumattomuus voidaan turvata myös siten, että hänellä on päällikkötuomarin toimikauden päätyttyä oikeus palata entiseen tuomarin virkaansa. Päällikkötuomari olisi siten virkavapaalla mahdollisesta vakinaisesta taustavirastaan toimikautensa ajan. Järjestely olisi tarkoituksenmukainen, koska päällikkötuomarit pääsääntöisesti nimitetään tuomioistuinlaitoksen sisältä, jolloin heillä jo on tuomarin riippumattomuuden turvaava vakinainen tuomarin virka. Perusteltuna ei kuitenkaan voida pitää sellaista suljettua järjestelmää, jossa päällikkötuomari nimitettäisiin tehtävänsä määrääjäksi kyseisessä tuomioistuimessa olevien tuomareiden keskuudesta. Tämä kaventaisi päällikkötuomarin virkaan hakevien piiriä ja heikentäisi pyrkimyksiä saada päällikkötuomarin virkaan mahdollisimman päteviä hakijoita. Järjestelmän avoimuuden varmistamiseksi päällikkötuomarin virkaan nimitetyllä, jolla ei olisi tuomioistuinlaitoksessa virassapysymisoikeuden takaavaa taustavirkaa, olisi oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan pysyvästi viimeisen toimikautensa päätyttyä.

Taustaviran säilymistä puoltaa se, että se on valtionhallinnossa määräaikaistissa nimityksissä yleisesti omaksuttu käytäntö. Se saattaisi kuitenkin johtaa siihen, että nimittämistoimivaltaa siirtyisi jossain määrin tuomarinvalintalautakunnalta ylimmille oikeuksille, jotka nimittävät tuomarin viransijaiset yli vuoden määrääjäksi. Taustavirkoja ei kuitenkaan olisi välttämätöntä täyttää päällikkötuomarin toimikauden kestäessä, vaan niiden sijaan voitaisiin perustaa uusi

vakainainen tuomarin virka. Koska ennakoitavissa on, milloin päällikkö on palaamassa taustavirkaansa, voitaisiin se ottaa huomioon jättämällä muita avoimeksi tulevia tuomarin virkoja tarvittaessa täyttämättä. Tätä joustavoittaisi myös se, että tuomarin virat eivät olisi valtion talousarviossa eriteltäviä. Ottaen lisäksi huomioon sen, että päällikkötuomarin virkoja on tällä hetkellä hieman yli 40, mikä määrä saattaa rakenteellisten uudistusten seurauksen edelleen vähentyä, ei taustaviran säilymisestä aiheutuvien määräaikaistamiskäytäntöjen määrä olisi merkittävä. Se on myös käytännössä yksinkertaisempi järjestää kuin toinen arvioitavana ollut vaihtoehto. Kokonaisuutena arvioiden taustaviran säilymistä koskevaa vaihtoehtoa on näin ollen pidettävä perustellumpana.

Toimikauden pituus

Vaihtoehtoina päällikkötuomarin toimikaudeksi on arvioitu viiden tai seitsemän vuoden toimikautta, joka olisi uusittavissa. Päällikkötuomarin tehtävien määräaikaistamisella tavoiteltavia hyötyjä ei saavutettaisi täysimääräisesti silloin, jos päällikkötuomari nimitettäisiin virkaansa hyvin pitkäksi ajaksi. Viidessä vuodessa päällikön kyvyistä ja motivaatiosta on jo saatu varsin hyvä käsitys. Lisäksi muuttuvissa olosuhteissa tietyn tuomioistuimen päälliköltä edellytettävät ominaisuudet saattavat muuttua. Viiden vuoden toimikausi olisi yhdenmukainen valtiotieteiden muun muassa johtavien virkamiesten ehdotetun toimikauden kanssa.

Seitsemän vuoden toimikautta puoltaa erityisesti se, että pysyvien muutosten toteuttaminen perinteikkäissä ja edelleen kasvavissa tuomioistuinyksiköissä saattaa viedä vuosia. Osa tarpeellisista uudistuksista saattaisi jäädä toteuttamatta, mikäli päällikkötuomarin toimikausi päättyisi kesken uudistustyön. Toimikauden lähestyessä loppuaan päällikkötuomari ei myöskään välttämättä enää lähtisi toteuttamaan arvionsa mukaan kriittisen vastaanoton saavaa muutoshanketta, vaikka mieltäisikin sen tuomioistuimen toiminnan kannalta tärkeäksi. Kokonaisuutena arvioiden seitsemän vuoden toimikautta on siten pidettävä lyhyempää toimikautta tarkoituksenmukaisempaan vaihtoehtona.

Siirtymäkauden järjestelyt

Perusteltua on, että ennen lain voimaantuloa nimitetyille vakinaisille päällikkötuomareille annetaan mahdollisuus ennen eläkkeelle jäämistään hakemuksesta siirtyä hoitamaan yksinomaan lainkäyttötehtäviä. Tällä pyritään lisäämään virkakiertoa. Esillä on ollut vaihtoehto, jossa lainkäyttötehtäviin siirtyneelle päällikkötuomarille olisi maksettu päällikkötuomarin palkkaa kahden vuoden ajan. Valtionhallinnossa yleisenä lähtökohtana on kuitenkin pidettävä, että samoista tehtävistä maksetaan samaa korvausta. Päällikkötuomarin korkeampi palkka perustuu viranhoitoon liittyviin tehtäviin. Lainkäyttötehtäviin siirtyneen päällikkötuomarin johtamistehtävä on päättynyt, mistä syystä korotettua palkkaa ei voida pitää perusteltuna.

3.2.3 Tuomareiden koulutus

Tuomarin koulutusvirat

Esittelijöiden käyttö tuomioistuimen ratkaisukokoonpanossa ei ole täysin ongelmattonta perustuslaissa säädetyn tuomarin nimittämismenettelyn tai tuomarin riippumattomuuden kannalta. Tästä syystä esittelijä tulisi voida määrätä ratkaisukokoonpanoon ainoastaan hyvin poikkeuksellisesti eli ainoastaan, jos siihen olisi oikeudenkäynnin turvaamiseen liittyvä pakottava tarve. Tuomioistuinten riippumattomuutta toteuttaisi esittelijäkokoonpanoa paremmin järjestelmä, jossa tuomioistuimiin perustettaisiin tuomarin koulutusvirkoja, joihin nimitettäisiin kolmen vuoden määräajaksi. Tämä edesauttaisi myös tuomioistuinten virkarakenteen nykyaikaistamis-

ta ja tuomaripainotteisuuden lisäämistä. Esittelijäjärjestelmä tulisi kuitenkin säilyttää, jotta tuomarin virkoihin olisi jatkossakin riittävästi päteviä hakijoita.

Asessorin virkojen perustaminen edellyttää tuomareiden ja tuomioistuinten muun lainkäyttöhenkilöstön koulutuksen kehittämistä. Tämän toteuttamiseksi on valmisteltu koulutusohjelma, jossa on otettu huomioon kaikki tuomarin uralle suuntautumisen ja urakehityksen eri vaiheet (Mietintöjä ja lausuntoja 38/2015). Perusteltua on, että kaikkiin näihin vaiheisiin sisältyvän koulutuksen suunnittelusta vastaamaan perustetaan tuomarinkoulutuslautakunta. Koulutuksen suunnitelmallisuutta toteuttaa parhaiten malli, jossa koulutukseen liittyvät tehtävät on keskitetty lautakunnalle.

Koulutusvirassa toimivan nimikkeeksi on arvioitu erilaisia vaihtoehtoja. Näitä ovat olleet muun muassa asessori, avustava tuomari, tuomarikoulutettava ja esittelijäneuvos. Asessorin nimike on perinteikäs. Se vapautuisi käyttöön, kun nykyisiä asessorin virkoja muutettaisiin koulutusviroiksi ja esittelijöiden virkanimikkeitä muutoinakin uudistettaisiin. Näin ollen sekaantumisvaaraa nykyisiin asessoreihin ei olisi. Nimike soveltuu uuteen koulutusvirkaan, johon nimitetyn pääasialliset työtehtävät eivät ole avustavia. Viran koulutuksellisesta luonteesta huolimatta asessori työskentelee tuomarin tehtävissä samalla tavoin kuin asianomaisen tuomioistuimen muutkin tuomarit.

Tuomarikoulutetun asema

Valmistelussa on tuotu esille vaihtoehto, jolla esittelijätaustaisen tuomarikoulutetun asessorin virassapysymisturva korotettaisiin tuomaria vastaavaksi. Arvioitavana on siten ollut, tulisiko koulutuksen suorittaneen asessorin, joka on nimitetty vakinaiseen esittelijän virkaan, virka-asema olla ylimmän tuomioistuimen esittelijän tavoin tuomaria vastaava. Tätä puoltaisi tuomioistuinten työn tarkoituksenmukainen järjestäminen sekä tuomarikoulutetun esittelijän työn mielekkyyden säilyttäminen. Vakinaisen viran ja virassapysymisturvan myötä tuomarikoulutettu esittelijä voisi toimia tarvittaessa tuomioistuimen ratkaisukokoonpanon jäsenenä lyhyelläkin määräyksellä tuomioistuimen riippumattomuuden vaarantumatta. Jäsenmääräyksen antaisi tuomioistuimen päällikkötuomari. Järjestelyllä voitaisiin välttyä siltä, että tuomarikoulutuksen käyneet hakeutuisivat pois tuomioistuinlaitoksen palveluksesta.

Toisaalta tuomarin virassapysymisoikeuden ulottamiseen muihin kuin tuomareihin on suhtauduttava pidättyvästi. Tuomarin riippumattomuutta turvaava erottamattomuus tulisi lähtökohdaisesti olla vain tuomarin virkaan tai määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetyillä. Tuomarikoulutetun esittelijän virassapysymisoikeus tarkoittaisi sitä, että tuomioistuihin luotaisiin kokonaan uusi virkamiesten joukko, joilla olisi tuomaria vastaava erottamattomuus. Heille ei kuitenkaan maksettaisi tuomarin palkkaa. Virassapysymisoikeus sidottaisiin koulutuksen käymiseen ja sitä kautta tiettyyn henkilöön. Tällaista henkilökohtaista virassapysymisoikeutta on pidettävä yleisten virkamiesoikeudellisten periaatteiden kannalta ongelmallisena, koska virkamiesoikeudellisesti virassapysymisoikeus liittyy aina tiettyyn virkaan.

Virassapysymisoikeus olisi ongelmallinen myös tuomioistuinten virkarakenteen kehittämisen kannalta. Erityisen hankala se olisi siitä syystä, että erottamattomuus koskisi varsin nuoria lakimiehiä. Tuomioistuimissa on pyritty lisäämään tuomaripainotteisuutta, mitä tavoitetta malli ei toteuttaisi. Korotetulla virassapysymisoikeudella voisi olla myös vaikutusta halukkuuteen edetä uralla. Jossain määrin ongelmallisena voidaan pitää myös sitä, että korotettu virassapysymissuoja koskisi vain osaa koulutuksen käyneistä. Muille kuin vakinaisille tuomioistuinten esittelijöille järjestelmä ei loisi takeita työllistymisestä. Tämän taas voidaan nähdä vähentävän järjestelmän houkuttelevuutta tuomioistuinlaitoksen ulkopuolisten hakijoiden silmissä.

Tuomarikoulutettu esittelijä ei olisi tuomari muutoin kuin silloin, kun hänet olisi päällikkötuomarin erillismääräyksellä ratkaisukokoonpanoon määrätty. Kuten perustuslakivaliokunta on todennut tuomariksi määrättyjen esittelijöiden kohdalla, myös tuomarikoulutetun esittelijän urasuunnitelmiin tuomioistuinlaitoksessa liittyvien tekijöiden vuoksi hänen riippumattomuutensa ei näytä ulospäin yhtä vahvalta kuin tuomarin. Tuomarikoulutetun virassapysymisoikeus ei myöskään poista niitä tuomioistuinlaitoksen sisäiseen itsetäydennykseen liittyviä piirteitä, joita perustuslakivaliokunta on katsonut liittyvän päällikkötuomarin antamiin erillismääräyksiin. Erillismääräyksellä tuomarina toimivan tuomarikoulutettavan virkavastuu voisi niin ikään muodostua epäselväksi.

Vaikka virassapysymisoikeuden laajentaminen ei suoranaisesti muodostuisi perustuslain vastaiseksi, siihen on suhtauduttava pidättyvästi. Edellä selostetulla tavalla perustuslaillisten syiden lisäksi tuomarikoulutetun esittelijän virassapysymisoikeuteen liittyy useita muitakin seikkoja, joista johtuen sen säätäminen ei olisi tarkoituksenmukaista. Ehdotus ei myöskään tukisi esityksen tavoitteita tuomioistuinten virkarakenteen kehittämistä. Sen sijaan perusteltua olisi, että nimitystä koulutusvirkaan voitaisiin erityisesti esimerkiksi tuomioistuimen tilapäisestä resurssitarpeesta johtuvasta syystä jatkaa enintään kahdella vuodella. Lisäksi aloittavien tuomarikoulutettavien määrää tulisi arvioida vuosittain sen mukaan, miten suuri tuomioistuinten tarve asessoreille on ja miten todennäköisesti he koulutuksen suorittuaan tulisivat nimitetyiksi tuomarin virkoihin. Tällä tavoin esittelijän tehtäviin muutoin kuin tilapäisesti palaamaan joutuvien koulutettujen määrä kyettäisiin pitämään kohtuullisena. Hyväksyttävänä on myös pidettävä sitä, että osa koulutuksen käyneistä hakeutuu muualle kuin tuomioistuinlaitoksen palvelukseen. Näin on Ruotsissa, jossa on vastaava koulutusjärjestelmä.

3.2.4 Tuomarin virkamiesoikeudellinen asema

Tuomarin virka talousarviossa eriteltävänä virkana

Valmistelussa on arvioitu sitä, tulisiko tuomarin virkojen erittelystä talousarviossa luopua. Keskeisenä argumenttina luopumista vastaan on pidetty sitä, että ehdotettu muutos tarkoittaisi oikeusministeriön ohjauksella lisäämistä tuomioistuinlaitokseen nähden. Tämän vuoksi ehdotusta ei tulisi toteuttaa niin kauan kuin tuomioistuinten keskushallintoa ei ole erotettu oikeusministeriöstä.

Nykytilan arvioinnissa tarkemmin esitetyillä perusteilla ja tilannetta kokonaisuutena arvioiden on kuitenkin perusteltua, että tuomarin virkojen erittelystä talousarviossa luovuttaisiin. Näin voidaan paremmin kehittää tuomioistuinten virkarakennetta ja jakaa tuomioistuinten niukkoja resursseja nykyistä tehokkaammin. Ehdotus ei heikentäisi tuomarin erottamattomuutta tai riippumattomuutta, koska viran perustamis- tai lakkauttamismenettelyllä ei ole merkitystä niiden kannalta. Lisäksi tuomarin virkoja koskeva ohjausvalta on jo nykyisin viime kädessä oikeusministeriöllä. Se, että keskusviraston perustamista koskeva valmistelu on vielä kesken, ei ole riittävä syy lykätä erittelyvelvollisuuden poistamista. Mikäli virasto perustetaan, oikeusministeriön ohjausvalta voidaan myös virkojen perustamis- ja lakkauttamisvallan osalta siirtää sille.

Talousarviossa erittelystä luopuminen ei kuitenkaan koskisi korkeimman oikeuden eikä korkeimman hallinto-oikeuden tuomarin virkoja. Ylimpien tuomioistuinten aseman on katsottu puoltavan sitä, että niiden tuomareiden virkojen perustaminen olisi jatkossakin toteutettava talousarviossa erittelyn kautta. Virkojen erittelyvelvollisuuden säilymisen puolesta puhuu myös se, että korkeimmilla oikeuksilla on talousarviossa omat momenttinsa ja niiden jäsenten vähimmäismäärästä säädetään lailla. Ylimpien tuomioistuinten virkojen järjestelyyn ei myöskään ole vastaavaa tarvetta kuin muiden tuomioistuinten. Ylimpien tuomareiden voidaan myös

katsoa rinnastuvan asemaltaan esimerkiksi oikeuskansleriin, jonka virka eritellään talousarvioissa. Lisäksi valmistelussa muutoinkin omaksutun linjan mukaisesti perusteltua on, että ylimpiä oikeuksia koskevat merkittävät kysymykset arvioidaan erikseen.

Tuomarin asema tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Valmistelussa on arvioitu myös sitä, miten tuomarin asema uudelleenjärjestelyssä suojataan. On selvää, että perustuslain 103 § turvaa tuomarin virassapysymisoikeuden myös tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä. Siitä ei kuitenkaan seuraa, että tuomari voitaisiin uudelleenjärjestelyssä siirtää vain toiseen tuomarin virkaan tai virkaan, johon liittyy tuomarin virkaan ominainen virassapysymisoikeus. Tämä on nimenomaisesti todettu perustuslain esitöissä (HE 1/1998 vp) sekä perustuslakivaliokunnan liikevaihtovero-oikeuden lakkauttamisen yhteydessä antamassa lausunnossa (PeVL 3/1994). Vastaava kanta on otettu myös myöhemmin vesioikeuksia lakkautettaessa (ks. HE 84/1999 vp ja PeVL 11/1999 vp). Perustuslaista, sen esitöistä tai perustuslakivaliokunnan kannanotoista ei kuitenkaan seuraa, että tuomarin virassapysymisoikeutta ei voitaisi tavallisella lailla laajentaa.

Yhtenä vaihtoehtona on ollut, että tuomarille tulisi tuomioistuinlailla säätää *ehdoton* oikeus saada tuomarin virka myös niissä harvinaisissa tilanteissa, joissa hänen virkansa tilalle perustetaan uudelleenjärjestelyssä toinen virka, johon ei kuulu tuomarille ominaista erottamattomuutta. Tällaista suojan laajennusta vastaan puhuu se, että sitä voi joissakin tilanteissa olla käytännössä mahdotonta toteuttaa. Tällaisissa poikkeuksellisissa uudelleenjärjestelytilanteissa tulisi perustuslain turvaaman suojan tason olla riittävä. Myöskään kansainväliset suositukset eivät edellytä ehdotonta suojaa.

Toisaalta tuomarin aseman ja hänen riippumattomuutensa korostamiseen liittyvät tavoitteet huomioon ottaen perusteltua on, että tuomarin erottamattomuus pyrittäisiin myös uudelleenjärjestelyssä turvaamaan mahdollisimman pitkälle. Ehdotonta oikeutta perustellumpaa olisi, että tuomareille säädettäisiin laissa *ensisijainen* oikeus tulla sijoitetuksi tuomarin virkaan myös silloin, kun hänen tehtävänsä ja virkansa tulisivat uudelleenjärjestelyssä siirtymään tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelle. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että tuomarille olisi näissäkin tilanteissa pyrittävä järjestämään tuomarin virka muualta tuomioistuinlaitoksen piiristä. Vain, jos sellaista ei kyettäisi hänelle osoittamaan, hänet voitaisiin sijoittaa virkaan, johon ei sisältyisi tuomarin virassapysymisoikeutta. Virassapysymisoikeudesta poikkeaminen olisi siis viimesijainen keino ja koskisi vain erittäin poikkeuksellisia tilanteita. Kaikissa muissa uudelleenjärjestelytilanteissa tuomarilla olisi ehdoton oikeus tuomarin virkaan tuomioistuinlaissa säädettyjen sijoittautumisvaihtoehtojen mukaisesti. Myös ensisijainen oikeus merkitsisi suojan laajennusta perustuslain turvaamasta tasosta ja toteuttaisi tavoitetta tuomarin riippumattomuuden korostamisesta.

3.2.5 Asiantuntijajäsenet

Asiantuntijajäseniä koskeva sääntely on muodostunut hajanaiseksi ja epäyhdenmukaiseksi. Sääntelyn selkiyttäminen edellyttää, että se kootaan tuomioistuinlakiin. Samalla sääntelyä tarkistettaisiin ja yhdenmukaistettaisiin. Korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta koskevat lait jätettäisiin voimaan. Tuomareista säädettäisiin kuitenkin kaikille tuomioistuimille yhteisesti tuomioistuinlaissa. Koska asiantuntijajäsenet ja muut sivutoimiset jäsenet ovat tuomareita, johdonmukaista on, että myös heitä koskeva sääntely koottaisiin tuomioistuinlakiin. Näin ollen myös korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä olisi perusteltua säätää tuomioistuinlaissa. Tätä puoltaa myös se, että heitä koskeva sääntely ei merkittävästi poikkea muiden tuomioistuinten asiantuntijajäsenistä säädetyistä.

Poikkeuksena edellä olevasta olisivat yleisten tuomioistuinten sotilasjäsenet, joita koskeva sääntely säilytettäisiin sotilasoikeudenkäyntilaissa. Niin ikään lautamiehistä säädettäisiin omassa erillislaissaan. Erillislakien säilyttäminen näiltä osin on perusteltua, koska sotilasjäsenien ja lautamiesten nimittämismenettely on asiantuntijajäsenistä poikkeava. Näissä molemmissa laeissa olisi tarvittavat viittaussäännökset tuomioistuinlakiin.

3.3 Keskeiset ehdotukset

3.3.1 Ehdotusten lainsäädännöllinen toteuttaminen

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi tuomioistuinlaki, jossa säädettäisiin tuomioistuimista ja tuomareista. Laki olisi tuomioistuimille yhteinen, mutta siinä olisi myös eri tuomioistuimia koskevat luvut. Laissa olisi tuomioistuimia, niiden organisaatiota sekä johtamista ja hallintoa koskevat säännökset.

Tuomioistuinlaissa ei kuitenkaan säädettäisi korkeimman oikeuden eikä korkeimman hallinto-oikeuden organisaatiosta, vaan niitä koskevat erillislaite jäisivät voimaan. Ylimpiä oikeuksia koskevissa laeissa säädettäisiin näiden tuomioistuinten organisaatiosta, tehtävistä ja johtamisesta sekä jäsenistä ja muusta henkilöstöstä. Laeissa säilytettäisiin myös voimassa olevat säännökset asian käsittelystä ja ratkaisemisesta sekä päätösvaltaisesta kokoonpanosta. Lisäksi korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöistä ja heidän nimittämisestään säädettäisiin asianomaisia tuomioistuimia koskevissa laeissa. Heillä olisi jatkossakin tuomaria vastaava virassapysymisoikeus ja heihin sovellettaisiin tuomaria koskevia virkamiesoikeudellisia säännöksiä.

Tuomioistuinlakiin koottaisiin tuomareiden ja tuomioistuinten muun henkilökunnan nimittämistä koskevat säännökset. Myös tuomioistuinten asiantuntijajäsenien nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin tuomioistuinlaissa. Tuomioistuinlaissa säädettäisiin myös tuomarivalintalautakunnasta ja esityksessä perustettavaksi ehdotettavasta tuomarinkoulutuslautakunnasta. Edelleen tuomioistuinlaissa säädettäisiin tuomareiden virkamiesoikeudellisesta erityisasemasta siltä osin kuin se poikkeaa valtion virkamiehiä koskevasta yleislainsäädännöstä. Tässä yhteydessä tehtäisiin eräitä tuomarin virassapysymisoikeuden edellyttämiä tarkistuksia tuomarin virantoimituksesta pidättämistä ja tuomarin asemaa tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä koskevaan sääntelyyn.

Koska tuomareita koskevat säännökset koottaisiin tuomioistuinlakiin, sitä sovellettaisiin myös ylimpien tuomioistuinten jäseniin. Tuomioistuinlakia sovellettaisiin myös korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäseniin, joita koskeva erityislaki kumottaisiin. Korkeimman oikeuden sotilasjäsenistä säädettäisiin jatkossakin sotilasoikeudenkäyntilaissa, jossa olisi tarvittavat viittaussäännökset tuomioistuinlakiin esimerkiksi sidonnaisuusilmoitusvelvollisuutta koskien.

Organisaatiolaeissa olevat säännökset tuomioistuinten kokoonpanosta ja päätösvaltaisuudesta sijoitettaisiin oikeudenkäyntimenettelyä koskeviin lakeihin. Tämä ei kuitenkaan koskisi korkeinta oikeutta eikä korkeinta hallinto-oikeutta. Niin ikään hallinto-oikeuslain kokoonpanosäännökset jätettäisiin tämän uudistuksen yhteydessä voimaan sellaisenaan.

Erityistuomioistuimia koskevat lait jäisivät voimaan siltä osin kuin ne sisältävät säännöksiä oikeudenkäynnistä asianomaisessa tuomioistuimessa. Lait olisivat siten puhtaasti oikeudenkäyntimenettelysäännöksiä sisältäviä. Tuomioistuinten henkilöstöä, johtamista ja hallintoa koskevat säännökset olisivat tuomioistuinlaissa.

Tuomioistuinlailla korvattaisiin voimassa olevat organisaatiolait ja -asetukset. Poikkeuksena tästä olisivat korkeimmasta oikeudesta ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetut lait sekä hallinto-oikeuslain eräät säännökset. Niin ikään tuomareiden nimittämisestä annettu laki ja valtioneuvoston asetus kumottaisiin.

Ehdotuksen mukaan asetuksella ei enää säädettäisi tuomioistuinten toiminnasta. Voimassa olevien asetusten säännökset otettaisiin lakiin tai niitä koskevista kysymyksistä voitaisiin tarpeen mukaan ottaa määräykset tuomioistuimen työjärjestykseen, jonka tuomioistuin itse hyväksyisi. Laissa edellytettäisiin, että tuomioistuimen työjärjestyksen on oltava internetissä tai muutoin kaikkien nähtävillä. Alueellisten tuomioistuinten tuomiopiirejä koskeva sääntely jäisi kuitenkin edelleen asetuksen tasoiseksi. Perusteista, joilla tuomioistuinten tuomiopiirit määräytyisivät, säädettäisiin tuomioistuinlaissa. Vastaavasti myös erityislainsäädännön mukaiset tuomioistuinten alueellisesta toimivallanjaosta eräissä asiaryhmissä säädetyt poikkeukset säilytettäisiin. Tuomioistuinten kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista säädettäisiin asetuksella.

3.3.2 Tuomioistuinten hallinnon ja johtamisen uudistaminen

Esityksessä ehdotetaan, että päällikkötuomareiden virat olisivat vakinaisia tuomarin virkoja, jotka täytettäisiin seitsemän vuoden määräajaksi kerrallaan. Jos hakija saavuttaisi tuomarin eroamisiansä kesken toimikauden, hänet voitaisiin nimittää vain tuohon asti.

Päällikkötuomarin riippumattomuus tuomarina sekä määräaikaissa johtamistehtävässä turvattaisiin. Ehdotuksen mukaan päällikkötuomarin riippumattomuus tuomarina turvattaisiin sillä, että määräajaksi johtamistehtävään nimitetty säilyttäisi vakinaisen tuomarin virkansa koko toimikauden ajan. Päällikkötuomari olisi siten virkavapaalla vakinaisesta tuomarin virastaan ja voisi palata siihen määräajan päätyttyä. Mikäli päällikkötuomariksi nimitetyllä ei olisi tuomioistuinlaitoksessa taustavirkaa, hänellä olisi oikeus tulla nimitetyksi vakinaiseen tuomarin virkaan viimeisen toimikautensa päätyttyä. Näin ollen päällikkötuomariksi nimitetyn riippumattomuus tuomarina olisi vahva.

Päällikkötuomarin riippumattomuus määräaikaissa johtamistehtävässään turvattaisiin riittävän pitkällä toimikaudella. Ehdotuksen mukaan toimikausi olisi seitsemän vuotta. Näin pitkän toimikauden myötä päällikkötuomarilla olisi hyvät edellytykset kehittää yksikkönsä toimintaa ja toteuttaa erilaisia uudistushankkeita. Riittävän pitkä toimikausi vahvistaisi toisaalta päällikkötuomarin asemaa myös tämän neuvotellessa yksikkönsä henkilöstöresursseista ja tulorahoituksesta.

Nimittämismenettely vastaisi vakinaisen tuomarin nimittämisestä säädettyä muutoin paitsi, että virka julistettaisiin haettavaksi seitsemän vuoden toimikaudeksi kerrallaan. Päällikkötuomariksi nimittäisi siten tasavallan presidentti tuomarinvalintalautakunnan esityksen perusteella. Päällikkötuomariksi tulee voida nimittää pätevin virkaa hakeneista ja sen kelpoisuusehdot täyttävistä henkilöistä. Avoinna oleva virka täytettäisiin aina virkaan sovellettavia nimittämisperusteita noudattaen. Seitsemän vuotta virkaa hoitanut päällikkötuomari olisi mahdollista nimittää uudelleen. Tarpeellisena ei siten ole pidetty sitä, että päällikkötuomareiden toimikausia rajoitettaisiin. Tehtävänsä hyvin hoitaneella päällikkötuomarilla olisi todennäköisesti vahva asema uudessa virantäyttömenettelyssä, mikäli hän asettuisi tavoittelemaan jatkokautta. Järjestelmä tukisi kuitenkin virkakiertoa ja turvaisi nykyistä järjestelmää paremmin tuomioistuimen toiminnan jatkuvan kehittämisen ja ammattitaitoisen johtamisen. Tarvittaessa päällikkötuomarin tehtävään olisi seitsemän vuoden kuluttua mahdollista nimittää tavoitteisiin sitoutuneempi, motivoituneempi ja osaavampi henkilö. Lisäksi esimerkiksi tuomioistuinten yhdistyessä pääl-

likkötuomariksi voitaisiin murroskauden ajaksi nimittää vastaavanlaisesta tilanteesta koke-
musta omaava muutosjohtaja.

Riippumattomuuden ja virassapysymisoikeuden turvaamiseksi päällikkötuomarilla, joka ei
enää hakisi uudelle toimikaudelle tai jota ei virkaan enää nimitettäisi, olisi oikeus palata tai
virkatakuujärjestelmän kautta tulla nimitetyksi vakinaiseen tuomarin virkaan toimikautensa
päätyessä. Tämä oikeus päällikkötuomarilla olisi siten siitä riippumatta, onko hänet nimitetty
päällikkötuomariksi tuomioistuinlaitoksen sisältä vai sen ulkopuolelta. Tällä pyritään edistä-
mään sitä, että päällikkötuomarin tehtäviin haettaisiin muistakin kuin tuomarin tehtävistä.

Päällikkötuomariksi voitaisiin edelleenkin nimittää myös lyhyemmäksi ajaksi määräaikaiseen
virkasuhteeseen esimerkiksi silloin, kun varsinainen päällikkötuomari on virkavapaana tai es-
tynyt hoitamaan virkaansa tai virka on avoinna. Joskus myös odotettavissa olevan tuomiois-
tuinlaitoksen uudelleenjärjestelyn vuoksi päällikkötuomari voitaisiin nimittää määräaikaiseen
virkasuhteeseen.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että tuomioistuinlain siirtymäsäännöksiin otettaisiin säännös 63
vuotta täyttäneen päällikkötuomarin mahdollisuudesta siirtyä hoitamaan yksinomaan lainkäyt-
tötehtäviä. Edellytyksenä olisi lisäksi, että kyseinen henkilö olisi toiminut päällikkötuomarina
yhtäjaksoisesti seitsemän vuoden ajan ja että tuomioistuimessa olisi avoinna sanotunlainen
tuomarinvirka. Siirto toteutettaisiin päällikkötuomarin hakemuksesta ja siinä noudatettaisiin
tuomarin nimittämisestä säädettyä menettelyä, virkaa kuitenkin haettavaksi julistamatta.

Siirtymäsäännöksissä säädettäisiin myös menettelystä tilanteissa, joissa ehdotuksen mukaiseen
määräaikaiseen päällikkötuomarin tehtävään nimitettäisiin vakinaisesta päällikkötuomarin vi-
rasta. Myös heidän riippumattomuutensa turvattaisiin virkatakuujärjestelmän kautta.

3.3.3 Tuomareiden koulutuksen kehittäminen

Tuomareiden koulutusohjelma ja tuomarinkoulutuslautakunta

Esityksessä ehdotetaan, että tuomareiden koulutusta kehitetään nykyistä suunnitelmallisem-
maksi ja tavoitteellisemmaksi. Tämä toteutettaisiin yhtenäisellä koulutusohjelmalla, joka pitäi-
si sisällään kaikki tuomarinuralle suuntautumisen eri vaiheet tuomioistuinharjoittelusta aina
tuomareiden täydennys- ja johtamiskoulutukseen saakka. Tuomioistuinlailla säädettäisiin
tuomareille oikeus ja velvollisuus osallistua koulutukseen. Valtion ja tuomioistuinten velvolli-
suutena olisi huolehtia siitä, että tuomareilla ja muulla lainkäyttöhenkilöstöllä olisi tosiasiallinen
mahdollisuus osallistua koulutukseen.

Koulutuksen suunnittelusta vastaamaan perustettaisiin tuomarinkoulutuslautakunta, joka toi-
misi yhteistyössä oikeusministeriön koulutustoiminnasta vastaavan yksikön kanssa. Lauta-
kunnalle kuuluisi koko tuomarinuran kattavan koulutuksen suunnittelu ja koordinointi. Lauta-
kunta huolehtisi myös tuomioistuinharjoitteluun ja perustettaviin tuomarin koulutusvirkoihin
liittyvistä tehtävistä. Lautakunnalle kuuluisi myös yleisten tuomioistuinten ja hallintotuomio-
istuinten tuomareiden täydennyskoulutuksesta huolehtiville ohjausryhmille nykyisin kuuluvia
tehtäviä. Koulutuslautakunta voisi pyynnöstä antaa oikeusministeriölle lausunnon tuomiois-
tuinlaitoksen johtamiskoulutukseen valittavista henkilöistä.

Myös tuomareiden perehdytystä ja täydennyskoulutusta on tarkoitus kehittää nykyistä suunni-
telmallisemmaksi ja pitkäjänteisemmäksi (ks. Mietintöjä ja lausuntoja 38/2015). Tämän to-
teuttaminen ei kuitenkaan edellytä lainsäädäntömuutoksia, vaan koulutuksen tarkempi suun-

nittelu kuuluisi koulutuslautakunnalle. Tarkoituksena on, että koulutuslautakunta kykenisi nykyistä suunnitelmallisemmin ja laadukkaammin tukemaan tuomioistuinlakimiehen osaamisen kehittymistä tämän koulutukselliset tarpeet ja kulloinenkin osaamisen taso huomioon ottaen. Koulutuslautakunnan suunnitteleman koulutuksen tuottaisi oikeusministeriö tai tarvittaessa hankkisi sen ulkopuoliselta tuottajalta. Tuomioistuimet tuottaisivat koulutusta myös itse, kuten nykyisinkin.

Tuomarinkoulutuslautakunnasta säädettäisiin tuomioistuinlaissa. Sen 21 luvussa olisi säännökset lautakunnan tehtävistä, asettamisesta ja kokoonpanosta, jäsenten nimeämisestä, henkilöstöstä sekä muista lautakunnan toiminnan järjestämiseen liittyvistä keskeisistä säännöksistä. Tarkemmat määräykset olisivat lautakunnan vahvistamassa työjärjestyksessä.

Tuomioistuinharjoittelu

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tuomioistuinharjoittelusta, johon koottaisiin kaikki tuomioistuinharjoittelua koskevat keskeiset säännökset. Sisällöltään laki vastaisi pääosin voimassa olevaa käräjäoikeuslain, hovioikeuslain, hallinto-oikeuslain sekä tuomioistuinharjoittelusta annetun valtioneuvoston asetuksen sääntelyä.

Tuomioistuinharjoittelun sisältöön ei esitetä merkittäviä muutoksia. Käräjänotaareiden koulutuksen suunnitelmallisuutta kuitenkin lisättäisiin. Lisäksi tuomioistuinharjoittelun ohjausta kehitettäisiin ja käräjänotaarien harjoittelusuunnitelmia yhdenmukaistettaisiin, jotta ne tukisivat tuomioistuinharjoittelua mahdollisimman hyvin. Käräjänotaareilla olisi laissa säädetty velvollisuus osallistua koulutukseen. Käräjänotaarien työpanos on etenkin käräjäoikeuksissa merkittävä, minkä vuoksi laadukkaalla ja yhtenäisellä koulutusohjelmalla on suuri merkitys myös kansalaisten oikeusturvan kannalta.

Esityksessä ehdotetaan, että tuomioistuinharjoittelun haku- ja valintamenettelyä kehitettäisiin. Muutoksena nykytilaan olisi se, että harjoittelupaikat julistettaisiin haettaviksi vain kerran vuodessa. Tämä on perusteltua rekrytointiprosessiin liittyvän työmäärän säästämiseksi. Lisäksi haku- ja valintamenettely siirrettäisiin tuomarinkoulutuslautakunnan tehtäväksi. Lautakunta siis valitsisi ja nimittäisi käräjänotaarin käräjäoikeuteen, hovioikeuteen tai hallinto-oikeuteen harjoittelujakson pituiseksi määräajaksi. Harjoittelupaikkojen määrä on tällä hetkellä valtakunnallisesti noin 130. Keskitetty valinta vähentäisi päällekkäistä työtä ja lisäisi myös valintaprosessin läpinäkyvyyttä ja avoimuutta. Lautakunnassa olisi valmis asiantuntijaorganisaatio tekemään tuomioistuinharjoittelijavalinnat yhteismitallisesti.

Lautakunta määrittäisi tuomioistuinharjoittelijoiden valintaan liittyvät valtakunnalliset, laissa olevia nimitysperusteita ja valintaperusteita täsmentävät valintakriteerit. Hakijoiden oikeusturva edellyttää, että valintakriteerit ovat yhdenmukaiset, selkeät ja läpinäkyvät ja että nimitysmenettely on kokonaisuudessaan mahdollisimman avointa. Keskittäminen turvaisi osaltaan tätä tavoitetta ja vähentäisi oletettavasti myös pyrkimyksiä vaikuttaa valintoihin epäasiallisesti. Lisäksi se selkiyttäisi valintamenettelyä tilanteissa, joissa harjoittelija suorittaa harjoittelusta ensimmäiset kuusi kuukautta käräjäoikeudessa ja jälkimmäiset kuusi kuukautta hovi- tai hallinto-oikeudessa.

Tuomioistuimilla olisi edelleen oikeus määrittää kunkin harjoittelijan harjoittelukauden alkamisajankohta osana sisäistä toiminnan järjestämistä. Aloittamisajankohdista päätettäessä tulisi kuitenkin mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon järjestettävän koulutuksen rytmittyminen.

Esittelijät ja valmistelijat

Oikeudenkäyntimenettelysäännösten perusteella määräytyy se, ratkaistaanko asia monijäsenisessä tuomioistuimessa esittelystä tai ilman esittelyä. Monijäsenisissä tuomioistuimissa on viimeisen kymmenen vuoden aikana siirrytty entistä enemmän tuomaripainotteiseen työskentelyyn. Esittelijävirkamiesten määrä on vähentynyt ja asioita päätetään aikaisempaa enemmän tuomarin esittelystä. Tuomaripainotteisuuden lisäämisen on todettu lisäävän tuomioistuinten tehokkuutta ja lyhentävän käsittelyaikoja (ks. hallinto-oikeuksia koskeva Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus 169/2008, s. 144). Hovioikeuksissa esittelijöiden tarve vähenee, kun jatkokäsittelylupajärjestelmän käyttöala laajenee. Asessorin virkojen perustaminen lisäisi osaltaan tuomaripainotteisuutta.

Esittelyllä on edelleen sijansa monijäsenisten tuomioistuinten lainkäytössä. Esittelijän vastuu siitä, mitä hänen esittelystään on päätetty, säilyy ennallaan. Tuomioistuimen työn tarkoituksenmukaisen järjestämisen, resurssien käytön ja esittelijän työssä oppimisen kannalta on tärkeää, että esittelijätyövoimaa voidaan käyttää joustavasti. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että esittelijävirkamiehiä on voitava käyttää myös tuomarin apuna valmistelussa asioissa, jotka tuomari esittelee. Esittelijän työhön olisi kuitenkin jatkossakin kuuluttava asioiden esittelemistä esittelijän vastuulla, jotta työ voisi pätevoittää koulutusvirkoihin ja tuomarin virkoihin riittäväksi katsottavalla tavalla. Jatkuva osaamisen kehittäminen ja kouluttautuminen olisi koko lainkäyttöhenkilöstön oikeus ja velvollisuus. Merkittävimmät ehdotuksen aiheuttamat muutokset yksittäisen esittelijän kannalta olisivat virkauran porrastuminen, työsuorituksen ja osaamisen entistä tarkempi arviointi ja sen myötä mahdollisuus edetä tuomarin tehtäviin aikaisempaa varhaisemmassa vaiheessa sekä toisaalta koulutuksellisuuden korostuminen heti tuomioistuinuran alkuvaiheesta lukien. Kunkin tuomioistuimen tulisi huolehtia siitä, että lainkäyttöhenkilöstöllä olisi tosiasiallinen mahdollisuus osallistua riittäväksi katsottavaan määrään koulutusta vuosittain. Koulutusohjelma laadittaisiin kunkin osaamisen ja tarpeet huomioon ottaen. Tarjolla olevasta täydennyskoulutuksesta olisi mahdollista rakentaa nykyistä systematisemmin kunkin esittelijän tai valmistelijan henkilökohtaisia tarpeita palvelevia koulutuskohtaisuuksia.

Tuomarin koulutusvirat

Esityksessä ehdotetaan, että hovioikeuksiin, hallinto-oikeuksiin, markkinaoikeuteen, työtuomioistuimeen ja vakuutus oikeuteen voitaisiin perustaa koulutuksellisista syistä määräajaksi täytettäviä assessorin virkoja. Kysymys olisi määräajaksi täytettävistä tuomarin viroista, joihin nimitettäisiin pääsääntöisesti enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Asessorin virkoja ei perustettaisi käräjäoikeuksiin. Asessoriksi nimitetty voisi kuitenkin toimia enintään vuoden koulutusajastaan myös muussa tuomarin tehtävässä tai tuomarin tehtävään vaativuudeltaan rinnastuvassa esittelijän tehtävässä korkeimmassa oikeudessa taikka korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Koulutusvirkoihin voisi hakeutua kuka tahansa riittävän pätevyyden ja kokemuksen omaava lakimies. Järjestelmä olisi siten avoin. Oletettavaa on, että uusiin koulutusvirkoihin hakeuduttaisiin erityisesti esittelijän tehtävistä. Koulutus saattaisi lisätä tuomioistuinlaitoksen houkuttelevuutta muissa lakimiestehtävissä toimivien henkilöiden keskuudessa. Tuomarinimitykset vuosilta 2007–2014 osoittavat, että tuomarin ura on edelleen hyvin suljettu. Nimityksistä 90–95 prosenttia on kohdistunut tuomioistuinlaitoksessa jo työskenteleviin.

	Tuomarinimitykset (kpl)	Nimitetyistä tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olleet (% , noin)
2007	128	90
2008	118	91
2009	74*	92
2010	142	94
2011	115	95
2012	103	93
2013	128	91
2014	164	93

*) Nimitysesityksiin ei sisälly käräjäoikeusuudistuksesta johtuneita virkasiirtoja.

Kun tuomareiden nimittämismenettely uudistettiin vuonna 2000 (*laki tuomareiden nimittämisestä*, 205/2000), uudistuksen yhtenä tavoitteena oli lisätä tuomarinuran avoimuutta. Koulutusviroissa avoimelta uralta hakeutumista tuettaisiin järjestämällä perehdyttävää koulutusta koulutettavan tarpeen mukaan.

Järjestelmällä korvattaisiin nykyinen hovioikeuslain 9 §:ään perustuva esittelijöiden käyttö ratkaisukokoonpanossa. Ehdotus olisi hovioikeuslain mukaista järjestelmää paremmin sopusoinnussa tuomarin riippumattomuutta koskevan vaatimuksen kanssa sen vuoksi, että asessorin virkaan nimitetään kolmen vuoden ajaksi (ks. edellä kohdassa 2.2.2 selostettu ihmisoikeusoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö toimikauden pituuden vaikutuksesta riippumattomuuden arvioinnissa). Sama koskee vertailua myös nykyiseen vakuutusosoikeuden esittelijäjärjestelmään, jossa esittelijä käyttää tuomiovaltaa heti virkasuhteensa alettua. Ehdotus mahdollistaisi toisaalta sen, että koulutusvirkoja voidaan sijoittaa myös muihin monijäsenisiin tuomioistuihin, joissa esittelijöillä ei ole ollut vastaavaa mahdollisuutta saada tuomarikokemusta. Muutoksella olisi myönteinen vaikutus tuomioistuintyön laatuun ja tehokkuuteen kokonaisuutena.

Asessorin palkkaus asetuisi ehdotuksen mukaan esittelijän ja tuomarin palkkauksen välimaastoon, lähelle alinta tuomarin palkkaluokkaa (T11). Kysymys olisi koulutusvirasta, johon nimitettävä henkilö saisi tuomioistuinharjoittelijan tavoin palkan lisäksi huomattavan koulutuksellisen pääoman. Asessorin virkaan nimitettävälle esittelijälle uusi tehtävä merkitsisi siten palkankorotusta ja uralla etenemistä, jonka lisäksi esittelijät saisivat suunnitelmallisen jatkokoulutuksen ja työssä oppimisen myötä nykyisiä esittelijöitä paremmat edellytykset toimia tuomarin tehtävissä.

Aloittavien tuomarikoulutettavien määrää tulisi arvioida vuosittain sen mukaan, miten suuri tarve asessoreille on ja miten todennäköisesti he koulutuksen suorittettuaan tulisivat nimityksiä tuomarin virkoihin.

Asessorin virka olisi koulutuksellinen ja edellyttäisi tavanomaisesta viranhausta poikkeavaa haku- ja valintaprosessia. Asessorin virkaan nimittämisen edellytyksenä olisi vähintään kolmen vuoden kokemus tuomarin, esittelijän, syyttäjän tai oikeusavustajan tehtävästä taikka muusta vastaavia valmiuksia tuomarin tehtävään antavasta lakimiestehtävästä. Tällä vaatimuksella pyrittäisiin osaltaan varmistumaan siitä, että virkaan nimitettävällä on riittävä perehtyneisyys, kyky ja taito toimia tuomarin tehtävissä. Nimitettävän olisi lisäksi suoritettava hyväksyttävästi koe, jossa arvioidaan tuomarin tehtävässä toimimista koskevien keskeisten säännösten ja periaatteiden tuntemusta. Alkukokeeseen valmistautuminen olisi osa koulutusta ja

hyödyllistä riippumatta siitä, tulisiko kokeen suorittaja myöhemmin nimitetyksi asessoriksi vai ei. Hakijoiden soveltuvuutta voitaisiin lisäksi arvioida lausuntojen perusteella tai haastatteluna.

Asessoreiden koulutusvirkoihin liittyvä haku- ja valintamenettely perustuisi hyväksytysti suoritettuun alkukokeeseen, hakuasiakirjojen perusteella tehtävään valintaan sekä mahdolliseen haastatteluun. Alkukokeen järjestämisestä, koulutusvirkojen haettavaksi julistamisesta sekä koulutettavien esivalinnasta vastaisi perustettava tuomarinkoulutuslautakunta. Vastaavasti kuin tuomioistuinharjoittelussa lautakunta määrittäisi valintaan liittyvät valintakriteerit, jotka täsmentäisivät laissa olevia valinta- ja nimitysperusteita. Asessorit nimitettäisiin tuomareiden nimittämisestä säädettyä menettelyä noudattaen. Koska asessorin toimikausi olisi vuotta pidempi, nimitystoimivalta olisi korkeimmalla oikeudella tai korkeimmalla hallinto-oikeudella.

Asessorin toimivaltaa ei rajattaisi ratkaistavien asioiden laajuuden tai laadun perusteella niin kuin hovioikeuslain 9 §:ssä on säädetty esittelijäkokoonpanon osalta tai tuomioistuinharjoittelua kärjäoikeudessa koskevissa säännöksissä on säädetty kärjänotaarien osalta. Kysymys olisi tuomarin virasta, johon nimitettävällä olisi lisäksi jo ainakin muutaman vuoden soveltuva työkokemus. Asessori voisi muiden tuomareiden tavoin ratkaista asioita itsenäisesti yhden tuomarin kokoonpanossa sekä toimia tuomioistuimen ratkaisukokoonpanon puheenjohtajana. Työjärjestyksessä voitaisiin kuitenkin antaa tarkempia määräyksiä asessorin osallistumisesta ratkaisutoimintaan. Ratkaisukokoonpanossa ei kuitenkaan voisi olla yhtä useampaa asessoria kerrallaan. Asessori ei myöskään voisi osallistua tuomarin virkarikosta koskevan asian käsitteilyyn. Tuomarin aseman vuoksi on perusteltua, että vakinaiset tuomarit ratkaisevat nämä asiat.

Asessorin virkaan kuuluisi kolmen vuoden aikana osallistua henkilön osaamista vahvistavaan koulutukseen. Koulutukseen osallistuminen perustuisi asessorille määritellyyn henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan ja koulutus voitaisiin rakentaa erilaisista koulutusmoduuleista, joista koostuisi yhteensä kolmevuotinen koulutusohjelma. Koulutus päättyisi koulutuslautakunnan järjestämään loppukokeeseen tai muuhun suoritukseen, jossa arvioitaisiin tuomarin tehtävässä vaadittavaa taitoa ja osaamista. Koe antaisi eväitä arvioida koulutettavien osaamisen kehittymistä ja samalla myös annetun koulutuksen sisältöä ja laatua.

Koulutusohjelman ja loppuarvioinnin hyväksytysti suorittanut saisi oikeuden käyttää tuomarikoulutetun nimikettä. Loppukokeen tai -työn hyväksyty suorittaminen ei olisi edellytyksenä tuomarin virkaan nimittämiselle. Kyseessä ei siten olisi varsinainen tuomarintutkinto. Pätevyys tuomarin virkaan voitaisiin siten jatkossakin hankkia myös toimimalla muussa tuomarin tehtävään valmiuksia antavassa lakimiestehtävässä. Asessorin koulutusohjelman suorittaminen ei myöskään takaisi tuomarin virkaa, vaan avoimiin virkoihin olisi hakeuduttava erikseen. Erityisestä lähinnä tuomioistuinlaitoksen resurssitarpeisiin liittyvästä syystä nimitystä koulutusvirkaan voitaisiin kuitenkin jatkaa määräajan.

Todennäköisesti varsin suuri osa tuomarikoulutetuista asessoreista tulisi nimitetyiksi määräajaksi tai vakinaisesti tuomarin virkaan koulutuksen suoritettuaan. Kaikkien kohdalla näin ei kuitenkaan kävisi. Etenkin vakuutus-oikeudessa, jossa koulutettavien määrä olisi lainkäyttöhenkilöstön kokonaisuudessaan nähden suuri, avoimia tuomarin tehtäviä ei todennäköisesti olisi koulutuksen suorittaneille riittävästi. Koska tuomarikoulutuksen voidaan olettaa parantavan koulutetun mahdollisuuksia menestyä myös tuomioistuinlaitoksen ulkopuolisilla työmarkkinoilla, voidaan järjestelmää kokonaisuutena pitää perusteltuna siitä huolimatta, että se ei takaa kaikille koulutusohjelman läpikäyneille tuomarin virkaa.

3.3.4 Tuomarin nimittämistä koskevan sääntelyn tarkistaminen

Esityksessä ehdotetaan, että nimittämislain ja sen nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen säännökset otettaisiin tuomioistuinlakiin. Säännökset vastaisivat asiallisesti pääosin voimassa olevaa. Tuomioistuinlakiin otettaisiin myös eräissä erityislaeissa olevat säännökset eräiden tuomareiden erityisistä kelpoisuusvaatimuksista.

Erottelusta haku- ja ilmoittautumisvirkoihin luovuttaisiin. Erottelulla ei ole itsenäistä merkitystä, koska myös ylimpien tuomioistuinten ilmoittautumisvirat julistetaan haettavaksi samaa menettelyä noudattaen kuin muutkin vakinaiset tuomarin virat. Esityksen mukaan kaikki tuomarin virat julistettaisiin haettavaksi tuomioistuinlaissa säädettyä menettelyä noudattaen. Ylimpien tuomioistuinten tuomareiden nimittämismenettelyyn ei puututtaisi muilta osin. Näin ollen esityksen ylimpien tuomioistuinten tuomarinvirkoihin tekisi voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti edelleen korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus itse.

Tuomareita nimitetään nykyään varsin paljon määräaikaiseen virkasuhteeseen. Määräaikaisuus voi johtua useista syistä, esimerkiksi vakinaisen tuomarin nimittämismenettelyn vaatimasta ajasta tai vakinaisille tuomareille myönnetystä virkavapauksista. Tulosneuvotteluissa voidaan lisäksi sopia siitä, että tuomioistuimet saavat käyttöönsä määräajaksi vakinaisten tuomareiden lisäksi määräaikaisia tuomarin virkoja, jotka ovat tarpeen yleensä työmäärän lisääntymisen vuoksi.

Näihin tuomarin määräaikaisiin virkasuhteisiin voi liittyä tuomarin asemaan liittyviä perustullaillisia ongelmia, etenkin kun määräaikaisuus on lyhytaikainen. Esiitetty ehdotus pitkäksi määräajaksi täytettävistä asessorin viroista tulee merkittävästi vähentämään tarvetta käyttää muita määräaikaisia tuomareita monijäsenisissä tuomioistuimissa. Määräaikaisten tuomareiden tarvetta ei voida ainakaan lyhyellä aikavälillä poistaa kokonaan. Siksi määräaikaisia tuomareita koskevaa sääntelyä ei ehdoteta muutettavaksi. Lailla on kuitenkin tarkoitus estää se, että määräaikaiseksi tuomariksi voitaisiin nimittää jonkin ennalta tiedossa olevan asian ratkaisemista varten. Tämä ei ole sopusoinnussa sen vaatimuksen kanssa, että asiaa ei lähtökohtaisesti voida jakaa jollekin määrätulle tuomarille. Pakottavista käytännön syistä tästäkin periaatteesta on syytä voida joskus poiketa, esimerkiksi kun laaja oikeudenkäynti jouduttaisiin muuten viime hetkellä peruuttamaan tuomarin äkillisen sairastumisen vuoksi.

3.3.5 Tuomarin virkamiesoikeudellista asemaa koskevan sääntelyn tarkistaminen

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan, että valtion virkamieslain 12 lukuun sijoitetut tuomaria koskevat erityissäännökset tuomarille annettavasta erosta, tuomarin virantoimituksesta pidättämisestä, kirjallisesta varoituksesta ja tuomarin siirtämisestä sijoitettaisiin tuomioistuinlakiin. Yleislakina virkamieslakia sovellettaisiin jatkossakin tuomareihin siinä erikseen säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Virkamieslain soveltamisalarajaukset säilytettäisiin pääosin voimassa olevaa vastaavina. Poikkeuksena tästä olisi lain 20 §:n, joka mahdollistaa tuomarin siirtämisen myös muuhun valtion virastoon kuin toiseen tuomioistuimeen. Tätä ei jatkossa enää sovellettaisi tuomariin. Edellytyksistä, joilla tuomari voitaisiin siirtää toimimaan toisessa tuomioistuimessa, säädettäisiin tuomioistuinlaissa.

Talousarviossa eriteltävät virat

Edellä nykytilan arvioinnissa tarkemmin esitetyillä perusteilla ehdotetaan, että tuomarin virat eivät enää olisi valtion virkamieslain 4 §:ssä tarkoitettuja talousarviossa eriteltäviä virkoja. Poikkeuksena olisivat kuitenkin korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäsenten virat. Ylimpien tuomioistuinten erityisasema huomioon ottaen on perusteltua, että niiden tuomarin virat eriteltäisiin jatkossakin valtion talousarviossa.

Erittelyvelvollisuudesta luopumisella voidaan katsoa olevan myönteisiä vaikutuksia tuomioistuinten resurssienjaon, virkarakenteen kehittämisen sekä myös tuomioistuinten tehokkaan toiminnan kannalta. Näistä syistä ehdotus on perusteltu siitäkkin huolimatta, että sillä voidaan nähdä olevan negatiivisia vaikutuksia toisaalta eduskunnan päätösvaltaan ja toisaalta riippumattoman tuomioistuinlaitoksen ja oikeusministeriön väliseen ohjaussuhteeseen liittyen.

Tuomarin asema tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Voimassa olevan sääntelyn selkiyttämiseksi ehdotetaan, että tuomioistuinlakiin otetaan nykyistä täsmällisemmät säännökset tuomarin asemasta tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä. Tuomioistuinlaissa säädettäisiin nimenomaisesti siitä, miten valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelyä koskevia virkamieslain 5 a—5 d §:ää sovellettaisiin tuomariin.

Lähtökohta on, että muiden virkamiesten tavoin tuomari olisi tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä velvollinen siirtymään työskentelemään työssäkäyntialueellaan, jos hänen virkansa sinne siirretään tai jos sieltä osoitetaan hänelle toinen tuomarinvirka. Sen sijaan ensisijaisesta oikeudesta sijoittautua samalla paikkakunnalla olevaan virkaan luovuttaisiin, koska se ei enää vastaa käytännön tarpeita. Voimassa olevan virkamieslain 47 §:n tuomareita koskevan erityissäännöksen vaatimus siitä, että tuomari voidaan siirtää vain virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana, säilytettäisiin.

Esityksessä ehdotetaan, että tuomioistuinlaissa säädettäisiin lähinnä voimassa olevaa sääntelyä ja nykyistä käytäntöä vastaavasti tuomarin sijoittautumisvaihtoehdoista ja siirtämisessä noudatettavasta menettelystä. Pääsääntöisesti tuomarilla olisi oikeus tuomarin virkaan. Virassa pysymisen suoja olisi siten perustuslaissa turvattua korkeampi. Oikeusministeriön velvollisuutena on huolehtia tuomareiden ja tuomioistuinlaitoksen muun henkilöstön sijoittumisesta uudelleenjärjestelyssä.

Kuten edellä on todettu, perustuslain 103 §:n nojalla tuomari voidaan uudelleenjärjestelyssä suostumuksetaan siirtää myös virkaan, johon ei liity tuomarin viralle ominaista virassapysymisoikeutta. Tällainen tilanne voi yleensä tulla kyseeseen vain niissä hyvin harvinaisissa tilanteissa, joissa tuomioistuinlaitoksen tehtäviä siirretään kokonaan sen ulkopuolelle. Tuomioistuinlaissa ehdotetaan nimenomaisesti säädettävän, että näissäkin tilanteissa, joissa tuomarin virka uudelleenjärjestelyssä muutettaisiin muuksi kuin tuomarin viraksi, tuomarilla olisi niin halutessaan ensisijainen oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan. Tällä pyritään välttämään se, että tuomarin virassapysymisoikeus heikkenee tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyn vuoksi. Säännös velvoittaisi oikeusministeriötä selvittämään mahdollisuudet sijoittaa uudelleenjärjestelyn kohteena olevat tuomarit tuomioistuinlaitoksen palvelukseen, jotta heidän erottamattomuutensa voitaisiin taata. Vain silloin, kun tuomarin virkaa ei olisi mahdollista tarjota, tuomari voitaisiin siirtää muuhun kuin tuomarin virkaan. Oikeus riippuisi siitä, mitä sijoittamismahdollisuuksia kulloinkin olisi tarjolla. Säännös kuitenkin vahvistaisi tuomarin virassapysymisoikeutta nykyisestä perustuslain turvaamasta tasosta, koska se velvoittaisi selvittämään sijoittamismahdollisuudet nykyistä laajemmin. Tuomioistuinlaissa ehdotetaan säadet-

täväksi voimassa olevaa virkamieslain 47 §:ää vastaavasti tuomarille uudelleenjärjestelyssä annettavasta erosta. Tuomarille olisi annettava ero, jos hän ilman pätevää syytä kieltäytyisi siirtymästä uudelleenjärjestelyn mukaiseen virkansa sijoituspaikkaan eikä vastaanottaisi muuta hänelle edellä todettujen sijoittautumisvaihtoehtojen perusteella tarjottua virkaa. Perustuslain 103 §:n 1 momentin vaatimusten mukaisesti eron antamista koskevan asian käsittelisi lainkäyttöasiana korkein hallinto-oikeus, eikä nimittävä viranomainen, kuten nykyisin. Näin ollen tässäkin tapauksessa tuomari voisi menettää virkansa vain tuomioistuimen päätöksellä.

3.3.6 Tuomioistuinten asiantuntijajäseniä koskevan sääntelyn yhtenäistäminen

Tuomioistuinten asiantuntija- ja muiden ratkaisukokoonpanoon kuuluvien jäsenten aseman selkiyttämiseksi ehdotetaan, että heidän määräämistään ja kelpoisuusvaatimuksiaan koskeva sääntely otetaan tuomioistuinlakiin. Asiantuntijan asema tulisi entistä enemmän vastaamaan sitä, mitä tuomareista on säädetty. Tuomioistuinlaissa säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti asiantuntijajäsenten virassapysymisoikeudesta sinä aikana, joksi heidät on tehtäväänsä nimitetty. Asiantuntijallekin voitaisiin antaa kirjallinen varoitus, asiantuntija voitaisiin pitää tehtävästään ja hänelle voitaisiin antaa ero työkyvyn menettämisen perusteella. Tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssäkin heidän osaltaan noudatettaisiin soveltuvin osin tuomareita koskevia periaatteita. Tuomioistuinlaki koskisi kaikkia niitä asiantuntija- tai muita vastaavia sivutoimisia jäseniä, jotka kuuluvat tuomioistuimen ratkaisukokoonpanoon.

Tuomioistuinten ratkaisutoimintaan asiantuntijana tai tietyn tahon edustajana osallistuvista jäsenistä käytettäisiin nimitystä asiantuntijajäsen. Tällä tarkoitettaisiin hallintotuomioistuinten, markkinaoikeuden, työtuomioistuimen ja vakuutus-oikeuden nykyisiä asiantuntijajäseniä ja muita vastaavia sivutoimisia jäseniä. Yleisissä tuomioistuimissa on asiantuntijajäseninä sotilasjäseniä ja käräjäoikeuksissa maallikkojäseninä lautamiehiä.

Ensinnäkin ehdotuksen mukaan asiantuntijajäsenten määräämistä, kelpoisuusvaatimuksia ja sidonnaisuusilmoituksia koskevat sekä muut tarkemmat säännökset sijoitettaisiin tuomioistuinlain 17 lukuun. Asiantuntijajäsenten osallistumisesta ratkaisukokoonpanoon ja tuomioistuimen päätösvaltaisuudesta säädettäisiin asianomaisissa oikeudenkäyntimenettelyä koskevissa laeissa. Lautamiehistä säädettäisiin oma lakinsa ja sotilasjäseniä koskevat säännökset säilytettäisiin sotilasoikeudenkäyntilaissa. Näihin lakeihin otettaisiin tarpeelliset viittaussäännökset tuomioistuinlakiin.

Toiseksi asiantuntijajäseniä koskevaa sääntelyä ehdotetaan yhdenmukaistettavaksi niin, että toimikausi olisi kaikissa tuomioistuimissa samanpitäinen. Viiden vuoden toimikautta on pidettävä tuomarin riippumattomuus huomioon ottaen sopivana. Pitkä toimikausi vähentäisi myös nimittämisestä aiheutuvaa hallinnollista työtä. Toimivalta määrätä asiantuntijajäsenen tehtävään säilyisi ennallaan eli asiantuntijajäsenet hallinto-oikeuksiin, markkinaoikeuteen ja vakuutus-oikeuteen määräisi valtioneuvosto ja työtuomioistuimeen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen tasavallan presidentti. Asiantuntijajäsenille voitaisiin lisäksi määrätä varajäseniä, mikäli se olisi tarpeellista. Sotilasjäsenten ja lautamiesten toimikaudet ja heidän määräämistään koskeva toimivalta säilyisivät ennallaan.

Kolmanneksi asiantuntijajäsenten määräämismenettelyä ehdotetaan yhdenmukaistettavaksi niin, että asianomaisen tuomioistuimen tehtävänä olisi julistaa tehtävät haettavaksi ennen toimikauden päättymistä ja tehdä asiantuntijajäseniksi määrättävistä perusteltu esitys. Esitys toimitettaisiin oikeusministeriölle asian edelleen valtioneuvostolle tai tasavallan presidentille esittelemistä varten. Tuomioistuinten riippumattomuus huomioon ottaen olisi perusteltua, että asiantuntijajäsenten määräämistä koskevan asian valmistelu kuuluisi lain mukaan tuomiois-

tuinten vastuulle. Tuomioistuinten vastuun korostaminen on sopusoinnussa myös varsinaisten tuomareiden nimittämisessä noudatettavan menettelyn kanssa. Tämäkään muutos ei koskisi sotilasjäseniä eikä lautamiehiä.

Tehtävien haettavaksi julistaminen ei myöskään koskisi niitä työtuomioistuimen työ- tai virkasuhteisiin perehtyneitä jäseniä, jotka edustavat työntekijä- tai työnantajapuolta. Heidät määrättäisiin jatkossakin työnantaja- tai työntekijäetuja edustavien tahojen ehdotuksista. Sama koskisi vakuutusosoikeuden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tai sotilasvamma-asioita tuntevia asiantuntijajäseniä. Työtuomioistuin ja vakuutusosoikeus pyytäisivät edustavimpia keskusjärjestöjä ja muita laissa säädettyjä tahoja antamaan ehdotuksensa näiden jäsenten määräämiseksi vastaavalla tavalla kuin oikeusministeriö nykyisin.

Perustuslakivaliokunta ei ole vakuutusosoikeuden intressijäsenten nimittämistä koskevissa kannanotoissaan edellyttänyt, että järjestelmää tulisi merkittävästi muuttaa. Näin ollen nykyiseen vakuutusosoikeuden intressijäsenten määräämismenettelyyn ei esitetä merkittäviä muutoksia. Sama koskee työtuomioistuimen työnantaja- ja työntekijäpuolen edustajien tehtävään määräämistä. Perustuslakivaliokunnan edellyttämät perustuslain 124 ja 125 §:stä johtuvat tarkistukset on kuitenkin otettu huomioon.

Lokakuun alusta 2015 voimaan tulleen tuomareiden sidonnaisuuksien tarkistamista koskevan lainsäädännön perusteella asiantuntijajäseniltä edellytetään vastaavia sidonnaisuusilmoituksia kuin tuomarin virkaan nimitettävältä. Lakivaliokunnan mietinnössään (28/2014 vp) edellyttämällä tavalla tämä velvollisuus ulotettaisiin koskemaan myös lautamiehiä. Tiedot olisi tuomareita ja asiantuntijajäseniä vastaavalla tavalla rekisteröitävä Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämään sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin. Tiedot olisivat saatavilla yleisessä tietoverkossa siltä osin kuin ne olisivat julkisia. Lautamiehen taloudellista asemaa koskevat tiedot olisivat salassa pidettäviä, eikä niitä voitaisi luovuttaa muille kuin käräjäoikeuden laamannille.

Asiantuntijajäsenten, sotilasjäsenten ja lautamiesten tulisi jatkossakin antaa tuomarin vakuutus ennen tehtävään ryhtymistä.

3.3.7 Asioiden jakaminen

Tuomioistuinlakiin ehdotetaan otettavaksi säännös asioiden jakamisesta. Säännös olisi soveltamisalaltaan yleinen, ja se koskisi kaikkia tuomioistuimia. Säännöksen mukaan kunkin tuomioistuimen olisi vahvistettava asioiden jakamisessa noudatettavat periaatteet työjärjestyksessään. Asioiden jakaminen on siten myös yksin tuomioistuimen päätösvaltaan kuuluva asia.

Asioiden jakamisen periaatteiden tulisi kansainvälisten suositusten mukaan olla objektiivisesti hyväksyttäviä. Olennaista on, että asianosainen tai kukaan muukaan ulkopuolinen ei voi vaikuttaa siihen, kenelle tuomareille asia jaetaan. Yleisesti ottaen pidetään suotavana, että tuomioistuimen päällikkötuomarikaan ei hyväksyttäviä poikkeustapauksia lukuun ottamatta voi puuttua asioiden jakamiseen. Asioiden jakamisella ei saa myöskään pyrkiä vaikuttamaan asiassa tehtävän ratkaisun sisältöön. Jokaisella on siten oikeus saada asiansa riippumattoman, ennalta määrättyjen perusteiden mukaisesti valikoituneen tuomarin käsiteltäväksi. Asioiden jakamisessa on yleisenä lähtökohtana myös oikeudenmukaisen työnjaon turvaaminen tuomareiden kesken. Huomioon voidaan ottaa myös asian vaatima erityisasiantuntemus sekä se, että lainkäyttötyö on tehokkaasti järjestetty.

Joskus saattaa osoittautua tarpeelliseksi ottaa asia pois tuomarilta, jakaa se uudelleen tai siirtää toiselle tuomarille, esimerkiksi kun tuomarilla asiat kasaantuvat ja viipyvät. Pois ottaminen

merkitsee poikkeusta tuomarin oikeudesta ratkaista hänelle jaettu asia. Asian pois ottamisesta tuomarin sitä vastustaessa ehdotetaan otettavaksi lakiin nimenomaiset säännökset. Menettely olisi mahdollinen, jos siihen on tuomarin sairaudesta, työmäärästä tai muusta vastaavasta seikasta johtuva painava syy.

3.3.8 Tuomioistuinten resurssienkäytön tehostamista koskevat ehdotukset

Tuomariresurssien tehokkuutta pyritään lisäämään siten, että tuomarit voisivat nykyistä joustavammin toimia toisessa tuomioistuimessa kulloisenkin resurssitarpeen sitä edellyttäessä. Ehdotuksen mukaan tuomari voisi toimia tilapäisesti toisessa tuomioistuimessa, jos se olisi perusteltua asioiden laadun, laajuuden tai lukumäärän vuoksi. Määräys voitaisiin antaa enintään vuodeksi kerrallaan. Se edellyttäisi tuomarin suostumusta.

Toisen tuomioistuimen tuomaria voitaisiin siten käyttää resurssiapuna esimerkiksi tilanteissa, joissa tuomioistuimeen tulee yllättäen poikkeuksellisen laajoja tai lukumääräisesti paljon asioita. Järjestelmällä voitaisiin siten hyödyntää vähemmän kuormitetun tuomioistuimen tuomaria toisen tuomioistuimen ruuhkan purussa ilman erillisiä määräaikaisia nimityksiä. Järjestelmää voitaisiin käyttää myös tilanteissa, joissa tietty asia tai asiat edellyttävät erityisasiantuntemusta, jota asianomaisessa tuomioistuimessa ei ole saatavilla. Toimiminen toisessa tuomioistuimessa perustuisi tuomarin vapaaehtoisuuteen. Ehdotuksen mukaan tilapäisen määräyksen toimia toisessa tuomioistuimessa antaisi ylempi oikeus eli esimerkiksi kärjästuomari se hovioikeus, jonka tuomiopiirissä tilapäisen tuomarin vastaanottava kärjäoikeus sijaitsee. Tällöin kärjäoikeus esittäisi hovioikeudelle pyynnön tuomarin määräämisestä. Hovioikeus tiedustelisi tuomioistuinta sopivaa ja tehtävään halukasta tuomaria. Näin meneteltäessä vastaanottava tuomioistuin ei pääsisi valitsemaan tuomaria tiettyyn tehtävään. Koska vaihto olisi toteutettava yhteistyössä luovuttavan tuomioistuimen kanssa, myös sen resurssitarpeet tulisivat huomioon otetuiksi.

Tuomari olisi vaihdon ajan virkasuhteessa luovuttavaan tuomioistuimeen. Hänelle ei siis erikseen myönnettäisi virkavapautta vaan ylemmän oikeuden määräys toimia toisessa tuomioistuimessa olisi riittävä. Tässä tehtävässä tuomari käyttäisi vastaanottavan tuomioistuimen virkanimikettä.

3.3.9 Kokoonpanosäännösten tarkistaminen

Tuomioistuinten käytännön toiminnan helpottamiseksi esityksessä ehdotetaan eräitä täsmennyksiä tuomioistuinten päätösvaltaista kokoonpanoa koskevaan sääntelyyn.

Lainkäyttöasian ratkaisukokoonpanon puheenjohtajana toimimisesta säädettäisiin tuomioistuinlaisissa yleisluontoisesti. Ehdotuksen mukaan puheenjohtajana toimisi tuomioistuimen lainoppinut jäsen. Puheenjohtajan määräytyminen on tuomioistuimen sisäisen työskentelyn järjestämiseen liittyvä asia, eikä siitä ole välttämätöntä säätää yksityiskohtaisesti laissa. Samalla kärjä- ja hovioikeuksissa noudatettavasta virkaikäjärjestykseen perustuvasta puheenjohtajuudesta luovuttaisiin. Tuomioistuinten käytännön toiminnan kannalta on tärkeää, että puheenjohtajana voi yksittäisessä asiassa toimia kuka tahansa kokoonpanon jäsenistä. Tarkoituksenmukaista voi esimerkiksi olla, että asian valmistellut tai tiettyä erityisasiantuntemusta omaava tuomari toimii puheenjohtajana. Ehdotettu ratkaisu mahdollistaisi puheenjohtajatehtävien ja -kokemuksen jakamisen useammille tuomareille.

Ehdotuksesta seuraa, että kokoonpanon puheenjohtajana voisi siten toimia kuka tahansa kokoonpanon jäsenistä. Puheenjohtajana voisi kuitenkin toimia ainoastaan lainoppinut jäsen.

Tuomioistuimet voisivat työjärjestyksissään antaa määräyksiä siitä, miten puheenjohtajuus määräytyy. Asian ratkaisusta äänestettäessä noudatettaisiin nykyistä vastaavasti virkaikäjärjestystä niin, että virkaiältään vanhin lausuisi käsityksensä viimeisenä. Puheenjohtaja lausuisi käsityksensä kuitenkin viimeisenä virkaikäjärjestyksestä riippumatta. Asian esitellyt jäsen lausuisi mielipiteensä aina ensin eli myös silloin, kun hän olisi asiassa puheenjohtajana.

Nykyistä joustavampiin kokoonpanosäännöksiin on muutenkin tarvetta. Tuomioistuimella tulisi olla mahdollisuus ennakollisesti vahventaa monijäsenistä ratkaisukokoonpanoa lisäjäsenellä. Niin ikään ehdotetaan säännöksiä, joiden perusteella tuomioistuin säilyttäisi päätösvaltaisuutensa, vaikka yhdelle monijäsenisen kokoonpanon jäsenistä tulisi este kesken asian käsittelyn. Kokoonpanon vahventamista ja päätösvaltaisuuden säilymistä koskevat säännökset ulotettaisiin koskemaan myös maa-oikeutta siltä osin kuin vastaavia säännöksiä ei kiinteistönmuodostamislaisissa vielä ole. Niin ikään sotilasoikeudenkäyntilain kokoonpanosäännöksiin otettaisiin tarpeelliset viittaussäännökset oikeudenkäymiskaaren kyseisten säännösten soveltumisesta myös sotilaskokoonpanoon. Vakuutus-oikeuteen tai työtuomioistuimeen nämä säännökset eivät intressiedustuksesta johtuen pääsääntöisesti sovellu eikä niitä siten ole näitä tuomioistuimia koskeviin lakeihin ehdotettu. Myöskään korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden kokoonpanosäännöksiin ei ehdoteta muutoksia.

Tuomari olisi virkasuhteensa päätyttyäkin kelpoinen osallistumaan sellaisen asian käsittelyyn, jonka käsittelyyn ja ratkaisemiseen hän on virkasuhteensa aikana osallistunut. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki ratkaisun tekemiseen vaadittava työ on voitava saattaa päätökseen tuomarin virkasuhteen päättymisestä huolimatta ilman, että asia on otettava toisessa kokoonpanossa uudelleen käsiteltäväksi. Tuomareiden riippumattomuus huomioon ottaen tuomarin toimivallan jatkuminen koskisi vain niin sanottuja jälkitöitä eli tuomarin olisi tullut ratkaista asia ennen virkasuhteen päättymistä. Eri tuomioistuimissa tuomarit ottavat kantaa asiaan eri vaiheessa. Toimivallan jatkumisen kannalta ratkaisevaa olisi se, milloin tuomari on muodostanut kantansa asian ratkaisun sisällöstä. Tämä koskisi samoin perustein sekä vakinaisia että määräaikaaisia tuomareita.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

4.1.1 Johtamisjärjestelmän uudistaminen

Tuomioistuinten johtamisjärjestelmän uudistamisella pyritään lisäämään tuomioistuinten toiminnan tehokkuutta ja tuloksellisuutta. Päällikkötuomarin tehtävien määräaikaistamisella ei ole taloudellisia vaikutuksia. Kustannuksia ei myöskään aiheudu virkatakuun toteuttamisesta. Niille päällikkötuomareille, joilla ei ole taustavirkana vakinaista tuomarin virkaa, kyetään osoittamaan tai perustamaan tuomarin virka tuomioistuinlaitokselle myönnettyjen määrärahojen ja henkilötyövuosien puitteissa.

Kanslia- tai hallintopäällikön virkojen perustamisen hallinto-oikeuksiin ei arvioida aiheutuvan merkittäviä kustannuksia. Kaikissa hallinto-oikeuksissa toimii jo nykyisin hallintopäällikkö. Jos nykyistä useampiin käräjäoikeuksiin tullaan perustamaan hallintopäällikön tai muita vastaavia virkoja, siitä aiheutuu jonkin verran lisäkustannuksia. Nämä virat voidaan kuitenkin rahoittaa muita virkoja vähentämällä. Sillä, että tuomioistuimen päällikkötuomarin apuna hallinnosta huolehtii ammattimainen johtaja, on katsottava tuovan merkittäviä etuja tuomioistuimen toiminnan ja tuottavuuden kannalta. Erityisen tärkeää tämä on siitä syystä, että tuomioistuinyksikköjen koko on kasvanut. Kanslia- tai hallintopäälliköiden virkojen perustaminen on

kuitenkin sovitettava yhteen oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa edellytetyn hallinnon keventämistä koskevan tavoitteen sekä tuomioistuinten rakenneuudistusten kanssa.

4.1.2 Tuomarin koulutusjärjestelmän kehittäminen

Hovi- ja hallinto-oikeuksiin sekä erityistuomioistuimiin perustettavat asessorin virat voitaisiin pääosin toteuttaa valtion kehyspäätösten ja talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien puitteissa ilman lisärahoitusta. Sen sijaan koulutusjärjestelmän kehittäminen ja tuomarinkoulutuslautakunnan perustaminen aiheuttaisi jonkin verran lisäkuluja.

Asessorin viroilla pyritään lisäämään tuomaripainotteisuutta, minkä on todettu parantavan tuomioistuinten tuottavuutta ja lyhentävän käsittelyaikoja. Hovi- ja hallinto-oikeuksissa sekä erityistuomioistuimissa on tulosneuvotteluissa sovitun perusteella vuonna 2015 tuomareita yhteensä 426 henkilötyövuotta ja esittelijöitä 266 henkilötyövuotta. Tämä määrä jakautuu tuomioistuinten kesken seuraavasti:

Tuomioistuin	Tuomarit / htv	Esittelijät / htv
Hovioikeudet	179	122
Hallinto-oikeudet	188	110
Markkinaoikeus	24	6
Työtuomioistuin	2	3
Vakuutusoiikeus	33	25
Yhteensä	426	266

Tuomioistuimia kokonaisuutena tarkastellen tuomareiden osuus koko lainkäyttöhenkilökunnasta on hieman yli 60 prosenttia. Erot eri tuomioistuinten välillä ovat kuitenkin hyvin suuret: alimmillaan tuomareiden osuus lainkäyttöhenkilökunnasta on vain noin 55 prosenttia ja korkeimmillaan yli 85 prosenttia. Tuomioistuinten virkarakenteiden erot huomioon ottaen virkojen kohdentamisesta olisi päätettävä tulosneuvotteluissa tuomioistuinkohtaisesti. Virkojen määrässä olisi otettava huomioon myös se, millä todennäköisyydellä tuomarikouluutetut tulevat työllistymään tuomarin virkoihin.

Asessorin tehtävän palkka sivukuluineen olisi arviolta noin 65 000 euroa vuodessa. Jotta virkojen perustamisella voitaisiin tosiasiaassa lisätä tuomaripainotteisuutta tavoitellulla tavalla, virkoja tulisi koko tuomioistuinlaitoksessa olla arviolta noin 50. Tämä vastaisi hieman alle 20 prosenttia nykyisistä esittelijän viroista. Jos toteutus tapahtuisi T 10 ja T 9 virkoja muuttamalla, aiheutuisi siitä noin 330 000 euron vuosittainen henkilöstökulujen lisäys sivukuluineen.

Vakuutusoiikeudessa ehdotettujen muutosten vaikutus nykyiseen järjestelmään olisi selvästi suurempi kuin muissa tuomioistuimissa, koska esittelijät toimivat vakuutusoiikeudessa ratkaisukokoonpanon jäsenenä lainopillisissa asioissa säännönmukaisesti heti esittelijänuransa alusta lukien. Esittelijän toimiminen vakuutusoiikeuden ratkaisukokoonpanon jäsenenä on vähentänyt tuomareiden tarvetta ja siten kustannuksia vakuutusoiikeudessa. Vakuutusoiikeuden toimintakyvyn turvaamiseksi sen virkarakennetta olisi kehitettävä. Kun esittelijä ei enää voisi toimia kokoonpanon jäsenenä, vakuutusoiikeuteen tulisi sijoittaa lukumääräisesti enemmän asessoreja kuin muihin tuomioistuimiin. Virkoja ei kuitenkaan tulisi olla liikaa, jotta koulutetuilla olisi myös mahdollisuuksia edetä tuomarin virkoihin. Tämä huomioon ottaen vakuutusoiikeudessa tuomaripainotteisuutta voitaisiin lisätä muuttamalla esittelijän viroista osa asessorin ja osa vakuutusoiikeustuomarin viroiksi. Vakuutusoiikeudessa syksyllä 2015 käyttöön otettavat kevenneet kokoonpanot tulevat tehostamaan vakuutusoiikeuden toimintaa. Tästä huolimatta vakuutusoiikeuden virkarakenteen muuttaminen lisäisi henkilöstökuluja. Tuomioistuinten henkilöstöra-

kenteiden muuttamisesta aiheutuvat lisäkustannukset olisivat arviolta enintään noin 400 000 euroa vuodessa.

Nykyinen oikeusministeriön tuomioistuinten koulutukseen käyttämä budjetti on noin 500 000 euroa vuodessa. Sillä tuotetaan tuomioistuinten henkilöstölle suunnattu täydennyskoulutus. Koulutuksen kehittämistä aiheutuvat lisäkustannukset olisivat arviolta yhteensä noin 100 000 euroa vuosittain. Tämä määrä sisältää kaikista esityksessä ehdotetuista kehittämistoimenpiteistä eli tuomioistuinharjoittelun valtakunnallisesta koulutusohjelmasta, asessorien koulutusjärjestelmästä sekä tuomareiden ja muun lainkäyttöhenkilöstön täydennyskoulutuksen kehittämistä aiheutuvat kustannukset. Kustannukset on kyetty pitämään maltillisina, koska kehittäminen voidaan osittain toteuttaa nykyistä koulutustarjontaa systemaattisemmin hyödyntäen. Lisäksi kehittyneiden opiskelumenetelmien, kuten verkko- tai video-opiskelun hyödyntäminen ei lisäisi kustannuksia, vaikka koulutuspäivien ja -tarjonnan määrä kasvaisi.

Koulutuslautakunnassa arvioidaan olevan tarvetta yhdelle päätoimiselle sihteerille ja osastosihteerille. Sen menojen arvioidaan olevan noin 200 000 euroa vuodessa. Tässä määrässä on otettu huomioon päätoimisen henkilöstön palkkakustannukset, lautakunnan jäsenten palkkiot ja matkakustannukset sekä toimitila- ja muut hallinnolliset kulut. Tuomarinkoulutuslautakunnasta aiheutuvia kustannuksia arvioitaessa vertailuarvona on käytetty tuomarivalintalautakunnan kustannuksia, jotka ovat suuruudeltaan noin 240 000 euroa vuodessa. Tästä määrästä palkkojen osuus on noin 100 000 euroa, kokouspalkkioiden ja matkakustannusten osuus noin 50 000 euroa ja toimitilojen osuus noin 22 000 euroa vuodessa, minkä lisäksi kustannuksia lisäävät muiden muassa soveltuvuusarvioiden kustannukset.

Edellä todetun 400 000 euron henkilöstökulujen lisäys vastaa keskimäärin viiden lainkäyttöhenkilöstöön kuuluvan vuosittaisia palkkakustannuksia sivukuluineen. Hovioikeuksissa esittelijöiden tarve on jo vähentynyt jatkokäsittelylupajärjestelmän myötä, ja tulee entisestään vähentymään sanotun järjestelmän laajentuessa. Myös asessorin virkojen perustaminen ja esittelijöiden tehtävien muuttuminen tulisivat vähentämään esittelijän virkojen tarvetta. Asessorin virkojen perustaminen tulee vähentämään myös määräaikaisten tuomareiden tarvetta, mistä säästyvillä varoilla pystytään niin ikään kattamaan asessorin virkojen perustamisesta aiheutuvia kustannuksia. Kustannusten kattamiseen voitaisiin mahdollisesti käyttää myös hovioikeuksien ja vakuutusosikeuden välijohdon tehtävien määräaikaistamisesta pitkällä aikavälillä syntyvä säästöjä, joita on arvioitu olevan vähintään noin 100 000 euroa vuodessa (HE 224/2014 vp).

Myös esittelijöille nykyisin ratkaisukokoonpanon jäsenenä toimimisesta maksettavista palkkioista säästyvät varat käytettäisiin järjestelmästä aiheutuvien kulujen kattamiseen. Esittelijöille maksettujen palkkioiden määrä on kuitenkin ollut viime vuosina laskussa. Vuonna 2014 palkkioita maksettiin yhteensä hieman yli 80 000 euroa, kun niiden määrä esimerkiksi vuonna 2011 oli vielä lähes 250 000 euroa. Palkkioista säästyvillä varoilla voidaan kattaa esimerkiksi koulutuslautakunnan vuosimenoja.

Yhteensä tuomareiden koulutuksen kehittämistä aiheutuisi kustannuksia noin 700 000 euroa vuodessa. Tästä määrästä virkarakenteen kehittämisen edellyttämät varat voitaisiin pääosin kattaa tuomioistuinlaitoksen muita virkoja vähentämällä ja edellä mainittuja säästyviä varoja hyödyntämällä. Lisärahoitusta arvioidaan siten tarvittavan lähinnä koulutuksen kehittämiseen sekä osaan koulutuslautakunnan toimintamenoista. Yhteensä lisäkustannusten arvioidaan olevan noin 200 000—300 000 euroa vuodessa, joka rahoitetaan kehyksen puitteissa tuomioistuinmomentilta. Kokonaisuutena voidaan todeta, että uudistushankkeesta aiheutuvia kustannuksia on pidettävä sekä välttämättöminä että saavutettavaan hyötyyn nähden vähäisinä. Kou-

lutuksen kehittäminen on kustannustehokas tapa parantaa tuomioistuintyön laatua ja tehokkuutta. Uudistuksilla kyettäisiin myös vähentämään tuomioistuimille nykyisin aiheutuvaa päällekkäistä hallinnollista työtä.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Johtamisjärjestelmän uudistamisella ja asessorin virkojen käyttöönotolla pyritään kehittämään tuomioistuinten virkarakennetta nykyistä oikeudenkäyntimenettelyä paremmin tukevaksi ja siten tehostamaan niiden toimintaa. Tuomaripainotteisuutta pyritään lisäämään ja siten myös uudistamaan tuomioistuinten toimintatapoja ja työmenetelmiä.

Myös tuomarin viran talousarviossa erittelystä luopuminen helpottaisi tuomioistuinlaitoksen voimavarojen jakamista ja tuomarin virkojen tarkoituksenmukaista järjestämistä ja kohdentamista. Ehdotuksen myötä tuomioistuinlaitoksen virkarakennetta voitaisiin kehittää joustavasti nykyistä tuomaripainotteisempaan suuntaan. Tuomioistuinlaitoksen resursseja voitaisiin määrärahojen puitteissa osoittaa nykyistä helpommin sinne, missä niitä tarvitaan. Myös tuomioistuinlaitoksessa ongelmallisiksi koettuja lyhyitä määräaikaaisia virkasuhteita voitaisiin mahdollisesti vähentää.

Tuomarin virkojen talousarviossa erittelystä luopuminen poistaisi eduskunnan mahdollisuudet ottaa kantaa yksittäisten virkojen perustamiseen. Vaikutukset eduskunnan päätösvalalle eivät kuitenkaan olisi merkittäviä, koska eduskunta edelleen päättäisi tuomioistuinlaitoksen resursseista ja palkkaukseen myönnettävien määrärahojen kokonaisuudesta. Koska myös organisaatiomuutokset ja muut merkittävät muutokset, joihin liittyy virkojen perustamista tai muuttamista toteutetaan nykyisin lailla, erittelyvirkaominaisuuden poistaminen ei merkittävästi vähentäisi eduskunnan vaikutusmahdollisuuksia.

Ehdotus lisäisi jonkin verran oikeusministeriön ohjausvaltaa suhteessa riippumattomiin tuomioistuihin, kun päätös viran perustamisesta, muuttamisesta ja lakkauttamisesta kuuluisi yksin ministeriölle. Oikeusministeriöllä on kuitenkin jo nykyisin valta päättää siitä, mihin tuomioistuihin talousarviossa perustetut virat sijoitetaan. Myös talousarvioesitykseen otettavan ehdotuksen sekä lopullisen päätöksen virkojen perustamisesta tekee ministeriö. Se päättää myös nimikkeeltään samanlaisten tuomarin virkojen virkajärjestelyistä eli siirtämisestä eri tuomioistuinten välillä. Siitä huolimatta, että tuomarin virka voidaan lakkauttaa vain talousarviokäsittelyn kautta, oikeusministeriö päättää siitä, täytetäänkö avoimeksi tullut tuomarin virka vai ei. Näin ollen ero ministeriön ohjausvallan laajuudessa suhteessa tuomarin virkoihin ja muihin virkoihin on käytännössä varsin vähäinen.

Päällikkötuomarin tehtävien määräaikaistaminen lisäisi jonkin verran tuomioistuinten ja tuomarinvalintalautakunnan työtä. Myös virkavapauksien myöntämisestä ja mahdollisten sijaisten nimittämisestä aiheutuisi jonkin verran lisätyötä. Toimikauden pituus ja päällikkötuomareiden lukumäärä huomioon ottaen työmäärän lisäys ei kuitenkaan olisi huomattava. Määräaikaaisuudesta johtuen myös asessorien nimittäminen aiheuttaisi jonkin verran lisää hallinnollista työtä. Toisaalta esittelijöiden vaihtuvuus tuomioistuimissa on jo nykyisinkin varsin vilkasta, mikä oletettavasti vähentyisi ainakin siltä osin kuin esittelijän virkoja korvataan asessorin viroilla.

Ehdotuksen mukaan asiantuntijajäsenten nimittämismenettely olisi nykyistä enemmän tuomioistuinten itsensä vastuulla. Myös tästä aiheutuu lisää hallinnollista työtä tuomioistuimille. Oikeusministeriössä tehtävä työ vähenisi vastaavasti. Toimikauden pidentäminen harventaisi nimittämiskertoja. Toisaalta nykyistä pidempi toimikausi saattaa edellyttää useampia nimityk-

siä jäsenen jättäessä tehtävänsä kesken toimikauden. Niin ikään lautamiesten sidonnaisuuksien ilmoittaminen lisää hallinnollista työtä käräjäoikeuksissa.

4.3 Vaikutukset henkilöstöön

Ehdotuksella päällikkötuomareiden tehtävien määräaikaistamisesta ei heikennetä tuomareiden riippumattomuutta. Kuten edellä on todettu, päällikkötuomarin riippumattomuus tuomarina turvattaisiin takaamalla hänelle vakinainen tuomarin virka tuomioistuinlaitoksessa. Toimikauden pituus olisi riittävä turvaamaan päällikkötuomarin riippumattomuuden tehtävän määräaikaistamisesta huolimatta. Sitä turvattaisiin myös sillä, että nimittämismenettelystä huolehtisi riippumaton tuomarinvalintalautakunta. Tehtävien määräaikaistaminen ei koskisi ennen lain voimaan tuloa nimitettyjä vakinaisia päällikkötuomareita. Ehdotuksella ei siten heikennetä nykyisten päälliköiden asemaa. Siirtymäsäännösten mukaisesti heillä olisi halutessaan oikeus siirtyä johtamistehtävistä lainkäyttötehtäviin, millä voidaan edistää virkakiertoa.

Velvollisuudesta eritellä valtion virat talousarviossa ei säädetä perustuslaissa. Tällaiset virat eivät myöskään ole pysyvämpiä kuin muut virat. Ero niiden ja muiden virkojen välillä on käytännössä niiden perustamisessa, muuttamisessa tai lakkauttamisessa noudatettava menettely. Tuomarille perustuslaissa taatun erottamattomuuden toteuttaminen ei edellytä tuomarin viralta erityistä pysyvyyttä. Virassapysymisoikeutta turvataan lisäksi virkamieslain virkajärjestelysäännöksillä. On selvää, että virkaa, joka ei ole avoinna, ei voida lakkauttaa. Virkaa ei myöskään saa siirtää ilman virkamiehen suostumusta, ellei kyse ole uudelleenjärjestelystä. Viran nimeä ei saa muuttaa ilman, että sen haltija täyttää sen kelpoisuusvaatimukset. Nämä virkajärjestelysäännökset koskevat samoin edellytyksin niin erittelyvirkaa kuin muitakin virkoja. Sekä tuomarin viran että tuomioistuinlaitoksen muun viran järjestelyistä päättää jo nykyisin oikeusministeriö. Sillä, että virka on talousarviossa eriteltävä, ei myöskään ole yhteyttä viran yhteiskunnallisesti merkittävään asemaan. Useita valtionhallinnon ylimpiä virkoja on poistettu erittelyvelvollisuuden piiristä ilman, että sillä on ollut vaikutusta kyseisen viran arvostukseen. Virassapysymisuojan vahvuuteen ei siten vaikuta se, onko virka eriteltävä talousarviossa vai ei. Tuomarin virkojen talousarviossa erittelystä luopumisella ei siten heikennetä tuomareiden virassapysymisoikeutta tai virkamiesoikeudellista asemaa.

Esityksellä ei ole merkittäviä vaikutuksia esittelijäjärjestelmään, esittelijöiden tehtäviin tai asemaan. Esittelijöitä koskisi kuitenkin virkanimikkeen muutos. Nimikemuutoksista huolimatta esittelijöiden palkkaluokat säilyisivät nykyisellään. Esittelijän kannalta suurimpia ehdotuksesta aiheutuvia muutoksia olisivat urakehityksen nopeutuminen ja vaiheistuminen sekä aikaisempaa suurempi koulutuksellisuus ja sen myötä nopeutuva osaamisen ja ammatillinen pätevyyden kehittyminen. Asessoreiden koulutusvirkaa tukevan koulutusohjelman lisäksi esittelijöiden koulutusta systematisoitaisiin ja kehitettäisiin. Koulutusjärjestelmän kehittäminen lisäisi myös esittelijöiden osaamiseen ja ammatilliseen kehitykseen kohdistuvaa seurantaa ja arviointia sekä yhdenmukaistaisi niiden perusteita. Tämä on omiaan parantamaan oikeusturvaa ja lainkäytön laatua.

Esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi myös käräjäviskaalin viroista, joita onkin jo vähennetty viime vuosina niin, että vuonna 2015 niitä on enää kuusi. Käräjäviskaalin virkaan nimitetyillä olisi oikeus pysyä virassaan lain voimaantulon jälkeenkin. Siirtymäsäännösten perusteella häneen sovellettaisiin voimassa olevia käräjäoikeuslain säännöksiä.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Tuomioistuimia ja tuomareita koskevan lainsäädännön uudistamisella pyritään muun muassa vahvistamaan tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuutta. Riippumattomuus taas on merkittävässä asemassa kansalaisten oikeusturvan toteuttamisen kannalta. Ammattimaisesti ja tehokkaasti johdettu, henkilöstö- ja organisaatorakenteiltaan toimiva, riippumaton ja puolueeton tuomioistuinlaitos tuottaa laadukkaita ratkaisuja kohtuullisessa ajassa. Tuomioistuinten toiminnan kehittämiseen liittyvillä ehdotuksilla on siten merkitystä oikeudenmukaisten oikeudenkäynnin toteuttamisen kannalta.

Pakollisen tuomarinkoulutusjärjestelmän puuttuminen vaikuttaa heikentävästi lainkäytön laatuun ja siten myös kansalaisten oikeusturvaan. Lainkäytön kaltaisella alalla laatu ja tehokkuus liittyvät erottamattomasti yhteen, koska laadun puutteet pitkittävät ja kuormittavat asioiden vaatimia käsittelyketjuja ja prosesseja. Panostus laatuun on siksi samalla panostusta tehokkuuteen. Koulutuksen kehittäminen ja sen myötä lainkäytön laadun kehittäminen parantaa siten myös tuomioistuinten tehokkuutta ja saa siten aikaan kustannussäästöjä. Näin ollen koulutuksen kehittämiseen vaadittavat voimavarat eivät ole kustannuserä vaan investointi lainkäytön laadun ja tehokkuuden edistämiseen.

Koulutuksen kehittämällä arvioidaan olevan tuomioistuintyön ja tuomioistuinlaitoksen arvostusta lisäävä vaikutus. Ehdotuksella monipuolistetaan mahdollisuutta edetä tuomarin uralla perustamalla asessorin virkoja. Uusi koulutusvirka järjestelmä mahdollistaisi siten nykyistä nopeamman urakehityksen. Tämä lisäisi tuomioistuinlaitoksen houkuttelevuutta työpaikkana. Koulutusvirkoihin kuuluisi olennaisena osana osallistuminen koulutusohjelmaan, joka olisi suunniteltu nimenomaan tuomarinuraa silmällä pitäen. Ehdotuksella pyritään vaikuttamaan siten myös siihen, että tuomioistuinlaitoksen palvelukseen saadaan tulevaisuudessakin motivoitunutta, osaamiseltaan monipuolista ja ammattitaitoista henkilökuntaa. Erityisen suuri merkitys tällä on ottaen huomioon se, että huomattava osa tuomarikunnasta tulee eläköitymään seuraavan parin vuosikymmenen aikana. Koulutusjärjestelmä tukisi mahdollisimman pätevän ja ammattitaitoisen henkilökunnan saamista tuomioistuinlaitoksen palvelukseen kahdella eri tavalla; sekä nykyisen henkilökunnan oikeudellisen osaamisen kehittämisen myötä että tekemällä tuomioistuintyöstä sitä ulkoapäin tarkastelevalle ammattitaitoiselle ja kyvykkäälle lakimiehelle entistä houkuttelevampi uravaihtoehto.

Ehdotuksen mukainen järjestelmä lisäisi pitkäkestoisten määräaikaisten tuomarinimitysten määrää nykyisestä. Samanaikaisesti se vähentäisi merkittävästi tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta ongelmallisten lyhyiden tuomarinimitysten määrää. Koulutusvirat toisivat tarvittavaa joustoa tuomioistuinten voimavaroihin ja niiden myötä asiakkoita ja muutoin hyvin lyhyitä tuomarimääräyksiä ei enää olisi tarpeen antaa kuin poikkeuksellisesti.

Kokonaisuutena arvioiden tuomareiden koulutuksen kehittäminen parantaisi tuomioistuinten tehokkuutta, lainkäytön laatua, oikeusvarmuutta ja kansalaisten oikeusturvaa.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

5.1.1 Tuomioistuinlakityöryhmä

Oikeusministeriö asetti 22.11.2011 työryhmän uudistamaan tuomioistuimia ja tuomareita koskevia säädöksiä (OM 13/31/2011). Tuomioistuinlakityöryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 22.4.2014 (Mietintöjä ja lausuntoja 26/2014). Työryhmä ehdotti säädettäväksi kaikkia tuomioistuimia koskevan tuomioistuinlain, jossa säädettäisiin tuomioistuinlaitoksesta

ja sen henkilöstöstä. Tuomioistuinlailla korvattaisiin voimassa olevat organisaatiolait ja -asetukset sekä tuomareiden nimittämisestä annettu laki ja valtioneuvoston asetus. Myös virkamieslaissa oleva tuomarin virkamiesoikeudellista erityisasemaa koskeva sääntely siirrettäisiin tuomioistuinlakiin. Asetuksista luovuttaisiin ja ne tuomioistuimen hallintoa ja työtä koskevat määräykset, joista ei ole tarpeen säätää laissa, annettaisiin tuomioistuinten työjärjestyksissä. Organisaatiolaeissa olevat tuomioistuinten päätösvaltaista kokoonpanoa koskevat säännökset sijoitettaisiin oikeudenkäyntimenettelylakeihin. Lähtökohtana oli, että myös korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta koskeva sääntely järjestetään edellä todetulla tavalla. Tuomioistuinlakityöryhmä ehdotti lisäksi eräitä tarkistuksia ja asiallisia muutoksia näitä tuomioistuinta koskevaan sääntelyyn.

Mietintö sisälsi lukuisia koko tuomioistuinlaitosta ja sen henkilöstöä koskevia ehdotuksia. Näistä merkittävimpiä ovat tuomioistuinten päällikkötuomareiden sekä hovioikeuksien ja vakuutusosaston välijohdon tehtävien määräaikaistaminen, avustavan tuomarin virkojen perustaminen hovioikeuksiin, hallinto-oikeuksiin ja erityistuomioistuimiin, tuomarinkoulutuslautakunnan perustaminen sekä sidonnaisuus- ja sivutoimisääntelyn tarkistaminen. Työryhmä ehdotti myös, että tuomarin viran talousarviossa erittelystä luovutaan. Avustavan tuomarin virkojen perustamisesta johtuen esittelijöiden tehtäviin ehdotettiin joitakin muutoksia. Niin ikään korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöiden tuomaria vastaava virassapysymisoikeus ehdotettiin poistettavaksi. Lisäksi työryhmä piti perusteltuna, että tuomarin asemaa tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä selkiytetään. Samalla tuomarin virassapysymissuojaa tuli korottaa perustuslain turvaamasta tasosta niin, että tuomarille taataan myös uudelleenjärjestelyssä ehdoton oikeus tuomarin virkan. Työryhmä ehdotti tarkistuksia myös tuomioistuinten asiantuntija- ja muita sivutoimisia jäseniä koskevaan sääntelyyn. Niin ikään kielellisten oikeuksien toteuttamista ehdotettiin parannettavaksi sijoittamalla kaikkiin kaksikielisiin tuomioistuimiin kielituomarin virkoja.

Työryhmän mietintö sisälsi useita eriäviä mielipiteitä. Jäsenet olivat erimielisiä esimerkiksi tuomioistuinten päällikkötuomareiden tehtävien määräaikaistamisesta. Näkökantoja esitettiin muun muassa sen puolesta, että korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentit tulisi edelleen nimittää vakinaisesti. Jäsenet olivat erimielisiä myös tuomarille uudelleenjärjestelyssä turvattavan suojan tasosta.

Tuomioistuinlakityöryhmän mietinnöstä pyydettiin lausunnot yli 100 taholta (Mietintöjä ja lausuntoja 44/2014). Lausunnonantajat kannattivat laajalti sitä, että tuomioistuinta ja tuomareita koskevat säännökset koottaisiin yhteen kaikille tuomioistuimille yhteiseen lakiin. Myös asetustason poistamista pidettiin perusteltuna. Lausunnoissa pidettiin mietinnön valmistelua kuitenkin puutteellisena ja lopputulosta keskeneräisenä. Useat lausunnonantajat painottivatkin perusteellisen jatkovalmistelun tarvetta. Kriittisimmin ehdotuksiin suhtautuivat korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Ne katsoivat, että niitä koskevat erillislait tulisi säilyttää, ja vastustivat ehdotuksia myös niiden sisällön osalta.

Yksittäisistä ehdotuksista kannatettiin laajalti tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimisääntelyn tarkistamista, hovioikeuksien ja vakuutusosaston osaston johtajien tehtävien määräaikaistamista ja kielituomarin virkojen perustamista.

Eniten vastustusta osakseen saivat ehdotukset päällikkötuomareiden nimittämisestä määräajaksi, tuomarin viran talousarviossa erittelystä luopumisesta ja ylimpien tuomioistuinten esittelijöiden tuomaria vastaavan virassapysymisoikeuden poistamisesta. Näiden ehdotusten katsottiin heikentävän tuomioistuinten riippumattomuutta. Edelleen korostettiin sitä, että valmistelussa olisi tullut ottaa paremmin huomioon muut oikeuslaitosta koskevat hankkeet, kuten

tuomioistuinviraston perustaminen. Myös ehdotusta avustavan tuomarin virkojen perustamisesta kritisoitiin voimakkaasti, vaikkakin tuomareiden koulutusjärjestelmän kehittämistä pidettiin yleisesti kannatettavana asiana. Kielteinen palaute kohdistui erityisesti ehdotetun järjestelmän keskeneräisyyteen, yhteensovittamattomuuteen nykyisen esittelijäjärjestelmän kanssa sekä järjestelmän epärealistiseksi ja puutteelliseksi koettuun taloudellisten vaikutusten arviointiin.

5.1.2 Jatkovalmisteluhanke

Oikeusministeriö asetti 25.9.2014 hankkeen laatimaan hallituksen esityksen tuomioistuinlaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi (OM 15/31/2014). Esitys tuli valmistella siten, että se voidaan antaa eduskunnalle syksyllä 2015. Osa tuomioistuinlakityöryhmän ehdotuksista arviointiin muita kiireellisemmiksi ja niistä tuli valmistella erillinen hallituksen esitys annettavaksi eduskunnalle jo syksyllä 2014. Näitä asiakokonaisuuksia olivat ehdotukset sidonnaisuus- ja sivutoimisaäntelyn tarkistamisesta, hovioikeuksien ja vakuutusosaston johtajien tehtävien määräaikaistamisesta sekä ehdotus kielituomarin virkojen sijoittamisesta myös muihin kaksikielisiin tuomioistuimiin kuin käräjäoikeuksiin. Uudistettu lainsäädäntö tuli voimaan 1 päivänä lokakuuta 2015 (HE 224/2014, lait 565—575/2015). Tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain voimaantulo jätettiin kuitenkin erikseen lailla säädettäväksi, jotta rekisterin perustamiselle voidaan varata riittävästi aikaa. Voimaanpanolaki sisältyy tähän esitykseen (lakiehdotus 15). Samalla rekisterilakia tarkistetaan (lakiehdotus 14) ja otetaan huomioon eduskunnan lausuma, jonka mukaan myös lautamiesten olisi ilmoitettava sidonnaisuutensa.

Tuomioistuinlakityöryhmä piti perusteltuna, että avustavien tuomareiden koulutusohjelman sekä tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävien suunnittelua varten asetettaisiin oma työryhmänsä. Myös lausuntopalautteen perusteella oli perusteltua, että tuomareiden ja tuomioistuinten muun lainkäyttöhenkilöstön koulutusta tarkasteltiin laajemmin ja syvällisemmin. Näistä syistä jatkovalmisteluhanke jaettiin kahteen eri osaan: säädösvalmisteluun ja tuomarikoulutuksen suunnitteluun. Näitä ryhmiä ohjaamaan asetettiin lisäksi johtoryhmä. Säädös- ja valmistelutyöryhmän tehtävänä oli huolehtia hankkeessa laadittavien hallituksen esitysten valmistelusta. Koulutustyöryhmän tehtävänä oli valmistella tuomareiden ja muun lainkäyttöhenkilöstön koulutusohjelma, joka ottaa huomioon tuomarin uralle suuntautumisen ja urakehityksen eri vaiheet tuomioistuinharjoittelusta aina täydennyskoulutukseen saakka. Sen tuli suunnitella myös tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävät. Koulutustyöryhmän mietintö on julkaistu 8.6.2015 (Mietintöjä ja lausuntoja 38/2015).

Hankkeessa tuli ottaa huomioon tuomioistuinlakityöryhmän ehdotukset ja niistä saatu lausuntopalaute sekä tarpeellisilta osiltaan myös vireillä olevat tuomioistuinten keskushallinnon uudistamista sekä korkeimpien oikeuksien organisatorisen yhdistämisen hyötyjä ja haittoja koskevat selvitykset. Lausuntopalautteen perusteella jatkovalmistelun ulkopuolelle suljettiin korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidenttien tehtävien määräaikaaisuutta sekä korkeimpien oikeuksien esittelijöiden virassapysymisoikeuden poistamista koskevat ehdotukset. Hankkeessa ei tullut myöskään tarkastella kysymyksiä hovioikeuksien käräjäoikeuksiin kohdistamasta valvonnasta eikä tuomareiden kurinpitäjärjestelmästä. Jatkovalmistelun aikana on julkaistu työryhmämietintö korkeimpien oikeuksien organisatorisen yhdistämisen hyötyjen ja haittojen arvioinnista. Mietinnön sekä edellä sanottujen toimeksiannon rajausten vuoksi lait korkeimmasta oikeudesta ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta on pääosin jätetty tämän hankkeen valmistelun ulkopuolelle.

Oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa esitetyn mukaisesti lautamiesten lukumäärää kokoonpanoissa vähennettiin 1.5.2014 voimaantulleilla laeilla. Tässä esityksessä ehdotetaan, että maa-oikeus olisi päätösvaltainen, vaikka sen monijäsenisen kokoonpanon jäsenistä yhdelle on tullut este pääkäsitteilyn tai katselmuksen aloittamisen jälkeen. Tämä koskisi myös lautamiestä. Lisäksi lautamiehiä koskeva sääntely on pääosin koottu käräjäoikeuden lautamiehistä annettavaan lakiin. Muu lautamiehiä koskevien säännösten tarkastelu on päätetty jättää mahdolliseen erillisvalmisteluun.

5.1.3 Muu valmistelu

Esitykseen on otettu haastemieslain muutos, jolla kehitettäisiin tuomioistuinten tiedoksiantotoimintaa, ja oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 §:n muutos, jolla rekisterimerkintärikos säädetäisiin kuuluvaksi käräjäoikeudessa yhden tuomarin kokoonpanossa ratkaistavaksi. Molemmat on valmisteltu virkamiestyönä.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Jatkovalmisteluhankkeessa valmistellusta luonnoksesta hallituksen esitykseksi pyydettiin lausunnot yli sadalta eri taholta. Samassa yhteydessä pyydettiin lausuntoja myös koulutustyöryhmän mietinnöstä (Mietintöjä ja lausuntoja 38/2015). Koska jatkovalmistelu perustui tuomioistuinlakityöryhmän mietintöön ja siitä saatuun lausuntopalautteeseen, lausunnonantajia pyydettiin kiinnittämään huomiota vain muuttuneisiin ehdotuksiin. Siltä osin kuin esitysluonnos oli samansisältöinen kuin tuomioistuinlakityöryhmän mietintö, aiemmin lausuttua ei ollut tarpeen toistaa, vaan molemmat lausunnot otettiin valmistelussa huomioon.

Saapuneet kannanotot olivat pitkälti samansuuntaisia kuin lausuntokierroksella tuomioistuinlakityöryhmän mietinnöstä (kohta 5.1.1). Tavoitteita sääntelyn yhtenäistämistä sekä tuomareiden ja esittelijöiden koulutuksen kehittämistä pidettiin lähtökohtaisesti hyväksyttävänä. Enemmistö lausunnonantajista kannatti esitystä osittain. Eduskunnan oikeusasiamies katsoi, että perustuslakivaliokunnan lausunnon pyytäminen esityksestä olisi perusteltua.

Suuri osa lausuntopalautteesta koski koulutuksen kehittämistä. Eriäviä mielipiteitä esitettiin erityisesti siitä, millä aikataululla ja missä muodossa koulutusjärjestelmää tulisi kehittää. Lausunnoissa esitetyt näkemykset voidaan tältä osin jakaa kolmeen ryhmään. Muiden muassa useat tuomioistuimet, eduskunnan oikeusasiamies ja ihmisoikeuskeskus katsoivat, että koulutusjärjestelmän kehittäminen on tarpeellista, mutta tämä tehtävä kuuluisi ensisijaisesti tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon uudistamisen yhteydessä perustettavalle tuomioistuinvirastolle. Toisaalta osassa lausuntoja esitystä kannatettiin, koska koulutuksen kehittämistä pidettiin niin kiireellisenä asiana, ettei viraston perustamista voida jäädä odottamaan. Esitetty järjestelmä katsottiin tarpeelliseksi välivaiheeksi, joka ei estäisi koulutusjärjestelmän kehittämistä edelleen. Kolmanteen ryhmään kuului selvä vähemmistö lausunnonantajista. Siinä vastustettiin kokonaisuudessaan koulutusjärjestelmän kehittämistä esitetyistä lähtökohdista. Keskeisenä kritiikin kohteena lausuntopalautteessa oli arvio esitetyn koulutusjärjestelmän kustannusvaikutuksista. Lausunnoissa katsottiin, että taloudelliseksi lisäpanostukseksi arvioitu määrä ei ole riittävä.

Samoin eriäviä kannanottoja herätti esitys tuomioistuinharjoittelijoiden keskitetystä valintamenettelystä. Hakumenettelyn keskittämistä sekä koulutuslautakunnan suorittamaa esivalmistelua kannatettiin, mutta erityisesti useimmat käräjäoikeudet katsoivat, että tuomioistuinten tulisi edelleen haastatella hakijat ja tehdä lopullinen harjoittelijavalinta. Ehdotettua menettelyä kritisoitiin siitä, että tuomioistuimilla ei olisi asiassa lainkaan vaikutusvaltaa. Toisaalta osalla

lausunnon antaneista tuomioistuimista ei ollut esitykseen huomauttamista. Haku- ja valintamenettelyn keskittämisen etuna nähtiin etenkin rekrytointiin käytetyn ajan ja päällekkäisen työn merkittävä väheneminen. Keskittämisellä katsottiin olevan etuja myös hakijan kannalta, kun useaan paikkaan hakeminen samalla kertaa helpottuisi ja valintaperusteet yhtenäistyisivät.

Myös päällikkötuomareiden nimittäminen määräajaksi nähtiin edelleen ongelmallisena tuomarin riippumattomuuden näkökulmasta kohdassa 2.2.2 selostetusta ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä huolimatta. Toisaalta päällikkötuomarin oikeutta olla virkavapaalla taustavirastaan vakituksena tuomarina sekä muiden kuin vakituomareina toimineiden päällikkötuomareiden virkatakuuta kannatettiin useassa lausunnossa. Lisäksi etenkin tuomioistuimet vastustivat esitystä erittelyviroista luopumisesta. Sen katsottiin lisäävän perusteettomasti oikeusministeriön ohjausvaltaa. Esitystä vastustaneet olisivat kuitenkin pääosin valmiit luopumaan virkojen erittelystä tuomioistuinviraston perustamisen myötä. Edelleen osa lausunnonantajista ilmaisi huolensa tuomioistuimen työjärjestyksen aseman korostumisesta ja katsoi päällikkötuomareiden vallan lisääntymisen edellyttävän myös henkilökunnan vaikutusmahdollisuuksien parempaa huomioonottamista. Vielä esitettiin joitakin pykäläkohtaisia muotoilu- tai täsmennysehdotuksia.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esityksen toteuttaminen edellyttää asessorin virkojen, vakuutusosasto- ja tuomarin virkojen ja tuomarin koulutuslautakunnan perustamista sekä tuomarin koulutusjärjestelmän kehittämistä. Niiden edellyttämän lisärahoituksen osalta esitys liittyy vuoden 2017 talousarvioesitykseen.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Tuomioistuinlaki

Tuomioistuinlaki olisi jaettu viiteen osaan. I osassa olisivat yleiset säännökset, II osassa säädettäisiin tuomioistumista, III osassa tuomareista ja IV osassa asiantuntijajäsenistä, asesso-reista ja tuomioistuinten muusta henkilöstöstä eli esittelijöistä ja valmistelijoista, kanslia- ja hallintopäälliköstä sekä muusta kansliahenkilöstöstä. V osaan olisi koottu erinäiset säännökset, jotka pitäisivät sisällään tuomarivalintalautakuntaa, tuomarinkoulutuslautakuntaa, virkarikoksia ja muutoksenhakua koskevat säännökset. Niin ikään voimaantulo- ja siirtymäsäännökset olisivat kyseisessä osassa.

Lain I, III, IV ja V osa soveltuisivat pääosin myös korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Poikkeuksena olisivat esimerkiksi virkavapautta, päällikkötuomarin sijaisena toimista ja esittelijöitä koskeva sääntely. Näiltä osin korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa sovellettaisiin tuomioistuinlain sijaan korkeimmasta oikeudesta tai korkeimmasta hallinto-oikeudesta annettua lakia. Tuomioistuimia koskevasta II osasta ylimpiä tuomioistuimia koskisivat ainoastaan asioiden jakamista ja toimintakertomusta koskevat säännökset.

I OSA YLEISET SÄÄNNÖKSET

I osassa olisi vain yksi luku, joka pitäisi sisällään yleiset säännökset tuomareita ja tuomioistumista sekä lain soveltamisalasta. Kyseinen osa koskisi kaikkia tuomioistuimia.

1 luku Yleiset säännökset tuomioistumista ja tuomareista

Luvussa säädettäisiin yleisellä tasolla tuomioistuinlain soveltamisalasta ja suhteesta muuhun lainsäädäntöön. Luvussa säädettäisiin tuomioistuinlaitoksen rakenteesta, tuomioistuinten riippumattomuudesta ja tuomioistuinten toiminnan järjestämisestä. Luvussa luettelaisiin eri tuomioistuimissa toimivat tuomarit sekä säädettäisiin heidän riippumattomuudestaan ja asemastaan tuomiovallan käyttäjinä. Luvussa säädettäisiin myös tuomarin vakuutuksesta. Vakuutus sisältäisi tärkeimmät tuomarin toimintaa ohjaavat periaatteet. Luku koskisi myös korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta.

1 §. Lain soveltamisala. Pykälässä säädetään lain soveltamisalasta. Pykälän *1 momentin* mukaan laissa säädettäisiin tuomioistumista ja tuomareista sekä muista tuomioistuinten jäsenistä ja muusta henkilöstöstä. Kysymys on yleislaista, jota sovellettaisiin kaikkiin tuomioistumiin. Laki täydentäisi perustuslain säännöksiä. Tämän lisäksi lakiin on ylimpiä tuomioistuimia lukuun ottamatta koottu eri tuomioistuimia koskevissa laeissa olevat säännökset tuomioistuinten tehtävistä, organisaatiosta ja johtamisesta sekä henkilöstöstä. Laissa säädettäisiin myös tuomarivalintalautakunnasta. Myös ehdotuksen mukaan perustettavasta tuomarinkoulutuslautakunnasta säädettäisiin tuomioistuinlaissa. Nykyinen nimittämislain 3 a luku tuomareiden nimeämisestä eräisiin kansainvälisiin tehtäviin sijoitettaisiin omaan erillislakiinsa.

Pykälän *2 momentin* mukaan lakia sovellettaisiin myös korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jollei niitä koskevissa laeissa toisin säädetä. Tämä tarkoittaisi sitä, että tuomioistuinlaki olisi toissijainen ylimmistä tuomioistumista annettuihin lakeihin nähden. Näin ollen tuomioistuinlaki koskisi korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta vain rajoi-

tetusti, koska niistä säädettäisiin voimaan jäävissä erityislaeissa. Korkeimmasta oikeudesta ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetuissa laeissa säädettäisiin voimassa olevaa vastaavasti näiden tuomioistuinten tehtävistä, organisaatiosta ja johtamisesta. Niin ikään yleiset säännökset asioiden ratkaisemisesta säilytettäisiin näissä erillislaeissa. Myös tuomioistuinten jäsenistä ja muusta henkilöstöstä säädettäisiin asianomaisia tuomioistuimia koskevissa laeissa. Yleislakina tuomioistuinlain säännökset tuomioistuimista ja tuomareista koskisivat kuitenkin myös korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta, ellei niitä koskevissa erityislaeissa olisi toisin säädetty.

Tuomioistuinlain yleiset säännökset tuomioistuimista ja tuomareista koskisivat ylimpiä tuomioistuimia. Eri tuomioistuimia ja niiden johtamista ja hallintoa koskevia säännöksiä ei sovellettaisi ylimpiin tuomioistuimiin lukuun ottamatta asioiden jakamista ja uudelleenjakamista koskevia 8 luvun 7 ja 8 §:iä sekä toimintakertomusta koskevaa 10 §:ää. Lain säännöksiä tuomareiden velvollisuuksista (9 luku), kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä (10—12 luvut) samoin kuin tuomarivalintalautakunnasta (20 luku), kirjallisesta varoituksesta ja virantoimituksesta pidättämisestä (15 luku), virkasuhteen päättymisestä (16 luku) sekä muutoksenhausta näissä asioissa (23 luku) sovellettaisiin korkeimpien oikeuksien jäseniin.

Päällikkötuomarin sijaisena toimimista koskevaa tuomioistuinlain säännöstä ei sovelleta korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Presidentin tehtävien hoitamisesta tämän ollessa virantoimituksesta estynyt on säädetty ylimpiä tuomioistuimia koskevissa laeissa. Niin ikään laeissa olevat palvelussuhteen väliaikaista järjestämistä koskevat säännökset on perustelua säilyttää. Näiltä osin ylimpiä tuomioistuimia koskevia lakeja noudatettaisiin tuomioistuinlain 13 luvun sijaan. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tuomaria ei voitaisi jatkossakaan määrätä toimimaan toisessa tuomioistuimessa. Näin ollen tuomioistuinlain 14 luvun 1—3 §:n säännökset eivät koskisi ylimpien tuomioistuinten tuomareita. Sen sijaan luvun 4 § tuomarin asemasta tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä soveltuisi kaikkiin tuomareihin.

Tuomioistuinlain asiantuntijajäseniä koskevia säännöksiä sovellettaisiin korkeimman hallinto-oikeuden ympäristöasiantuntijaneuvoksiin ja yli-insinöörineuvoksiin. Heitä koskisivat 17 luvun 1—7 §:t, joissa säädetään asiantuntijajäsenten asemasta, oikeudesta pysyä tehtävässään sekä nimittämisessä noudatettavasta menettelystä. Korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin 9 §:ssä. Heitä koskisivat myös 16 §:ssä säädetty kielitaitovaatimukset. Niin ikään 17—20 §:ien säännökset sidonnaisuuksien ilmoittamisesta, asemasta tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä, kirjallisesta varoituksesta ja tehtävästä pidättämisestä sekä terveydentilan selvittämisestä ja työkyvyn perusteella annettavasta erosta koskisivat yli-insinöörineuvoksia ja ympäristöasiantuntijaneuvoksia. Myös 22 §:n säännös palkkiosta koskisi heitä.

Ylimmissä tuomioistuimissa ei olisi tuomioistuinlain 18 luvussa tarkoitettuja asessoreja, paitsi jos he suorittavat osan koulutusohjelmasta näiden tuomioistuinten esittelijänä. Sen sijaan ei ole estettä sille, että 21 luvussa säädettyssä koulutuslautakunnassa toimisi ylimmän tuomioistuimen edustaja.

Tuomioistuinlain 19 luvun säännökset muusta henkilöstöstä eivät koskisi ylimpiä tuomioistuimia vaan niiden esittelijöistä, kansliapäällikkö mukaan lukien sekä muusta henkilöstöstä säädettäisiin asianomaisia tuomioistuimia koskevissa laeissa. Koska ylimpien tuomioistuinten esittelijöillä olisi jatkossakin tuomaria vastaava virassapysymisoikeus, heihin sovellettaisiin samoja tuomioistuinlain säännöksiä kuin näiden tuomioistuinten jäseniin.

Tuomioistuinlaissa ei myöskään säädettäisi ylimpien tuomioistuinten jäsenten virkarikosasioista. Näissä asioissa toimivaltaisesta valtakunnanoikeudesta säädettäisiin erikseen, mistä olisi viittaussäännös pykälän 3 momentissa. Valtakunnanoikeudesta säädetään perustuslain 101 §:ssä ja sen edellyttämällä tavalla laissa valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioiden käsittelystä annetussa laissa. Tämän lain sisältöön ei tässä esityksessä puututtaisi.

2 §. Tuomioistuimet. Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin perustuslain 98 §:n 1 momenttia vastaavasti yleiset tuomioistuimet ja 2 momentissa perustuslain 98 §:n 2 momenttia vastaavasti yleiset hallintotuomioistuimet. Pykälän 3 momentissa lueteltaisiin erityistuomioistuimet, joita ovat markkinaoikeus, työtuomioistuin ja vakuutus oikeus.

3 §. Tuomiovallan käyttö ja tuomioistuinten riippumattomuus. Pykälässä säädettäisiin tuomiovallan käytöstä ja tuomioistuinten riippumattomuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan tuomiovallan käyttö kuuluu tuomioistuimille. Tuomiovaltaa ei näin ollen voi olla muilla viranomaisilla. Tuomiovaltaa ei voida myöskään siirtää.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimet ovat tuomiovaltaa käyttäessään riippumattomia. Vaatimus tuomioistuinten riippumattomuudesta voidaan perustaa myös perustuslain 21 §:n säännöksiin oikeusturvasta. Riippumattomuudella tarkoitetaan vakiintuneesti tuomioistuinten ulkoista ja sisäistä riippumattomuutta. Tuomioistuinten riippumattomuudella tarkoitetaan sitä, että tuomioistuinten tulee olla lainkäyttötoiminnassaan riippumattomia muiden tahojen vaikutuksesta. Tämä koskee niin lainsäätäjää, hallitusvallan käyttäjää ja viranomaisia kuin esimerkiksi oikeusriidan osapuoliakin. Tuomioistuin on riippumaton myös oikeuslaitoksen sisällä. Ylempi tuomioistuin ei saa vaikuttaa alemman tuomioistuimen ratkaisuun yksittäistapauksessa muutoin kuin muutoksenhaun kautta. Ylimpien tuomioistuinten ennakkopäätöksillä on siten lähinnä oikeuskäytännön yhtenäisyyttä turvaavaa tuomioistuihin ohjaavaa merkitystä, mutta ei välitöntä oikeudellista sitovuutta yksittäisen oikeustapauksen ratkaisussa. Perustuslain 99 §:n 2 momentin mukaan ylimmät tuomioistuimet valvovat lainkäyttöä omalla toimialallaan. Valvontatehtävää ei mahdollista puuttumista alempien tuomioistuinten lainkäyttöön.

Tuomioistuinten riippumattomuus liittyy kiinteästi perusoikeutena ja ihmisoikeutena turvattuihin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukseen (Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artikla, perustuslain 21 §). Viime kädessä tuomioistuinten riippumattomuuden turvaaminen on välttämätöntä juuri yksilön oikeusturvan takaamiseksi. Tuomioistuinten riippumattomuutta turvataan muun muassa tuomarin erityisen vahvalla virassapysymisoikeudella (103 §). Myös tuomarien nimitysmenettelyä järjestettäessä on otettava huomioon tuomioistuinten riippumattomuuden asettamat vaatimukset (vrt. perustuslain 102 § ja 58 § 3 mom. 4 kohta).

4 §. Tuomioistuinten toiminnan järjestäminen. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimet vastaavat laissa säädetyissä rajoissa itse toimintansa järjestämisestä. Tuomioistuimilla on siten yhtäältä velvollisuus huolehtia lainkäyttö- ja muun toimintansa järjestämisestä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset huomioon ottaen mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. Käytännössä tämä tarkoittaa toiminnan järjestämistä siten, että asiat saadaan käsiteltyä tehokkaasti ja asianmukaisesti kohtuullisessa ajassa ilman aiheetonta viivytystä. Tuomioistuimilla on toisaalta oikeus päättää lainkäyttötoiminnastaan ulkopuolisten siihen puuttumatta. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tuomioistuimet päättävät itse asioiden jakamisesta, lainkäyttötyön ja muun toiminnan organisoinnista, tuomareiden ja muun henkilöstön sijoittamisesta eri yksiköihin sekä koulutuksesta.

Pykälän 2 momentin mukaan tarkempia määräyksiä tuomioistuimen toiminnasta annettaisiin tuomioistuimen itsensä vahvistamassa työjärjestyksessä. Kun esityksen mukaan asetuksen ta-

soisesta sääntelystä luovuttaisiin, tuomioistuinten työjärjestyksen merkitys korostuu entisestään. Tuomioistuinlain useassa säännöksessä edellytetään, että tietystä asiasta annetaan määräyksiä työjärjestyksessä. Työjärjestyksessä voisi siten olla esimerkiksi määräyksiä tuomioistuimen organisaatiosta, henkilöstön tehtävistä ja muusta työskentelyn järjestämisestä sekä tarpeen mukaan myös lainkäyttö- ja hallintoasioiden käsittelystä. Työnantajan ja henkilöstön yhteistoiminnasta säädetään yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetussa laissa (1233/2013),

Tarkemmat säännökset työjärjestyksen hyväksymisestä ja nähtävänä pidosta olisivat 8 luvun 9 §:ssä.

5 §. Tuomarit. Pykälässä säädettäisiin tuomiovaltaa tuomioistuimissa käyttävistä tuomareista sekä muista tuomioistuimen jäsenistä. Tuomarilla tarkoitettaisiin ensisijaisesti virkatuomareita eli vakinaiseen tuomarin virkaan tai tuomarin määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitettyjä. Tuomarin virkaan on yleensä edellytyksenä lainopillinen tutkinto, mutta eräisiin tuomarin virkoihin vaatimuksena on tietyn erityisalan tutkinto. Tuomarilla laajemmassa merkityksessä tarkoitetaan paitsi tuomareita myös muita tuomioistuimessa tuomiovaltaa käyttäviä tuomioistuimen jäseniä.

Pykälän 1 momentin 1–8 kohdassa lueltaisiin tuomarit tuomioistuimittain. Luettelosta ilmenisi, mitkä tuomarin virat ovat päällikkötuomarin virkoja. Säännös vastaisi asiallisesti lokakuun alusta 2015 voimaan tullutta nimittämislain 1 §:n 1 momenttia, jossa säädetään tuomarin viroista. Ylimpien tuomioistuinten jäsenten virkanimikkeet olisivat yhdenmukaiset. Korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen virkanimike muutettaisiin oikeusneuvokseksi. Momentissa säädettäisiin tuomareista eikä tuomarin viroista. Tuomarit lueltaisiin virkanimikkeittäin.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimessa voi olla myös muita jäseniä siten kuin tässä tai muussa laissa säädetään. Tuomioistuimen muulla jäsenellä tarkoitettaisiin sitä, joka olematta tuomari on laissa säädettyssä järjestyksessä määrätty osallistumaan lainkäyttöasioiden ratkaisemiseen tuomioistuimessa. Tuomioistuimissa on varsinaisten tuomareiden lisäksi lukuisia tällaisia sivutoimisia jäseniä, jotka toimivat tehtävässään laissa säädetyn toimikauden. Tällaisia muita jäseniä ovat lautamiehet, sotilasjäsenet ja eri tuomioistuinten asiantuntijajäsenet ja muut sivutoimiset jäsenet sekä Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen varajäsenet. Lainkäyttötoimintaan osallistuessaan heillä on asiaa ratkaistaessa samanlainen päätösvalta ja perustuslaillinen asema kuin virkatuomareilla.

Tuomioistuinharjoittelua suorittavat käräjänotaarit eivät olisi tuomioistuimen jäseniä, vaikka vuoden kestävään tuomioistuinharjoitteluun kuuluu myös toimiminen käräjäoikeuden puheenjohtajana ja toisinaan myös sen jäsenenä. Tämä koskee myös käräjäviskaaleita, joilla on käräjänotaareja vastaava rajoitettu toimivalta osallistua lainkäyttöasioiden ratkaisemiseen. Myöskään riidattomissa velkomusasioissa ja avioeroasioissa laamannin määräyksen perusteella rajoitettua tuomiovaltaa käyttävät kansliahenkilökuntaan kuuluvat eivät olisi tuomioistuinten jäseniä.

6 §. Tuomarin asema ja riippumattomuus. Pykälään on otettu keskeinen säännös tuomarin asemasta ja riippumattomuudesta. Perustuslain mukainen tuomioistuinten riippumattomuus edellyttää, että myös tuomarit ovat riippumattomia tuomiovaltaa käyttäessään. Riippumattomuus ei ole tuomareiden etuoikeus, vaan yksi perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen tae. Se ylläpitää myös luottamusta oikeuslaitosta kohtaan.

Pykälän *1 momentin* mukaan tuomari on riippumaton tuomiovaltaa käyttäessään. Tämä tarkoittaa, että tuomari käyttää tuomiovaltaa itsenäisesti ja puolueettomasti. Häneen ei saa kohdistaa minkäänlaista suoraa tai epäsuoraa uhkaa tai painostusta tai muuta sopimatonta vaikuttamista. Tuomarin riippumattomuus on samalla tavoin kuin tuomioistuimilla ulkoista ja sisäistä. Sisäinen riippumattomuus tarkoittaa muun muassa sitä, että esimerkiksi ylemmät tuomioistuimet tai tuomioistuimen päällikkötuomarit eivät voi määrätä tuomaria lainkäytössä.

Virkamiehinä tuomarit ovat muissa kuin tuomiovallan käyttämiseen kuuluvissa asioissa velvollisia noudattamaan työnjohto- ja valvontamääräyksiä.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin selvyuden vuoksi, että tuomarilla on riippumattomuuden turvaamiseksi perustuslaissa ja tässä laissa säädetty virassapysymisoikeus. Säännöksessä viitattaisiin suoraan perustuslain tuomarin virassapysymisoikeudesta säätävään 103 §:ään. Tuomarin virassapysymisoikeutta koskevia säännöksiä olisi myös tuomioistuinlaissa. Tuomioistuinten muita jäseniä koskien virassapysymisoikeudesta säädettäisiin myös erillislaissa.

7 §. Tuomarinvakuutus. Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin tuomarin vakuutuksesta, joka olisi kaikille samanlainen. Tuomarin tehtävä on maallinen tehtävä, mistä syystä uskonnollisesta tuomarinvalasta luovuttaisiin. Myös todistajan valasta ollaan luopumassa (HE 46/2014 vp, lait 732—758/2015 vp). Momentissa säädettäisiin tuomarin vakuutuksen kaavasta. Vakuutus annettaisiin kunnian ja omantunnon kautta. Vakuutus olisi annettava ennen tuomarintehtäviin ryhtymistä. Momentin mukaan tuomari olisi velvollinen antamaan tuomarinvakuutuksen. Säännös koskisi siten kaikkia 5 §:ssä tarkoitettuja tuomareita. Muualla laissa olevien viittaus-säännösten perusteella sama velvollisuus olisi kaikilla muillakin, jotka käyttävät virassaan tai tehtävässään tuomiovaltaa.

Pykälän *2 momentin* mukaan vakuutus annettaisiin asianomaisessa tuomioistuimessa eli siinä tuomioistuimessa, jossa tuomiovaltaa on tarkoitus käyttää. Vakuutuksen voisi kuitenkin aina antaa käräjäoikeudessa. Vakuutus annettaisiin vain kerran.

Pykälän *3 momenttiin* otettaisiin asetuksenantovaltuus, jonka mukaan tarkempia säännöksiä tuomarin vakuutuksesta annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Tuomarin valasta luopumisen myötä virkavalasta ja virkavakuutuksesta sekä tuomarinvalasta ja tuomarinvakuutuksesta annettua asetusta tulisi tarkistaa. Vastaava asetuksenantovaltuus on virkavalaa ja -vakuutusta koskien otettu valtion virkamieslain 70 §:ään.

II OSA TUOMIOISTUIMET

Osassa säädettäisiin eri tuomioistuimista, kustakin omassa luvussaan. Korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta vastaavat säännökset olisivat kuitenkin niitä koskevissa laeissa. Osan viimeisessä luvussa olisi tuomioistuinten johtamista ja hallintoa koskevat säännökset. Eräitä yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta nekaan eivät koskisi ylimpiä tuomioistuimia.

2 luku Käräjäoikeudet

1 §. Käräjäoikeuden tehtävät. Käräjäoikeuslaissa ei ole säädetty käräjäoikeuden tehtävistä. Tämä johtuu siitä, että käräjäoikeudet ovat ensimmäisen oikeusasteen yleisiä tuomioistuimia ja niiden toimivaltaan kuuluu käsitellä kaikki asiat, jotka eivät kuulu muille tuomioistuimille. Perusteltua kuitenkin on, että myös käräjäoikeuden tehtävistä säädetään tuomioistuinlaissa.

Säännös käräjäoikeuden tehtävistä otettaisiin pykälän *1 momenttiin*. Sen mukaan käräjäoikeus käsittelee ensi asteena riita-, rikos- ja hakemusasiat, jollei toisin säädetä. Riita-asioiden käsittelystä on tästä poikkeavasti säädetty esimerkiksi markkinaoikeudesta annetun lain 1 §:ssä, jonka mukaan markkinaoikeus käsittelee erikoistuomioistuimena teollis- ja tekijänoikeudelliset riita-asiat. Hovioikeus käsittelee puolestaan ensimmäisenä oikeusasteena eräitä virkamiehiä koskevia rikoslain 40 luvussa säädettyjä virkarikosasioita.

Pykälän *2 momentin* mukaan käräjäoikeuden tehtäviin kuuluisi käsitellä myös muut lailla sille säädettyt asiat. Käräjäoikeudet toimittavat avioliittoon vihkimisiä sekä käsittelevät muun muassa pakkokeinolain (806/2011) mukaisia asioita. Käräjäoikeudet toimivat myös yhteysviranomaisena kansainvälistä oikeusapua koskevissa asioissa. Tätä tehtävää koskevat käräjäoikeusasetuksen 25 a—b § tulisivat tässä yhteydessä kumottaviksi. Tämä tehtävä perustuu suoraan Euroopan unionin asetukseen. Eri maiden tuomioistuinten välillä on asetusten mukaan suorat yhteydet eikä asianomaisia kansallisen lain taseisia erityissäännöksiä tarvita. Hovioikeusasetuksessa ja korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa on vastaavia säännöksiä, jotka niin ikään tulevat kumottaviksi.

2 §. Asian ratkaiseminen. Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin voimassa olevaa oikeudenkäymiskaaren 3 luvun 2 §:ää ja käräjäoikeusasetuksen 1 §:ää vastaavasti asioiden käsittelystä käräjäoikeudessa. Säännöksen mukaan käräjäoikeus käsittelee ja ratkaisee asioita istunnossa tai kansliassa.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin käräjäoikeuden puheenjohtajasta. Voimassa olevasta käräjäoikeusasetuksen 4 §:n 3 momentin mukaisesta virkaikäjärjestykseen perustuvasta puheenjohtajuudesta luovuttaisiin. Säännöksen mukaan puheenjohtajana voisi toimia kuka tahansa kokoonpanon lainoppineista jäsenistä eli käytännössä laamanni tai käräjätuomari. Lisäksi tuomioistuinharjoittelusta annettavan lain (lakiehdotus 2) perusteella määräytyisi, milloin käräjänotaari voi toimia puheenjohtajana.

Sääntelyn joustavuus on tärkeää, jotta puheenjohtajuus voi yksittäisessä asiassa määräytyä mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. Monijäsenisessä kokoonpanossa puheenjohtajana voisi esimerkiksi olla asian valmistellut jäsen. Mahdollista on sekin, että tuomioistuimessa puheenjohtajan tehtäviä kierrätetään jäsenten kesken. Myös kielitaito ja asian vaatima erityisasiantuntemus saattaisivat edellyttää tietyn kokoonpanon jäsenen toimimista puheenjohtajana. Myös tuomarin koulutukseen liittyvät syyt, eli esimerkiksi kokemuksen hankkiminen puheenjohtajan tehtävästä voisivat edellyttää puheenjohtajana toimimista. Näin ollen puheenjohtajana voisi toimia myös asessori, mistä säädettäisiin 18 luvussa. Kokoonpanon puheenjohtajuus voisi siten olla päällikkötuomarin tai osaston johtajan vahvistamaan istuntojärjestykseen perustuva. Mikäli istuntojärjestyksestä ei olisi vahvistettu, kokoonpano voisi itse päättää puheenjohtajuudesta.

Ratkaisusta äänestämässä noudatettaisiin kuitenkin, mitä oikeudenkäymiskaaren 23 luvun 1 §:ssä säädetään. Säännöksen mukaan äänestys suoritettaisiin aina virkaikäjärjestyksessä. Nykyistä vastaavasti ratkaisukokoonpanon puheenjohtaja kuitenkin lausuisi käsityksensä viimeisenä riippumatta virkaikäjärjestyksestä. Tasatilanteessa puheenjohtajan ääni olisi ratkaiseva. Voimassa olevaa vastaavasti asian esiteltyt jäsen lausuisi käsityksensä aina ensin. Näin olisi myös silloin, kun hän toimii puheenjohtajana. Puheenjohtajana toimiva valmistelusta vastannut jäsen ilmoittaa mielipiteensä ratkaisuehdotusta esitellessään ja tarvittaessa lisäksi puheenjohtajan roolissa viimeisenä. Jokaisella jäsenellä on halutessaan mahdollisuus muuttaa mielipidettään muiden kantojen perusteella. Ratkaisuvaihtoehdoista keskustellaankin nykyisin avoimesti ja jäsenten kannat ovat yleensä selvillä ennen äänestystä.

3 §. Käräjäoikeudet. Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin käräjäoikeudet. Säännös vastaisi voimassa olevaa käräjäoikeuslain 1 §:ää.

Pykälän 2 momentin mukaan maa- ja merioikeuksina ja sotaoikeuksina toimivista käräjäoikeuksista säädettäisiin erikseen. Kiinteistönmuodostamislain mukaisissa asioissa toimivaltaisista käräjäoikeuksista eli maa- ja merioikeuksista säädetään kiinteistönmuodostamislain 241 a §:ssä ja niiden tuomiopiireistä valtioneuvoston asetuksella. Vastaavasti merioikeuksista säädetään merilain 21 luvun 1 §:ssä. Siinä määritellään myös merioikeuksien tuomiopiirit, jotka muodostuvat hovioikeuspiireistä. Sota-aikana perustettavista sotaoikeuksista puolestaan säädetään sotilasoikeudenkäyntilain 6 luvussa. Nimestään huolimatta maa- ja merioikeudet ovat osa käräjäoikeutta. Sotaoikeudet taas ovat yksinomaan sodan aikana perustettavissa olevia erityistuomioistuimia. Näiden tuomioistuinten erityinen luonne huomioon ottaen on perusteltua, että niitä koskevat tarkemmat säännökset säilytetään erityislaeissa. Maa- ja merioikeuden jäseniä koskeva sääntely olisi kuitenkin tuomioistuinlaissa.

Myös eräissä asiaryhmissä, kuten esimerkiksi sotilasoikeudenkäyntiasioissa, yrityssaneerausasioissa ja ulosottovalitusasioissa toimivaltaisista käräjäoikeuksista säädettäisiin jatkossakin erityislaeissa.

4 §. Käräjäoikeuksien toimipaikat. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi käräjäoikeuslain 18 §:ää asiallisesti vastaava säännös käräjäoikeuden kansliasta. Käräjäoikeudella voi tarvittaessa olla useampia kanslioita tai istuntopaikkoja.

Pykälän 2 momentin mukaan istunto voitaisiin erityisestä syystä pitää käräjäoikeuden tuomiopiirissä muualla kuin sille määrättyssä istuntopaikassa sekä myös käräjäoikeuden tuomiopiirin ulkopuolella sijaitsevalla paikkakunnalla. Tällä korvattaisiin tarpeettomana voimassa olevan oikeudenkäymiskaaren 3 luvun 2 §:n 2 momentti, jonka mukaan istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun sen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella. Tämä säännös on aikanaan säädetty tilanteita varten, joissa käräjäoikeuden kanslia tosiasiaa sijaitsi tuomiopiirin ulkopuolella. Nykyään tällaisia kanslioita ei enää ole.

Sen sijaan tärkeää olisi, että käräjäoikeus voi järjestää istunnon millä tahansa tuomiopiiriinsä kuuluvalla paikkakunnalla ja tarvittaessa myös muualla kuin oman tuomiopiirinsä alueella. Tarve tällaiseen syntyy tilanteissa, joissa istunto tulisi voida järjestää esimerkiksi turvasalissa, vankilassa tai sairaalassa.

Hovioikeuden pääkäsittelyä koskee vastaava säännös, jonka mukaan pääkäsittely saadaan erityisestä syystä toimittaa myös muualla kuin hovioikeuden tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla. Myös tämä säännös ehdotetaan siirrettäväksi tuomioistuinlakiin.

Käräjäoikeuksien kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista säädettäisiin pykälän 3 momenttiin otettavan säännöksen mukaan jatkossakin oikeusministeriön asetuksella.

5 §. Käräjäoikeuksien tuomiopiirit. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä eli käräjäoikeuksien toimivallan alueellisesta jakamisesta säädettäisiin edelleen valtioneuvoston asetuksella. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kuitenkin niistä perusteista, joilla käräjäoikeuksien tuomiopiirit määräytyisivät. Vastaava voimassa oleva laintasoinen säännös on oikeudenkäymiskaaren 3 luvun 1 §:ssä, jonka mukaan käräjäoikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi kunta.

Pykälän 2 momentin mukaan käräjäoikeuksien tuomiopiireistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

6 §. Käräjäoikeuden jäsenet. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa vastaavasti käräjäoikeuden jäsenistä, joita ovat laamanni ja käräjätuomarit tuomareina sekä lautamiehet (käräjäoikeuslain 1 a § 1 momentti, oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 2 §). Oikeudenkäymiskaaren 2 ja 3 luvun mukaan määräytyisi se, mitkä asiat ratkaistaan lautamieskokoonpanossa. Oikeudenkäymiskaaren lisäksi lautamiehistä säädetään kiinteistönmuodostamislain 243 §:ssä. Maa-oikeuden kokoonpanoon kuuluu säännönmukaisesti lautamiehiä.

Lautamiehistä säädettäisiin tarkemmin uudessa käräjäoikeuden lautamiehistä annettavassa laissa (lakiehdotus 3). Siihen sijoitettaisiin voimassa olevat lautamiehiä koskevat käräjäoikeuslain 6—13 § sekä käräjäoikeusasetuksen 13—16 §. Nyt käsiteltävänä olevan pykälän 1 momenttiin tulisi viittaussäännös kyseiseen lakiin.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin säännös käräjäoikeuden sotilasjäsenistä, jotka osallistuvat sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettujen asioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen. Vastaavaa sotilasjäseniä koskevaa säännöstä ei ole käräjäoikeuslaissa. Tuomioistuinten kokoonpanosta sotilasoikeudenkäyntiasian käsittelyssä säädetään sotilasoikeudenkäyntilain 3 §:ssä sekä sotilasjäsenten määräämisestä ja heidän kelpoisuusvaatimuksista lain 10—12 §:ssä.

Pykälän 3 momenttiin otettaisiin nykyistä käräjäoikeuslain 1 a §:n 3 momenttia vastaava säännös, jonka mukaan käräjäoikeuksien yhdistämisen perusteella muodostetussa käräjäoikeudessa voi olla tilapäisesti useampi kuin yksi laamannin virka, joista yhteen kuuluu toimiminen päällikkötuomarina. Säännöstä täsmennettäisiin kuitenkin niin, että tällaiseen päällikkötuomarin virkaan nimitettäisiin noudattaen, mitä 11 luvun 2 §:n 1 momentissa säädetään päällikkötuomarin nimittämisestä seitsemän vuoden toimikaudeksi. Käräjäoikeuksien yhdistyessä yksi käräjäoikeuden laamanni voidaan edelleenkin nimittää johtavaksi laamanniksi, mutta hänetkin vain seitsemän vuoden toimikaudeksi.

Tämän lisäksi pykälän 4 momenttiin otettaisiin käräjäoikeuslain 1 a §:n 4 momentin säännös Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen hallintotuomarin toimimisesta myös Ahvenanmaan käräjäoikeuden käräjätuomarina.

7 §. Maa-oikeuden jäsenet. Pykälään yhdistettäisiin voimassa oleva käräjäoikeuslain 3 ja 13 a §. Maa-oikeuden jäsenen virkoihin vaadittavasta kelpoisuudesta säädettäisiin kuitenkin 10 luvussa. Maa-oikeusinsinöörin toimivallasta ja velvollisuudesta toimia toisessa maa-oikeudessa säädettäisiin 14 luvussa.

Pykälän 1 momentin mukaan maa-oikeutena toimivassa käräjäoikeudessa jäseniä olisivat maa-oikeusasioita käsittelevä käräjätuomari sekä maa-oikeusinsinööri.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin käräjäoikeuslain 3 §:ää vastaavasti laamannin oikeudesta määrätä käräjätuomari käsittelemään maa-oikeusasioita määräajaksi. Pykälää tarkistettaisiin niin, että määräyksen pituus voisi olla enintään viisi vuotta kerrallaan. Tämä on tarpeen, koska käytännössä voi ilmetä tilanteita, joissa määräys on perusteltua antaa viittä vuotta lyhyemmäksi ajaksi.

3 luku **Hovioikeudet**

1 §. Hovioikeuden lainkäyttötehtävät. Pykälän 1 momentin mukaan hovioikeus käsittelee käräjäoikeuksien ratkaisusta tehdyt valitukset ja kantelut. Sen lisäksi hovioikeus käsittelee sen ratkaistavaksi säädetty ylimääräistä muutoksenhakua koskevat asiat. Kantelulla tarkoitetaan ensinnäkin pakkokeinolain ja konkurssilain nojalla pakkokeinoasioissa, esimerkiksi vangitse-

mista tai matkustuskieltoa koskevista päätöksistä tehtyjä kanteluja. Kantelu eroaa valituksesta lähinnä siinä, että sen tekemiselle ei ole säädetty laissa määräaika.

Hovioikeudelle voidaan kannella myös ylimääräisenä muutoksenhakuna oikeudenkäymiskaaren 31 luvun säännösten perusteella kärjäoikeuden tekemän menettelyvirheen vuoksi. Tämän lisäksi hovioikeudella on valta palauttaa hakemuksesta asianosaiselle menetetty määräaika, jos hakemus koskee toimenpidettä kärjäoikeudessa tai muutoksenhakua kärjäoikeuden ratkaisuun (oikeudenkäymiskaari 31 luku 18 §). Hovioikeus käsittelee purkuhakemuksia oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 14 a §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa, kun hakemus koskee hovioikeuden antamaa tuomiota.

Hovioikeuden tehtäviin kuuluisi käsitellä myös muut lailla sen ratkaistavaksi säädettyt lainkäyttöasiat. Tällaisia ovat esimerkiksi oikeusapua koskevat ratkaisupyynnöt, lapsikaappausasiat sekä maanpetos-, valtiopetos- ja eräät sotilasrikosasiat. Lisäksi hovioikeuden toimivallasta käsitellä eräissä asioissa rekisteriviranomaisen päätöksistä tehtäviä valituksia on säännöksiä esimerkiksi alusrekisterilaissa (512/1993).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hovioikeuden toimivallasta käsitellä tuomareita ja tuomioistuineläinlaitoksen muita virkamiehiä sekä syyttäjiä koskevat virkarikosasiat ensimmäisenä oikeusasteena. Sisällöllisesti säännös vastaisi voimassa olevaa hovioikeuslain 2 §:n 2 momenttia, mutta siihen tehtäisiin kielellisiä korjauksia.

2 §. Hovioikeuden valvontatehtävät. Yleisperusteluissa todetulla tavalla hovioikeuksille nykyisin kuuluvan valvontatehtävän arviointi on ollut suljettu valmistelun ulkopuolelle. Näin ollen ja koska Suomessa ei ole käytössä erillistä tuomareiden kurinpidosta huolehtivaa toimielintä, hovioikeuden valvontatehtävä on tässä yhteydessä tarpeen säilyttää. Sääntely säilytettäisiin voimassa olevaa vastaavana. Sen tarkistamistarpeet voidaan arvioida erikseen.

Hovioikeuden valvontatehtävää koskevan pykälän 1 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevaa hovioikeuslain 2 §:n 3 momentin säännöstä, jonka mukaan hovioikeus valvoo alaisten tuomioistuinten toimintaa ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin epäkohtien poistamiseksi. Momentissa säädettäisiin lisäksi hovioikeusasetuksen 22 §:ää vastaavasti hovioikeuden oikeudesta saada viranomaisilta tietoja valvontatehtävän toteuttamiseksi.

Lisäksi 2 momenttiin otettaisiin nykyisin hovioikeusasetuksen 23 §:n 2 momenttia vastaava säännös hovioikeuden velvollisuudesta laatia tarkastuskertomus ja toimittaa se tiedoksi ylimmille laillisuusvalvojille.

Pykälän 3 momentin mukaan valvonnan suorittamisesta määrättäisiin tarkemmin hovioikeuden työjärjestyksessä.

3 §. Hovioikeuden muut tehtävät. Pykälän mukaan hovioikeus käsittelee myös oikeushallintoasiat ja muut lailla sen ratkaistavaksi säädettyt asiat. Oikeushallintoasialla tarkoitetaan hovioikeuden toimialaan kuuluvien kärjäoikeuksien hallintoa koskevia asioita sekä hovioikeuden omien tuomareiden ja esittelijöiden virkaa ja virkasuhdetta koskevia asioita. Oikeushallintoasioita olisivat myös lainkäyttötoiminnan järjestämisestä koskevat hallinnolliset asiat, kuten asioiden jakamiseen liittyvät asiat. Pykälä vastaa asiallisesti hovioikeuslain 2 §:n 2 momentin viimeistä virkettä sekä pykälän 3 momentin säännöstä oikeushallintoasioiden käsittelystä. Erikseen ei kuitenkaan enää säädettäisi, että hovioikeus voi tehdä lainsäädäntöaloitteita.

Kuten edellä on todettu, hovioikeusasetuksen 15 a §:n säännöstä kansainväliseen oikeusapuun liittyvistä tehtävistä ei ole tarpeen säilyttää, koska voimassa olevat EU-asetukset ovat suoraan sovellettavaa oikeutta.

4 §. Asian ratkaiseminen. Pykälän 1 momentin mukaan asia käsitellään ja ratkaistaan istunnossa esittelystä tai pääkäsitelyssä. Vastaava säännös lainkäyttöasioiden käsittelystä on nykyisin hovioikeuslain 8 §:n 1 momentissa. Sitä tarkistettaisiin nykyisestä niin, että määräaikaisten tuomareiden osallistumisesta istuntoon ei enää säädettäisi laissa. Säännökseen lisättäisiin maininta siitä, että asioita ratkaistaan pääkäsitelyssä. Istunnolla tarkoitetaan niin jaoston istuntoa, vahvennettua istuntoa tai täysistuntoa kuin myös yhden jäsenen kokoonpanossa tapahtuvaa ratkaisutoimintaa. Asioiden määräämisestä vahvennettuihin kokoonpanoihin säädettäisiin oikeudenkäymiskaassa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hovioikeuden puheenjohtajasta. Säännös olisi edellä käräjäoikeuksien kohdalla todetulla tavalla avoin niin, että puheenjohtajana voisi toimia kuka tahansa kokoonpanon lainoppineista jäsenistä. Hovioikeusasetuksen 2 §:n 1 momentin mukaisesta osaston johtajuuteen tai virkaikään perustuvasta puheenjohtajuudesta luovuttaisiin. Tältä osin viitataan siihen, mitä käräjäoikeuden puheenjohtajana toimimisesta on edellä todettu.

Myöskään hovioikeusasetuksen 2 §:n säännöksiä presidentin vallasta vapauttaa jäsen tämän pyynnöstä yksittäisessä asiassa puheenjohtajan tehtävästä tai istuntoon osallistumisesta ei ole tarpeen säilyttää, koska tämä valta kuuluu presidentille päällikkötuomarina.

5 §. Hovioikeudet. Pykälässä lueteltaisiin hovioikeudet, aikaisemmasta poiketen nyt aakkosjärjestyksessä.

6 §. Hovioikeuksien toimipaikat. Hovioikeuslain 1 §:ssä (281/2013) säädetään nykyisin vain Itä-Suomen hovioikeuden sijaintipaikasta (Kuopio). Hovioikeuksien sijaintipaikoista säättäminen lailla ei ole tarpeellista. Valtion virastojen sijaintipaikoista ei yleensä säädetä laissa, eikä tuomioistuimien tule olla tässä suhteessa eri asemassa. Riittävänä on pidettävä, että hovioikeuksien kanslioiden sijainnista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Mainitussa hovioikeuslain 1 §:ssä on säädetty lisäksi, että Itä-Suomen hovioikeudella on pysyvä istuntopaikka Kouvolassa. Tämä sääntely liittyy 1.4.2014 voimaan tulleeseen hovioikeuksien rakenneuudistukseen. Sillä on pyritty helpottamaan tuomioistuinten rakenteellisten uudistusten vaikutuksia niillä paikkakunnilla, joilta tuomioistuimet on siirretty muualle. Tätä sääntelyä muutettaisiin yleisempään suuntaan. Ei ole johdonmukaista, että yksittäisen hovioikeuden pysyvästä istuntopaikasta säädettäisiin laissa. Sen sijaan pykälään otettaisiin säännös siitä, että hovioikeudella voisi tarvittaessa olla pysyvä istuntopaikka. Mahdollisten pysyvien istuntopaikkojen sijainnista säädettäisiin oikeusministeriön asetuksella.

Hovioikeuden istunto toimitetaan yleensä sen toimitiloissa hovioikeuden sijaintipaikkakunnalla. Hovioikeudet järjestävät vallitsevan käytännön mukaisesti myös matkakäräjiä eri puolilla tuomiopiiriään. Tähän niillä on mahdollisuus oikeudenkäymiskaaren 26 luvun 13 §:n 3 momentin perusteella, joka ehdotetaan siirrettäväksi pykälän 2 momentiksi.

7 §. Hovioikeuksien tuomiopiirit. Pykälän 1 momentin mukaan hovioikeuden tuomiopiiriin kuuluisi yksi tai useampi käräjäoikeus. Asetuksella säädettäisiin edelleen hovioikeuksien tuomiopiireistä eli siitä, mitkä käräjäoikeudet kuuluvat kuhunkin hovioikeuspiiriin. Laissa viitataan lisäksi siihen, että tietyissä asioissa hovioikeuksien tuomiopiiri voi määräytyä muutenkin

kuin käräjäoikeusjaon mukaan. Esimerkiksi Helsingin hovioikeus käsittelee ainoana hovioikeutena sotilasoikeudenkäyntiasioita.

Hovioikeuksien tuomiopiireistä säädettäisiin voimassa olevaa vastaavasti valtioneuvoston asetuksella.

8 §. Hovioikeuden jäsenet. Lainkohdassa luetellaan hovioikeuden jäsenet. Niitä ovat presidentti päällikkötuomarina ja hovioikeudenneuvokset. Hovioikeudenlaamannin viroista on luovuttu lokakuun alusta 2015 voimaan tulleen uudistuksen seurauksena. Muilta osin säännös vastaisi hovioikeuslain 3 §:n 1 momenttia ja oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 3 §:ää.

Hovioikeuden jäseniä olisivat myös asessorit sekä asiantuntijajäseninä sotilasjäsenet, jotka osallistuvat sotilasoikeudenkäyntiasioiden käsittelyyn.

4 luku **Hallinto-oikeudet**

1 §. Hallinto-oikeuden lainkäyttötehtävät. Pykälässä säädettäisiin hallinto-oikeuden toimivallasta hallintolainkäyttöasioissa. Se vastaisi voimassa olevaa hallinto-oikeuslain 3 §:ää.

2 §. Asian ratkaiseminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa hallinto-oikeuslain 18 §:ää vastaavasti, että hallinto-oikeus käsittelee ja ratkaisee asiat istunnossa esittelystä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kokoonpanon puheenjohtajasta. Säännös vastaisi asiallisesti hallinto-oikeuslain 12 §:n 1 momenttia, jonka mukaan puheenjohtajana toimii aina lainoppinut jäsen. Tarkempaa sääntelyä puheenjohtajan määräytymisestä ei ole, mutta siitä on määräyksiä hallinto-oikeuksien työjärjestyksissä. Puheenjohtajana istunnossa toimii yleensä osaston johtaja (nyk. jaoston puheenjohtaja) tai jos tämä ei osallistu istuntoon, puhetta johtaa virkaiältään vanhin. Puheenjohtajuus voi perustua myös vahvistettuun istuntojärjestykseen. Lainkäyttötoimintaan osallistuessaan ylituomari toimii puheenjohtajana.

Hallintolainkäyttölain 52 §:n 3 momentissa on yleisviittaus yleisissä tuomioistuimissa noudatettavien äänestysäännösten soveltumisesta. Tämän perusteella myös hallintotuomioistuimissa olisi sovellettava oikeudenkäymiskaaren 23 luvun 1 §:ää. Tältä osin viitataan edellä käräjäoikeuden puheenjohtajuutta koskevan sääntelyn kohdalla todettuun.

3 §. Hallinto-oikeudet. Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin hallinto-oikeudet nimeltä. Säännös vastaisi hallinto-oikeuslain 1 §:n 1 momenttia.

Lisäksi 2 momenttiin otettaisiin hallinto-oikeuslain 1 §:n 3 momentin mukainen säännös, jonka mukaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta säädettäisiin jatkossakin erikseen. Lakiin Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta tehtäisiin joitakin pääosin teknisiä muutoksia, mutta muilta osin sitä koskeva sääntely säilyisi ennallaan (ks. lakiehdotus 10).

4 §. Hallinto-oikeuksien tuomiopiirit. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa hallinto-oikeuksien tuomiopiireistä annettua valtioneuvoston asetusta vastaavasti siitä, että hallinto-oikeuksien tuomiopiirit ovat maakuntajakoon perustuvia. Tuomiopiirien tarkemmasta jaotuksesta säädettäisiin jatkossakin valtioneuvoston asetuksilla. Edellä käräjä- ja hovioikeuksia vastaavasti tuomioistuinten alueellisesta toimivallanjaosta voitaisiin jatkossakin poiketa lailla. Nykyisin on esimerkiksi arvonlisäverolaissa, vesilaissa, ympäristönsuojelulaissa ja ulkomaalaislaissa tarkoitettujen asioiden muutoksenhaku keskitetty tiettyihin hallinto-oikeuksiin. Tä-

hän toimivallanjakoon ei tuomioistuinailla puututtaisi vaan sitä koskeva sääntely säilyisi erityislaeissa ja niiden nojalla annetuissa valtioneuvoston asetuksissa.

Hallinto-oikeudet sijaitsevat nykyisin seuraavasti: Helsingin hallinto-oikeus Helsingissä, Hämeenlinnan hallinto-oikeus Hämeenlinnassa, Itä-Suomen hallinto-oikeus Kuopiossa, Pohjois-Suomen hallinto-oikeus Oulussa, Turun hallinto-oikeus Turussa ja Vaasan hallinto-oikeus Vaasassa. Hallinto-oikeuksien pysyvistä istuntopaikoista ei enää säädettäisi laissa. Hallinto-oikeuslain 1 §:n mukaiset pysyvät istuntopaikat ovat muodostuneet rakenneuudistuksissa. Ensinäkin muutettaessa lääninoikeuksia hallinto-oikeuksiksi vanhoilla lääninoikeuspaikkakunnilla (Jyväskylä, Mikkeli ja Joensuu) säilytettiin istuntopaikat. Vastaavasti hovi- ja hallinto-oikeuksien rakenneuudistuksessa lakiin otettiin säännökset Itä-Suomen hallinto-oikeuden pysyvistä istuntopaikasta Kouvolassa ja Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden pysyvistä istuntopaikasta Rovaniemellä. Riittävänä on pidettävä, että hallinto-oikeudet jatkossakin vallitsevan käytännön mukaisesti järjestävät suullisia käsittelyjä, katselmuksia ja tarkastuksia eri puolilla tuomiopiiriään tarpeen mukaan.

Hovioikeuksien kohdalla todetulla tavalla myöskään hallinto-oikeuksien sijainnista ei ole perusteltua säätää laissa. Pykälän 2 momentin asetuksenantovaltuuden mukaan niistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

5 §. Hallinto-oikeuden jäsenet. Hallinto-oikeuden tuomarit on lueteltu edellä 1 luvun 5 §:ssä. Vastaava säännös hallinto-oikeuden tuomareista on voimassa olevassa hallinto-oikeuslain 4 §:n 1 momentissa. Pykälän 1 momentin mukaan hallinto-oikeuden ylituomarin ja hallinto-oikeustuomareiden lisäksi hallinto-oikeudessa voisi olla asessoreja.

Pykälän 2 momentissa olisi voimassa olevaa hallinto-oikeuslain 4 §:ää asiallisesti vastaava maininta hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä. Edellä yleisperusteluissa todetuilla perusteilla hallinto-oikeuslaissa olevat hallinto-oikeuden päätösvaltaista kokoonpanoa koskevat säännökset jätettäisiin voimaan. Näin ollen siitä, missä asioissa kokoonpanoon kuuluu asiantuntijajäsen, säädettäisiin edelleenkin hallinto-oikeuslaissa (lakiehdotus 12). Asiantuntijajäsenistä, kuten heidän asemastaan, nimittämisestään ja kelpoisuusvaatimuksistaan, säädettäisiin kuitenkin tuomioistuinlain 17 luvussa.

5 luku **Markkinaoikeus**

1 §. Markkinaoikeuden tehtävät. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin erityistuomioistuimena toimivan markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvista asioista. Säännös vastaisi markkinaoikeudesta annetun lain 1 §:ää.

Pykälän 2 momentissa olisi niin ikään voimassa olevaa sääntelyä vastaava viittaus oikeudenkäynnistä markkinaoikeudesta annettuun lakiin.

2 §. Markkinaoikeuden jäsenet. Markkinaoikeuden tuomarit lueteltaisiin 1 luvun 5 §:ssä. Vastaava säännös on markkinaoikeudesta annetun lain 3 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan markkinaoikeudessa voisi ylituomarin, markkinaoikeustuomareiden ja markkinaoikeusinsinöörin lisäksi olla asessoreja.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin voimassa olevaa markkinaoikeudesta annetun lain 5 §:ää täsmällisempi säännös markkinaoikeuden asiantuntijajäsenistä. Asiantuntijajäsenten osallistumisesta ratkaisukokoonpanoon säädettäisiin tarkemmin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa, jonne nykyisin markkinaoikeudesta annetun lain päätösvaltaisuutta

koskevat säännökset sijoitettaisiin (lakiehdotus 6). Asiantuntijajäsenten asemasta, nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin tuomioistuinlain 17 luvussa.

6 luku Työtuomioistuin

1 §. *Työtuomioistuimen tehtävät.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yleisluontoisesti työtuomioistuimen toimivaltaan kuuluvista asioista. Sen mukaan työtuomioistuin toimii erityistuomioistuimena työ- ja virkaehtosopimuksia koskevissa riita-asioissa sekä käsittelee eräitä valitusasioita sen mukaan kuin erikseen säädetään. Yksityiskohtainen luettelo työtuomioistuimen toimivaltaan kuuluvista asioista säilytettäisiin työtuomioistuimesta annetun lain 1 §:ssä. Lain nimike kuitenkin muutettaisiin vastaamaan sisältöään (lakiehdotus 7). Pykälän 2 momenttiin otettaisiin siten yleisviittaus kyseiseen oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annettuun lakiin.

2 §. *Työtuomioistuimen jäsenet.* Työtuomioistuimen tuomarit lueteltaisiin 1 luvun 5 §:n yleissäännöksessä. Sitä asiallisesti vastaava säännös on voimassa oleva työtuomioistuimesta annetun lain 2 §:n 1 momentti. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin täydentävästi, että presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen lisäksi työtuomioistuimessa voisi olla asessori. Työtuomioistuimen koko huomioon ottaen tällaisia voisi olla vain yksi.

Työtuomioistuimen sivutoimisia jäseniä nimitettäisiin asiantuntijajäseniksi, kuten muidenkin tuomioistuinten ratkaisukokoonpanoon kuuluvia muita jäseniä kuin tuomareita. Nimikkeen muutoksesta huolimatta heidän asemansa ja tehtävänsä pysyisivät nykyisellään. Asiantuntijajäsenistä säädettäisiin pykälän 2 momentissa, jonka mukaan työtuomioistuimessa olisi nykyistä vastaavasti 14 asiantuntijajäsentä, joista osa olisi työnantaja- tai työntekijäetuja edustavia sekä osa lainoppineita ja ilman tällaista intressiedustusta toimivia.

Tarkemmat säännökset työtuomioistuimen ratkaisukokoonpanosta ja asiantuntijajäsenten kuulumisesta siihen olisivat oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetussa laissa. Asiantuntijajäsenten asemasta, kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä ja siitä, minkä tahojen ehdotuksista nimitykset tehdään, säädettäisiin tuomioistuinlain 17 luvussa.

7 luku Vakuutusoikeus

1 §. *Vakuutusoikeuden tehtävät.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vakuutusoikeuden toimivaltaan kuuluvista asioista. Säännös vastaisi voimassa olevaa vakuutusoikeuslain 1 §:ää.

Lisäksi 2 momenttiin otettaisiin edellä muita erityistuomioistuimia koskevissa säännöksissä vastaavalla tavalla yleisviittaus oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa annettuun lakiin, joka korvaisi voimassa olevan vakuutusoikeuslain siltä osin kuin siinä on oikeudenkäyntimenettelyä koskevia säännöksiä (lakiehdotus 5).

2 §. *Vakuutusoikeuden jäsenet.* Pykälän 1 momentin mukaan 1 luvun 5 §:ssä lueteltujen tuomareiden lisäksi vakuutusoikeudessa voisi muita monijäsenisiä tuomioistuimia vastaavasti olla asessoreja. Voimassa olevan vakuutusoikeuslain 2 §:n 1 momentin toinen virke esittelijän mahdollisuudesta toimia vakuutusoikeuden jäsenenä kumottaisiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin 1 päivänä lokakuuta 2015 voimaan tullutta vakuutusoikeuslain 2 §:n 2 momenttia vastaavasti vakuutusoikeuden ylilääkäristä ja tämän tehtävistä.

Pykälän 3 momentissa lueteltaisiin vakuutuslain 2 §:n 3 momenttia vastaavasti vakuutuslain muut asiantuntijajäsenet, joita ovat lääkärijäsenet sekä intressiedustuksen perusteella nimettävät työoloja tai yritystoimintaa sekä sotilasvamma-asioita tuntevat jäsenet. Asiantuntijajäsenten asemasta, kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä säädettäisiin tuomioistuininlain 17 luvussa. Heidän osallistumisestaan asioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen säädettäisiin tarkemmin oikeudenkäynnistä vakuutuslain 16 §:ssä.

Mahdollisuudesta pyytää lausuntoa vakuutuslain asiantuntijalääkäreiltä, jotka eivät ole ratkaisukokoonpanon jäseniä, mutta jotka nimitetään vastaavalla tavalla kuin vakuutuslain 16 §:ssä.

8 luku Tuomioistuimen työskentelyn järjestäminen, johtaminen ja hallinto

Luvussa säädettäisiin tuomioistuimen johtamisesta ja hallinnosta, asioiden jakamisesta noudatettavasta menettelystä sekä työjärjestyksestä ja toimintakertomuksesta. Koska korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden johtamisesta, hallinnosta ja työjärjestyksestä säädettäisiin jatkossakin niitä koskevissa laeissa, lukua ei sovellettaisi ylimpiin tuomioistuimiin. Poikkeuksena tästä olisivat luvun 7 ja 8 § asioiden jakamisesta ja uudelleen jakamisesta sekä 10 §:n säännös toimintakertomuksen laatimisesta. Näitä säännöksiä olisi sovellettava myös korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Luvussa on otettu huomioon 1 päivänä lokakuuta 2015 voimaan tullut uudistus, jolla hovioikeuksien ja vakuutuslain osaston johtajan tehtävät on muutettu määräaikaikaisiksi (HE 224/2014 vp, lait 565—575/2015).

1 §. Johtaminen. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuinta johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa päällikkötuomari. Säännös olisi yhteinen kaikille tuomioistuimille. Säännös vastaisi asiallisesti eri tuomioistuimia koskevissa laeissa olevia säännöksiä päällikkötuomarin tehtävästä ja vastuusta.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimessa voisi olla johtoryhmä päällikkötuomarin tukena tuomioistuimen toiminnan johtamisessa ja kehittämisessä. Johtoryhmä on jo nykyisin asetusten mukaan oltava hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa ja vakuutuslain osastossa. Käräjäoikeuslain 24 §:n mukaan käräjäoikeudessa voi olla johtoryhmä. Kaikkien pienimmässä käräjäoikeuksissa johtoryhmää ei kuitenkaan ole. Työtuomioistuimessa ei nykyisin ole johtoryhmää. Johtoryhmään kuuluisivat nykyistä vastaavasti ainakin päällikkötuomari, osastojen johtajat sekä kansliapäällikkö. Tarpeen mukaan johtoryhmässä voisi olla myös muita henkilöstön edustajia. Tästä määrättäisiin työjärjestyksessä.

Johtoryhmän tehtäviä ei lueteltaisi yksityiskohtaisesti laeissa vaan niistä määrättäisiin tarkemmin tuomioistuimen työjärjestyksessä. Pykälän 3 momenttiin otettaisiin yleisluontoinen säännös, jonka perusteella johtoryhmässä on syytä valmistelevasti käsitellä ainakin esitys tuomioistuimen työjärjestykseksi. Johtoryhmän kuulemista edellytettäisiin myös työjärjestyksestä sääntävässä 9 §:ssä. Johtoryhmässä käsiteltäisiin myös muut tuomioistuimen johtamista, hallintoa ja taloutta sekä toimintaa ja henkilöstöä tai niiden kehittämistä koskevat merkittävät asiat. Tällaisina asioina on pidettävä esimerkiksi nykyisin organisaatioasetuksien perusteella johtoryhmässä käsiteltäviä asioita, kuten esitys tulostavoitteeksi, talousarvioksi sekä erinäisiä henkilöstöä ja tuomioistuimen toimintaa koskevia suunnitelmia. Näistä moni asia on lain mukaan käsiteltävä myös yhteistoimintamenettelyssä (laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa, 1233/2013).

Määräaikaisten tuomareiden nimitysasioissa johtoryhmää on kuultava 12 luvun 4 §:n 3 momentin mukaan, jollei se ole tarpeetonta nimityksen lyhytaikaisuuden tai muun syyn vuoksi.

Myös nimitettäessä esittelijä vakinaiseen virkasuhteeseen johtoryhmää olisi aina kuultava, vaikka nimenomaista säännöstä tästä ei lakiin ole otettu. Myös muissa nimitysasioissa ja tärkeissä virkasuhdetta koskevissa asioissa johtoryhmää on syytä tarpeen mukaan kuulla.

2 §. Päällikkötuomarin tehtävät. Pykälässä säädettäisiin päällikkötuomarin tehtävistä. Säännös olisi yhteinen kaikille tuomioistuimille. Vastaavia voimassa olevia säännöksiä ovat hovioikeusasetuksen 6 §, hallinto-oikeusasetuksen 8 §, työtuomioistuimesta annetun asetuksen 2 § ja vakuutus-oikeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §. Pykälä kirjoitettaisiin kuitenkin nykyistä yleisempään muotoon.

Pykälän mukaan *1 momentin* mukaan päällikkötuomarin tehtävänä olisi huolehtia tuomioistuimen toimintakyvystä ja sen kehittamisestä, tulostavoitteiden asettamisesta ja niiden toteutumisesta. Niin ikään hänen tulisi valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta ratkaisutoiminnassa.

Pykälän *2 momentin* mukaan päällikkötuomarin tulisi osallistua lainkäyttöön johtamisen niin salliessa. Tuomioistuinten koon kasvamisen vuoksi päällikkötuomarin ajasta suurin osa kuluu johtamiseen ja hallinnollisten tehtävien hoitamiseen. Tärkeää kuitenkin on, että päällikkötuomari osallistuu myös lainkäyttöön. Tätä voi osaltaan edesauttaa se, että tuomioistuihin perustettaisiin lisää kanslia- tai hallintopäällikön virkoja.

3 §. Hallinnollisten asioiden ratkaiseminen. Pykälässä säädettäisiin päällikkötuomarin toimivallasta ratkaista hallinnollisia asioita sekä asioiden siirtämisestä täysistunnon tai muun virkamiehen ratkaistavaksi.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin asiallisesti voimassa olevaa vastaavasti päällikkötuomarin päätösvallasta hallinto- ja talousasioissa sekä tämän oikeudesta siirtää asia muun virkamiehen ratkaistavaksi.

Pykälän *2 momentin* mukaan päällikkötuomari voisi siirtää monijäsenisessä tuomioistuimessa lausunnon antamista lainsäädäntöasiassa sekä lainsäädäntöaloitteen tekemistä koskevan asian täysistunnon ratkaistavaksi. Sääntely vastaa yleisesti ottaen nykytilaa. Ylimpien tuomioistuinten toimivallasta tehdä aloitteita lainsäädäntöasioissa on perustuslain tasoinen säännös (99 § 2 mom.). Tämän lisäksi tästä tehtävästä säädetään ylimpiä tuomioistuihin koskevilla laeilla. Muiden tuomioistuinten osalta ei pidetä enää tarpeen erikseen laissa säätää aloitteen tekemisestä, koska tämä oikeus niillä on muutenkin.

Pykälän *3 momentin* mukaan päällikkötuomarin oikeudesta siirtää asia muun virkamiehen ratkaistavaksi määrättäisiin työjärjestyksessä. Tällä tarkoitettaisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti sitä, että asiaa, joka lain tai laatunsa perusteella kuuluu päällikkötuomarille, ei saisi siirtää. Tällaisia asioita olisivat ensinnäkin ne, jotka tuomioistuinlaissa tai muussa laissa olisi säädetty nimenomaisesti päällikkötuomarin ratkaistavaksi (muun muassa määräaikaisten tuomareiden nimittäminen, kirjallinen varoitus, virantoimituksesta pidättäminen).

Siirtää ei voisi asiaa, joka nykyisin on organisaatioasetusten perusteella presidentin ratkaistava. Näitä ovat laissa päällikkötuomarin tehtäviksi tai johtoryhmässä käsiteltäviksi säädetyt asiat. Sama koskee tuomareiden ja esittelijöiden nimittämistä tai virkasuhteeseen liittyviä asioita. Momentin toiseen virkkeeseen otettaisiin voimassa olevaa vastaava säännös päällikkötuomarin oikeudesta ottaa siirtämänsä tai muutoin muun virkamiehen ratkaistavaksi kuuluva asia itselleen ratkaistavaksi.

4 §. Osastot. Pykälässä säädettäisiin tuomioistuinten jakautumisesta osastoihin. Säännös vastaisi voimassa olevaa käräjäoikeuslain 18 a §:n 1 momenttia, hovioikeuslain 8 §:n 1 momenttia, hallinto-oikeuslain 13 §:ää, markkinaoikeudesta annetun lain 28 §:ää ja vakuutuslainsäädännön 9 §:n 1 momenttia. Säännöstä sovellettaisiin käräjä-, hovi- ja hallinto-oikeuksissa sekä markkinaoikeudessa ja vakuutuslainsäädännössä. Käsitteistön yhdenmukaistamiseksi myös hallinto-oikeudessa ja markkinaoikeudessa olisi jaostojen sijaan osastoja.

Pykälän *1 momentin* mukaan osastoihin jakaantumisesta määrättäisiin työjärjestyksessä. Näin ollen kumottaisiin käräjäoikeuslain 18 a §:n säännökset niistä perusteista, joilla osastoja voidaan perustaa. Tästä huolimatta käräjäoikeuteen ja kaikkiin muihinkin kaksikielisiin tuomioistuimiin voitaisiin edelleen perustaa niin sanottu kieliosasto, mikäli se olisi tarpeen suomen- ja ruotsinkielisen väestön palvelujen saatavuuden turvaamiseksi. Oikeusministeriön päätöksen sijaan tämä voitaisiin jatkossa tehdä kunkin tuomioistuimen työjärjestyksessä.

Tarve tällaisten osastojen perustamiselle on osoittautunut vähäiseksi. Tällainen kieliosasto oli pitkään vain Varsinais-Suomen käräjäoikeudessa, jossa ruotsinkieliset asiat kuitenkin ratkaistaan asiaryhmittäin jakautuneilla osastoilla. Pohjanmaan käräjäoikeuteen on kuitenkin hiljattain perustettu osasto suomenkielisen väestön kielellisten oikeuksien turvaamiseksi. Muiden kaksikielisten tuomioistuinten osalta erityissäännöksiä kieliosastoista ei ole. Niiden säätämistä ei ole pidetty tarpeellisena, vaikka 1 päivänä lokakuuta 2015 voimaan tulleen lainsäädännön perusteella niihinkin voidaan sijoittaa erityistä kielitaitoa edellyttäviä tuomarin virkoja (HE 224/2014 vp, s. 20).

Tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta ei ole asianmukaista, että päätösvalta tällaisen osaston perustamisesta kuuluisi oikeusministeriölle. Oikeusministeriön päätösvaltaa on kieliosastoja koskevia säännöksiä säädettäessä pidetty perusteltuna, koska sen on katsottu varmistavan kieliryhmien yhdenvertaisen kohtelun eri käräjäoikeuksien tuomiopiireissä. Lisäksi järjestelyn jatkuvuuden on arvioitu puoltavan ministeriön päätösvaltaa (HE 230/2004 vp, s. 11). Oikeusministeriö päättää kieliosaston perustamisesta tuomioistuimen esityksestä. Näin ollen oikeusministeriö ei käytännössä voi vastoin tuomioistuimen tahtoa päättää kieliosaston perustamisesta. Esityksen tavoitteena on korostaa tuomioistuinten riippumattomuutta ja itsenäistä valtaa päättää toimintansa järjestämisestä. Käytännössä kielivähemmistön oikeudet tulevat turvatuiksi varmistamalla siitä, että tuomioistuimissa on riittävästi tuomiopiiriin vähemmistön kieltä taitavia tuomareita ja muuta henkilökuntaa. Näin ollen sillä, kuka päättää osaston perustamisesta, ei ole ratkaisevaa merkitystä kielellisten oikeuksien toteuttamisen kannalta. Näistä syistä nykyisen erityissäännöksen säilyttäminen ei ole tarpeellista.

Käräjäoikeuslain 18 b—c §:n tarkentavia säännöksiä kieliosaston virkakielestä ei otettaisi tuomioistuinlakiin vaan ne sijoitettaisiin kielilakiin. Myös kielilain 16 a ja 26 §:ää, joissa nykyisin on viittaussäännökset käräjäoikeuslain mainittuihin pykäliin, olisi muutettava (lakiehdotus 17). Kielilain 16 a §:ssä säädettäisiin asian käsittelykielestä tällaisella kieliosastolla ja 26 §:ssä sen työkielestä.

Pykälän *2 momentin* mukaan osastoa johtaisi päällikkötuomarin osaston johtajaksi määräämä lainoppinut tuomari tai päällikkötuomari itse. Aiemmin todetusti ylimpiä tuomioistuimia lukuun ottamatta lokakuun alusta 2015 lukien kaikissa tuomioistuimissa on johtamisjärjestelmä, jossa osaston johtajan tehtävä on määräaikainen. Momentin säännös olisi luonteeltaan yleissäännös, jota täsmentäisivät 4 ja 5 §:n säännökset osaston johtajan määräämisestä ja tehtävistä. Momentin yleissäännös olisi tarpeen, koska käytännössä myös päällikkötuomari voisi toimia osaston johtajana.

5 §. Osaston johtajan tehtävään määrääminen. Pykälässä säädettäisiin osaston johtajan määräämisessä noudatettavasta menettelystä. Säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevaa käräjäoikeuslain 18 d §:ää, hallinto-oikeuslain 13 a §:ää ja markkinaoikeudesta annetun lain 29 §:ää sekä uudistettua hovioikeuslain 8 a §:ää ja vakuutuslain 9 §:n 2 momenttia. Säännöstä sovellettaisiin näin ollen käräjä-, hovi- ja hallinto-oikeuksissa sekä markkinaoikeudessa ja vakuutuslain 9 §:n 2 momentissa.

Pykälän 1 momentin mukaan osaston johtajan määräisi päällikkötuomari enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Momentissa säädettäisiin myös tehtävien auki julistamisesta ja siihen vaadittavasta kelpoisuudesta. Koska hallinto-oikeuden ja markkinaoikeuden jaostot muutettaisiin osastoiksi, niiden johtajia nimitettäisiin jaoston puheenjohtajien asemesta osastonjohtajiksi. Säännöstä täsmennettäisiin lisäksi niin, että osaston johtajana voisi toimia vain lainoppinut tuomari. Näin ollen maa- tai markkinaoikeusinsinööri taikka luonnontieteen tai teknikan alaan perehtynyt hallinto-oikeustuomari ei voisi toimia osaston johtajana. Käräjäoikeuden ja markkinaoikeuden osalta tämä on nykytilaa vastaava rajoitus, mutta Vaasan hallinto-oikeuden osalta tämä tarkoittaisi muutosta voimassa olevaan sääntelyyn nähden. Vakuutuslain 9 §:n 2 momentin ylläkirjalla olisi lisäksi vastaavia tehtäviä kuin osaston johtajalla. Niistä säädettäisiin 7 luvun 2 §:n 2 momentissa.

Pykälän 2 momentin säännös määräyksen peruuttamisesta vastaisi voimassa olevaa lainsäädäntöä.

6 §. Osaston johtajan tehtävät. Pykälässä säädettäisiin osaston johtajan tehtävistä. Säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevaa käräjäoikeuslain 18 e §:n 1 momenttia, hallinto-oikeuslain 13 b §:n 1 momenttia ja markkinaoikeudesta annetun lain 30 §:ää sekä hovioikeuslakiin lisättyä 8 b §:ää ja uudistettua vakuutuslain 9 §:n 3 momenttia.

Osaston johtajan tehtävänä olisi lisäksi toimia päällikkötuomarin sijaisena, mistä säädettäisiin kuitenkin virkavapautta ja sijaisuuksia koskevassa 13 luvussa.

7 §. Asioiden jakaminen. Pykälässä säädettäisiin perusteista, joilla asiat tuomioistuimissa jaetaan lainkäyttöhenkilöstölle. Säännös koskisi kaikkia tuomioistuimia.

Tuomioistuimen riippumattomuus edellyttää, että asiat jaetaan valmisteltaviksi ja ratkaistaviksi ennalta määrättyjä ja hyväksyttäviä perusteita noudattaen. Jokaisella on oikeus saada asia ratkaistuksi riippumattomasti ja puolueettomasti eikä kenelläkään voi olla oikeutta valita tuomariaan. Tämän oikeusturvanäkökohdan lisäksi tuomioistuimen riippumattomuus edellyttää, että asioiden jakaminen on yksin tuomioistuimen päätäntävaltaan kuuluva asia.

Pykälän mukaan asiat olisi jaettava valmisteltaviksi ja ratkaistaviksi työjärjestyksessä vahvistettujen periaatteiden mukaisesti. Jakoperusteet tulisi siten vahvistaa etukäteen. Perusteita määriteltäessä voitaisiin ottaa huomioon kunkin tuomioistuimen erityispiirteet, kuten osastoihin jakautuminen, asiaryhmäjako sekä kielellisten oikeuksien turvaaminen. Perusteiden tulisi olla selkeitä ja turvata asianosaisten oikeus riippumattomaan ja puolueettomaan tuomariin. Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sisältyvän periaatteen mukaisesti asiat tulisi käsitellä joutuisasti. Perusteiden tulisi lisäksi olla siten määriteltyjä, että asioiden jakamisella ei voitaisi vaikuttaa asian lopputulokseen. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, ettei asian jakamisessa voitaisi ottaa huomioon asian edellyttämää erityisasiantuntemusta. Myös muissa tapauksissa yksittäisen asian laatu tai esimerkiksi näköpiirissä oleva tuomarin virkasuhteen päätyminen voisi puoltaa asian jakamista tietyllä, olosuhteiden kulloinkin edellyttämällä tavalla. Jakoperusteiden tulisi lisäksi olla sellaisia, että niillä voitaisiin varmistaa lainkäyttöhenkilöstön tehokas

käyttö sekä työmäärän tasapuolinen jakautuminen henkilöstön kesken. Työjärjestyksessä tulisi myös määritellä ne perusteet, joilla vahvistetuista perusteista voitaisiin yksittäistapauksessa poiketa. Työjärjestyksessä voitaisiin määrätä, että poikkeaminen vahvistetuista perusteista olisi mahdollista esimerkiksi vain painavasta ja hyväksyttävästä syystä. Tämän tulisi olla poikkeuksellista.

Asioiden jakamiseen osallistuva ei saa olla esteellinen kyseisessä asiassa. Tämä perustuu yleisiin esteellisyyssäännöksiin, eikä siitä ole tarpeen säätää erikseen.

8 §. *Asian uudelleen jakaminen.* Pykälässä säädettäisiin perusteista, joilla tuomarille jo jaettu asia voitaisiin jakaa uudelleen toiselle tuomarille. Säännös koskisi asian pois ottamista sen ratkaisijalta. Säännös koskisi kaikkia tuomioistuimia.

Pykälän *1 momentin* mukaan asia voitaisiin ottaa tuomarilta pois vastoin tämän tahtoa vain, jos tähän olisi painava syy. Tällainen syy voisi olla tuomarin sairaus, asian käsittelyn viivästyminen, työmäärän tasainen jakautuminen tai muu vastaava seikka. Asiaa tulisi arvioida erityisesti asianosaisen oikeusturvan kannalta. Tuomarin virkavelvollisuuksiin kuuluu ratkaista hänelle jaetut asiat. Toisaalta tuomarin riippumattomuuden takaaminen edellyttää, ettei hänelle jaettua asiaa jaeta uudelleen ilman hyväksyttävää syytä. Tämä periaate voi kuitenkin joutua väistymään esimerkiksi tuomarin töiden kasaantuessa, koska asianosaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyä viivytyksettä. Pykälässä tarkoitettu uudelleen jakaminen sisältää myös sen, että asia jaetaan toisen tuomarin tai esittelijän valmisteltavaksi, mutta tuomari voi kuitenkin osallistua kokoonpanon muuna jäsenenä asian ratkaisemiseen.

Ehdotettu säännös koskee asian uudelleen jakamista vain niissä tilanteissa, joissa tuomari nimenomaisesti vastustaa asian uudelleen jakamista. Vain tällöin asian siirtämiseen tarvittaisiin päällikkötuomarin perusteltu päätös. Säännös ei edellytä, että tuomarin suostumusta asian siirtämiseen tavanomaisessa tilanteessa tulisi aina erikseen tiedustella, jos ei ole ilmennyt mitään syytä olettaa tuomarin vastustavan asian uudelleen jakamista. Sitä voidaan kuitenkin pitää hyvän hallintotavan mukaisena. Säännös ei koske tuomarin esteellisyystilanteita.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin uudelleen jakamiseen liittyvästä päätöksenteosta. Asiaa uudelleen jaettaessa on noudatettava asioiden jakamisessa muutenkin noudatettavia periaatteita. On tärkeää, että tätä poikkeuksellista toimenpidettä koskeva sääntely on läpinäkyvää. Siksi päätöksen asiassa tekisi päällikkötuomari. Korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa uudelleen jakamisesta päättäisi presidentti. Päätös olisi myös perusteltava. Tuomarin suostumuksella asia voitaisiin jakaa säännönmukaisia jakoperusteita noudattaen uudelleen ilman mitään erillistä päätöstä.

9 §. *Työjärjestys.* Pykälän *1 momentin* mukaan tuomioistuimen työjärjestyksen vahvistaisi päällikkötuomari. Edellä todetulla tavalla esitys työjärjestykseksi olisi käsiteltävä johtoryhmässä. Pykälän mukaan päällikkötuomarin olisi ennen vahvistamista kuultava johtoryhmää. Jos johtoryhmää ei ole, päällikkötuomarin olisi kuultava tuomioistuimen vakinaisia tuomareita. Kuulemisvelvollisuutta ei ole nykyisin säädetty esimerkiksi käräjäoikeuksien osalta. Yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain perusteella myös henkilöstöä olisi kuultava.

Työjärjestyksen merkityksen korostuminen edellyttää, että työjärjestys on helposti kaikkien saatavilla. Tästä syystä pykälän *2 momentissa* säädettäisiin työjärjestyksen julkisuudesta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että sen tulisi olla nähtävillä tuomioistuimen tai tuomioistuinlaitoksen kotisivuilla. Sen tulisi olla tuomioistuimessa nähtävillä myös asiakastiloissa.

Tuomioistuimen velvollisuudesta toimittaa työjärjestys tiedoksi ylemmälle tuomioistuimelle luovuttaisiin. Ylimpien tuomioistuinten työjärjestyksestä ja niiden velvollisuudesta julkaista työjärjestyksensä Suomen säädöskokoelmassa säädettäisiin jatkossakin ylimpiä tuomioistuimia koskevissa laeissa.

10 §. Toimintakertomus. Pykälä olisi uusi. Siinä säädettäisiin tuomioistuimen velvollisuudesta antaa vuosittain toimintakertomus, joka olisi julkinen. Koska tuomioistuinten toiminta rahoitetaan julkisin varoin, toimintakertomuksen tulisi sisältää ainakin tärkeimmät tuomioistuimen toimintaa koskevat tunnusluvut, tiedot asioiden käsittelyajoista sekä toiminnan tuloksellisuudesta. Tuomioistuimet voisivat myös yhdessä laatia toimintakertomuksen. Säännös koskisi myös ylimpiä tuomioistuimia.

III OSA TUOMARIT

Osassa säädettäisiin tuomareista, heidän asemastaan ja velvollisuuksistaan. Osaan olisi kerätty tuomareiden nimittämistä ja kelpoisuusvaatimuksia koskevat säännökset. Niin ikään virkamieslaissa nykyisin olevat tuomareita koskevat erityissäännökset olisivat tässä osassa. Uutta olisi tuomarin toisessa tuomioistuimessa toimimista koskeva sääntely. Osan viimeisessä luvussa olisi säännökset virkasuhteen päättymisestä sekä uutena tuomarin toimivallan jatkumista koskeva säännös. Osan säännökset koskisivat myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäseniä eräitä yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Koska näiden tuomioistuinten esittelijät on virassapysymisoikeudeltaan rinnastettu tuomariin, sovellettaisiin eräitä tuomareita koskevia säännöksiä myös heihin.

Luvussa on otettu huomioon 1 päivänä lokakuuta 2015 voimaan tullut uudistus, jolla tuomareiden sivutoimia ja sidonnaisuuksia koskevaa sääntelyä on tarkistettu (HE 224/2014 vp, lait 565—575/2015).

9 luku Tuomari tuomiovallan käyttäjänä ja virkamiehenä

Luvussa säädettäisiin tuomarin velvollisuuksista, koulutuksesta ja sivutoimista. Sääntely koskisi myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäseniä.

1 §. Tuomarin velvollisuuksista. Pykälä olisi uusi ja se täydentäisi 1 luvun 6 §:ää. Mainitussa pykälässä säädetään tuomarin asemasta tuomiovallan käyttäjänä, hänen riippumattomuudestaan ja sitä turvaavasta virassapysymisoikeudesta. Tuomarin riippumattomuutta koskevan periaatteen mukaisesti pykälän 1 momentissa säädettäisiin vielä, että tuomari käyttää tuomiovaltaa itsenäisesti ja että häntä sitoo vain laki.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin eräistä tuomarin asemaan kuuluvista velvollisuuksista. Tuomarilla on niin sanottu ratkaisupakko. Tuomarin velvollisuutena on ratkaista hänen käsiteltäväkseen jaettu asia. Tästä periaatteesta on kuitenkin poikettava, jos tuomari on esteellinen. Oikeudenkäymiskaaren 13 luvun 1 §:n mukaan tuomari ei saa käsitellä asiaa, jos hän on lain mukaan esteellinen. On myös tilanteita, joissa on asianmukaiset perusteet jakaa asia uudelleen. Niin kuin aiemmin on jo todettu, 8 luvun 8 §:ssä olisi nimenomainen säännös siitä, millä edellytyksin asia voidaan jakaa uudelleen tuomarin sitä vastustaessa.

Virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Tuomarilla tunnollisuus- ja huolellisuusvaatimus on korostettu. Tuomioistuimen ratkaisut koskevat ihmisille ja yhteisöille tärkeitä asioita. Tuomioistuimen menettelyssä tai tuomioissa olevia virheitä ei voida korjata samalla tavoin kuin hallintotoiminnassa.

Luottamus oikeuslaitokseen edellyttää, että tuomareiden toiminta on kaikilta osin ammatti- maista ja luotettavaa. Perustuslain 21 §:n mukaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaati- muksiin kuuluu oikeus saada asia viivytystä toimivaltaisen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Näin ollen valtion virkamieslain säännöksistä huolimatta on pidetty tarpeellisena, että tuomio- istuinlaissa vielä erikseen säädetään tuomarin työtä koskevasta huolellisuus- ja joutuisuusvaa- timuksesta.

Tämän lisäksi *3 momentissa* viitattaisiin siihen, mitä valtion virkamiesten velvollisuuksista säädetään yleisesti virkamieslain 4 luvussa tai muussa laissa. Luvussa säädetään paitsi virka- miehen velvollisuudesta suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytystä myös hänen vel- vollisuudestaan noudattaa työnjohtomääräyksiä. Niin ikään säännöksissä on vaatimuksia tuo- marin käyttäytymiseen, luottamuksen turvaamiseen ja vaitiolovelvollisuuteen liittyen.

2 §. Tuomarin vastuu virkatoimista. Pykälään otettaisiin informatiivinen viittaussäännös, jon- ka mukaan tuomarin vastuusta virkatoimistaan on voimassa, mitä perustuslain 118 §:ssä ja muussa laissa, kuten rikoslaissa ja vahingonkorvauslaissa, säädetään.

3 §. Tuomari esittelijänä. Kun asia lain mukaan ratkaistaan tuomioistuimessa monijäsenisessä kokoonpanossa esittelystä, voi pykälän mukaan myös tuomari esitellä asian. Säännös olisi yh- teinen kaikille tuomioistuimille. Asia voidaan siis aina ratkaista myös ilman esittelijää, kun tuomari on esittelijä. Esimerkiksi hovioikeuksissa ja hallinto-oikeuksissa nykyisin jo varsin suuri määrä asioista ratkaistaan tuomarin esittelystä. Korkeimmassa oikeudessa ja korkeim- massa hallinto-oikeudessa asiat säännönmukaisesti ratkaistaan esittelijän esittelystä. Säännös ei velvoita ylimpiä tuomioistuimia muuttamaan tätä käytäntöä. Toisaalta se mahdollistaa, että myös ylimmissä tuomioistuimissa yksi kokoonpanon jäsenistä esittelee asian.

4 §. Koulutus. Jatkuva osaamisen kehittäminen olisi tuomareiden ja muiden lainkäyttöhenki- löstön kuuluvien oikeus ja velvollisuus. Pykälässä säädettäisiin tuomarin velvollisuudesta koulutukseen sekä valtion velvollisuudesta tarjota koulutusta.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin tuomarin velvollisuudesta ylläpitää ja kehittää laintunte- mustaan, oikeudellista osaamistaan ja ammattitaitoaan. Käytännössä tämä velvollisuus kuuluu myös virkamiehen yleisiin velvollisuuksiin. Selvää on, että koulutukseen osallistumisesta oman ammattitaidon kehittämiseksi ei voida kieltäytyä vetoamalla tuomarien riippumattomu- teen. On huomattava, että asianajajia velvoittavien hyvää asianajotapaa koskevien ohjeiden mukaan jokaisella asianajajalla on velvollisuus käyttää koulutukseen tietty tuntimäärä vuodes- sa. Nyt ehdotettu velvoite on luonteeltaan yleinen. Kunkin tuomioistuimen omaan harkintaan jää, tuleeko koulutusvelvoite määritellä esimerkiksi työjärjestyksessä tarkemmin.

Pykälän *2 momentin* perusteella tuomarin velvollisuuden vastapainona olisi valtiovallan vel- vollisuus järjestää koulutusta. Tuomioistuinten velvollisuutena on puolestaan järjestää työ- kentely tuomioistuimissa niin, että tuomareilla on tosiasiallinen mahdollisuus osallistua koulu- tukseen.

5 §. Sivutoimet ja sivutoimilupa. Pykälässä säädettäisiin tuomareiden sivutoimista 1 päivänä lokakuuta 2015 voimaan tullutta virkamieslain uudistusta vastaavasti. Niin ikään tuomioistui- men esittelijöiden sivutoimia koskevassa säännöksessä viitattaisiin puheena olevaan pykälään (19 luku 8 §). Asiantuntijajäsenen tehtävä on jo luonteeltaan sivutoimi. Asiantuntijajäsenen päätoimen ja mahdollisten muiden sivutoimien merkitys tehtävässä toimimiselle arvioitaisiin yksinomaan sidonnaisuusilmoitusten perusteella. Heiltä ei siten edellytettäisi sivutoimilupaa.

Pykälän *1 momentin* mukaan tuomareiden sivutoimet olisivat voimassa olevan virkamieslain 18 ja 18 a §:n mukaisesti luvanvaraisia. Sivutoimisääntelyä on edellä mainitulla uudistuksella täsmennetty niin, että tuomari ei voisi toimia välimiesoikeudessa riidan yhden osapuolen yksin nimeämänä välimiehenä. Tuomari voisi olla siis molempien asianosaisten yhteisesti nimeämä, yleensä ainoa välimies tai asianosaisten nimeämien välimiesten valitsema, välimiesoikeuden puheenjohtajana toimiva välimies. Lisäksi tuomari voisi toimia puolueettoman tahon, kuten Keskuskauppakamarin välimieslautakunnan, nimeämänä ainoana välimiehenä tai välimiesoikeuden puheenjohtajana.

Pykälän *2 momenttiin* otettaisiin yleisviittaus virkamieslain 18 §:ään. Näin ollen tuomareiden ja esittelijöiden sivutoimesta olisi muutoin voimassa, mitä sivutoimesta säädetään virkamieslaissa.

Pykälän *3 momenttiin* otettaisiin informatiivinen viittaus tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annettuun lakiin, jossa säädettäisiin tuomarin sidonnaisuuksien ja sivutoimien rekisteröinnistä Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämään rekisteriin (ks. lakiehdotukset 14–15).

6 §. *Sivutoimiluvan hakeminen.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin nykytilaa vastaavasti sivutoimiluvan hakemisesta. Lupaa olisi haettava siltä tuomioistuimelta, jossa tuomari työskentelee. Päällikkötuomari hakisi lupaa ylemmältä oikeudelta.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin velvollisuudesta ilmoittaa lupa-asian käsittelevän tuomioistuimen päällikkötuomarille myös välimiesoikeuden asianosaisia koskevat tiedot, jotka ovat virkamieslain 18 §:n 5 momentin nojalla salassa pidettäviä. Sääntely vastaisi virkamieslain ja -asetuksen uudistettua sääntelyä.

7 §. *Sivutoimesta saadun tulon ilmoittaminen.* Pykälässä säädettäisiin velvollisuudesta ilmoittaa sivutoimista maksetuista tuloista. Säännös vastaisi tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimisääntelyn uudistamisen yhteydessä virkamieslakiin lisätyn 18 a §:n sääntelyä.

Pykälän *1 momentin* mukaan tuomarin ja esittelijän olisi vuosittain ilmoitettava edellisenä vuonna sivutoimista maksettu tulo. Ilmoitettava olisi myös maksaja, jollei tieto olisi salassa pidettävä. Käytännössä siis välimiespalkkioiden määrä olisi ilmoitettava, mutta asianosaistietoja ei niitä koskevan salassapitomääräyksen perusteella annettaisi. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitsisi tehdä, jos tulojen yhteismäärä bruttona ei ylitä 10 000 euroa. Jos sivutulosten yhteismäärä ylittää 10 000 euroa, olisi kaikki sinä vuonna sivutoimesta saadut tulot ilmoitettava, vaikka niiden määrät olisivat yksittäin vähäisiä. Sivutoimesta saatua palkkiota koskevat tiedot olisivat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 23 kohdassa vuositulosten salassapidosta säädetyn estämättä julkisia.

Pykälän *2 momentin* mukaan ilmoitus olisi tehtävä kalenterivuositain viimeistään seuraavan vuoden toukokuun loppuun mennessä. Tämä ajankohta on valittu siksi, että tällöin tiedot olisivat helposti saatavissa veroehdotuksessa ja tarkistettavissa. Ilmoitus annettaisiin työnantaja-tuomioistuimelle. Ylimpien tuomioistuinten presidenttejä lukuun ottamatta päällikkötuomarit toimittaisivat ilmoituksen kuitenkin ylemmälle tuomioistuimelle. Tältäkin osin sääntely vastaisi uudistettua virkamiesasetuksen sääntelyä.

10 luku **Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset**

Luvussa säädettäisiin tuomareiden mukaan lukien korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäsenten kelpoisuusvaatimuksista ja nimitysperusteista. Lukuun kerättäisiin nimityslaissa olevien yleisten kelpoisuus- ja kielitaitovaatimusten lisäksi kaikki nykyisin eri organisaatiolaeissa olevat tiettyihin tuomarin virkoihin vaadittavaa erityisasiantuntemusta koskevat säännökset. Sisällöllisesti sääntely vastaisi pääosin voimassa olevaa.

Lisäksi lukuun otettaisiin säännökset erityistä kielitaitoa edellyttävistä tuomarin viroista, joita 1 päivänä lokakuuta 2015 voimaan tulleen lainsäädännön perusteella voi käräjäoikeuksien lisäksi olla muissakin kaksikielisissä tuomioistuimissa (HE 224/2014 vp, lait 565—575/2015).

1 §. *Tuomareiden yleiset kelpoisuusvaatimukset ja nimitysperusteet.* Kelpoisuusvaatimus vastaisi tuomareiden nimittämislain 11 §:n 1 momenttia sellaisena kuin se oli ennen 1.1.2016 ulkomaisten tutkintojen tunnustamislainsäädännön uudistamisen yhteydessä tehtyä tarkistusta (HE 22/2015 vp, lait 1384—1392/2015). Uudistetun sääntelyn perusteella tuomareiden nimittämislain tarkoittama Opetushallituksen tekemä ammattipätevyuden tunnustamispäätös tai ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen rinnastamispäätös ei enää tuota kelpoisuutta tuomarin virkaan. Oikeusturvaodotusten ja tuomarin tehtävän vaativuuden vuoksi voidaan pitää perusteltuna, että tuomareiden kelpoisuusvaatimukset ovat selkeät ja heidän oikeustieteellinen perusosaamisensa on riittävällä tasolla. Toisaalta taas voidaan pitää riittävänä sitä, että ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta säädetään omassa laissaan (1385/2015) ja yksittäisissä tuomarinimityksissä ulkomailla tutkintonsa suorittaneen hakijan osaamisen taso tulee arvioiduksi nimittämismenettelyssä. 1.1.2016 voimaan tulleen lainmuutoksen jälkeen eräät tuomioistuimet ovat tuoneet esille huolensa erityisesti siitä, saadaanko vastaisuudessa niin sanottuihin kielituomareiden virkoihin riittävästi hakijoita. Ulkomaisen tutkinnon suorittaneita koskevaa rajoitusta ei siten tässä esitetä.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomarin kielitaitovaatimuksista säädettäisiin 9 §:ssä.

2 §. *Ylimpien tuomioistuinten tuomareita koskevat kelpoisuusvaatimukset.* Pykälä vastaisi nimittämislain 11 §:n 2 momenttia.

3 §. *Päällikkötuomareita koskevat kelpoisuusvaatimukset.* Pykälä vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa nimittämislain 11 §:n 3 momenttia. Koska päällikkötuomarit olisi määritelty 1 luvun 5 §:ssä, ei päällikkötuomarin virkoja tarvitsisi enää luetella pykälässä.

4 §. *Maa-oikeusasioiden vastuutuomarin kelpoisuusvaatimukset.* Pykälä vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa käräjäoikeuslain 3 §:n § momenttia.

5 §. *Maa-oikeusinsinöörin kelpoisuusvaatimukset.* Maa-oikeusinsinööri on tuomari ja hänen nimittämisessään noudatetaan samaa menettelyä kuin muuhunkin tuomarin virkaan nimitettäessä. Pykälä vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa käräjäoikeuslain 13 a §:n 2 ja 3 momenttia.

Tuomarivalintalautakunnan velvollisuudesta pyytää hakijoista lausunto maanmittauslaitoksen keskushallinnolta säädettäisiin 11 luvun 9 §:n 1 momentissa.

6 §. *Vesi- ja ympäristönsuojeluasioihin perehtyneen hallinto-oikeustuomarin kelpoisuusvaatimukset.* Pykälä vastaisi voimassa olevaa hallinto-oikeuslain 5 §:n 2 momenttia. Pykälässä oleva viittaus vesilakiin (264/1961) muutettaisiin koskemaan samannimistä uutta lakia (587/2011).

7 §. *Markkinaoikeuden ylituomarin ja markkinaoikeusoikeustuomarin kelpoisuusvaatimukset.* Pykälä vastaisi voimassa olevaa markkinaoikeudesta annetun lain 4 §:n 1 momenttia.

8 §. *Markkinaoikeusinsinöörin kelpoisuusvaatimukset.* Pykälä vastaisi voimassa olevaa markkinaoikeudesta annetun lain 4 §:n 2 momenttia. Säännös tuomioistuimen lausunnon antamisesta markkinaoikeusinsinöörin nimittämissasiassa sijoitettaisiin tuomioistuimen lausunnon antamista koskevaan 11 luvun 10 §:ään.

9 §. *Tuomareiden suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset.* Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevaa nimittämislain 12 §:n 1 momenttia. Kielitaitovaatimukset koskevat kaikkia edellä 1—8 §:ssä tarkoitettuja tuomareita.

Pykälän 2 momentin mukaan Ahvenanmaan tuomioistuinten tuomareiden kielitaitovaatimuksista säädettäisiin edelleenkin erikseen. Ahvenanmaan kärjäoikeuden tuomarilta, kärjäviskaalilta ja -notaarilta sekä hallintotuomioistuimen tuomarilta ja heidän varajäseniltään edellytettävästä kielitaidosta säädetään nykyisin Ahvenanmaan itsehallintolain 42 §:n nojalla Ahvenanmaan maakunnassa valtion palveluksessa olevilta vaadittavasta kielitaidosta annetun valtioneuvoston asetuksen (1218/2007) 5 §:ssä.

10 §. *Eriyistä kielitaitoa edellyttävät kärjätuomarinvirat.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa kärjäoikeuslain 1 b §:ää vastaavasti kaksikielisissä kärjäoikeuksissa olevista kärjätuomarin viroista, joihin edellytetään tuomiopiirin väestön vähemmistön kielen erinomaista taitoa. Säännökseen tehtäisiin eräitä kielellisiä korjauksia, mutta sisällöllisesti se vastaisi voimassa olevaa sääntelyä.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin voimassa olevaa vastaava asetuksenantovaltuus, jonka mukaan kielituomarin virkojen lukumääristä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Kielituomarin virkojen lukumäärästä säädetään nykyisin kärjäoikeuslain nojalla nimittämisasetuksen 2 a §:ssä. Koska kyseisen asetuksen säännökset on tarkoitus siirtää pääosin lain tasolle ja asetukset kumottaisiin, tulee kielellisten oikeuksien turvaamiseksi perustettavien kärjätuomarin virkojen lukumäärästä säätää uudessa asetuksessa. Samaan asetukseen olisi tarkoituksenmukaista ottaa säännökset myös 11 §:ssä tarkoitetuista kielellisistä oikeuksista turvaavista muista tuomarin viroista.

11 §. *Eriyistä kielitaitoa edellyttävät muut tuomarin virat.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin uudistettua lainsäädäntöä vastaavasti, että kaksikielisissä hovi- ja hallinto-oikeuksissa sekä erityistuomioistuimissa voisi olla tuomarin virkoja, joihin nimitettävältä edellytetään tuomioistuimen tuomiopiirin väestön vähemmistön kielen erinomaista taitoa. Kielitaitovaatimukset koskisivat yksinomaan lainoppineita tuomareita.

Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin, missä tuomioistuimissa ja kuinka monta tällaisia virkoja olisi. Kielituomarien tarvetta muissa kaksikielisissä tuomioistuimissa kuin kärjäoikeuksissa arvioitaisiin kulloisenkin tilanteen mukaan ilman, että laissa edellytettäisiin mitään virkojen vähimmäismäärää. Tällöin tuomioistuimet voisivat tarpeen mukaan tehdä oikeusministeriölle esityksen kielituomarin viran perustamisesta.

Oikeusministeriön velvollisuutena olisi ennen asetusmuutoksen tekemistä pyytää esityksestä korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden lausunto sen mukaan, mitä tuomioistuinta virka koskisi. Oikeusministeriö kuulisi siten korkeinta oikeutta, kun kysymys olisi hovioikeuden tai työtuomioistuimen virasta ja korkeinta hallinto-oikeutta, kun kysymys olisi hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden tai vakuutus-oikeuden virasta. Ylimmät tuomioistuimet voi-

vat lausunnossaan esittää kantansa siihen, onko kielituomareiden virkojen perustamiselle perusteltua aihetta kielellisten oikeuksien toteuttamiseksi.

12 §. *Erivapaus.* Pykälä vastaisi voimassa olevaa nimittämislain 13 §:ää.

11 luku **Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen**

Lukuun on otettu tuomareiden nimittämisestä annetun lain 2 luvun säännökset vakinaisen tuomarin nimittämisestä. Luvussa säädettäisiin myös päällikkötuomarin määräajaksi täytettävään virkaan nimittämisestä seitsemän vuoden määräajaksi. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidenttejä uusi sääntely ei koskisi. Päällikkötuomariksi määräajaksi nimitettäessä noudatettaisiin samaa menettelyä kuin nimitettäessä vakinaiseen tuomarin virkaan.

Uudistuksen vuoksi voimassa olevien pykälien järjestystä on muutettu. Lisäksi säännöksiin on tehty eräitä sanonnallisia tarkistuksia. Erottelusta ilmoittautumisvirkoihin ja hakuvirkoihin ehdotetaan luovuttavaksi. Tuomarinvalintalautakunnan asettamisesta ja toiminnasta säädettäisiin omassa luvussaan (luku 20).

Luvussa on otettu huomioon 1 päivänä lokakuuta 2015 voimaan tullut uudistus, jolla on tarkistettu tuomareiden sidonnaisuuksia koskevaa sääntelyä ja jolla hovioikeuksien ja vakuutus-oikeuden osaston johtajan tehtävät on muutettu määräaikaisiksi (HE 224/2014 vp, lait 565—575/2015). Uudistuksen myötä hovioikeuden ja vakuutus-oikeuden laamannin viroista luovutaan. Myös tämä on huomioitu säännösten sanamuodossa.

1 §. *Tuomarin virkaan ja määräaikaiseen virkasuhteeseen nimittäminen.* Pykälässä säädettäisiin kootusti, milloin tuomari nimitetään vakinaisesti ja milloin määräaikaisesti. Tuomarin virkaan nimitettäessä virkanimityksen vakinaisuus on perustuslaillisista syistä vahva lähtökohhta. Vahvan virassapysymisturvan ohella myös viran vakinaisuus turvaa osaltaan tuomarin ja tuomioistuimen riippumattomuutta. Järjestelmän toimivuuden ja tehokkuuden vuoksi tuomariksi on kuitenkin voitava nimittää tietyissä tilanteissa ja tietyin reunaehdoin myös määräajaksi. Määräajaksi nimittäminen voi perustua siihen, että lailla tietyt vakinaiset virat on säädetty täytettäväksi vain tietyksi toimikaudeksi. Tällaisia määräajaksi täytettäviä virkoja ovat virkamieslaissa säädetyt ylimmät valtion hallinnon virat. Tuomioistuinlaitoksessa määräajaksi täytetään nykyisin eräät korkeimman oikeuden esittelijäneuvoksen virat sekä kärjänotaarin virat. Tästä on erotettava tilanteet, joissa virkamies nimitetään muilla perusteilla määräaikaiseen virkasuhteeseen. Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimittämisessä on yleensä kyse viran haltijan sijaisuudesta tai esimerkiksi lisäresurssista.

Tuomarin nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen säädettäisiin 12 luvussa. Tämän lisäksi esityksessä ehdotetaan otettavaksi käyttöön määräajaksi täytettävät päällikkötuomarin virat (11 luku 2 §) ja asessorien virat (18 luku 1 §).

Pykälän *1 momentin* mukaan tuomari nimitettäisiin virkaan vakinaisesti, jollei kysymys olisi lain 12 luvun 1 §:n sallimasta määräaikaisesta nimityksestä.

Pykälän *2 momentissa* viitattaisiin asessorin nimittämistä koskevaan 18 lukuun.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin vielä selvyuden vuoksi, että 2 §:ssä päällikkötuomarin nimittämisestä määräajaksi säädetty ei koske ylimpien tuomioistuinten presidenttejä, jotka nimitettäisiin vastaisuudessakin virkoihinsa vakinaisesti. Mikäli presidentille olisi tarvetta nimittää

sijainen, noudatettaisiin 12 luvun 3 §:n 1 momentin sääntelyä ylimpien tuomioistuinten jäsen-
ten nimittämisestä määräajaiseen virkasuhteeseen.

2 §. *Päällikkötuomarin nimittäminen määräajaksi.* Pykälässä säädettäisiin päällikkötuomarin
nimittämisestä määräajaksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että päällikkötuomari nimitetään virkaansa seitse-
mäksi vuodeksi kerrallaan. Toimikausi olisi uusittavissa. Mikäli virkaan nimitettävä saavuttaisi
säädetyn eroamisiän ennen toimikauden päättymistä, hänet nimitettäisiin kuitenkin vain sen
kuukauden loppuun, jona tuomari saavuttaa tämän iän. Vaikka päällikkötuomarin tehtävään
nimitettäisiin määräajaksi, on tehtävän luonteen vuoksi välttämätöntä, että nimitysasian val-
mistelee riippumaton tuomarivalintalautakunta. Virkaan nimitettäessä noudatettaisiin siten
vakinaisen tuomarin nimittämisestä tässä luvussa säädettyä menettelyä.

Selvyyden vuoksi pykälän 2 momenttiin otettaisiin viittaussäännös 12 luvun 1 §:ään, jossa
säädetään tuomarin nimittämisestä määräajaiseen virkasuhteeseen. Päällikkötuomariksi tulee
voida nimittää myös seitsemää vuotta lyhyemmäksi ajaksi niissä tilanteissa, joissa tuomari
voidaan muutoinkin nimittää määräajaiseen virkasuhteeseen. Näin on esimerkiksi silloin, kun
päällikkötuomari on estynyt tai päällikkötuomarin virka on avoinna. Nimitys voi olla määräai-
kainen myös silloin, kun tiedetään, että tuomioistuin tulee olemaan uudelleenjärjestelyn koh-
teena lähitulevaisuudessa.

3 §. *Nimitettävä viranomainen.* Pykälä vastaisi voimassa olevaa nimittämislain 2 §:ää. Siihen
tehtäisiin kuitenkin lisäys, jonka mukaan myös päällikkötuomarin edellä 2 §:n 1 momentissa
tarkoitettuun määräajaksi täytettävään päällikkötuomarin virkaan nimittäisi tasavallan presi-
denti.

4 §. *Viran julistaminen haettavaksi.* Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevaa nimittämislain
3 §:n 1 momenttia. Pykälän mukaan kaikki tuomarin ja siis myös ylimpien tuomioistuinten
virat olisi julistettava haettavaksi. Ilmoittautumismenettelyä ei enää tuomarin virkoihin olisi.
Määräajaksi täytettävä päällikkötuomarin virka julistettaisiin haettavaksi seitsemäksi vuodeksi
kerrallaan. Silloin, kun kysymys olisi päällikkötuomarin nimittämisestä määräajaiseen vir-
kasuhteeseen, noudatettaisiin 12 luvun säännöksiä.

5 §. *Viran haettavaksi julistava tuomioistuin.* Nykyisin tuomareiden nimittämisestä annetun
lain 3 §:n 2 momentin nojalla asetuksella säädetään siitä, mikä tuomioistuin julistaa virat haet-
tavaksi. Nyt asiasta olisi tarkoitus säätää lain tasolla. Pykälässä säädettäisiin viran haettavaksi
julistavista tuomioistuimista pääosin nykyistä asetusta vastaavasti. Pykälän 4 momentin mu-
kaan tuomioistuimet kuitenkin julistaisivat haettavaksi omat tuomarinvirkansa. Näin ollen ho-
vioikeuden sijasta käräjäoikeus itse julistaisi tuomarin virkansa haettavaksi. Tästä huolimatta
hovi-oikeus tekisi jatkossakin nimitysesityksen tuomarivalintalautakunnalle ja sitä varten laati-
tisi hakijoista ansioyhdistelmän. Kun ylimpienkin tuomioistuinten tuomarinvirkoihin olisi ha-
ettava, säädettäisiin pykälässä, että ylimmät tuomioistuimet julistavat ne haettavaksi.

6 §. *Viran julistaminen uudelleen haettavaksi, hakuajan jatkaminen ja viranhaun peruuttami-
nen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tuomareiden nimittämisestä annetun lain 3 §:n 2 mo-
menttia vastaavasti, että tuomarin virka voidaan julistaa uudelleen haettavaksi ja sen hakuai-
kaa voidaan jatkaa. Uutena säännöksenä momentissa säädettäisiin myös viranhaun peruutta-
misesta. Käytäntö on osoittanut, että viranhaku on joskus tarpeen peruuttaa. Pykälässä tarkoi-
tettu päätös viran julistamisesta uudelleen haettavaksi, hakuajan jatkamisesta sekä viranhaun
peruuttamisesta voidaan tehdä, jos siihen on pätevä syy. Säännös vastaa nykyisin noudatetta-

vaa virkamiesasetuksen 7 a §:n 3 momenttia. Tältäkin osin tuomarin virkaan nimittämistä koskevat säännökset tulisi olla laintasoisia, mikä vaatimus voidaan johtaa jo perustuslain 102 §:stä. Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin mainittua virkamiesasetuksen momenttia vastaavasti, että jos virka julistetaan uudelleen haettavaksi, viran aikaisemmat hakijat tai siihen aikaisemmin ilmoittautuneet otetaan tällöin huomioon ilman uutta hakemusta.

Pykälän 2 momentin mukaan päätöksen 1 momentissa tarkoitetuista asioista tekisi se tuomioistuimien, joka 5 §:n perusteella julistaa viran haettavaksi.

7 §. *Esitys tuomarin virkaan nimittämisestä.* Vaikka käsitteellisestä erottelusta hakuvirkaan ja ilmoittautumisvirkaan luovuttaisiin, ylimpien tuomioistuimien jäsenten virkoihin nimitettäisiin asianomaisen tuomioistuimen esityksestä eli ilman asian käsittelyä tuomarivalintalautakunnassa. Tasavallan presidentti nimittäisi näiden tuomioistuimien presidentit ilman laissa tarkoitettua esitystä. Näin ollen pykälän 1 ja 2 momentti olisivat yhtenevät voimassa olevan nimitämlain 5 §:n kanssa.

Pykälän 3 momentin mukaan muun tuomarin nimittämisestä perustellun esityksen tekisi riippumaton tuomarivalintalautakunta. Säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevaa nimitämlain 6 §:ää. Tuomarivalintalautakunnan tehtävistä nimityksien valmistelussa säädettäisiin 20 luvun 1 §:n 1 momentissa ja asian käsittelystä lautakunnassa tämän luvun 9 §:ssä.

8 §. *Tuomarivalintalautakunnan lausunto.* Pykälä vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa nimitämlain 6 §:n 2 momenttia, joka koskee lautakunnan mahdollisuutta pyydetäessä antaa lausunto myös ylimpien tuomioistuimien virkoihin nimittämisestä.

9 §. *Asian käsittely tuomarivalintalautakunnassa.* Pykälän 1 momentin säännökset nimityksien valmistelusta tuomarivalintalautakunnassa vastaisivat voimassa olevaa nimitämlain 9 §:ää. Tähän pykälään siirrettäisiin lisäksi eräissä muissa laeissa olevat nimitysmenettelyä koskevat säännökset. Momenttiin otettaisiin ensinnäkin nykyisin käräjäoikeuslain 13 a §:n 4 momentissa oleva säännös maanmittauslaitoksen keskushallinnon lausunnon pyytamisestä, kun kyseessä on maaoikeusinsinöörin viran täyttäminen. Käräjäoikeuslain 2 §:n 2 momentin säännös Ahvenanmaan maakunnan hallituksen lausunnon pyytamisestä, kun täytettävänä on Ahvenanmaan käräjäoikeuden laamannin virka, sijoitettaisiin myös samaan momenttiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lautakunnan mahdollisuudesta hankkia myös muita lausuntoja. Voimassa olevan työtuomioistuimesta annetun lain 2 §:n 2 momentissa on säännös, jonka mukaan lautakunta voi työtuomioistuimen presidentin tai työtuomioistuinneuvoksen nimittämissasiassa pyytää hakijoista lausunnon työtuomioistuimessa edustettuina olevilta tahoilta. Säännös otettiin lakiin vuonna 2006, jolloin työtuomioistuimen puheenjohtajien virat muutettiin vakinaisiksi viroiksi. Säännöksen katsottiin olevan tarpeen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen riippumattomuuden ja puolueettomuuden turvaamiseksi. Vaikka ehdotuksen mukaan työtuomioistuimen presidentin virka muutettaisiin määräaikaiseksi, säännös on tarpeen säilyttää. Lautakunta voisi jatkossakin hankkia myös muita lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita.

Pykälän 3 momentti vastaisi voimassa olevaa nimitämlain 9 §:n 2 momenttia.

10 §. *Tuomioistuimen lausunnon antaminen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä kokoonpanosta, missä kukin tuomioistuin antaa tuomarin viran täyttämistä koskevan lausunnon tuomarivalintalautakunnalle. Säännös vastaisi pääosin nimitämlain 10 §:ää.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan hovioikeus, hallinto-oikeus, markkinaoikeus ja vakuutus-oikeus antaisivat lausuntonsa kokoonpanossa, johon kuuluu päällikkötuomari ja osaston johtajat. Jos tuomioistuin ei olisi jakautunut osastoihin, lausunnon antaisi päällikkötuomari vakinaisia tuomareita kuultuaan. Tämä täsmennys lisättäisiin myös hovioikeuden kohdalle. Näin ollen kokoonpano olisi hovioikeuksissa, hallinto-oikeuksissa, markkinaoikeudessa ja vakuutus-oikeudessa sama. Säännös voi merkitä muutosta markkinaoikeudessa, koska markkinaoikeusinsinööriä olisi kuultava myös lainoppineiden markkinaoikeustuomareiden nimityksistä.

Momentin 2 kohdassa säädettäisiin käräjäoikeuden lausunnon antamisesta. Säännös vastaisi voimassa olevaa.

Momentin 3 kohta koskisi työtuomioistuinta ja se olisi voimassa olevaa vastaava.

Pykälän 2 momentin mukaan lausunnon antava monijäseninen kokoonpano on päätösvaltainen, kun siinä on puheenjohtajana presidentti ja vähintään puolet muista jäsenistä. Jos varsinainen jäsen on esteellinen, tulee 13 luvun 3 ja 4 §:ssä tarkoitettu sijainen hänen tilalleen.

11 §. Tuomioistuimen lausunnon sisältö. Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevaa nimitämlain 10 §:n 2 momenttia sekä pykälän 2 ja 3 momentti nimittämisasetuksen 7 §:ää. Lausunnon käräjätuomarin viran hakijoista laatisi kuitenkin hovioikeus.

12 §. Sidonnaisuuksien ilmoittaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin nimittämlain 14 §:n 1 momenttia vastaavasti vakinaiseen tuomarin virkaan esitettävän velvollisuudesta ilmoittaa sidonnaisuuksistaan. Lain 12 luvun 5 §:n mukaan säännöstä sovellettaisiin jatkossakin tuomaria määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitettäessä. Vastaavasti lain 17 luvun 17 §:n, sotalasoikeudenkäyntilain ja käräjäoikeuden lautamiehistä annetun lain perusteella sitä sovellettaisiin myös tuomioistuinten asiantuntijajäseniin ja muihin vastaaviin jäseniin.

Momentin toisessa virkkeessä säädettäisiin ilmoituksen vastaanottavasta viranomaisesta. Nimitämlaitilanteessa ilmoitus annettaisiin nimittävälle viranomaiselle tai, jos nimittävä viranomainen on tasavallan presidentti, oikeusministeriölle. Vakinaista tuomaria nimitettäessä ilmoitus toimitetaan siten jatkossakin oikeusministeriölle, jossa asia valmistellaan tasavallan presidentille esittelyä varten. Koska sidonnaisuusilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat määräaikaiset tuomarit nimittää korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus, näiden nimitysten yhteydessä ilmoitus olisi toimitettava tälle nimittävälle tuomioistuimelle. Jos ylimpään tuomioistuimeen nimitetään tuomari määräajaksi, nimitystoimivalta on tasavallan presidentillä, joten ilmoitus toimitettaisiin oikeusministeriölle.

Momentin viimeisen virkkeen mukaan tuomari olisi lisäksi velvollinen toimittamaan ilmoituksen tiedoksi sille tuomioistuimelle, johon hänet nimitetään. Tällä on tarkoitus parantaa tuomioistuimen mahdollisuuksia seurata jäsentensä sidonnaisuuksia ja siten helpottaa esteellisyystilanteiden havaitsemista jo asioita tuomareille jaettaessa. Tuomioistuimet voisivat teknisen käyttöyhteyden välityksellä tallentaa tiedot jäljempänä tarkoitettuun sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin. Vastaava tallennusmahdollisuutta ei oikeusministeriöllä olisi. Tarkoituksena on, että tuomarit tekisivät ilmoitukset Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämän rekisterijärjestelmän kautta. Tiedot voitaisiin teknisen käyttöyhteyden välityksellä tallentaa järjestelmään, josta ne välittyisivät nimittävälle viranomaiselle tai oikeusministeriölle, työnantajatuoimioistuimelle ja sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin. Käyttöliittymä olisi ainakin tuomioistuimen palveluksessa olevilla. Tarkoituksena on, että sidonnaisuustietoja voitaisiin vastaisuudessa kirjata rekisteriin esimerkiksi kansalaistilin tai muun tunnistautumista edellyttävän järjestelyn kautta. Sidonnaisuusilmoitus tulee tarvittaessa kuitenkin voida toimittaa myös paperimuodos-

sa. Tämä koskisi lähinnä asiantuntijajäseniä ja tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta tuomarin virkaan nimitettäviä. Nimitettävän tai tehtävään määrättävän tulisi ensisijaisesti itse ilmoittaa tiedot rekisteriin merkittäviksi. Tarvittaessa tiedot voitaisiin tallettaa siinä tuomioistuimessa, jonka palvelukseen henkilö nimitetään tai tiedot voitaisiin toimittaa suoraan Oikeusrekisterikeskukselle rekisteröitäväksi.

Pykälän 2 momentti koskee muutositilmoituksen tekemistä virkasuhteen aikana. Sääntely vastaisi uudistettua virkamieslakia ja -asetusta. Ilmoitus annettaisiin sille tuomioistuimelle, jossa tuomari työskentelee. Päällikkötuomarit tekisivät ilmoituksen kuitenkin ylemmälle tuomioistuimelle. Käräjäoikeuden laamanni tekisi siten ilmoituksen hovioikeudelle sekä hovioikeuden ja työtuomioistuimen presidentti korkeimmalle oikeudelle. Vastaavasti hallinto-oikeuden, vakuutus-oikeuden ja markkinaoikeuden ylituomari tekisivät ilmoituksen korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Ylimpien tuomioistuinten presidentit tekisivät ilmoituksen tuomioistuimelleen. Asianomaisen tuomioistuimen työjärjestyksessä tulisi määrätä, miten nämä ilmoitukset tuomioistuimessa käsiteltäisiin. Myös muutositilmoituksen tiedot merkittäisiin sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin. Lähtökohtaisesti tämä tulisi toteuttaa sähköistä järjestelmää käyttäen. Sidonnaisuusilmoitus olisi nykyistä lakia vastaavasti annettava aina myös tuomioistuimen tai oikeusministeriön pyynnöstä.

Pykälän 3 momentissa olisi yleisviittaus valtion virkamieslain 8 a §:ään. Tuomareiden taloudellista asemaa koskevien tietojen salassapidosta olisi siten voimassa, mitä kyseisen pykälän 4 momentissa säädetään. Sidonnaisuustietojen merkitsemisestä rekisteriin säädettäisiin rekisterilaissa, johon puheena olevassa momentissa viitattaisiin.

Koska asessorit olisivat tuomareita, myös heidän tulisi ilmoittaa sidonnaisuutensa. Heitä koskisi 12 luvun 5 §:n säännös.

Lokakuun alusta 2015 voimaan tulleen uudistetun lainsäädännön perusteella velvollisuus ilmoittaa sidonnaisuuksista koskee myös asiantuntijajäseniä ja vakuutus-oikeuden asiantuntijalääkäreitä. Velvollisuus ulotettaisiin koskemaan myös käräjäoikeuden lautamiehiä. Asiantuntijajäsenet, asiantuntijalääkärit, Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen varajäsenet ja lautamiehet antaisivat ilmoituksen aina sille tuomioistuimelle, jossa tehtävä on. Sotilasjäsenet antaisivat ilmoituksen noudattaen, mitä tuomareista säädetään (ks. 17 luku 17 §, lakiehdotukset 2, 5, 10 ja 16).

13 §. Päällikkötuomarin oikeus tulla nimitetyksi vakinaiseen tuomarin virkaan. Pykälässä säädettäisiin päällikkötuomarin oikeudesta tulla toimikautensa päättymisen jälkeen nimitetyksi tuomarin virkaan. Tässä tarkoitettu virkatakuu koskisi vain niitä, joita ei olisi nimitetty vakinaiseen tuomarin virkaan ennen nimittämistä määräajaksi päällikkötuomarin virkaan. Käytännössä virkatakuu vahvistaisi siten tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta tai määräaikaista tuomaritehtävistä päällikkötuomarin virkaan nimitetyn riippumatonta asemaa. Siirtymäsääntelyn perusteella virkatakuu koskisi myös vakinaisesta päällikkötuomarin virasta määräaikaiseksi päällikkötuomariksi nimitettyä (ks. 24 luku 4 § 2 mom.).

Pykälän 1 momentin perusteella oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan toimikauden päättyttyä koskisi vain niitä nimityksiä, jotka on tehty tämän luvun 2 §:n 1 momentin perusteella. Sillä, kuinka monta toimikautta päällikkötuomari olisi tehtävässään toiminut, ei olisi merkitystä. Vastaavasti vailla merkitystä olisi se, olisiko päällikkötuomari pyrkinyt uudelle toimikaudelle vai ei.

Pykälän perusteella vailla vakinaista tuomarin taustavirkaa olevalla päällikkötuomarilla olisi oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan lähtökohtaisesti siinä tuomioistuimessa, jossa hän on toiminut päällikkötuomarina. Jos tällaista virkaa ei olisi avoimena, päällikkötuomarilla olisi oikeus tulla nimitetyksi toiseen tuomarin virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Estettä ei siten olisi sille, että virka olisi jossakin toisessa tuomioistuimessa. Myös päällikkötuomarin omat toivomukset voitaisiin ottaa huomioon. Virkaan nimitettäisiin säännönmukaista nimitysmenettelyä noudattaen virkaa kuitenkin haettavaksi julistamatta.

Pykälän *2 momentin* mukaan tällaisen tuomarin virkaikä määräytyisi päällikkötuomariksi nimittämisaikakohdan perusteella.

12 luku Määräaikaisen tuomarin nimittäminen

Luvussa säädettäisiin eräin lisäyksin ja tarkistuksin tuomarin nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen nimittämislain 3 luvussa säädettyä vastaavasti. Sääntely koskisi myös ylimpien tuomioistuinten jäseniä. Edellä jo todetulla tavalla myös päällikkötuomari voitaisiin tässä luvussa säädetyillä perusteilla nimittää määräaikaiseen virkasuhteeseen. Sama koskisi myös asessoria. Asessorin nimittämisessä noudatettaisiin 18 luvun perusteella muutoinkin tässä luvussa säädettyä menettelyä.

1 §. *Tuomarin nimittäminen määräaikaiseen virkasuhteeseen.* Tuomarin määräajaksi nimittämistä koskevaa sääntelyyn ei ehdoteta merkittäviä muutoksia. Pykälässä käytettyä terminologiaa tarkistettaisiin kuitenkin niin, että eroteltu määräaikaisen nimityksen 11 luvussa tarkoitettuun määräajaksi täytettävään virkaan ja määräaikaiseen virkasuhteeseen nimittämisen välillä olisi selkeä.

Pykälän *1 momentti* vastaisi asiallisesti voimassa olevaa nimittämislain 15 §:n 1 ja 2 momenttia.

Pykälän *2 momentissa* olevan uuden säännöksen mukaan pääsäännön mukaan tuomaria ei voitaisi nimittää määräaikaiseen virkasuhteeseen käsittelemään tiedossa olevaa yksittäistä asiaa. Säännöksellä rajoitettaisiin esittelijöille annettavia tuomarimääräyksiä. Tällainen asiakohdainen tuomarin nimitys ei ole sopusoinnussa sen periaatteen kanssa, että asiaa ei saa jakaa jonkin tietyn tuomarin ratkaistavaksi. Joissakin tapauksissa tästä periaatteesta tulee kuitenkin voida joustaa. Näin voisi olla esimerkiksi silloin, kun sairastuneen tuomarin tilalle joudutaan nimittämään määräaikainen tuomari, jotta oikeudenkäyntiä ei jouduta perumaan. Näissäkin tapauksissa asia olisi ensisijaisesti siirrettävä toisen tuomarin käsiteltäväksi. Esittelijä voitaisiin määrätä tuomariksi esimerkiksi silloin, kun tuomari havaitaan esteelliseksi kesken kärjämatkan eikä hänelle saada muuta sijaista. Myös esteellisyytilanteet olisi kuitenkin kyettävä välttämään ensisijaisesti kiinnittämällä huomiota asioiden jakamiseen. Säännöksen mukaan nimitys voitaisiin tehdä, jos siihen olisi oikeudenkäynnin turvaamisesta johtuva pakottava tarve.

Pykälän *3 momentti* vastaisi voimassa olevaa nimittämislain 15 §:n 3 momenttia määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetyn tuomarin rinnastumisesta vakinaiseen tuomariin kelpoisuusvaatimusten, virassapysymisoikeuden ja palkkauksen osalta.

2 §. *Määräaikaisen tuomarin virkasuhteen julistaminen haettavaksi.* Pykälä vastaisi voimassa olevaa nimittämislain 16 §:ää. Kun ilmoittautumisviroista luovutaan, pykälän *2 momenttia* tarkistettaisiin tämän vuoksi kuitenkin niin, että korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen määräaikainen virkasuhde olisi aina julistettava haettavaksi. Virkasuhteen

haettavaksi julistamisesta vastaa 11 luvun 5 §:ssä säädetty tuomioistuin. Asessorin virat julistaisi haettavaksi tuomarinkoulutuslautakunta. Tästä säädettäisiin 18 luvun 1 §:ssä.

3 §. *Eräiden ylimpien tuomareiden nimittäminen määräaikaiseen virkasuhteeseen.* Pykälä vastaisi voimassa olevaa nimittämislain 17 §:ää. Päällikkötuomareiden nimittämistä koskeviin 2 ja 3 momenttiin tehtäisiin kuitenkin päällikkötuomareiden tehtävien määräaikaistamisesta seuraava tarkennus. Säännöstä noudatettaisiin, kun päällikkötuomari nimitetään määräaikaiseen virkasuhteeseen luvun 1 §:n perusteella eli muutoin kuin seitsemän vuoden toimikaudeksi. Pykälään otettaisiin myös käräjäoikeusasetuksen 10 §:ää vastaava säännös siitä, että käräjäoikeuden laamannin määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetään hovioikeuden esityksestä.

4 §. *Muiden tuomareiden nimittäminen määräaikaiseen virkasuhteeseen.* Pykälä vastaisi voimassa olevaa nimittämislain 18 §:ää. Pykälässä ei kuitenkaan enää erikseen lueteltaisi kaikkia sen piiriin kuuluvia tuomarin virkoja, koska ne on lueteltu tuomioistuimittain tyhjentävästi 1 luvun 5 §:ssä. Lain 18 luvun 1 §:n 3 momentin viittaussäännöksen perusteella assessorin nimittämisessä noudatettaisiin tässä pykälässä säädettyä menettelyä. Heidät siis nimittäisi korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus, kun nimitys säännönmukaisesti tehtäisiin yli vuodeksi. Sovellettavaksi tulisivat myös 2 §:n säännös viran haettavaksi julistamisesta sekä 5 §:n säännös sidonnaisuuksien ilmoittamisesta.

5 §. *Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetyn tuomarin sidonnaisuuksien ilmoittaminen.* Säännös vastaa nimittämislain 19 §:ää. Se, mitä tuomioistuinlain 13 luvun 12 §:ssä säädetään sidonnaisuusilmoituksista, koskisi myös määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitettäviä tuomareita.

13 luku Virkavapaus ja sijaisuudet

Luvussa säädettäisiin tuomareille ja muille virkamiehille myönnettävästä virkavapaudesta ja sijaisjärjestelyistä virkavapaan aikana. Säännökset koskisivat yhtäläisesti kaikkia tuomioistuimia lukuun ottamatta korkeinta oikeutta ja korkeinta hallinto-oikeutta, joiden jäsenten ja muun henkilöstön virkavapaudesta säädettäisiin jatkossakin näitä tuomioistuimia koskevissa laeissa.

1 §. *Tuomarin virkavapaus ja viranhoito.* Pykälän mukaan tuomarille virkamieslain 23 §:n perusteella myönnettävästä virkavapaudesta päättäisi asianomainen tuomioistuin. Päällikkötuomarin virkavapaudesta säädettäisiin kuitenkin 2 §:ssä.

Virkamieslain 23 §:n mukaan virkavapaalla tarkoitetaan tilannetta, jossa virkamies keskeyttää työnteon. Virkamies saa keskeyttää työnteon, jos asianomainen viranomaisen hakemuksesta myöntää hänelle virkavapauden taikka hän on suoraan lain nojalla virkavapaana. Eräitä pykälässä luetelluissa tehtävissä toimimista lukuun ottamatta virkavapaa on harkinnanvarainen eli sen myöntämisestä päättää työnantaja, jollei oikeudesta poissaoloon ole erikseen säädetty tai virkaehtosopimuksella määrätty. Virkamiesasetuksen 21—27 §:ssä on lisäksi säännöksiä koskien eräitä perhevapaita ja opintovapaita. Valtion yleisessä työ- ja virkaehtosopimuksessa on yksityiskohtaisia määräyksiä vastaavista vapaista ja niiden ilmoittamisesta. Osa näistä on ilmoituksenvaraisia ja osa harkinnanvaraisia. Virkamiehellä on lisäksi lakiin perustuva oikeus olla pois työstä muun muassa vuosiloman ajan, jolloin kysymyksessä ei kuitenkaan ole virkavapaus.

Tuomioistuimen päätösvalta olisi jatkossakin riippumaton siitä, onko kysymys lakisääteisestä vai harkinnanvaraisesta virkavapaudesta. Käytännössä tuomioistuimella on tosiasiallista pää-

tösvaltaa vain niin sanotuissa harkinnanvaraisissa virkavapauksissa eli niissä, joissa kysymys ei ole virkavapaudesta, johon tuomarilla on oikeus lain, asetuksen tai virkaehtosopimuksen nojalla.

Päällikkötuomareita lukuun ottamatta virkavapaudesta päättäisi virkavapauden kestosta riippumatta aina se tuomioistuin, jossa tuomarin virka on. Näin ollen yli vuoden kestävä virkavapausasiaa ei enää tarvitsisi saattaa korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi.

Niin ikään työtuomioistuinneuvoksen ja työtuomioistuimessa toimivan asessorin virkavapaudesta päättäisi oikeusministeriön sijaan työtuomioistuin.

Päätösvalta kuuluisi päällikkötuomarille ja ylimpiä tuomioistuimia koskevien säännösten ja työjärjestysmääräysten perusteella täysistunnolle tai kansliaistunnolle.

2 §. Päällikkötuomarin virkavapaus. Pykälässä säädettäisiin päällikkötuomarin virkavapaudesta. Pykälän mukaan päällikkötuomari voisi edelleenkin ilman eri päätöstä pitää virkavapautaan enintään yhden kuukauden vuodessa. Päällikkötuomarin oikeus pitää virkavapautaan on riippumaton siitä, onko kysymyksessä harkinnanvarainen vai lakisääteinen taikka virkaehtosopimukseen perustuva virkavapaus. Koska virkavapautta koskevat yleiset säännökset ovat edellä todetulla tavalla valtion virkamieslaissa, säännöksessä viitattaisiin sanotun lain 23 §:ään.

Päällikkötuomarin kuukautta pidemmäksi ajaksi myönnettävästä virkavapaudesta päättäisi asianomainen ylin tuomioistuin sekä käräjäoikeuden laamannin osalta hovioikeus. Käräjäoikeuden laamannin virkavapausasiaa ei siten enää saatettaisi korkeimman oikeuden ratkaistavaksi. Niin ikään työtuomioistuimen presidentin virkavapautta koskeva sääntely vastaisi muiden tuomioistuinten päällikkötuomareista säädettyä eikä oikeusministeriöllä olisi asiassa enää päätösvaltaa.

Korkeimmasta oikeudesta ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta annettujen lakien ja niiden työjärjestysten perusteella päätösvalta tällaisessa oikeushallintoasiassa kuuluisi joko täysistunnolle tai kansliaistunnolle. Hovioikeudessa asiasta päättäisi presidentti.

3 §. Päällikkötuomarin sijaisena toimiminen. Pykälässä säädettäisiin päällikkötuomarin sijaistamisesta lyhytaikaisen poissaolon aikana. Kysymys on tuomioistuimen työskentelyn sisäisestä järjestämisestä, mistä voidaan määrätä työjärjestyksellä. Pykälän mukaan päällikkötuomarin sijaisena toimisi työjärjestyksessä sijaiseksi määrätty osaston johtaja tai muu lainoppinut tuomari. Koska päällikkötuomarin tehtävät eivät voi olla vailla hoitajaa, laissa säädettäisiin pääsäännöstä, jota noudatetaan, jos työjärjestysmääräyksiä ei ole annettu. Tällöin sijaisena toimisi virkaiältään vanhin virantoimituksessa oleva osaston johtaja. Jos tuomioistuin ei ole jakautunut osastoihin, päällikkötuomarin sijaisena toimisi virassa vanhin virantoimituksessa olevista lainoppineista tuomareista.

4 §. Osaston johtajan sijaisena toimiminen. Pykälässä säädettäisiin osaston johtajan sijaistamisesta. Myös osaston johtajan sijaistaminen perustuisi työjärjestysmääräyksiin. Pykälän mukaan osaston johtajan sijaisena toimisi työjärjestyksessä sijaiseksi määrätty tuomari. Mikäli työjärjestysmääräystä ei olisi annettu, sijaisena toimisi virkaiältään vanhin osaston lainoppinut tuomari. Tältä osin pykälä vastaisi voimassa olevaa hovioikeusasetuksen 16 §:n 2 momenttia, markkinaoikeudesta annetun lain 30 §:n 2 momenttia ja vakuutusosikeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 7 §:n 2 momenttia. Muiden tuomioistuinten osalta vastaavaa säännöstä ei

ole. Tämä on kuitenkin käytäntönä myös muissa tuomioistuimissa, jotka ovat jakautuneet osastoihin. Tätä pääsääntöä siis noudatettaisiin, jos työjärjestyksessä ei ole määrätty toisin.

14 luku Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen

Luvussa säädettäisiin tuomarin määräämisestä toiseen tuomioistuimeen esteettömän ratkaisukokoonpanon muodostamiseksi. Luvussa olisi uusi säännös, joka mahdollistaisi tuomarin toimimisen toisessa tuomioistuimessa myös muissa tilanteissa. Sääntely ei näiltä osin koskisi korkeimman oikeuden eikä korkeimman hallinto-oikeuden tuomareita. Luvussa olisi säännös myös maaoikeustuomarin toimimisesta toisessa maaoikeudessa. Lukuun otettaisiin myös nykyisin virkamieslaissa oleva säännös tuomarin siirtämistä tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä. Säännös koskisi kaikkia tuomioistujia.

1 §. Esteettömän tuomarin määrääminen. Pykälän 1 momentti koskee tuomarin määräämistä esteellisen tuomarin tilalle hovioikeuteen ja työtuomioistuimeen sekä hallinto-oikeuteen, markkinaoikeuteen ja vakuutus-oikeuteen. Pykälän 2 momentti koskee puolestaan esteettömän tuomarin määräämistä käräjäoikeuteen. Pykälän 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa toimivalta on korkeimmalla oikeudella tai korkeimmalla hallinto-oikeudella ja 2 momentissa asianomaisella hovioikeudella. Voimassa olevaa vastaavasti ylimpiin tuomioistuihin ei voitaisi määrätä tuomaria toisesta tuomioistuimesta. Sääntely vastaisi pääosin voimassa olevaa nimitämislain 19 a §:ää ja käräjäoikeuslain 5 §:n 2 momenttia. Käräjäoikeuteen tuomariksi esteellisen tuomarin tilalle ei kuitenkaan enää voitaisi määrätä hovioikeuden esittelijää.

2 §. Tuomarin toimiminen toisessa tuomioistuimessa. Esityksen mukaan tuomari voitaisiin määrätä toimimaan toisessa tuomioistuimessa myös muissa kuin esteellisyystilanteissa. Tällaisen määräyksen antaminen edellyttäisi tuomarin suostumusta.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomari voitaisiin suostumuksellaan määrätä enintään vuodeksi toiseen tuomioistuimeen asioiden laadun, laajuuden tai lukumäärän, niiden edellyttämän asiantuntemuksen tai muun syyn vuoksi. Toisen tuomioistuimen tuomaria voitaisiin siten käyttää resurssiapuna esimerkiksi tilanteissa, joissa tuomioistuimeen tulee yllättäen poikkeuksellisen laajoja tai lukumääräisesti paljon asioita. Järjestelmän avulla voitaisiin siten siirtää tuomari-työvoimaa vähemmän kuormitetusta tuomioistuimesta ilman erillisiä määräaikaista nimityksiä.

Toisen tuomioistuimen tuomarin käyttäminen voisi olla tarpeen myös tilanteissa, joissa käsiteltävien asioiden laatu edellyttää erityisasiantuntemusta, jota asianomaisessa tuomioistuimessa ei ole saatavilla. Sitä, että ylempi tai ylin tuomioistuin voi määrätä tuomarin toiseen tuomioistuimeen tarpeellisen asiantuntemuksen turvaamiseksi, ei voida pitää riippumattomuusperiaatteen kannalta ongelmallisena. Määräystä antavan tuomioistuimen tiedossa ei välttämättä tarvitse edes olla se, mihin asioihin määräys annetaan. Määräyksen antavan tuomioistuimen harkintaan joka tapauksessa jäisi, onko määräyksen antaminen perusteltua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin määräyksen antavasta tuomioistuimesta. Se vastaisi edellä esteettömän tuomarin määräämisestä todettua. Näin ollen määräyksen tuomarille toimia käräjäoikeudessa antaisi hovioikeus. Määräysvalta olisi sillä hovioikeudella, jonka tuomiopiiriin vastaanottava käräjäoikeus kuuluu. Määräyksen hovioikeuteen ja työtuomioistuimeen antaisi korkein oikeus sekä hallinto-oikeuteen, markkinaoikeuteen ja vakuutus-oikeuteen korkein hallinto-oikeus. Korkeimpaan oikeuteen eikä korkeimpaan hallinto-oikeuteen ei voitaisi määrätä tuomaria toisesta tuomioistuimesta.

Käytännössä tuomioistuin, jossa olisi tarvetta tuomarille, esittäisi asiasta pyynnön toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Määräyksen antaminen edellyttää yhteistyötä luovuttavan tuomioistuimen kanssa, jotta myös sen resurssitarpeet tulisivat huomioon otetuiksi. Pykälään otettaisiin nimenomainen säännös velvollisuudesta pyytää luovuttavan tuomioistuimen suostumus ennen määräyksen antamista.

Säännös mahdollistaisi tuomareiden henkilökierron. Vastaava säännös on nykyisin virkamieslain 20 §:ssä, jota ei ehdotuksen mukaan kuitenkaan enää sovellettaisi tuomariin (ks. lakiehdotus 13). Virkamieslain kyseistä säännöstä vastaavasti tuomari olisi määräyksen ajan virkasuhteessa luovuttavaan tuomioistuimeen. Hänelle ei siis myönnettäisi erikseen virkavapautta. Palkkaus ja nimike määräytyisivät kuitenkin hoidettavan tehtävän perusteella. Samoin menettellään nykyisin jo 1 §:n mukaisissa esteellisyytilanteissa. Myös virkamiesoikeudellinen vastuu ja velvollisuudet määräytyisivät kulloinkin hoidettavan tehtävän mukaisesti. Näin ollen päätösvalta sivutoimia, sidonnaisuuksia tai kurinpitoa koskevista asioista kuuluisi vastaanottavalle tuomioistuimelle.

3 §. *Maaoykeusinsinöörin toimiminen toisessa maaoykeudessa.* Pykälässä säädettäisiin maaoykeusinsinöörien toimimisesta toisessa maaoykeudessa.

Pykälän 1 momentin mukaan maaoykeusinsinööri voitaisiin tarvittaessa määrätä käsittelemään maaoykeusasioita myös muissa maaoykeuksina toimivissa kärjaoikeuksissa. Säännös korvaisi voimassa olevan kärjaoikeuslain 13 a §:n 1 momentin säännöksen maaoykeusinsinöörien toimivallasta sekä nykyisin oikeusministeriön määräyksen (OM 649/31/2001) tasoiset määräykset maaoykeusinsinöörin velvollisuudesta työmäärien tasaamiseksi ja ruuhkahuippujen poistamiseksi toimia tuomarina yhteistoiminta-alueen muissa kärjaoikeuksissa. Maaoykeusinsinöörin asema ja riippumattomuus huomioon ottaen olisi perusteltua, että kyseinen määräys korvataan lain tasoisilla säännöksillä.

Voimassa olevaa vastaavasti maaoykeusinsinöörit olisivat työnantajatuomioistuimen lisäksi velvollisia toimimaan vain tietyissä muissa maaoykeusinsinöörien yhteistoiminta-alueisiin kuuluvissa kärjaoikeuksissa. Samalla säännöstä tarkistettaisiin niin, että velvollisuus ei edellyttäisi erityisiä työmäärän tasaamista koskevia syitä. Tämä on tarpeen, koska esimerkiksi Pohjois-Suomessa maaoykeusinsinööri jo nykyisin käytännössä toimii kaikissa alueen maaoykeuksissa. Maaoykeusinsinöörin toimivalta koskisi jatkossakin luonnollisesti vain maaoykeusasioiden käsittelyä.

Pykälän 2 momentin mukaan määräyksen antaisi se kärjaoikeus, johon maaoykeusinsinööri olisi nimitetty.

Pykälän 3 momentin mukaan yhteistoiminta-alueista säädettäisiin oikeusministeriön asetuksella.

Edellä käsitelty 2 § koskee kaikkia tuomareita, mukaan lukien maaoykeusinsinöörejä. Kelpoisuusehdot huomioon ottaen maaoykeusinsinööri voisi yleensä toimia tuomarina vain maaoykeusasioita käsittelevissä kärjaoikeuksissa. Säännös mahdollistaisi kuitenkin esimerkiksi sen, että maaoykeusinsinööri voitaisiin suostumuksellaan määrätä toimimaan missä tahansa, siis myös yhteistoiminta-alueen ulkopuolisessa, maaoykeudessa. Ehdotettu 2 § tarkoittaisi siten laajennusta myös maaoykeusinsinöörien toimimiseen toisessa tuomioistuimessa. Tällaisen määräyksen antaisi se hovioikeus, jonka tuomiopiiriin vastaanottava kärjaoikeus kuuluu.

4 §. *Tuomarin siirtäminen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä.* Yleisperusteluissa mainituista syistä tuomioistuinlakiin otettaisiin nykyistä täsmällisemmät säännökset tuomarin asemasta tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä.

Virkamieslain yleisiä säännöksiä valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelyssä noudatettavasta menettelystä tultaisiin soveltamaan edelleen myös tuomareihin. Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi nimenomainen viittaussäännös, jonka mukaan tuomarin siirtämisestä olisi voimassa, mitä virkamieslain 5 a—5d §:issä säädetään valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelystä. Näistä tuomaria koskevat käytännössä 5 a §, 5 b §:n 2 momentti ja 5 c §:n 1 momentti. Säännökset määrittävät, miten tuomarin siirtämisessä on kulloinkin menetteltävä. Virkamieslain 5 d §:n mukaan 5 a—5 c § ei koske viraston sisäisiä organisaatiomuutoksia tai viraston muita uudelleenjärjestelyjä.

Lähtökohtana olisi, että tuomari siirretään 5 a §:ää noudattaen sinne, minne tehtävät ja virka uudelleenjärjestelyssä siirtyy. Suostumusta siirtoon olisi tiedusteltava ainoastaan silloin, kun siirto tapahtuisi tuomarin työssäkäyntialueen ulkopuolelle. Tällöin noudatettavaksi tulisivat myös valtion henkilöstön aseman järjestämisestä organisaation muutostilanteissa 26.1.2012 annetussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä (VM/201.00.00.02.2012) kuvatut menettelytavat.

Virkamieslain 5 b §:n 2 momentti säätää siirrettävän viran nimikkeen ja tehtävien muuttamisesta ja siihen toimivaltaisesta ministeriöstä. Sitä on sovellettava myös tuomarin virkaan.

Virkamieslain 5 c §:n 1 momentti koskee tilannetta, jossa viran tehtävät uudelleenjärjestelyn yhteydessä muuttuvat olennaisesti niin, että sen tilalle perustetaan kokonaan uusi virka. Tällöin uusi virka voidaan ensi kertaa täytettäessä täyttää ilman haettavaksi julistamista, jos siihen nimitetään uudelleenjärjestelyn kohteena olevan viraston virkaan nimitetty virkamies.

Käytännössä tällainen tilanne voisi tulla kyseeseen vain uudelleenjärjestelyssä, jossa tuomioistuinlaitokselle kuuluvia tehtäviä siirretään kokonaan tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelle. Tällöin tuomarin viran tehtävät muuttuisivat olennaisesti niin, että se olisi lakkautettava ja sen tilalle perustettava uusi virka. Esimerkkeinä tällaisesta tilanteesta ovat liikevaihtovero-oikeuden lakkauttaminen (HE 143/1993 vp ja PeVL 3/1994 vp) ja käräjäoikeuksien rakenneuudistus, jossa kiinteistönmuodostamisasiat siirrettiin käräjäoikeuksista Maanmittauslaitokselle (HE 30/2009 vp). Näistä ensiksi mainitussa tuomarin virassapysymisoikeuden omaavat esittelijät voitiin siirtää virkaan, jossa ei ollut vastaavaa virassapysymissuojaa. Kiinteistöasioiden siirrossa tällaiseen menettelyyn ei sen sijaan jouduttu, koska sen toteuttaminen edellytti yksinomaan kansliahenkilöstön siirtymistä. Tuomioistuinten lainkäyttöhenkilöstöä ei siirretty vaan Maanmittauslaitoksen tarvitsema lakimiestyövoima rekrytoitiin muutoin.

Perustuslain 103 §:n mukaan tuomari voidaan siirtää myös muuhun virkaan kuin virkaan, jossa on tuomarin viralle ominainen erottamattomuus. Siirto muuhun kuin tuomarin virkaan ei toteuttaisi erottamattomuutta ja siihen tulisikin turvautua vain poikkeuksellisesti, paitsi milloin tällainen siirto olisi tuomarin itsensä toivomuksena. Tuomioistuinlakiin ehdotetaan otettavaksi täsmentävä säännös, jonka mukaan tuomarilla olisi uudelleenjärjestelyissä ensisijaisesti oikeus tulla siirretyksi tuomarin virkaan. Säännös velvoittaisi oikeusministeriötä selvittämään, onko tuomarille mahdollista järjestää tuomarin virka. Oikeusministeriöllä on velvollisuus huolehtia henkilöstön sijoittautumisesta muutoinkin, mutta se korostuu tilanteessa, jossa perustuslaissa turvattu virassapysymisoikeuden omaava tuomari voisi tulla siirretyksi muuhun kuin tuomarin virkaan. Mikäli virkaa ei kyettäisi järjestämään tai tuomari ei suostuisi ottamaan sitä vas-

taan, hänet voitaisiin nimittää uudelleenjärjestelyn seurauksena muuttuneeseen virkaan, vaikka siihen ei liittyisi tuomarille ominaista erottamattomuutta.

Voimassa olevan virkamieslain 47 §:n 2 momentin mukaan tuomari on ensisijaisesti siirrettävä samalla paikkakunnalla olevaan virkaan. Tätä säännöstä ei otettaisi enää tuomioistuinkiin. Tämän sijasta tuomareitakin koskisi muiden virkamiesten tavoin se sääntö, että tuomari on velvollinen siirtymään uudelleenjärjestelyssä virkamieslain 5 a §:n mukaisesti virkaan työssäkäyntialueellaan. Työssäkäyntialue käsittää työttömyysturvalain (1290/2002) 1 luvun 9 §:n mukaisesti 80 kilometrin alueen henkilön tosiasiallisesta asuinpaikasta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin eri sijoittautumisvaihtoehdoista, jotka nykyisin perustuvat yksinomaan edellä mainittuun valtioneuvoston periaatepäätökseen. Jos siirto tapahtuisi työssäkäyntialueen ulkopuolelle ja tuomari olisi haluton siirtymään viran sijoituspaikkakunnalle, hänelle olisi pyrittävä järjestämään virka jostakin muualta. Tuomari tulisi pyrkiä sijoittamaan johonkin muuhun tuomarin virkaan edellyttäen, että hän täyttää sen kelpoisuusvaatimukset. Momentin ensimmäisen virkkeen perusteella ensisijaisesti hänet olisi pyrittävä sijoittamaan samalla työssäkäyntialueella sijaitsevaan toiseen tuomarin virkaan. Mikäli tällaista ei olisi tarjota, tuomari voitaisiin momentin toisen virkkeen mukaan suostumuksellaan sijoittaa muuhunkin virkaan. Tällä tarkoitettaisiin ensinnäkin tuomarin työssäkäyntialueen ulkopuolella sijaitsevaa tuomarin virkaa. Toiseksi tuomari voitaisiin hänen niin halutessaan siirtää mihin tahansa muuhunkin, esimerkiksi syyttäjän tai julkisen oikeusavustajan virkaan. Estettä oikeusministeriön hallinnonalan ulkopuolisiin virkoihin siirtymiselle ei myöskään olisi. Tällaisista siirroista olisi luonnollisesti neuvoteltava asianomaisen ministeriön kanssa. Näiden sijoittautumisvaihtoehtojen mukaisissa tilanteissa tuomaria ei voitaisi suostumuksetaan sijoittaa muuhun kuin tuomarin virkaan.

Momentin viimeiseen virkkeeseen ehdotetaan otettavaksi jo edellä mainittu säännös tuomarin sijoittamisesta uudelleenjärjestelyssä, jossa tuomarin viran tilalle perustetaan uusi virka, joka ei ole tuomarin virka. Tuomarilla olisi tällöin ensisijaisesti oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan. Vain jos sellaista ei kyettäisi järjestämään, hänet voitaisiin sijoittaa muutettuun virkaansa.

Jos siirtoa muuhun virkaan ei voida toteuttaa, tuomari olisi sijoitettava uudelleenjärjestelyssä siirtyvään virkaansa. Tuomarilla olisi siten viime kädessä aina oikeus pysyä siirtyvässä virassaan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin voimassa oleva virkamieslain 47 §:ää vastaavasti siitä, että tuomari voidaan siirtää vain virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lisäksi tuomareiden siirtämisessä noudatettavasta menettelystä. Tuomari nimitettäisiin aina siirrettyyn virkaan taikka sijoittautumisvaihtoehtojen mukaiseen virkaan säännönmukaista nimittämismenettelyä noudattaen. Virkaa ei kuitenkaan julistettaisi haettavaksi.

Momentin viimeisessä virkkeessä säädettäisiin lausunnon antamisesta tuomarivalintalautakunnalle. Lain 11 luvun 10 §:n säännöstä ei ole uudelleenjärjestelyssä mahdollista soveltaa, koska pykälässä tarkoitettua tuomioistuinta ei yhdistymistilanteissa ole. Näin ollen pykälän mukaan lausunnon antaisi aina korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus sen mukaan, mitä tuomioistuinta uudelleenjärjestely koskee. Korkein oikeus antaisi siis lausunnon, kun uudistus koskisi käräjäoikeuksia, hovioikeuksia tai työtuomioistuinta. Vastaavasti lausunnon antaisi korkein hallinto-oikeus, kun uudistuksen kohteena olisivat hallinto-oikeudet, markkinaoikeus tai vakuutus-oikeus.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin viimesijaisena toimenpiteenä eron antamisesta tuomarille uudelleenjärjestelyssä. Tuomari ei suostumuksen antamatta jättämisellä voi estää virkansa siirtoa tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä. Jos tuomari kieltäytyisi siirtymästä tai vastaanottamasta hänelle 2 momentissa säädettyjen sijoittautumisvaihtoehtojen mukaisesti tarjottua virkaa, tulee hänelle voida antaa ero, kuten muillekin virkamiehille. Eron antamista koskeva asia tulisi saattaa korkeimman hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Sen tehtävänä olisi arvioida, onko tuomarilla ollut pätevä syy kieltäytyä siirrosta tai hänelle tarjotuista muista viroista.

Tuomarin virassapysymisoikeus ei siten ole sillä tavoin ehdoton, ettei muutostilanteessa uudelleen sijoittautumiseen haluttomalle tuomarille voitaisi lopulta antaa eroa virastaan. Tuomarin virassapysymisoikeuden turvaamiseksi lähtökohtana olisi tuomarin sijoittaminen tuomarin virkaan.

Tuomarilla olisi siten käytännössä velvollisuus joko siirtyä virkansa mukana tai vastaanottaa toinen työssäkäyntialueella oleva tuomarin virka. Tuomarilla ei kuitenkaan olisi ehdotonta oikeutta tällaisiin työssäkäyntialueen virkoihin vaan niihin sijoittamisen edellytyksenä olisi luonnollisesti se, että niitä on tarjolla ja se että tuomari tulisi sellaiseen valituksi. Korkeimman hallinto-oikeuden harkintaan jäisi, milloin tuomarilla olisi pätevää syy kieltäytyä tällaisesta tuomarin virasta. Pätevänä syynä ei ainakaan voisi olla se, että virka olisi nimikkeeltään toinen tai se olisi palkkaukseltaan alempi kuin tuomarin uudelleenjärjestelyssä siirtyvä virka.

Tuomarille olisi mahdollista antaa ero myös niissä harvinaisissa tilanteissa, joissa tuomarin viran tilalle jouduttaisiin tehtävien muuttumisen takia perustamaan kokonaan uusi, muu kuin tuomarin virka. Mikäli tuomari ei haluaisi siirtyä tällaiseen virkaan eikä vastaanota hänelle tarjottua toista tuomarin virkaa, hänelle voitaisiin antaa tällöinkin ero. Pätevänä syynä kieltäytyä tarjotusta tuomarin virasta ei voisi ainakaan olla sen sijainti työssäkäyntialueen ulkopuolella. Vastaavasti myöskään palkkaluokan tai virkanimikkeen muuttuminen ei olisi tällainen syy. Perusteltuna syynä kieltäytyä siirrosta ei voida myöskään pitää sitä, että tuomari tulisi uudelleenjärjestelyn seurauksena sijoitetuksi muuhun kuin tuomarin virkaan, jos hänelle ei ole kyetty järjestämään tuomarin virkaa.

Momentin toisen virkkeen mukaan tuomarin eroa koskeva asia olisi saatettava korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi lainkäyttöasiana. On perusteltua, että päätösvalta keskitettäisiin yhdelle tuomioistuimelle ja nimenomaan korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Asia olisi käsiteltävä kiireellisesti.

Eron antamista koskevan hakemuksen tekisi oikeusministeriö. Tuomioistuimet kuuluvat oikeusministeriön hallinnonalaan, joka käytännössä huolehtii uudelleenjärjestelyjen toteuttamisesta ja henkilöstön sijoittumisesta niissä. Näin ollen tarkoituksenmukaista olisi, että sen toimivaltaan kuuluisi myös tuomarille uudelleenjärjestelyn perusteella annettavan eron hakeminen.

15 luku **Kirjallinen varoitus ja virantoimituksesta pidättäminen**

Lukuun on koottu virkamieslain 12 luvussa nykyisin oleva tuomareiden virkamiesoikeudellisesta erityisasemasta johtuva erityissääntely. Luvussa säädettäisiin tuomarille annettavasta kirjallisesta varoituksesta sekä virantoimituksesta pidättämisestä. Sääntely koskisi myös ylimpien tuomioistuinten jäseniä ja niitä koskevissa laeissa olevan rinnastussäännöksen perusteella myös näiden tuomioistuinten esittelijöitä. Tuomareina sääntely koskisi myös asessoreja, asian tuntijajäseniä sotilasjäsenet ja Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen varajäsenet mukaan lukien sekä lautamiehiä.

1 §. Kirjallinen varoitus. Pykälässä säädettäisiin tuomarille annettavasta kirjallisesta varoituksesta. Asiantuntijajäseniä koskevassa luvussa olisi erikseen säädetty, että myös heille voidaan antaa kirjallinen varoitus noudattaen, mitä tuomarista säädetään (17 luku 19 §). Tuomarille annettavaa kirjallista varoitusta koskevaa sääntelyä sovellettaisiin myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijään. Asianomaisia tuomioistuimia koskeviin lakeihin otettaisiin nykyistä virkamieslain 48 §:ää vastaava säännös, jolla näiden tuomioistuinten esittelijöiden virassapysymisoikeus ja virkamiesoikeudellinen asema on rinnastettu tuomariin.

Kaikkia virkamiehiä koskeva yleissäännös kirjallisesta varoituksesta on virkamieslain 24 §:ssä. Sen mukaan virkamiehelle, joka toimii vastoin virkavelvollisuuksiaan tai laiminlyö niitä, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Tuomioistuinlaissa säädettäisiin vain siitä, kenellä on valta antaa kirjallinen varoitus. Tätä koskeva sääntely on nykyisin virkamieslain 46 a §:ssä. Sääntely säilyisi asiallisesti voimassa olevan sisältöisenä, mutta säännökseen tehtäisiin sanamuodollisia ja teknisiä korjauksia.

Muutoksenhausta kirjallista varoitusta koskevaan päätökseen säädettäisiin 23 luvun 2 §:ssä.

2 §. Virantoimituksesta pidättäminen. Pykälässä säädettäisiin tuomarin virantoimituksesta pidättämisestä. Säännös koskisi 17 luvun 19 §:ään otettavan viittaussäännöksen perusteella myös asiantuntijajäseniä. Edellä kirjallisesta varoituksesta todettua vastaavasti säännöstä sovellettaisiin myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöihin.

Pykälän *1 momentin* viittaussäännöksen mukaan tuomari voitaisiin pidättää virantoimituksesta virkamieslain 40 §:n 2 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetuilla perusteilla. Tuomari voitaisiin pidättää virantoimituksesta ensinnäkin rikossyytteen ja sen edellyttämien tutkimusten ajaksi, jos näillä voi olla vaikutusta hänen edellytyksiinsä hoitaa tehtävänsä. Lisäksi tuomari voitaisiin pidättää virantoimituksesta, jos hän kieltäytyy virkamieslain 19 §:ssä tarkoitetuista tarkastuksista tai tutkimuksista tai jos hän kieltäytyy antamasta sanotun pykälän mukaisesti terveydentilaansa koskevia tietoja taikka jos hänellä on sairaus, joka haittaa olennaisesti viran hoitoa.

Tuomarin virantoimituksesta pidättämisestä päättäisi eräitä päällikkötuomareita koskevin poikkeuksin se tuomioistuin, jonka palveluksessa tuomari on. Päällikkötuomarin toimivallasta on säännökset lain 8 luvussa. Ylimpien tuomioistuinten tuomareiden osalta säännös vastaa virkamieslain 46 §:n 3 momenttia. Tämän voimassa olevan lainkohdan mukaan muun tuomarin pidättää virantoimituksesta se tuomioistuin, jossa häntä on syytettävä virkarikoksesta eli hovioikeuden tuomareiden osalta korkein oikeus ja muiden tuomareiden osalta toimivaltainen hovioikeus. Ehdotuksen mukaan tästä toimivaltaperusteesta siis luovuttaisiin.

Päällikkötuomarin pidättäisi virantoimituksesta aina ylempi tuomioistuin eli käräjäoikeuden laamannin hovioikeus, hovioikeuden ja työtuomioistuimen presidentin korkein oikeus sekä hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutus-oikeuden ylituomarin korkein hallinto-oikeus. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentin viran toimituksesta pidättämisestä päättäisi asianomainen tuomioistuin.

Pykälän *2 momentissa* viitattaisiin virkamieslakiin. Tällä tarkoitettaisiin erityisesti virkamieslain 40 §:n 4 momentin säännöstä virantoimituksesta pidättämisestä päättäneen viranomaisen velvollisuudesta muuttaa päätöstään olosuhteiden muututtua sekä virkamiesasetuksen 43 §:ssä säädettyä kuulemisvelvollisuutta.

Muutoksenhausta virantoimituksesta pidättämistä koskevaan päätökseen säädettäisiin 23 luvun 3 §:ssä.

16 luku Virkasuhteen päätyminen

Luvussa säädettäisiin tuomarin virkasuhteen päättymisestä. Lisäksi säädettäisiin tuomarin toimivallan jatkumisesta eräissä tilanteissa. Sääntely koskisi kaikkia 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettuja tuomareita ja muita jäseniä. Lautamiesten tehtävästä vapauttamisesta säädettäisiin kuitenkin erikseen. Edellä todetulla tavalla korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijään ja esittelijän virkaan sovellettaisiin jatkossakin, mitä tuomarista ja tuomarin virasta säädetään. Näin ollen tämän luvun sääntelyä sovellettaisiin ylimpien tuomioistuinten esittelijöihin.

1 §. Eroamisikä ja eron antaminen. Tuomareita koskee virkamiehiä koskeva yleinen eroamisikä, josta säädetään virkamieslain 35 §:ssä. Pykälän *1 momenttiin* otettaisiin viittaus-säännös sanottuun virkamieslain säännökseen, jonka mukaan virkamiesten yleinen eroamisikä on 68 vuotta. Virkamiehen virkasuhde päättyy ilman irtisanomista tai muuta virkasuhteen päättymistä tarkoittavaa toimenpidettä sen kuukauden päättyessä, jonka aikana virkamies saavuttaa eroamisikänsä.

Pykälän *2 momentin* mukaan tuomarille antaisi hakemuksesta eron se tuomioistuin, jonka palveluksessa hän on. Nykyisin tätä koskeva sääntely on virkamieslain 46 §:n 1 momentissa, jonka mukaan muille kuin ylimpien tuomioistuinten jäsenille tai esittelijöille eron antaa oikeusministeriö. Ehdotuksen mukaan oikeusministeriön tehtävänä ei siten olisi enää antaa eroa muidenkaan tuomioistuinten tuomareille.

2 §. Tuomarille työkyvyttömyyden vuoksi annettava ero. Pykälässä säädettäisiin tuomarin velvollisuudesta erota, jos hän on sairauden, vian tai vamman vuoksi menettänyt työkykynsä. Tästä säädettäisiin pykälän *1 momentissa*. Se vastaisi voimassa olevan virkamieslain 46 §:n 2 momentin ensimmäistä virkettä.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin menettelystä, kun työkykynsä menettänyt tuomari ei itse hae eroa. Säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevan virkamieslain 46 §:n 2 momentin toista, kolmatta ja viidettä virkettä. Rinnastussäännöksen perusteella sääntely koskisi myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöitä. Heidän osaltaan toimivalta-perusteeseen tulisi muutos, koska nykyisin heitä koskevan eroasian käsittelee Helsingin hovioikeus tai Helsingin hallinto-oikeus. Perusteltua olisi, että ratkaisun eron antamisesta tekisi asianomainen tuomioistuin, kuten tuomareidenkin kohdalla.

Eron antamista koskeva asia käsiteltäisiin niin kuin nykyisinkin tuomioistuimessa lainkäyttö-asiana. Ehdotuksen mukaan asia olisi käsiteltävä kiireellisesti. Lisäys perustuu siihen, että nämä asiat on valtion virkamieslain 55 §:n perusteella käsiteltävä kiireellisesti.

Pykälän *3 momentin* mukaan hakemuksen eron antamisesta tuomarille tekisi se tuomioistuin, joka on toimivaltainen virantoimituksesta pidättämistä koskevassa asiassa. Tämä tarkoittaa, että hakemuksen tekisi päällikkötuomareita koskevin poikkeuksin se tuomioistuin, jossa tuomari on. Voimassa olevan lain mukaan hakemuksen voi tehdä tämä tuomioistuin mutta myös ylempi tuomioistuin. Ehdotus muuttaisi voimassa olevaa oikeutta siinä, että oikeus tehdä hakemus olisi päällikkötuomareita koskevin poikkeuksin vain asianomaisella tuomioistuimella. Hakemuksen tekemisestä päättäisi päällikkötuomari.

Päällikkötuomareiden osalta hakemuksen tekisi ylempi tuomioistuin. Käytännössä hakemuksen tekemisestä päättäisi kyseisen tuomioistuimen päällikkötuomari.

Muutoksenhausta eron antamista koskevaan päätökseen säädettäisiin 23 luvun 4 §:ssä.

3 §. *Tuomarin toimivalta virkasuhteen päätyttyä.* Pykälässä säädettäisiin tuomarin toimivallan jatkumisesta virkasuhteen päättymisen jälkeen. Se koskisi sekä vakinaisia että määräaikaista tuomareita. Säännös korvaisi voimassa olevat hovioikeuslain 7 §:n, hallinto-oikeuslain 11 §:n, vakuutus-oikeuslain 15 §:n ja markkinaoikeudesta annetun lain 27 §:n säännökset, joiden sanamuoto ei ole sopusoinnussa perustuslaissa säädetyn tuomarin riippumattomuuden kanssa. Perustuslain mukaisesti lähtökohtana tulisi olla, että tuomarina toimii vain tuomarin virkaan tai virkasuhteeseen nimitetty. Tuomioistuinten käytännön toiminnan kannalta perusteltua kuitenkin olisi, että tuomarin toimivalta tietyissä tilanteissa jatkuu myös virkasuhteen päättymisen jälkeen. Toimivallan jatkuminen olisi mahdollista vain rajoitetusti. Sääntely koskisi kaikkia tuomioistuimia.

Pykälän mukaan tuomari olisi virkasuhteensa päätyttyäkin toimivaltainen lainkäyttöasiassa, jonka hän on ratkaissut tai jonka ratkaisemiseen hän on monijäsenisen kokoonpanon jäsenenä osallistunut virkasuhteensa aikana. Pykälän mukaan tuomarin toimivalta jatkuisi myös silloin, kun monijäsenisessä kokoonpanossa ratkaistavassa asiassa on ennen tuomarin virkasuhteen päättymistä tehty kokoonpanolle ratkaisuehdotus.

Käytännössä kysymykseen tulisivat tarvittavat jatkotoimet asioissa, joissa suurin osa asian ratkaisemisen vaatimista toimenpiteistä olisi suoritettu ennen tuomarin virkasuhteen päättymistä. Sääntely mahdollistaisi sen, että tuomari tai tuomioistuimen ratkaisukokoonpano voisi antaa ratkaisun asiassa muuttumattomana ja ilman, että asian käsittelyyn ja ratkaisemiseen osallistuneelle tuomarille annettaisiin erillinen määräys. Jos asia olisi käsitelty istunnossa ja ratkaisu, mutta tuomiota ei olisi vielä annettu, tuomari voisi tehdä asian vaatimat lopputyöt vielä senkin jälkeen, kun hän on jäänyt eläkkeelle, siirtynyt pois tuomioistuimen palveluksesta taikka on määräaikaisten virkasuhteensa jälkeen palannut hoitamaan esittelijän virkaa. Näin olisi esimerkiksi silloin, kun käräjäoikeus on toimittanut pääkäsittelyn yhden tuomarin kokoonpanossa, mutta tuomiota ei ole ehditty julistaa tai antaa ennen tuomarin virkasuhteen päättymistä.

Eri tuomioistuimissa otetaan asian ratkaisuun kantaa asian käsittelyn eri vaiheissa. Monijäsenisissä tuomioistuimissa työskentely on kirjallisessa menettelyssä etupainotteista siten, että esittelijän tai valmistelevan jäsenen ratkaisuehdotus kiertää jäsenillä ennen varsinaisen istunnon järjestämistä. Asian valmisteleva tuomari ottaa kantaa ratkaisuun jo ratkaisuehdotuksella. Kierron aikana kokoonpanon muut jäsenet esittävät huomionsa ehdotuksesta ja muodostavat kantansa ratkaisun sisällöstä. Tuomioistuinten toiminnan tehokkaan järjestämisen kannalta on nykyisen käytännön mukaisesti ollut perusteltua, että asian valmisteluun tällä tavoin osallistuneen ja ratkaisuun sidotuksi tulleen tuomarin työpanos ei mene hukkaan. Ajankohdan, josta tuomari tulee sidotuksi asian ratkaisuun, tulisi olla kaikille kokoonpanon jäsenille sama. Tästä syystä toimivallan säilyminen sidottaisiin ratkaisuehdotuksen laatimiseen.

Ratkaisevaa toimivallan jatkumisen kannalta olisi, että tuomari on ennen virkasuhteensa päättymistä ilmaissut kantansa siitä, miten asia on ratkaistava. Jälkityöt eivät saisi merkittävästi muuttaa tuota ratkaisua. Ratkaisun tulisi siten olla pääkäsittelyssä tai istunnossa keskustellun tai äänestetyin mukainen. Toimivalta säilyisi myös tilanteissa, joissa on tehty ratkaisuehdotus monijäseniselle kokoonpanolle ja tuomari on esittänyt siitä laissa säädetyn asian käsittelyjärjestyksen mukaisesti mielipiteensä. Mikäli asiassa ei järjestettäisi istuntoa, kuten esimerkiksi

kansliassa ratkaistavissa asioissa tai vakuutusosoikeudessa niin sanotuissa yksimielisissä asioissa, riittävää olisi, että tuomari on ennen virkasuhteen päättymistä ilmaissut mielipiteensä asiassa. Jälkitoimet rajoittuisivat siten ratkaisuehdotuksen läpikäymiseen ja tekniseen muokkaamiseen. Säännöksen soveltaminen edellyttäisi, että asia on ratkaistu tai siinä on tehty ratkaisuehdotus tuomarin ollessa vielä virkasuhteessa. Näin ollen pelkästään se, että asia on jaettu tuomarille, ei riittäisi toimivallan jatkumiseen.

Käytännössä säännös merkitsisi, että tuomioistuimissa on entistä enemmän kiinnitettävä huomiota siihen, kuinka pitkään asioita voidaan jakaa ratkaistavaksi niille tuomareille, joiden virkasuhde on päättymässä.

Huomiota olisi kiinnitettävä myös siihen, että jälkityöt hoidettaisiin nopeasti loppuun niissä asioissa, joissa ratkaisemiseen osallistuneen jäsenen toimivalta on päättynyt. Jälkitöiden tekeminen pitkään virkasuhteen päättymisen jälkeen ei ole useinkaan käytännössä mahdollista tai perusteltua tuomioistuimen riippumattomuus huomioon ottaen.

Säännös koskisi myös esittelijää silloin, jos ratkaisun perustelut muuttuvat asian ratkaisemisen tai ratkaisuehdotuksen laatimisen jälkeen tavalla, jonka esittelijä katsoo edellyttävän eriävän mielipiteen jättämistä.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa säädetty ei koskisi tuomaria, jolle on 2 §:n perusteella annettu ero.

IV OSA ASIANTUNTIJAJÄSENET JA MUU HENKILÖKUNTA

17 luku Asiantuntijajäsenet

Lukuun koottaisiin eri tuomioistuimissa toimivia asiantuntijajäseniä koskevat säännökset korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenet mukaan lukien. Yleisten tuomioistuinten sotilasjäsenistä säädettäisiin kuitenkin edelleenkin sotilasoikeudenkäyntilain 3 luvussa, joka tarkistettaisiin vastaamaan tässä luvussa asiantuntijoista säädettyä. Lautamiehistä säädettäisiin niin ikään omassa laissaan.

Yleisperusteluissa todetulla tavalla asiantuntijajäsenten nimittämismenettelyä pyritään yhtenäistämään. Lokakuun alusta 2015 voimaan tulleen uudistetun sääntelyn perusteella myös sidonnaisuuksien ilmoittamisesta sekä oikeudesta palkkioon olisi kaikille asiantuntijoille yhtenäiset säännökset (HE 224/2014 vp, lait 565—575/2015). Asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimuksista kielitaitovaatimusta lukuun ottamatta säädettäisiin asiantuntijaryhmittäin omassa pykälissään.

Tuomioistuinten tehtävänä olisi julistaa asiantuntijoiden tehtävät haettavaksi, hankkia tarpeelliset selvitykset sekä tehdä oikeusministeriölle esitys tehtävään määräämisestä. Oikeusministeriön tehtävänä olisi esitellä asia edelleen valtioneuvostolle tai tasavallan presidentille. Asiantuntijajäsenten toimikausia yhdenmukaistettaisiin niin, että se olisi kaikille viisi vuotta.

Kaikista tässä luvussa tarkoitetuista tuomioistuimen jäsenistä käytettäisiin nimitystä asiantuntijajäsen. Yleisperusteluissa tarkemmin selostetun perustuslakivaliokunnan lausunnosta (PeVL 53/2014 vp) johtuen heidän olisi luvussa säädettyjen kelpoisuusvaatimusten lisäksi täytettävä perustuslain 125 §:ssä säädetyt yleiset virkanimitysperusteet eli kyky, taito ja koeteltu kansalaiskunto. Sekä asiantuntijajäsenten määräämistä valmistelevan tuomioistuimen että asian val-

tioneuvostolle tai tasavallan presidentille esittelevän oikeusministeriön olisi varmistuttava siitä, että valitut henkilöt täyttävät nämäkin kelpoisuusvaatimukset.

Vakuutus oikeuden ja työtuomioistuimen intressijäsenten nimittämisessä on perustuslakivaliokunnan toteamalla tavalla kysymys perustuslain 124 §:ssä tarkoitetun julkisen hallintotehtävän hoitamisesta. Säätelyssä on otettu huomioon valiokunnan vaatimus siitä, että ehdokasasettelusta järjestöissä huolehtivat henkilöt toimivat virkavastuulla. Heidän on myös sovellettava hallinnon yleislakeja. Säätelyssä on otettu huomioon myös valiokunnan edellyttämät toimenpiteet, joilla taataan se, että nimitysehdotusta valtioneuvostolle valmisteltaessa voidaan varmistua pätevimpien ehdokkaiden valinnasta ja siitä, että ehdokasasettelu on muutoinkin toteutettu asianmukaisesti. Nämä edellytykset on otettu huomioon työtuomioistuimen ja vakuutus oikeuden intressijäsenten määräämismenettelystä säädetäessä (13 ja 15 §).

Oikeudenkäynnistä vakuutus oikeudessa annettua lakia koskevan lakiehdotuksen 16 §:n mukaan vakuutus oikeudessa on myös asiantuntijalääkäreitä, jotka eivät kuitenkaan ole vakuutus oikeuden jäseniä (lakiehdotus 5). Heidän tehtävänä on antaa pyynnöstä vakuutus oikeudelle lausuntoja. Mainitun pykälän 2 momentin mukaan asiantuntijalääkäreiden nimittämisestä, kelpoisuusvaatimuksista, sidonnaisuuksien ilmoittamisesta sekä tehtävästä vapauttamisesta on voimassa mitä tässä laissa säädetään vakuutus oikeuden lääkärijäsenestä.

1 §. Asiantuntijajäsenen asema. Asiantuntijajäsen on tuomioistuimen jäsen, mistä syystä hänen tuomiovallan käyttäjänä tulisi soveltaa samoja säännöksiä kuin tuomariin. Asiantuntijajäsen myös vastaa virkatuomarin tavoin toimintansa lainmukaisuudesta.

Tämä huomioon ottaen pykälän 1 momentissa säädetäisiin nimenomaisesti, että asiantuntijajäsen on tuomiovaltaa käyttäessään samalla tavalla riippumaton kuin tuomari.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin lisäksi viittaussäännös tuomarin velvollisuuksista ja virkavastuusta säättävään 9 luvun 1 ja 2 §:ään. Asiantuntijajäseniin ei tehtävän luonteen vuoksi voitaisi soveltaa ainakaan sivutoimia tai virkavapautta koskevia säännöksiä.

2 §. Asiantuntijajäsenen oikeus pysyä tehtävässään. Pykälässä säädetäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti asiantuntijajäsenen oikeudesta pysyä tehtävässään sinä aikana, joksi hänet on tehtävään määrätty. Asiantuntijajäsentä ei voida julistaa menettäneeksi tehtävänsä toimikautensa aikana muutoin kuin tuomioistuimen tuomiolla. Tämän luvun 18—21 §:ssä on tähän liittyen säännökset asiantuntijajäsenen asemasta tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä, kirjallisen varoituksen antamisesta ja tehtävästä pidättämisestä, terveydentilan selvittämisestä ja työkyvyttömyyden perusteella annettavasta erosta sekä asiantuntijajäsenen tehtävästä vapauttamisesta eräissä tapauksissa.

3 §. Asiantuntijajäsenten määrääminen. Pykälässä säädetäisiin asiantuntijajäsenten tehtävään määräämisestä. Toimivalta vastaisi nykyistä sääntelyä. Pykälän mukaan valtioneuvosto määräisi asiantuntijajäsenet hallinto-oikeuteen, markkinaoikeuteen ja vakuutus oikeuteen. Työtuomioistuimeen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen asiantuntijajäsenet määräisi tasavallan presidentti.

4 §. Asiantuntijajäsenten ja varajäsenten lukumäärä. Pykälässä säädetäisiin asiantuntijajäsenten ja varajäsenten lukumäärästä. Sen 1 momentin mukaan asiantuntijajäseniä olisi määrättävä riittävä määrä. Työtuomioistuinten asiantuntijajäseniä on kuitenkin aina 14. Tästä syystä momentin toiseen virkkeeseen otettaisiin viittaussäännös 6 luvun 2 §:ään, jossa työtuomioistuimen asiantuntijajäsenten lukumäärästä säädetäisiin.

Pykälän 2 momentin mukaan asiantuntijajäsenille voitaisiin määrätä riittävä määrä varajäseniä, joista on voimassa, mitä asiantuntijajäsenestä säädetään. Tuomioistuimen omaan harkintaan jäisi asiantuntijajäsenten tehtäviä haettavaksi julistaessaan arvioida, tarvitaanko varajäseniä ja kuinka paljon heitä tulisi olla. Nykyisin heitä on määrätty kaksi kullekin asiantuntijajäsenelle. Varajäsenet osallistuvat asioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen silloin, kun varsinainen jäsen on estynyt. Korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenille ei ole määrätty varajäseniä. Tämän ei ole katsottu olevan perusteltua ottaen huomioon korkeimman hallinto-oikeuden asema ylimpänä tuomioistuimena. Ehdotettu sääntely ei edellyttäisi, että tätä käytäntöä muutetaan.

5 §. Asiantuntijajäsenten toimikausi. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin asiantuntijajäsenten toimikauden pituudesta. Se yhtenäistettäisiin niin, että se olisi kaikille asiantuntijajäsenille viisi vuotta. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että muiden kuin vakuutusosoikeuden asiantuntijajäsenten toimikautta pidennettäisiin neljästä ja työtuomioistuimen jäsenten kolmesta vuodesta viiteen vuotta. Asiantuntijajäsenen tilalle voitaisiin määrätä uusi jäsen, jos tehtävä vapautuisi kesken toimikauden. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on ollut käytössä menettely, jossa asiantuntijajäsen määrätään aina koko toimikaudeksi kerrallaan riippumatta siitä, milloin tehtävä on vapautunut. Muissa tuomioistuimissa taas on kesken toimikauden tarvittaessa käytetty varajäseniä. Säännös mahdollistaa nämä molemmat toimintatavat.

Pykälän 2 momentti vastaisi voimassa olevaa sääntelyä, jonka mukaan asiantuntijajäsenet määrätään enintään siihen saakka, kunnes he saavuttavat tuomarille säädetyn eroamisiän. Käytännössä heidät voitaisiin määrätä enintään sen kuukauden loppuun, jona he saavuttavat laissa säädetyn eroamisiän. Vakuutusosoikeuden asiantuntijalääkäri on tuomioistuimen käytettävissä oleva asiantuntija, jolla ei ole virassapysymisoikeutta eikä häneen siten sovellettaisi eroamisikää eikä myöskään puheena olevan momentin säännöstä.

6 §. Tehtävien julistaminen haettavaksi. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin julistaisi asiantuntijajäsenten tehtävät haettavaksi. Pykälän 2 momentin mukaan tehtävien auki julistaminen ei kuitenkaan koskisi työtuomioistuimen ja vakuutusosoikeuden niin sanottuja intressiedustuksen perusteella nimettäviä jäseniä. Nämä pääosin työ- tai virkasuhteisiin perehtyneet asiantuntijat nimettäisiin jatkossakin edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksista, eikä heidän tehtäviään siten julistettaisi lainkaan haettavaksi. Työtuomioistuin tai vakuutusosoikeus pyytäisi ehdotukset asianomaisilta järjestöiltä, mutta muutoin intressiedustajien nimittämisessä noudatettaisiin voimassa olevaa vastaavaa menettelyä.

Pykälän 3 momentin mukaan tuomioistuin voisi hankkia hakijoista lausunnon tai muuta selvitystä.

7 §. Esitys tehtävään määräämisestä. Ehdotuksen mukaan asiantuntijajäsenet määrättäisiin asianomaisen tuomioistuimen esityksestä. Tämä vastaa tuomarin nimittämisessä noudatettavaa menettelyä, ja sitä on pidettävä asianmukaisena asiantuntijajäsenten aseman tuomioistuimen jäsenenä huomioon ottaen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tuomioistuinten velvollisuudesta toimittaa oikeusministeriölle perusteltu esitys siitä, ketkä hakijoista olisi määrättävä tehtäviin. Oikeusministeriön tehtävänä olisi toimittaa esitys edelleen valtioneuvostolle tai tasavallan presidentille ratkaistavaksi. Käytännössä oikeusministeriö noudattaisi tuomioistuimen nimitysesitystä, mutta se voisi tarvittaessa kiinnittää huomiota kelpoisuusehtojen täyttymiseen, sidonnaisuuksiin ja muihin vastaaviin seikkoihin kuin tuomareita nimitettäessä.

Pykälän 2 momentissa olisi lisäksi tarkentava säännös siitä, että esitys työtuomioistuimen työ- ja virkasuhteisiin perehtyneiden jäsenten nimittämisestä tehdään 13 §:ssä tarkoitettujen keskusjärjestöjen ehdotuksesta. Vastaava säännös olisi myös vakuutus oikeuden työoloja tai yritystoimintaan sekä sotilasvamma-asioita tuntevista jäsenistä (15 §). Vakuutus oikeuden olisi lisäksi kuultava sosiaali- ja terveysministeriötä ennen lääkärijäsenten määräämistä koskevan esityksen toimittamista oikeusministeriölle.

8 §. Hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimukset. Pykälä vastaisi asiallisesti hallinto-oikeuslain 8 §:n 2 momenttia. Perustuslakivaliokunnan kannan mukaisesti asiantuntijajäsenen olisi pykälässä säädettyjen kelpoisuusvaatimusten lisäksi täytettävä perustuslain 125 §:ssä säädettyt yleiset virkanimitysperusteet eli kyky, taito ja koeteltu kansalaiskunto. Kuten perustuslain esitöissä on todettu, taidolla tarkoitetaan lähinnä koulutuksen tai työkokemuksen avulla hankittuja tietoja ja taitoja. Kyvyllä viitataan yleisesti tuloksellisen työskentelyn edellyttämiin henkilön ominaisuuksiin, kuten luontaiseen lahjakkuuteen, järjestelykykyyn, aloitteellisuuteen ja muihin vastaaviin tehtävien hoitamisen kannalta tarpeellisiin kykyihin. Koetellulla kansalaiskunnolla tarkoitetaan yleisessä kansalaistoiminnassa saatuja viran hoidon kannalta merkityksellisiä ansioita ja nuhteetonta käytöstä.

Kaikkien puheena olevan luvun 8—10 ja 12—16 §:ssä tarkoitettujen asiantuntijajäsenten tulisi täyttää nämä yleiset nimitysperusteet. Sekä asiantuntijajäsenten määräämistä valmistelevan tuomioistuimen että asian valtioneuvostolle tai tasavallan presidentille esittelevän oikeusministeriön olisi varmistuttava siitä, että valitut henkilöt täyttävät nämäkin kelpoisuusvaatimukset.

Perustuslaissa säädettyjen nimitysperusteiden soveltumisesta ei ole tarpeen ottaa viittaussäännöstä lakiin, kuten ei virkatuomareidenkaan kohdalla ole tehty.

9 §. Korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimukset. Pykälä vastaisi voimassa olevaa korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä annetun lain 2 §:n 1 ja 2 momenttia. Asiantuntijajäseniä koskee lisäksi, mitä 8 §:n perusteluissa on todettu yleisten nimitysperusteiden soveltumisesta.

10 §. Markkinaoikeuden asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimukset. Pykälä vastaisi voimassa olevaa markkinaoikeudesta annetun lain 7 §:ää. Asiantuntijajäseniä koskee lisäksi, mitä 8 §:n perusteluissa on todettu yleisten nimitysperusteiden soveltumisesta.

11 §. Markkinaoikeuden asiantuntijajäsenen kelpoisuus samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävissä asioissa. Pykälä vastaisi voimassa olevaa markkinaoikeudesta annetun lain 9 §:ää.

12 §. Työtuomioistuimen asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimukset. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevaa työtuomioistuimesta annetun lain 2 §:n 2 momenttia. Asiantuntijajäseniä koskisi lisäksi, mitä 8 §:n perusteluissa on todettu yleisten nimitysperusteiden soveltumisesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin niiden asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimuksista, jotka eivät edusta työnantaja- tai työntekijäetuja. Kelpoisuusvaatimuksena oleva ylempi oikeustieteellinen korkeakoulututkinto muutettaisiin vastaamaan, mitä tuomareiden kelpoisuusvaatimuksista säädetään 10 luvun 1 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin intressijäsenten kelpoisuusvaatimuksista.

13 §. *Työtuomioistuimen työ- ja virkasuhteisiin perehtyneiden asiantuntijajäsenten määräämistä koskeva ehdotus.* Pykälässä säädettäisiin muiden työtuomioistuimen asiantuntijajäsenten nimittämisessä noudatettavasta menettelystä. Pykälän 1 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevaa työtuomioistuimesta annetun lain 2 §:n 3 momenttia.

Ehdotuksia tekevien työmarkkinajärjestöjen ja muiden tahojen olisi työtuomioistuimen ja oikeusministeriön lisäksi perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla huolehdittava siitä, että tehtävään esitettävät täyttävät perustuslain 125 §:ssä säädetyt yleiset virkanimitysperusteet eli taidon, kyvyn ja koetellun kansalaisuuden.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa työtuomioistuimesta annetun asetuksen 10 §:ää vastaavasti siitä, että määrättäväksi ehdotettujen asiantuntijajäsenten keskuudessa tulee olla teollisuuden, maatalouden ja palvelualan työsuhteisiin perehtyneitä jäseniä.

Pykälän 3 ja 4 momentti vastaisivat asiallisesti voimassa olevaa työtuomioistuimesta annetun lain 3 §:ää. Lainkohdasta ilmenee, että työtuomioistuin tekee esityksensä oikeusministeriölle tasavallan presidentille esittelemistä varten. Lakiin otettaisiin nimenomainen säännös työtuomioistuimen velvollisuudesta pyytää ehdotusta keskusjärjestöiltä.

Voimassa olevaa työtuomioistuimesta annetun lain 3 §:n 1 momentin säännöstä, jonka mukaan ehdotuksessa on oltava kaksi kertaa niin monta ehdokasta kuin jäseniksi ja varajäseniksi tarvitaan, tarkistettaisiin. Lakivaliokunta hyväksyi vakuutuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä oikeusministeriön näkemyksen siitä, että vakuutuslainsäädännön muuttaminen, jossa ehdokkaita nimitetään kaksinkertainen määrä verrattuna tarvittavaan määrään, on perusteltu (LaVM 30/2014 vp). Näin ollen tämän katsotaan olevan riittävä myös työtuomioistuimen asiantuntijajäseniä määrättäessä. Säännökseen otettaisiin siten lisäys siitä, että ehdotuksia on tehtävä vähintään kaksinkertainen määrä tarpeeseen verrattuna. Lisäksi työtuomioistuimella olisi mahdollisuus pyytää uutta ehdotusta, mikäli ehdotettavat henkilöt eivät täytä yleisiä virkanimitysperusteita. Määräykset voitaisiin kuitenkin jatkossakin antaa, vaikka ehdotusta ei olisi tehty määräajassa tai se olisi tehty puutteellisenä.

Pykälän 5 momenttiin otettaisiin vaatimus siitä, että ehdotuksia tekevissä järjestöissä ja muissa 1 momentissa tarkoitetuissa tahoissa ehdokasasettelua hoitavat henkilöt toimivat virkavastuulla ja heihin sovelletaan rikoslain 40 luvun säännöksiä. Selvää on, että heihin sovellettaisiin tällöin myös vahingonkorvauslain mukaista vahingonkorvausvastuuta.

14 §. *Vakuutuslainsäädännön asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimukset.* Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevan vakuutuslainsäädännön 4 §:n 1 momentin ensimmäistä virkettä. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muiden asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimuksista. Se vastaisi asiallisesti vakuutuslainsäädännön 5 §:ää. Asiantuntijajäseniä koskee lisäksi, mitä 8 §:n perusteissa on todettu yleisten nimitysperusteiden soveltumisesta.

15 §. *Vakuutuslainsäädännön työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevien sekä sotilasvamma-asioita tuntevien asiantuntijajäsenten määräämistä koskeva ehdotus.* Pykälän 1 momentin 1 kohta vastaisi asiallisesti vakuutuslainsäädännön 11 §:n 1 momentin säännöstä asiantuntijajäsenten määräämisestä ja 2 kohta uudistetun vakuutuslainsäädännön 12 §:n viimeistä virkettä.

Pykälän 2 ja 3 momentti vastaisivat asiallisesti uudistetun vakuutuslainsäädännön 5 §:n 2 ja 3 momenttia. Niissä olisi siten huomioitu edellä 13 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa selostetut tarkistukset. Pykälän 3 momentin mukaan vakuutuslainsäädännön olisi pyydettävä 1 momentissa tarkoitetuilta tahoilta ehdotukset asiantuntijajäsenten nimittämisestä.

Pykälän 4 momenttiin otettaisiin vaatimus siitä, että ehdotuksia tekevissä järjestöissä ja muissa 1 momentissa tarkoitetuissa tahoissa ehdokasasettelua hoitavat henkilöt toimivat virkavastuulla ja heihin sovelletaan rikoslain 40 luvun säännöksiä.

16 §. *Asiantuntijajäsenten kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset.* Pykälässä säädettäisiin kootusti eri tuomioistuinten asiantuntijajäseniltä vaadittavasta kielitaidosta. Pykälän 1 momentti koskisi hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenten kielitaitovaatimuksia. Säännös vastaisi voimassa olevaa hallinto-oikeuslain 8 a §:ää, jonka mukaan asiantuntijajäseneltä vaadittava kielitaito riippuu tuomaria vastaavasti siitä, onko kyseessä yksi- vai kaksikielinen hallinto-oikeus. Asiantuntijajäsenen ja tuomarin kielitaitovaatimukset eivät kuitenkaan ole yhtenevät. Kun tuomarilta edellytetään kaksikielisen tuomioistuimen tuomiopiirin väestön enemmistön erinomaista kielitaitoa, asiantuntijajäsenelle riittävää on tämän kielen hyvä taito.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen asiantuntijajäsenten kielitaitovaatimuksista säädettäisiin edelleenkin erikseen. Ahvenanmaan tuomioistuimissa edellytettävästä kielitaidosta säädetään Ahvenanmaan maakunnassa valtion palveluksessa olevilta vaadittavasta kielitaidosta annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:n 2 momentissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin muissa tuomioistuimissa kuin hallinto-oikeuksissa olevien muiden kuin intressiedustajina toimivien asiantuntijajäsenten kielitaitovaatimuksista nykyistä lainsäädäntöä vastaavasti.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin työtuomioistuimen ja vakuutusosasto-oikeuden intressiedustajilta vaadittavasta kielitaidosta nykyistä lainsäädäntöä vastaavasti.

17 §. *Sidonnaisuuksien ilmoittaminen.* Pykälässä säädettäisiin asiantuntijajäsenten velvollisuudesta antaa tuomareita vastaava sidonnaisuusilmoitus, josta säädetään 11 luvun 12 §:ssä. Lokakuun alusta 2015 voimaan tulleen uudistuksen myötä sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuus koskee kaikkia tuomioistuinten asiantuntijajäseniä. Velvollisuus koskee myös vakuutusosasto-oikeuden asiantuntijalääkäreitä.

Asiantuntijajäsenet eivät kuuluisi sivutoimilupajärjestelmän piiriin. Sivutoimi voi kuitenkin olla sen laatuinen, että se on mainittava asiantuntijajäsenen tekemässä sidonnaisuusilmoituksessa.

Myös asiantuntijajäsenten sidonnaisuusilmoitukset rekisteröitäisiin Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämään sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin.

Tuomareista poiketen sidonnaisuusilmoitus annetaan aina asianomaiselle tuomioistuimelle, joka toimittaisi sen nimitysesityksen liitteenä tai rekisterin välityksellä oikeusministeriölle.

18 §. *Asiantuntijajäsenen asema tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä.* Asiantuntijajäsenellä on toimikautensa ajan tuomaria vastaava oikeus pysyä tehtävässään. Tämän oikeuden turvaamiseksi asiantuntijajäsenellä olisi pykälän mukaan oikeus jatkaa tehtävässään toisessa tuomioistuimessa, jos tehtävät sinne uudelleenjärjestelyssä siirtyvät. Tämä vastaa myös käytännössä noudatettua menettelyä.

19 §. *Kirjallinen varoitus ja asiantuntijajäsenen tehtävästä pidättäminen.* Asiantuntijajäsenet eivät ole tehtävässään virkasuhteessa eikä virkamieslakia siten sovelleta heihin. On kuitenkin perusteltua, että myös asiantuntijajäsenelle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän toimii virkavelvollisuuksiensa vastaisesti. Samoin asiantuntijajäsen tulee voida pidättää tehtävästään

noudattaen soveltuvin osin, mitä tuomareista säädetään. Tästä syystä tuomioistuinlakiin ehdotetaan otettavaksi säännös kirjallisen varoituksen antamisesta asiantuntijajäsenelle sekä asiantuntijajäsenen pidättämisestä tehtävästään. Perusteet arvioitaisiin valtion virkamieslaissa säädettyä noudattaen. Kirjallinen varoitus on käytännössä työnjohdollinen toimenpide, jolla voidaan puuttua esimerkiksi työyhteisön hyvinvoinnin tai tuomioistuinta kohtaan tunnetun luottamuksen kannalta moitittavaan menettelyyn. Virantoimituksesta pidättämisen edellytyksistä säädetään yksityiskohtaisesti virkamieslain 40 §:ssä. Asiantuntijajäsenten kohdalla menettely voisi tuomioistuimessa käynnistyä vain tilanteissa, joissa asiantuntijajäsen toimii vastoin velvollisuuksiaan kyseisessä tehtävässä. Jos asiantuntijajäseneksi nimitetty henkilö on virassa muualla, kuten esimerkiksi on sotilasjäsenen kohdalla, ja menettely rikkoo myös siihen kuuluvia velvollisuuksia, asia voisi tuomioistuimen lisäksi kuulua myös tuon viranomaisen käsiteltäväksi.

20 §. *Asiantuntijajäsenen terveydentilan selvittäminen ja työkyvyttömyyden perusteella annettava ero.* Tarvittaessa myös asiantuntijajäsenten terveydentila tulee voida selvittää, jotta heidän työkykynsä voidaan arvioida. Koska virkamieslakia ei sovelleta asiantuntijajäseniin, pykälän 1 momenttiin otettaisiin viittaussäännös mainitun lain 19 §:ään.

Vastaavilla perusteilla pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että asiantuntijajäsen voidaan erottaa tehtävästään, jos hän on menettänyt sairauden, vian tai vamman vuoksi työkykynsä. Tältä osin viitattaisiin 16 luvun 2 §:ään.

21 §. *Asiantuntijajäsenen tehtävästä vapauttaminen.* Pykälässä säädettäisiin asiantuntijajäsenenä toimivan lääkärin tehtävästä vapauttamisesta kelpoisuuden menettämisen perusteella. Pykälä koskisi siis vain niitä asiantuntijajäseniä, joiden kelpoisuusvaatimuksena on lääkärin tutkinto. Näitä on hallinto-oikeudessa sekä vakuutus-oikeudessa. Säännös koskisi myös vakuutus-oikeuden asiantuntijalääkäreitä.

Pykälän mukaan asianomaisen tuomioistuimen olisi vapautettava asiantuntijajäsen tehtävästään, jos lääkäri on menettänyt oikeuden toimia laillistettuna lääkärinä tai sellaisena erikoislääkärinä, joka on kelpoisuusvaatimuksena kyseiseen tehtävään. Niin ikään vapauttaminen voisi tulla kyseeseen, jos asiantuntijajäsenen oikeutta toimia lääkärinä on rajoitettu. Oikeuden menettäminen tai rajoittaminen perustuu terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin. Sen 4 §:ssä säädetään oikeuden myöntämisestä ja 26 §:ssä perusteista, joilla oikeus voidaan menettää toistaiseksi tai määräajaksi. Jos lääkärin oikeuksien menettäminen tai rajoittaminen on määräaikainen, asiantuntija voidaan vapauttaa tehtävästään vastaavaksi määräajaksi.

Asiantuntijajäsentä olisi kuultava ennen asiasta päättämistä.

Koska kysymyksessä on tuomioistuimen ratkaisutoimintaan osallistuva jäsen, tuomioistuimen päätöksestä on voitava valittaa. Lääkärijäseniä on vain hallinto-oikeuksissa ja vakuutus-oikeudessa. Niiden päätöksestä haettaisiin muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Asia olisi muutoksenhakutuomioistuimessa käsiteltävä lainkäyttöasiana.

Tehtävästä vapauttamista koskevaa päätöstä olisi noudatettava muutoksenhausta huolimatta. Tällä tarkoitetaan muutoksenhakua lääkärin oikeuksien menettämistä tai rajoittamista koskevista päätöksistä samoin kuin muutoksenhakua siitä päätöksestä, jolla tuomioistuin on tämän lainkohdan nojalla vapauttanut asiantuntijan tästä tehtävästään.

22 §. *Asiantuntijajäsenten palkkio.* Pykälän mukaan asiantuntijoille maksettaisiin tehtävästään valtion varoista kohtuullinen palkkio ja korvaus. Säännös ei koskisi vakuutusosoikeuden asiantuntijalääkäreitä vaan heille maksettava palkkio määräytyisi hallintolainkäyttölain perusteella.

18 luku **Asessorit**

Luvussa säädettäisiin perustettavaksi ehdotetuista asessorin koulutusviroista, asessorin kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä, toimivallasta ja koulutusohjelmasta.

1 §. *Asessorin virat.* Pykälässä säädettäisiin asessorin viroista, joita voisi olla kaikissa tuomioistuimissa käräjäoikeuksia ja ylimpiä tuomioistuimia lukuun ottamatta. Tästä säädettäisiin pykälän *1 momentissa*. Virat olisivat vakinaisia tuomarin virkoja, jotka kuitenkin täytettäisiin määräajaksi. Toimikausi olisi kolmen vuoden pituinen. Tämä aika on riittävä ottaen huomioon yhtäältä tuomarin tehtäviin perehtymisen tarpeet sekä toisaalta ne vaatimukset, joita määräaikaisen tuomarin toimikauden pituudelle on asetettava tuomarin riippumattomuuden kannalta. Kyseessä olisi tuomarin virka. Asessorit olisivat siten lueteltu tuomareita koskevassa 1 luvun 5 §:ssä. Asessorilla olisi nimityksensä keston ajan tuomaria vastaava virassapysymisoikeus. Tuomioistuimen jäsenenä asessoreilla olisi samat velvollisuudet kuin varsinaisilla tuomareilla.

Momentin toisen virkkeen mukaan erityisestä syystä nimitystä voitaisiin jatkaa enintään kahdella vuodella. Tällaisena syynä voitaisiin esimerkiksi pitää sitä, että asessorin työpanosta tarvittaisiin mahdollisesti vielä vireillä olevien laajojen asioiden käsittelemiseksi. Mahdollisuus jatkaa toimikautta voisi jossain tilanteessa olla tarpeen myös siksi, että asessori voisi joustavasti siirtyä muihin tehtäviin. Toimikauden jatkaminen edellyttäisi sitä, että tuomioistuimelle osoitetaan nimityksen jatkamista varten tarvittavat taloudelliset resurssit.

Pykälän *2 momentin* mukaan kaksi vuotta asessorina toiminut voisi toimia lopun toimikaudestaan muussa tuomarin tehtävässä tai ylimmissä tuomioistuimissa esittelijänä. Asessori voisi toimia tuomarina esimerkiksi käräjäoikeudessa. Käräjäoikeudessa toimiminen kehittää muun muassa prosessinjohtoon liittyvää osaamista tehokkaasti. Käräjäoikeuksissa käsitellään myös muun ohella useita sellaisia hakemusasioita, joista vain pieni osa päättyy asioiden luonteen vuoksi muutoksenhaun myötä hovioikeuden käsiteltäväksi. Esimerkiksi yrityssaneerausasioiden osaamista ei voida kerryttää riittävällä tavalla yksinomaan ylioikeudessa toimien. Sama koskee myös tuomioistuinsovittelua, joka tapahtuu miltei pelkästään käräjäoikeuksissa. Tuomarin työn kannalta arvokasta osaamista on mahdollista kuitenkin kerryttää tehokkaasti myös muissa tuomarin tehtävissä sekä toimittaessa esittelijänä ylimmissä tuomioistuimissa. Kaikkien tuomioistuinten kannalta on lisäksi tarkoituksenmukaista, että tuomareita sekä esittelijöitä ylimpiin tuomioistuihin nimitettäessä huomioon voidaan ottaa ainakin kokeneemmat asessorin virkaan nimitetyt henkilöt.

Muussa tuomarin tehtävässä samassa tai toisessa tuomioistuimessa taikka näihin rinnastuvassa esittelijän tehtävässä toimittu aika luettaisiin koulutusajaksi, jonka aikana koulutettavan tulisi osallistua henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti koulutuksiin samalla tavoin kuin toimittaessa koko koulutusaika samoissa tehtävissä. Koska kouluttautumisoikeus ja -velvollisuus olisi yleinen, koko lainkäyttöhenkilökuntaa koskeva, kouluttautumisella ei olisi merkittävää vaikutusta esimerkiksi käräjätuomarina toimivan tuomarikoulutettavan työpanokseen verrattuna muiden tuomareiden työpanokseen samassa tuomioistuimessa.

Siitä huolimatta, että toisessa tuomioistuimessa toimittu aika voitaisiin lukea hyväksi asessorin koulutusohjelmaa suoritettaessa, kysymyksessä oleva henkilö nimitettäisiin siihen virkaan, jossa hän kulloinkin toimii. Myös toimivalta, palkkaus ja virkasuhteen muut ehdot määräytyi-

sivät sen viran mukaan, jossa asianomainen henkilö kulloinkin toimii. Virkavapauden myöntämisestä asessorille toisessa tuomarin tehtävässä tai tähän rinnastuvassa esittelijän tehtävässä toimimisen ajaksi päättäisi päällikkötuomari.

Laissa ei olisi erityissäännöksiä asessorien nimittämisestä. Sovellettavaksi tulisivat siten yleiset säännökset määräaikaisten tuomareiden nimittämisestä. Pykälän 3 momenttiin otettaisiin nimenomainen viittaussäännös 12 lukuun, jossa säädetään tuomarin nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen. Koska toimikausi olisi lähtökohtaisesti pidempi kuin vuosi, nimitysvalta kuuluisi yleensä ylimmille tuomioistuimille. Jos asessori nimitetään poikkeuksellisesti virkasuhteeseen vain enintään vuoden ajaksi, nimityksestä päättäisi asianomainen tuomioistuin. Asessorin virkojen haettavaksi julistaminen kuuluisi kuitenkin 21 luvun 1 §:n mukaan tuomarinkoulutuslautakunnan tehtäväksi. Sen olisi noudatettava, mitä 12 luvun 2 §:ssä säädetään. Se huolehtisi myös hakumenettelyn muusta järjestämisestä sekä asessorien esivalinnasta. Lautakunnan tehtäviä on selostettu tarkemmin mainitussa 21 luvun 1 §:ssä.

2 §. *Asessorin kelpoisuusvaatimukset ja nimitysperusteet.* Pykälässä säädettäisiin asessorilta vaadittavasta kelpoisuudesta ja nimitysperusteista. Asessoriksi nimitettävän tulisi täyttää 10 luvun 1 §:ssä säädetty tuomarin yleiset kelpoisuusvaatimukset. Markkinaoikeustuomarilta edellytetään yleisten kelpoisuusvaatimusten lisäksi, että hän on perehtynyt kilpailu- tai valvonta-asioihin, hankinta-asioihin, teollis- tai tekijänoikeudellisiin asioihin taikka markkinaoikeudellisiin asioihin (10 luku 7 §). Vastaavaa kelpoisuusvaatimusta ei laissa aseteta asessorin virkaan nimittämiselle, mutta virkaan nimitettäessä tällainen perehtyneisyys voidaan tietenkin katsoa ansioksi.

Lisäksi edellytyksenä asessorin virkaan olisi vähintään kolme vuoden kokemus tuomarin, tuomioistuimen esittelijän tai valmistelijan, asianajajan tai muun oikeusavustajan, syyttäjän taikka muusta sellaisesta lakimiestehtävästä, jonka voidaan katsoa antavan edellä mainittuun toimintaan rinnastuvia valmiuksia tuomarin tehtävään. Myös tuomioistuinharjoittelun suorittaminen otettaisiin huomioon kolmen vuoden työkokemuksta laskettaessa. Tällä lisävaatimuksella varmistettaisiin, että virkaan nimitettävällä olisi riittävä perehtyneisyys, kyky ja taito toimia tuomarin tehtävissä. Asessorin virkaan voisi hakeutua siis jo jonkun aikaa lakimiestehtävissä lakimiestutkinnon suorittamisen jälkeen työskennellyt.

Virkaan nimitettäessä arvioitaviksi tulisivat myös hakijoiden henkilökohtaiset ominaisuudet, perehtyneisyys ja valmiudet tuomarin tehtävään. Valittaessa otettaisiin huomioon hakijoiden opintomenestys, työkokemus sekä muu pätevytyminen. Asessoreiden koulutuksessa otettaisiin huomioon mahdollisen tuomioistuinharjoittelun yhteydessä annetun koulutuksen ohella myös esittelijänä ja muissa lakimiestehtävissä saatu koulutus. Lisäedellytyksenä asessoriksi nimittämiselle olisi, että hakija on suorittanut hyväksytysti kokeen, jossa on osoitettava tuomarin tehtävässä toimimista koskevien keskeisten säännösten ja yleisten periaatteiden tuntemus. Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävänä olisi säännöllisin väliajoin järjestää näitä kokeita. Kokeessa varmistettaisiin, että siihen osallistuva tuntee riittävästi ne säädökset ja ohjeet, jotka yleisesti koskevat tuomarin virkaa ja tuomarin virassa työskentelemistä. Alkukokeen sisältöä on selostettu tarkemmin tuomarinkoulutuslautakunnan tehtäviä koskevan 21 luvun 1 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Asessorilta edellytettäisiin vastaavaa kielitaitoa kuin tuomarilta. Asessorin virka ei voi olla 10 luvun 11 §:ssä tarkoitettu erityistä kielitaitoa edellyttävä virka.

3 §. *Asessorin toimivalta.* Pykälässä säädettäisiin asessorin toimivallasta. Se olisi yleinen ja varsinaista tuomaria vastaava. Laissa ei siten yhtä poikkeusta lukuun ottamatta asetettaisi

asessorin osallistumiselle ratkaisutoimintaan mitään asian laatua, laajuutta tai vaikeusastetta koskevia rajoituksia. Aessori voisi siis periaatteessa osallistua minkä tahansa asian käsittelyyn tuomioistuimessa. Aessori voisi ratkaista asioita itsenäisesti myös silloin, kun ne lain mukaan voidaan ratkaista yhden tuomarin kokoonpanossa, sekä toimia tuomioistuimen ratkaisukokoonpanon puheenjohtajana. Lain 1 luvun 4 §:n perusteella tuomioistuimen työjärjestyksessä voitaisiin tarvittaessa antaa määräyksiä, joiden mukaan työskentelyn järjestämisessä ja esimerkiksi asioiden jakamisessa voidaan ottaa huomioon asian tai asiaryhmän vaikeusaste ja asessorin perehtyneisyys. Tarkoituksenmukaista voisi esimerkiksi olla, että asessorin käsittelemien asioiden vaikeusaste kasvaa koulutuksen edetessä.

Pykälän 1 momentin perusteella ratkaisukokoonpanossa ei kuitenkaan voisi olla yhtä useampaa asessoria kerrallaan.

Pykälän 2 momentin mukaan asessori ei voisi osallistua tuomarin virkarikosta koskevan asian käsittelyyn. Tuomarin aseman vuoksi on perusteltua, että vakinaiset tuomarit ratkaisevat nämä asiat.

Pykälän 3 momentin mukaan asessori voisi toimia tuomioistuimen puheenjohtajana.

4 §. Aessorin koulutusohjelma. Pykälässä säädettäisiin asessorin koulutusohjelmasta, jonka sisällön ja käytännön toteutuksen suunnittelu kuuluisi tuomarinkoulutuslautakunnalle.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin koulutuksen tavoitteista. Sen mukaan koulutuksen tavoitteena olisi syventää asessorin laintuntemusta ja oikeudellista osaamista sekä antaa hyvät valmiudet itsenäiseen oikeudelliseen ratkaisutoimintaan myös laajoissa ja vaikeissa asioissa. Aessoreille suunnatun koulutuksen tulisi olla sisällöltään mahdollisimman korkeatasoista ja monimuotoista eli siinä tulisi käyttää hyväksi niin luento-opetusta, oikeustapausharjoituksia kuin erilaisia osallistavia, pedagogisia menetelmiä. Lisäksi asessoreiden henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan voisi sisältyä itsenäiseen opiskeluun liittyviä aineistoja, kuten kirjallisuuteen ja artikkeleihin perehtymistä.

Pykälän 2 momentin mukaan asessorin olisi toimikautensa aikana osallistuttava tuomarinkoulutuslautakunnan suunnittelemaan koulutusohjelmaan. Koulutusohjelma voisi sisältää useampia koulutusjaksoja tai -kokonaisuuksia, jotka käsittelevät tuomarin ammattia varten keskeisiä aiheita. Aessorin koulutus olisi osa laajempaa, koko tuomarin uran kattavaa koulutuskokonaisuutta. Aessorin koulutusvirassa kehittymisen tueksi laadittaisiin valtakunnallinen koulutustarjonta, josta kullekin asessorille valittaisiin tämän kehittymistä parhaiten tukevat koulutusmoduulit. Päällikkötuomareilla ja tutortuomareilla olisi valvontavastuu koulutukseen osallistumisesta. Koulutusohjelman suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaisi tuomarinkoulutuslautakunta yhteistyössä oikeusministeriön koulutusyksikön kanssa.

Aessorin virkaan liittyisi vahvasti työssä oppiminen sekä kokemuksen mukanaan tuoma osaamisen kehittäminen. On tärkeää, että asessorin tehtävissä menestymisen arviointi ja palautteen antaminen on suunnitelmallista ja jatkuvaa. Sen varmistamiseksi, että kukin asessori saa koulutusohjelman aikana juuri tarpeitaan vastaavan koulutuksen, kullekin asessorille laadittaisiin koulutuspaikassa henkilökohtainen opintosuunnitelma. Avoimelta uralta hakeutumista tuettaisiin järjestämällä tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta asessorin tehtäviin nimitetyille perehdyttävää koulutusta.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi myös esittelijöiden koulutusta. Koulutukseen osallistuminen olisi esittelijän oikeus ja velvollisuus. Ehdotetussa järjestelmässä kaikki suoritettu koulu-

tus kirjattaisiin ja voitaisiin siten ottaa huomioon sekä henkilökohtaista opintosuunnitelmaa laadittaessa että myös virkanimitystilanteissa. Koulutuksella olisi siten merkitystä esimerkiksi asessorin virkoja haettaessa. Tuomioistuinharjoittelun suorittaneen ja esittelijän tehtävissä useamman vuoden toimineen ja samanaikaisesti erityisesti esittelijöille suunnattuun sisäiseen ja ulkoiseen koulutukseen osallistuneen esittelijän koulutusohjelma asessorin virassa alkaisi suoraan syventävästä koulutustarjonnasta ja olisi siten erilainen kuin asessoriksi avoimelta uralta rekrytoidun henkilön.

5 §. Keskeyttäminen. Kuten tuomioistuinharjoittelussa, päällikkötuomari voisi perustellusta syystä myöntää asessorille luvan koulutusohjelman keskeyttämiseen. Keskeyttämisperusteena tulisi sairauden lisäksi hyväksyä esimerkiksi myös vanhemmuuteen liittyvät perhevapaat.

6 §. Koulutusohjelman päätyminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tuomarikoulutuksen jälkeen suoritettavasta loppukokeesta tai lopputyöstä. Kokeeseen voitaisiin osallistua tai lopputyö tehdä kolmen vuoden toimikauden jälkeen. Mahdollisuus suorituksen tekemiseen tulisi järjestää säännöllisin väliajoin. Kokeen tai lopputyön perusteella arvioitaisiin tuomarin tehtävässä vaadittavaa taitoa ja osaamista. Suoritusten järjestämisestä huolehtisi tuomarinkoulutuslautakunta. Loppukokeen tai -työn sisältöä on selostettu tarkemmin 21 luvun 1 §:n perusteluisa.

Pykälän 2 momentin mukaan kokeen hyväksytyksi suorittaneelle myönnettäisiin oikeus käyttää tuomarikoulutetun nimikettä.

Pykälän 3 momentin mukaan tuomarinkoulutuslautakunnasta säädettäisiin tarkemmin 21 luvussa.

19 luku **Muu henkilöstö**

Luvussa säädettäisiin tuomioistuimen esittelijöistä tai valmistelijoista sekä heidän kelpoisuusvaatimuksistaan ja nimittämisestä. Sääntely ei koskisi korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöitä, joista säädettäisiin asianomaisia tuomioistuinta koskeissa laeissa. Lisäksi luvussa säädettäisiin kansliapäälliköstä, hallintopäälliköstä tai muusta vastaavassa hallinnon virassa toimivasta sekä muusta henkilöstöstä ja näiden tehtävistä. Koska ylimpien oikeuksien kansliapäälliköt ovat esittelijöitä, sääntely ei koskisi heitä.

1 §. Esittelijät ja valmistelijat. Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin tuomioistuinten esittelijät ja valmistelijat eli tuomioistuimessa avustavissa lainkäyttötehtävissä erilaisilla virkanimikkeellä työskentelevät lakimiehet. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöistä säädettäisiin kuitenkin asianomaisia tuomioistuinta koskeissa laeissa. Esittelijöitä ja valmistelijoita koskee nykyisin hovioikeuslain 6 §, hallinto-oikeuslain 10 §, markkinaoikeudesta annetun lain 11 §, työtuomioistuimesta annetun lain 5 § ja työtuomioistuimesta annetun asetuksen 4 § sekä vakuutuslain 8 §. Eri tuomioistuimissa toimivilla esittelijöillä ja valmistelijoilla on kaikilla eri nimikkeet. Nyt nimikkeistö yhtenäistettäisiin. Vakuutuslain 8 §:n mukaisesti kansliapäällikkö ei enää olisi esittelijä, vaan kyseessä olisi hallinnollinen virka. Tarvittaessa hänet voitaisiin määrätä esittelemään lainkäyttöasioita pykälän 2 momentin perusteella.

Nimikkeiden yhdenmukaistamiseksi hovioikeuden esittelijöiden eli asessorin ja viskaalin virkanimikkeet muutetaan hovioikeuden esittelijäksi. Vastaavasti myös hallinto-oikeussihteerin, työtuomioistuimen sihteerin sekä vakuutuslain 8 §:n mukaisesti asessorin ja vakuutuslain 8 §:n mukaisesti asessorin nimikkeet muuttuisivat hallinto-oikeuden, työtuomioistuimen ja vakuutuslain 8 §:n mukaisesti esittelijäksi. Yhdenmukaisuuden vuoksi markkinaoikeussihteerin nimike muutettaisiin markkinaoikeuden

valmistelijaksi. Tarkoitus on, että asessorin koulutusvirkoja perustettaessa nykyisistä asessorin viroista tultaisiin luopumaan sitä mukaa kuin niitä vapautuu. Näin ollen sekaantumisvaaraa esittelijänä toimivan asessorin ja tuomarikoulutettavan asessorin välillä ei siirtymäkauden jälkeen olisi. Esitys ei vaikuta esittelijöiden palkkaukseen tai palkkaluokkiin.

Pykälän 2 momentin perusteella hallinto-oikeudessa voisi esittelijöinä olla edelleen myös notaareita, joiden kelpoisuusvaatimuksena voi olla muukin kuin oikeustieteellinen tutkinto.

Pykälän 3 momentin mukaan myös muu kelpoisuusvaatimukset täyttävä virkamies voitaisiin määrätä toimimaan esittelijänä. Tällä tarkoitettaisiin esimerkiksi tuomioistuimen kansliapäällikköä. Niin ikään hallinto-oikeuden lainkäyttösihteeri, joka täyttäisi notaarilta vaadittavan kelpoisuuden (soveltuva korkeakoulututkinto) voitaisiin määrätä toimimaan esittelijänä vastaavissa asioissa kuin notaarit.

Pykälän 4 momentin mukaan esittelijä voisi toimia valmistelijana silloin, kun tuomari toimii asian esittelijänä 9 luvun 3 §:ssä säädetyn perusteella. Tuomari voisi siten tarvittaessa käyttää esittelijää apuna asian valmistelussa, vaikka itse esittelisikin asian. Säännöksen perusteella poistuisi myös se epäselvyys, jonka korkein oikeus on todennut liittyvän ratkaisukokoonpanon ulkopuolisen henkilön osallistumiseen asian valmisteluun silloin, kun häntä ei ole asianmukaisesti määrätty tällaiseen tehtävään (ks. KKO 2002:68). Nykyistä vastaavasti esittelijä voisi toimia valmistelijana myös silloin, kun asiaa ei oikeudenkäyntimenettelystä säädetyn perusteella ratkaista esittelystä. Näin on esimerkiksi hovioikeudessa pääkäsitellyssä ratkaistavissa asioissa.

2 §. Esittelijöiden ja valmistelijoiden nimittäminen. Esittelijät ja valmistelijat nimittäisi edelleenkin asianomainen tuomioistuin.

3 §. Esittelijöiden ja valmistelijoiden kelpoisuusvaatimukset. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tuomioistuinten lainoppineiden esittelijöiden ja valmistelijoiden sekä 2 momentissa hallinto-oikeuden notaarin kelpoisuusvaatimuksista. Hovioikeuden esittelijöiden kelpoisuusvaatimuksena olisi voimassa olevaa vastaavasti kokemus tuomarin tehtävistä, millä on käytännössä tarkoitettu suoritettua tuomioistuinharjoittelua. Niin ikään työtuomioistuimen esittelijältä edellytettäisiin jatkossakin perehtyneisyyttä työsuhteasioihin.

Pykälän 3 momentin mukaan esittelijän ja valmistelijan kielitaitovaatimuksista olisi voimassa, mitä tuomarista säädetään.

4 §. Käräjänotaarit. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin nykyisiä käräjäoikeuslain 4 §:ää, hovioikeuslain 6 a §:ää sekä hallinto-oikeuslain 10 a §:ää vastaavasti, että käräjäoikeudessa, hovioikeudessa ja hallinto-oikeudessa voi olla käräjänotaareja, joiden tehtävistä säädetään tarkemmin tuomioistuinharjoittelusta annetussa laissa.

Pykälän 2 momentin mukaan käräjänotaareiden nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 3 §:ssä.

5 §. Kansliapäällikkö ja muu henkilöstö. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimessa voisi olla kansliapäällikön tai hallintopäällikön virka taikka muu vastaava virka, jonka tehtäviin kuuluisi tuomioistuimen hallinnosta huolehtiminen. Pienemmissä käräjäoikeuksissa hallinnollisia tehtäviä laamannin apuna hoitaa hallintosihteerin virassa toimivat henkilöt. Näin voisi olla jatkossakin. Momentin toisen virkkeen mukaan tuomioistuimessa voisi olla myös muuta virka- tai työsuhteista henkilöstöä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin virkojen kelpoisuusvaatimuksista. Kansliapäälliköitä on nykyisin hovioikeuksissa, vakuutuslaitosten ja markkinaoikeudessa. Kansliapäällikön viran osalta perustelua olisi, että kelpoisuusvaatimukset määritellään laissa. Momentin ensimmäisen virkkeen mukaan kansliapäällikön kelpoisuusvaatimuksena olisi soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden kansliapäälliköltä edellytetään ylempää oikeustieteellistä tutkintoa, mistä säädettäisiin asianomaisia tuomioistuimia koskevissa laeissa.

Muun henkilöstön virkojen mukaan lukien hallintopäällikön ja muiden vastaavien hallinnollisten virkojen kelpoisuusvaatimuksista ei säädettäisi laissa. Momentin toisen virkkeen mukaan muun henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista voitaisiin kuitenkin määrätä tuomioistuimen työjärjestyksessä, jos se on asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua. Virkamieslain 8 §:n 4 momentin mukaan viran erityisistä kelpoisuusvaatimuksista voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella, jollei niistä ole säädetty lailla. Koska tuomioistuimista ei enää säädettäisi asetuksella, lakiin otettaisiin virkamieslain säännöstä vastaava valtuutus määrätä kelpoisuusvaatimuksista työjärjestyksellä. Tätä on pidetty hyväksyttävänä valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevassa lainsäädännössä (ks. HE 39/2000 vp s. 29, PeVL 19/2000 vp s. 5). Myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden kansliahenkilöstön kelpoisuusvaatimuksista on määräyksiä työjärjestyksissä.

Työjärjestyksessä voitaisiin määrätä, että kelpoisuusvaatimuksena hallintopäällikön virkaan olisi soveltuva korkeakoulututkinto, jolloin hallintopäällikkönä voisi toimia esimerkiksi oikeustradenomin tutkinnon suorittanut henkilö. Työjärjestysmääräysten antaminen ei kuitenkaan olisi välttämätöntä. Riittävää olisi, että kelpoisuusvaatimukset määriteltäisiin kunkin täytettävänä olevan viran hakuilmoituksessa. Tämä olisi valtionhallinnossa yleisesti noudatetun käytännön mukaista.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kansliapäällikön ja muun henkilöstön nimittämisestä. Se vastaisi voimassa olevaa sääntelyä, jonka perusteella kansliapäällikön ja muun henkilöstön kuin tuomareiden nimittämistoimivalta kuuluu pääsääntöisesti asianomaisen tuomioistuimen päällikkötuomarille.

6 §. *Kansliahenkilöstön toimivalta.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kärjäoikeuden kansliahenkilökunnan toimivallasta laamannin määräyksellä ratkaista tiettyjä lainkäyttöasioita. Se vastaisi asiallisesti voimassa olevan kärjäoikeuslain 19 §:n 1 momenttia. Koska tuomarin valasta ehdotetaan luovuttavaksi, myös sitä vastaavasta asetuksen tasoisesta tuomarin valaa vastaavasta valasta luovuttaisiin. Näin ollen myös kansliahenkilökuntaan kuuluva voisi jatkossa antaa ainoastaan tuomarin vakuutusta vastaavan vakuutuksen.

Pykälän 2 momentti olisi asiallisesti kärjäoikeuslain 19 §:n 2 momenttia vastaava.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kansliahenkilöstöön kuuluvan toimivallasta antaa haasteita ja todistuksia, suorittaa tiedoksiantoja sekä huolehtia muista asioiden valmisteluun ja käsitteilyyn sekä täytäntöönpanoon liittyvistä tehtävistä. Vastaava säännös on nykyisin kärjäoikeusasetuksen 22 §:ssä. Päällikkötuomarin määräys voitaisiin antaa tietyissä esimerkiksi kärjä- tai lainkäyttösihteerin tehtävissä toimiville. Se voisi sisältyä työjärjestykseen.

7 §. *Muiden virkamiesten virkavapaus ja viranhoito.* Muiden virkamiesten virkavapaudesta ja viranhoidosta päättäisi edelleenkin asianomainen tuomioistuin.

8 §. *Esittelijöiden ja valmistelijoiden sivutoimet.* Pykälästä ilmenee, että sivutointa koskeva sääntely olisi edelleen yhtenäinen tuomareille ja esittelijöille tai valmistelijöille. Säännöksessä viitattaisiin 9 lukuun, jossa säädetään muun muassa tuomarin sivutoimista.

9 §. *Esittelijöiden ja valmistelijoiden koulutus.* Pykälän mukaan esittelijöiden ja valmistelijoiden koulutuksesta olisi voimassa, mitä tuomarista säädetään. Pykälässä viitattaisiin tuomareiden koulutuksesta säättävään 9 luvun 4 §:ään.

V OSA ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

20 luku Tuomarivalintalautakunta

Luvussa säädettäisiin tuomarivalintalautakunnan asettamisesta, kokoonpanosta ja henkilöstöstä. Sääntely vastaisi pääosin voimassa olevaa nimittämislain 7 ja 8 §:ää. Lakiin on otettu myös nimittämisasetuksen 3—5 §:n säännökset. Säännöksiin on tehty eräitä muista ehdotuksista johtuvia tarkistuksia. Lisäksi nimittämisasetuksen 6 §:n säännös virkavapauden myöntämisestä lautakunnan henkilöstölle jätettäisiin pois. Virkavapauden myöntäminen perustuu valtion virkamieslakiin. Tarkemmat määräykset siitä ja lautakunnan muusta toiminnasta voitaisiin antaa työjärjestyksessä. Luvussa on huomioitu myös 1 päivänä lokakuuta 2015 voimaan tullut uudistus, jonka seurauksena hovioikeuksien ja vakuutusosoikeuden laamannin viroista luovutaan.

1 §. *Tuomarivalintalautakunnan tehtävä, asettaminen ja kokoonpano.* Pykälän 1 momenttiin otettaisiin nykyisin nimittämislain 6 §:n 1 momentissa oleva säännös tuomarivalintalautakunnan tehtävästä. Muilta osin pykälä vastaisi asiallisesti uudistettua nimittämislain 7 §:ää. Koska hovioikeudenlaamannin viroista ollaan siirtymäkauden jälkeen luopumassa, säännös kirjoitettaisiin muotoon, joka mahdollistaa hovioikeudenlaamannin kuulumisen lautakunnan kokoonpanoon niin kauan kuin tällaisia virkoja on.

2 §. *Tuomarivalintalautakunnan jäsenten nimeäminen.* Pykälä vastaisi uudistettua nimittämislain 7 §:n 3 momenttia.

3 §. *Nimeämismenettely.* Pykälään yhdistettäisiin voimassa olevan nimittämislain 7 §:n 4 momentin sekä nimittämisasetuksen 3 §:n säännökset eräiden ehdokkaiden nimeämisessä noudatettavasta menettelystä. Sisällöllisesti sääntely ei muuttuisi.

4 §. *Lautakunnan jäsenen eroaminen.* Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan nimittämislain 7 §:n 5 momenttia.

5 §. *Päätösvaltaisuus.* Säännös olisi yhtenevä voimassa olevan nimittämislain 8 §:n kanssa.

6 §. *Tuomarivalintalautakunnan henkilöstö.* Pykälään yhdistettäisiin voimassa olevan nimittämisasetuksen 4 ja 5 §:n säännökset lautakunnan henkilöstöstä sekä lautakunnan sihteerin ja sivutoimisen esittelijän tehtävistä. Sääntely vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa.

7 §. *Tarkemmat määräykset.* Esityksen keskeisiä ehdotuksia on luopua siitä, että tuomioistuinten ja tuomareista säädettäisiin asetuksella. Myöskään tuomarivalintalautakunnasta ei enää säädettäisi asetuksella. Tarpeelliset tarkentavat määräykset lautakunta voisi antaa vahvistamassaan työjärjestyksessä.

21 luku **Tuomarinkoulutuslautakunta**

Luvussa säädettäisiin tuomarinkoulutuslautakunnasta, jonka tehtävänä olisi tuomareiden ja muun lainkäyttöhenkilöstön koulutuksen suunnittelu. Se huolehtisi myös tuomioistuinharjoittelijoiden valintaan liittyvistä tehtävistä sekä asessoreille järjestettävien 18 luvussa tarkemmin säädettyjen kokeiden ja koulutuksen järjestämisestä. Lautakunnalla olisi myös eräitä muita tuomioistuinlaitoksen henkilöstön koulutukseen liittyviä tehtäviä. Luvussa säädettäisiin lautakunnan asettamisesta ja kokoonpanosta, sen jäsenten nimeämisestä ja eroamisesta, lautakunnan päätösvaltaisuudesta sekä sen muusta henkilöstöstä ja työjärjestyksestä. Lautakunnan tehtäviä ja kokoonpanoa lukuun ottamatta sääntely vastaisi pääosin tuomarivalintalautakuntaa koskevaa sääntelyä.

1 §. *Tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävät.* Pykälässä säädettäisiin tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävistä. Pykälän *1 kohdan* mukaan lautakunnan tehtäviin kuuluisi ensinnäkin huolehtia tuomioistuinlaitoksen lainkäyttöhenkilöstölle järjestettävän koulutuksen suunnittelusta yhteistyössä oikeusministeriön koulutuksesta vastaavien yksiköiden kanssa. Tuomarinkoulutuslautakunnan pääasiallisena tehtävänä olisi tuomioistuinten lainkäyttöhenkilökunnan koulutuksen suunnittelu ja koordinointi tuomioistuinharjoittelusta täydennyskoulutukseen asti. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että nykyisille koulutusta suunnitteleville epävirallisille oikeusministeriön asettamille toimielimille kuuluvat koulutuksen suunnittelutehtävät kuuluisivat jatkossa lautakunnalle.

Pykälän *2 kohdan* mukaan lautakunta huolehtisi 18 luvun 2 §:ssä ja 6 §:n 1 momentissa tarkoitettujen asessoreille suunnattujen kokeiden tai suoritusten järjestämisestä.

Alkukokeessa käsiteltävät teemat tulisi valita tasapuolisesti eri tuomioistumista ja tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta tulevien hakijoiden kannalta. Teemat voisivat käsitellä esimerkiksi perus- ja ihmisoikeuksia, EU-oikeutta ja jonkin oikeudenalan yleisiä oppeja, jolloin hakijoiden erilainen tausta ei asettaisi heitä eriarvoiseen asemaan. Alkukokeeseen liittyvän aineiston määrittelystä vastaisi tuomarinkoulutuslautakunta. Alkukoe voisi sisältää oikeustapauksen, josta hakijoiden tulisi kyetä määrittelemään esimerkiksi oikeudellisen ratkaisutoiminnan kannalta merkittävät tekijät. Osa aineistosta voisi olla toisella kotimaisella kielellä tai englanniksi. Alkukokeen osalta yksi vaihtoehto olisi toteuttaa koe niin sanottuna aineistokokeena, jolloin hakijat saavat vasta koetilanteessa aineiston ja heillä olisi tietty tuntimäärä aikaa perehtyä siihen sekä vastata esitettyihin kysymyksiin.

Koulutusohjelman suunnittelun yhteydessä tuomarinkoulutuslautakunnan ratkaistavaksi jäisi, minkälainen asessoreille suunnattu loppukoe tai loppu työ lopulta olisi. Kokonaisuutena tuomarinkoulutuslautakunnan suorittama arviointi voisi tapahtua loppukokeen-, henkilökohtaisen opintosuunnitelman toteutumisen arvioinnin sekä loppukeskustelun kautta. Yksi vaihtoehto olisi suorittaa loppukoe prosessimaisena, koulutusviran aikana kerättyinä portfolio tyypisenä näyttönä, joka voitaisiin arvioida näyttötutkinnoille tyypilliseen tapaan. Tällöin näytössä osoitettavat osaamisalueet tulisi määritellä ennalta. Vartenotettavia vaihtoehtoja loppukokeeksi olisivat myös oikeustapaukseen liittyvä soveltava koe sekä tuomarin työtä käsittelevän esseen tai artikkelin kirjoittaminen. Loppukoe voisi myös vastata yliopistojen maturiteettikoetta ja olla siten loppu työmäinen esitys hankitusta osaamisesta tai erikseen määritellystä aiheesta.

Pykälän *3 kohdan* mukaan tuomarinkoulutuslautakunnalle kuuluisi myös asessorin virkojen hakumenettelystä huolehtiminen sekä esivalinnan suorittaminen. Lautakunnalla olisi siten merkittävä rooli myös uusiin asessorin koulutusvirkoihin ja erityisesti asessorien koulutukseen liittyen.

Edellä 18 luvun 1 §:n 3 momentin perusteluissa todetulla tavalla lautakunta julistaisi asessorien koulutusvirat haettaviksi. Hakuilmoituksessa esitettäisiin, mihin tuomioistuimeen kukin koulutusvirka olisi sijoitettu. Alkukokeen järjestämisen ja koulutusvirkojen haettaviksi julistamisen ohella tuomarinkoulutuslautakunta vastaisi koulutettavien esivalinnasta. Lautakunta määrittäisi valintaan liittyvät valtakunnalliset valintakriteerit, joilla täsmennettäisiin laissa olevia valinta- ja nimitysperusteita. Hakuasiakirjat pisteytettäisiin hakijan opintomenestyksen, hakijan työkokemuksen ja muun pätevöitymisen perusteella. Alkukokeen suorittamiseen ja hakuasiakirjojen tarkastamiseen perustuvan esivalinnan jälkeen lautakunta toimittaisi asianomaisille tuomioistuimille varteenotettavista hakijoista laatimansa ansioyhteenvedot. Tämän jälkeen tuomioistuimet päättäisivät itse haastatteluun kutsuttavista hakijoista, haastattelisivat nämä sekä laatisivat hakijoista oman lausuntonsa.

Asessorit nimitettäisiin virkoihin tuomareiden nimittämisestä säädetyn menettelyn mukaisesti. Asessorin toimikauden ollessa vuotta pidempi nimitystoimivalta olisi korkeimmalla oikeudella tai korkeimmalla hallinto-oikeudella. Nimitys tehtäisiin asianomaisen tuomioistuimen päällikkötuomarin esityksestä. Nimityspäätöstä tehdessään ylimmillä tuomioistuimilla olisi siten käytettävissään tuomarinkoulutuslautakunnan laatimat ansioyhteenvedot varteenotettavista hakijoista sekä koulutuspaikkana toimivan tuomioistuimen lausunto ja virkanimitysesitys. Virkoihin nimitettäisiin ansioituneimmat hakijat. Nimittämisratkaisuun ei olisi oikeutta hakea muutosta valittamalla.

Pykälän 4 kohdan mukaan lautakunnan tehtävänä olisi niin ikään huolehtia tuomioistuinharjoitteluun liittyvistä tehtävistä eli keskitetystä hakumenettelystä sekä käräjänotaarien valinnasta ja nimittämisestä. Tehtävän sisältöä on selostettu tarkemmin tuomioistuinharjoittelusta annetun lain yksityiskohtaisissa perusteluissa (ks. lakiehdotus 2).

Pykälän 5 kohdan mukaan lautakunta antaisi hovioikeuksille, hallinto-oikeuksille, markkina-oikeudelle, työtuomioistuimelle ja vakuutus-oikeudelle ohjeita 18 luvun 4 §:n 2 momentissa säädetyn asessorien henkilökohtaisen opintosuunnitelman sisällöstä.

Vastaavasti pykälän 6 kohdan mukaan lautakunta antaisi harjoittelupaikkoina toimiville kärjäoikeuksille, hovioikeuksille ja hallinto-oikeuksille ohjeita tuomioistuinharjoittelijoiden harjoittelusuunnitelman sisällöstä.

Pykälän 7 kohdan mukaan lautakunnan tehtävänä olisi antaa pyynnöstä oikeusministeriölle lausunto tuomioistuinlaitoksen johtamiskoulutukseen tai muuhun pitkäaikaiseen ja vaativaan koulutukseen valittavista henkilöistä. Koulutuslautakunta voisi siten esittää näkemyksensä oikeusministeriölle koulutuspaikkojen jakamisesta. Koulutuslautakunnan tehtävänä ei ole korvata tuomioistuimelle itselleen kuuluvaa päätöksentekoa henkilöstön osallistumisesta koulutukseen, vaan se voisi pyydettyä avustaa oikeusministeriötä sen päätöksenteossa.

Pykälän 8 kohdan mukaan koulutuslautakunnan tehtävänä olisi myöntää koulutuksen ja loppukokeen tai lopputyön hyväksytyksi suorittaneille oikeus käyttää tuomarikoulutettavan nimeä. Oikeudesta säädetäisiin tarkemmin 18 luvun 6 §:n 2 momentissa.

Pykälän 9 kohdan mukaan lautakunnan tehtäviin kuuluisi myöntää myös tuomioistuinharjoittelun suorittaneelle varatuomarin arvonimi.

2 §. *Tuomarinkoulutuslautakunnan asettaminen ja kokoonpano.* Tuomarinkoulutuslautakunnan asettamisessa noudatettaisiin vastaavaa menettelyä kuin tuomarinvalintalautakunnan aset-

tamisessa. Pykälän *1 momentin* mukaan lautakunnan asettaisi valtioneuvosto viideksi vuodeksi kerrallaan.

Pykälän *2 momentin* mukaan lautakunnan kokoonpanoon kuuluisi puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä kahdeksan muuta jäsentä. Lautakunnan jäsenistä puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja neljän muun jäsenen tulisi olla vakinaiseen tuomarin virkaan nimitettyjä henkilöitä. Muina jäseninä olisi yksi syyttäjä, yksi asianajaja, yksi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen sekä yksi oikeusministeriötä edustava jäsen. Kullakin jäsenellä olisi henkilökohtainen varajäsen.

Enemmistö lautakunnan jäsenistä olisi siten tuomiovallan edustajia. On tärkeää, että lautakunnassa olisivat edustettuina myös asianajajat ja syyttäjät, joilla käytännön tuntemuksensa perusteella on käsitys tuomareiden ja tuomioistuinlaitoksen muun henkilöstön koulutustarpeesta. Myös oikeustieteellisen opetuksen ja tutkimuksen osallistuminen lautakunnan työhön on hyvin perusteltua. Oikeusministeriön edustus on perusteltua taas siksi, että ministeriö on hallinnollisesti vastuussa oikeuslaitoksen toimintaedellytyksistä ja koulutuksen rahoituksesta. Lautakunta voisi työssään luonnollisesti kuulla asiantuntijoita, kuten kasvatustieteen ja aikuiskoulutuksen ammattilaisia.

Pykälän *3 momentin* mukaan tuomarijäsenten tulisi edustaa tasapuolisesti eri tuomioistuinlinjoja eli yleisten tuomioistuinten, hallintotuomioistuinten ja erityistuomioistuinten tulisi kaikkien olla edustettuina. Tämän lisäksi vähintään yhden tuomarin tulisi olla päällikkötuomari.

3 §. *Tuomarinkoulutuslautakunnan jäsenten nimeäminen.* Tuomarinkoulutuslautakunta asetettaisiin tuomarinvalintalautakuntaa vastaavasti nimeämisten perusteella. Pykälän *1 momentin* mukaan tuomarinvalintalautakunta nimeäisi ehdokkaat tuomarijäseniksi, valtakunnansyyttäjä ehdokkaan syyttäjäjäseneksi, Suomen Asianajajaliitto ehdokkaan asianajajia edustavaksi jäseneksi ja oikeusministeriö oman jäsenehdokkaansa ohella ehdokkaan oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavaksi jäseneksi.

Lautakunnan tuomarijäsenen tehtävästä kiinnostuneiden tuomareiden tulisi ilmoittautua tuomarinvalintalautakunnalle, jolle tuomarijäsenten nimeäminen kuuluisi. Oikeusministeriölle kuuluisi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustavan ehdokkaan ja tämän varajäsenehdokkaan nimeäminen. Oikeusministeriön on *2 momentin* viittaussäännöksen perusteella kuuluttava mainittuja tahoja ennen ehdokkaiden nimeämistä.

Ehdotettu nimitysmenettely vastaisi pääosin tuomarinvalintalautakunnan nimitysmenettelyä. Pykälän *2 momentin* mukaan jäsenten ja varajäsenten nimeämisessä noudatettaisiin soveltuvien osin, mitä tuomarinvalintalautakunnan nimeämismenettelystä säädetään. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että ehdokkaita ja varajäsenehdokkaista olisi 20 luvun 3 §:ssä säädetyllä tavalla nimettävä kaikissa ryhmissä vähintään kaksi, jotta valtioneuvostolla olisi todellinen mahdollisuus valinnan tekemiseen. Oikeusministeriö pyytäisi valtakunnansyyttäjää ja Suomen Asianajajaliittoa ilmoittamaan nimeämänsä jäsenehdokkaat.

4 §. *Lautakunnan jäsenen eroaminen.* Pykälä vastaisi tuomarinvalintalautakunnan jäsenen eroamista koskevaa 20 luvun 4 §:ää.

5 §. *Päätösvaltaisuus.* Tuomarinkoulutuslautakunta olisi päätösvaltainen, kun paikalla on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään viisi jäsentä eli yhteensä kuusi henkilöä. Läsnä tulisi aina olla puheenjohtajan lisäksi kolme tuomaria, millä turvattaisiin osaltaan se, että kaikkia ratkaisuja tekemässä olisi riittävä tuomariedustus. Päätösvaltaisuuden säilyminen edel-

lyttäisi siten sitä, että vain yksi tuomarijäsen kerrallaan voisi olla poissa. Tästä ei oletettavasti aiheutuisi ongelmia, koska jokaisella jäsenellä olisi henkilökohtainen varajäsen.

6 §. *Tuomarinkoulutuslautakunnan henkilöstö.* Pykälän *1 momentin* mukaan lautakunnalla olisi päätoiminen sihteeri, jonka tehtävänä olisi valmistella ja esitellä lautakunnassa esillä olevat asiat sekä huolehtia lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä. Sihteerin kelpoisuusvaatimuksena olisi soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja hyvä tuomioistuinten toiminnan tai aikuiskoulutuksen tuntemus. Tehtävässä voisi siten toimia esimerkiksi oikeustieteellisen tai kasvatustieteellisen ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö. Lisäksi edellytettäisiin joko tuomioistuinten toiminnan taikka aikuiskoulutuksen hyvää tuntemusta.

Sihteerin nimittäisi pykälän *2 momentin* mukaan lautakunta.

Pykälän *3 momentin* mukaan lautakunnalla voisi olla lisäksi muuta henkilöstöä, jonka ottaisi sihteeri.

7 §. *Tarkemmat määräykset.* Tuomarinkoulutuslautakunnasta voitaisiin määrätä tarkemmin työjärjestyksessä, jonka lautakunta itse vahvistaisi.

22 luku **Virkarikosasiat**

1 §. *Virkarikokset.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin tuomioistuimista, jotka ovat toimivaltaisia käsittelemään tuomareita ja muita pykälässä mainittuja virkamiehiä koskevat virkarikosasiat. Sääntely vastaisi voimassa olevia säännöksiä.

Ylimpien tuomioistuinten jäseniä ja esittelijöitä koskevista virkarikosasioista säädettäisiin erikseen. Näiden tuomioistuinten jäseniä koskevat virkarikosasiat käsittelee perustuslain nojalla valtakunnanoikeus siten kuin valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioiden käsittelystä annetussa laissa säädetään. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöiden virkarikosasiassa toimivaltaisesta tuomioistuimesta säädettäisiin asianomaisia tuomioistuuksia koskevissa laeissa.

Koska tuomioistuimessa voisi kansliapäällikön lisäksi olla myös muita hallinnollisia virkoja, pykälän *2 momentissa* säädettäisiin lisäksi nimenomaisesti, että kansliapäälliköstä säädetty koskee myös muuhun vastaavaan virkaan nimitettyä.

Pykälän *3 momentin* mukaan 19 luvun 1 §:n 3 momentin perusteella esittelijäksi määrättyyn sovellettaisiin hänen tuossa tehtävässä tekemänsä virkarikosasian käsittelyyn, mitä saman tuomioistuimen esittelijästä on säädetty.

23 luku **Muutoksenhaku**

1 §. *Muutoksenhaku sivutoimilupaa koskevaan päätökseen.* Pykälän *1 momentin* perusteella muutosta sivutoimilupaa koskevaan päätökseen haettaisiin virkamieslain 57 §:n 1 momentissa säädettyä vastaavasti korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden sivutoimilupa-asiassa antamaan päätökseen haettaisiin muutosta asianomaiselta tuomioistuimelta, jossa asian käsittelee täysistunto. Näiden tuomioistuinten toimivaltaan kuuluisi ratkaista tuomareitaan ja esittelijöitään sekä alempien tuomioistuinten päällikkötuomareita koskevat sivutoimilupa-asiat.

Pykälän 2 momentin mukaan ensimmäisen oikeusasteen päätöstä olisi noudatettava muutoksenhausta huolimatta.

2 §. *Muutoksenhaku kirjallista varoitusta koskevaan päätökseen.* Pykälän säännökset vastaisivat valtion virkamieslain 53 a §:n 1 momentissa säädettyä.

3 §. *Muutoksenhaku virantoimituksesta pidättämistä koskevaan päätökseen.* Valtion virkamieslain 53 §:n 2 momentin mukaan päätöksestä, jolla tuomari on pidätetty virastaan, voidaan valittaa hallinto-oikeuteen. Muutoksenhakua koskevaa sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi. Pykälän 1 ja 2 momentin mukaan muutoksenhaku ohjautuisi tuomioistuinlinjoittain asianomaiseen ylempään tuomioistuimeen. Näin ollen muutoksenhaku järjestyisi tämän saman periaatteen mukaisesti kuin haettaessa muutosta päätökseen, jolla tuomarille on annettu kirjallinen varoitus

Pykälän 3 momentti vastaisi voimassa olevaa virkamieslain 53 a §:n 2 momenttia, joka ulotettaisiin koskemaan myös muutoksenhakua virantoimituksesta pidättämistä koskevaan päätökseen.

Pykälän 4 momenttiin otettaisiin voimassa olevan virkamieslain 55 §:n 2 momenttia vastaava säännös, jonka mukaan päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakutuomioistuin toisin päättä.

4 §. *Muutoksenhaku työkyvyttömyyden perusteella annettavaa eroa koskevaan päätökseen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin muutoksenhausta työkyvyttömyyden perusteella annettavaa eroa koskevaan päätökseen. Koska korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijälle annettavaa eroa koskevan päätöksen tekisi ensiasteena asianomainen tuomioistuin, päätökseen ei voisi enää hakea muutosta. Muilta osin sääntely vastaisi asiallisesti voimassa olevaa virkamieslain 54 a §:ää. Pykälään otettaisiin selkeyden vuoksi maininta siitä, että asia olisi myös muutoksenhakutuomioistuimessa käsiteltävä kiireellisenä.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin virkamieslain 54 a §:ää vastaava säännös, jonka mukaan ensiasteen tuomioistuimen päätöstä olisi noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakutuomioistuin toisin päättä.

5 §. *Muutoksenhaku asiantuntijajäsenen tehtävästä vapauttamista koskevaan päätökseen.* Edellä 17 luvun 21 §:n perusteluissa todetulla tavalla, tehtävästä vapautetulla asiantuntijajäsenellä olisi oikeus hakea muutosta hallinto-oikeuden tai vakuutusosastoikeuden päätökseen. Tästä säädettäisiin pykälän 1 momentissa. Muutosta haettaisiin korkeimmalta hallinto-oikeudelta, jossa asia olisi käsiteltävä kiireellisenä.

Pykälän 2 momentin mukaan hallinto-oikeuden tai vakuutusosastoikeuden päätöstä olisi noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei korkein hallinto-oikeus toisin päättäisi.

6 §. *Muutoksenhaku tuomarinkoulutuslautakunnan päätökseen.* Tuomarin koulutuslautakunnan 21 luvun perusteella tekemään päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Tuomarinimityksiä vastaavalla tavalla käräjänotaarin nimityspäätöksestä tai esivalinnasta asessorin virkaan ei voitaisi valittaa. Nimitysasioissa valitusoikeus aiheuttaisi nimitysprosessin pitkitymistä ja hakijoiden keskuudessa epävarmuutta. Valitusoikeuden tarvetta vähentää lisäksi se, että ehdotetut valtakunnallisesti määritellyt valintakriteerit parantaisivat hakijoiden oikeusturvaa nykyisestä merkittävästi. Valituskielto vastaisi sitä, mitä virkanimityksistä tuomarinimitykset mukaan lukien yleisesti säädetään.

24 luku **Voimaantulo ja siirtymäsäännökset**

1 §. *Voimaantulo.* Laki ehdotetaan tulemaan voimaan vuoden alusta 2017.

2 §. *Kumottavat lait.* Lailla kumottaisiin käräjäoikeuslaki, hovioikeuslaki, laki korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä, markkinaoikeudesta annettu laki ja vakuutus-oikeuslaki. Hallinto-oikeuslaki jäisi osittain voimaan (lakiehdotus 12).

Työtuomioistuimesta annettu laki muutettaisiin oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetuksi laiksi. Se jäisi siis oikeudenkäyntimenettelyä koskevilta osin voimaan, mutta osa sen säännöksistä siirrettäisiin tuomioistuinlakiin. Vaikka markkinaoikeudesta annettu laki tulisi tässä yhteydessä kumottavaksi, osa siinä olevista pääosin ratkaisukokoonpanoja koskevista säännöksistä sijoitettaisiin oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettuun lakiin. Niin ikään vakuutus-oikeuslaki korvattaisiin oikeudenkäynnistä vakuutus-oikeudessa annetulla lailla.

Myös kumottavien lakien nojalla annetut asetukset kumottaisiin. Näitä asetuksia ovat käräjäoikeusasetus (582/1993), hovioikeusasetus (211/1994), hallinto-oikeusasetus (438/1999) ja vakuutus-oikeudesta annettu valtioneuvoston asetus (237/2003). Myös työtuomioistuimesta annettu asetus (201/1983) kumottaisiin.

Tuomioistuinlailla kumottaisiin myös tuomareiden nimittämisestä annettu laki (205/2000) ja sen nojalla annettu valtioneuvoston asetus tuomareiden nimittämisestä (427/2000). Kumottuja vastaavat säännökset on sijoitettu tuomioistuinlain 10—12 ja 20 lukuun.

Niin ikään vanhentunut ja käytännössä tarpeeton alioikeuden istuntojen pitämisestä muualla kuin varsinaisessa istuntopaikassa annettu laki (141/1932) kumottaisiin.

3 §. *Eräiden asetusten jääminen voimaan.* Pykälässä säädettäisiin valtioneuvoston ja oikeusministeriön asetuksista, jotka jäisivät lakien kumoamisesta huolimatta voimaan.

Näitä olisivat ensinnäkin alueellisten tuomioistuinten tuomiopiirejä koskevat asetukset eli käräjäoikeuslain 21 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla annettu valtioneuvoston asetus käräjäoikeuksien tuomiopiireistä (410/2008), hovioikeuslain 1 §:n 3 momentin nojalla annettu valtioneuvoston asetus hovioikeuksien tuomiopiireistä (337/2013) ja hallinto-oikeuslain 2 §:n nojalla annettu hallinto-oikeuksien tuomiopiireistä annettu valtioneuvoston asetus (338/2013). Koska hallinto-oikeuslaki jäisi eräiltä osin voimaan, hallinto-oikeuksien tuomiopiiri-asetuksen jäämisestä voimaan säädettäisiin kyseisen lain muutoslain yhteydessä (lakiehdotus 12). Kumottaviksi esitettyjä lakeja vastaavat asetuksenantovaltuudet ehdotetaan otettavaksi tuomioistuinlain II osan tuomioistuimia koskeviin lukuihin. Koska tuomioistuinlaki tai siihen liittyvät muut lait eivät edellytä kyseisten asetusten muuttamista, niitä ei ole tarpeen antaa uudelleen, vaan ne tulisi jättää voimaan sellaisinaan.

Edellä todetuilla perusteilla voimaan jäisi myös käräjäoikeuslain 18 §:n nojalla annettu oikeusministeriön asetus käräjäoikeuksien kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista (454/2009). Tätä koskeva asetuksenantovaltuutus otettaisiin tuomioistuinlain 2 luvun 5 §:ään.

4 §. *Päällikkötuomareita koskevat siirtymäsäännökset.* Ehdotuksen mukaan päällikkötuomarit nimitettäisiin määräajaksi. Muutos koskisi niitä virkoja, jotka tulevat avoimeksi lain voimaantulon jälkeen. Ehdotuksella ei siten olisi vaikutusta ennen lain voimaantuloa nimitettyjen päällikkötuomareiden asemaan.

Pykälän *1 momenttiin* otettaisiin säännös, jonka mukaan ennen lain voimaantuloa haettavaksi julistetun päällikkötuomarin viran täyttämässä noudatettaisiin aikaisemman lain säännöksiä. Näin ollen päällikkötuomarin virkaan nimitettäisiin vakinaisesti, jos virka on julistettu haettavaksi ennen lain voimaantuloa.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin tilanteista, joissa uuden lain mukaiseen määräaikaiseen päällikkötuomarin virkasuhteeseen nimitettäisiin vakinaisessa päällikkötuomarin virassa oleva henkilö. Päällikkötuomari katsottaisiin eronneeksi vakinaisesta virastaan siitä ajankohdasta, kun hänet nimitetään päällikkötuomariksi 11 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi määräajaksi. Näissä tilanteissa määräaikaisella nimityksellä olisi siten sama vaikutus kuin nimityksellä vakinaiseen virkaan valtion virkamieslain 65 §:ssä säädetyllä tavalla. Tällaisella henkilöllä ei olisi toimikauden päättyessä oikeutta palata vakinaiseen päällikkötuomarin virkaan vaan hänelle olisi taattava muu vakinainen tuomarin virka. Heihin sovellettaisiin siten 11 luvun 13 §:ssä säädettyä virkatakuuta.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin vakinaisesti nimitetyn päällikkötuomarin oikeudesta siirtyä hoitamaan yksinomaan lainkäyttötehtäviä. Siirtyminen tavanomaisiin tuomarin tehtäviin edellyttäisi, että päällikkötuomari itse hakeutuisi johonkin samassa tuomioistuimessa olevaan avoimeen tuomarin virkaan. Edellytyksenä olisi, että asianomainen henkilö on ollut päällikkötuomarin virassa yhtäjaksoisesti vähintään seitsemän vuotta. Vielä edellytettäisiin, että hän on siirtyessään täyttänyt 63 vuotta eli on oikeutettu vanhuuseläkkeeseen. Päällikkötuomarin tulisi ilmoittaa halukkuudestaan siirtyä hoitamaan vain lainkäyttötehtäviä ennen sopivan viran auki julistamista. Ilmoitus tehtäisiin sille tuomioistuimelle, jonka tehtävänä on julistaa virka haettavaksi. Siirtyvän päällikkötuomarin olisi täytettävä kyseisen viran kelpoisuusvaatimukset. Siten esimerkiksi käräjäoikeuden laamannia ei voitaisi nimittää maaoikeuden vastuutuomariksi, jollei hän täytä viran kelpoisuusvaatimuksia. Virkaan nimitettäessä noudatettaisiin nimittämismenettelyä koskevia säännöksiä virkaa kuitenkin auki julistamatta. Nimityksen tekisi siten tasavallan presidentti säännönmukaista nimittämismenettelyä noudattaen. Puheena olevan momentin mukaan siirtynyt päällikkötuomari olisi tuomioistuimessa lainkäyttöasioissa virkaikäjärjestyksessä päällikkötuomarista seuraava.

5 §. *Muita tuomareita koskevat siirtymäsäännökset.* Pykälän *1 momentin* mukaan korkeimman hallinto-oikeuden hallintoneuvoksen nimike muuttuisi lain tullessa voimaan oikeusneuvokseksi.

Pykälän *2 ja 3 momenttiin* otettaisiin hovioikeudenlaamanneja ja vakuutusosasto-oikeuden laamanneja koskevat siirtymäsäännökset. Sääntely olisi lokakuun alusta 2015 voimaan tullutta uudistusta vastaava (ks. HE 224/2014 vp s. 35—36 ja lait 567—569/2015 vp). Sen mukaan ennen lain voimaan tuloa nimitettyyn laamanniin sovellettaisiin, mitä hovioikeudenneuvoksesta tai vakuutusosasto-oikeustuomarista säädetään. Vaikka laamanni ei suoraan lain nojalla toimisi osaston johtajana, hänellä olisi edelleen oikeus toimia tehtävässään, johon edellytetään johtamistaitoa. Tässä tehtävässään hän olisi tuomioistuimen johtoryhmän ja 11 luvun 10 §:ssä tarkoitetun niin sanotun lausuntovaliokunnan jäsen.

6 §. *Muuta henkilöstöä koskevat siirtymäsäännökset.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin esittelijöiden ja valmistelijoiden virkanimikkeiden muuttumisesta. Hovioikeuden viskaalin ja asessorin virkaan nimitettyjen nimikkeet muuttuisivat lain voimaan tullessa hovioikeuden esittelijäksi. Vastaavasti hallinto-oikeussihteerit olisivat jatkossa hallinto-oikeuden esittelijöitä, työtuomioistuimen sihteerit työtuomioistuimen esittelijöitä ja vakuutusosasto-oikeuden asessorit ja vakuutusosasto-oikeussihteerit vakuutusosasto-oikeuden esittelijöitä. Niin ikään markkinaoikeussihteerin nimike muuttuisi markkinaoikeuden valmistelijaksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kevennettyyn kokoonpanoon liittyvistä siirtymäsäännöksistä. Ne asiat, joissa esittelijä on kumotun hovioikeuslain 9 §:n tai vakuutus oikeuslain 2 §:n ja asetuksen 5 §:n perusteella kuulunut ratkaisukokoonpanoon, voitaisiin käsitellä loppuun sanotussa kokoonpanossa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kärjäviskaalin viroista, joita on kärjäoikeuksissa tällä hetkellä vain muutamia. Lain siirtymäsäännöksen mukaan ennen lain voimaantuloa nimitettyyn kärjäviskaaliin sovellettaisiin, mitä kumotussa kärjäoikeuslaissa säädetään esimerkiksi kärjäviskaalin toimivallasta ja tehtävistä.

7 §. Viittaukset aikaisempaan lakiin. Pykälään otettaisiin yleinen siirtymäsäännös, jonka mukaan vanhoihin lakeihin tai asetuksiin kohdistuvilla viittauksilla tarkoitetaan tämän lain säännöksiä.

1.2 Laki tuomioistuinharjoittelusta

Laissa säädettäisiin tuomioistuinharjoittelusta. Sääntely vastaisi pääosin asiallisesti voimassa olevia kärjäoikeuslain, hovioikeuslain, hallinto-oikeuslain sekä tuomioistuinharjoittelusta annetun valtioneuvoston asetuksen säännöksiä. Koska sääntely on koottu yhteen lakiin, on tämä edellyttänyt eräitä rakenteellisia ja teknisiä muutoksia. Suurimpana muutoksena nykytilaan nähden olisi se, että kärjänotaareiden valinta- ja hakumenettelystä huolehtisi keskitetysti tuomarinkoulutuslautakunta. Ehdotuksen mukaan se myös nimittäisi kärjänotaarit tuomioistuimiin. Harjoittelupaikat julistettaisiin haettaviksi vain kerran vuodessa, kun nykyisin näin tehdään kaksi kertaa vuodessa.

1 §. Soveltamisala. Pykälän 1 momentissa olisi yleinen viittaus tuomioistuinlakiin, jonka 19 luvun 4 §:ssä säädettäisiin kärjänotaarista. Kärjäoikeudessa kärjänotaarilla olisi 14—16 §:n, samoin kuin voimassa olevan kärjäoikeuslain, mukaan oikeus ratkaista eräitä lainkäyttöasioita ilman eri määräystä ja eräitä asioita kärjäoikeuden laamannin määräyksen perusteella. Erikseen olisi vielä säädetty, että kärjänotaaria ei saisi määrätä käsittelemään yksin tai kärjäoikeuden puheenjohtajana asiaa, joka laatunsa tai laajuutensa vuoksi on pidettävä vaikeana ratkaista (16 §:n 2 momentti, kärjäoikeuslaki 17 § 2 momentti).

Lainkäyttöasiaa ratkaistessaan kärjäoikeuden kärjänotaaria tulisi periaatteessa koskea samat säännökset kuin tuomaria. Pykälän 2 momenttiin otettaisiin tästä nimenomainen viittaussäännös tuomioistuinlain 9 luvun 1 ja 2 §:ään, joissa säädettäisiin tuomarin yleisistä velvollisuuksista ja tuomarin virkavastuusta. Säännökset koskisivat kärjänotaaria tuomioistuinharjoittelijana kuitenkin vain soveltuvin osin. Kärjänotaarilla ei ole esimerkiksi kaikissa tilanteissa tuomaria vastaavaa velvollisuutta ratkaista hänelle jaettua asiaa. Näin on ainakin silloin, kun asia osoittautuu sellaiseksi, että sitä ei olisi voitu antaa kärjänotaarin ratkaistavaksi.

2 §. Tuomioistuinharjoittelun sisältö. Pykälässä säädettäisiin tuomioistuinharjoittelun sisällöstä ja kestosta voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti. Pykälän 1 momentti vastaisi tuomioistuinharjoittelusta annetun asetuksen 1 §:ää ja 2 momentti kärjäoikeuslain 14 §:n 2 momenttia. Harjoittelulla tarkoitettaisiin lainkäytöntehtäviin perehdyttävää työharjoittelua, koulutusta ja seurantaa. Harjoitteluun kuuluisi siten jatkossakin kaksi kuuden kuukauden pituista harjoittelujaksoa. Ensimmäinen jakso suoritetaan kärjäoikeudessa ja toinen kärjäoikeudessa, hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa.

3 §. Kärjänotaarin nimittäminen ja kelpoisuusvaatimukset. Pykälässä säädettäisiin kärjänotaarin nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista, joista nykyisin säädetään kärjäoikeus-

lain 4 ja 15 §:ssä, hovioikeuslain 6 a §:ssä ja hallinto-oikeuslain 10 a §:ssä. Nimittämistoimivalta olisi tuomioistuinten sijaan tuomarinkoulutuslautakunnalla. Käräjänotaarin virat ovat vakinaisia virkoja, jotka täytetään tietyksi laissa säädetyksi määräajaksi. Käräjänotaarin nimityksen sisältö riippuu siitä, suoritetaanko tuomioistuinharjoittelu kokonaan käräjäoikeudessa vai osittain hovi- tai hallinto-oikeudessa. Toimikauden pituus olisi kuitenkin yhteensä yksi vuosi.

Nimittämisen edellytyksenä ei enää olisi, että tuomarinvakuutus on sitä ennen annettu. Riittävä on pidettävä, että käräjänotaari voi antaa vakuutuksen vielä ennen tehtävään ryhtymistä.

4 §. Harjoittelupaikkojen julistaminen haettavaksi. Harjoittelupaikat julistettaisiin haettavaksi keskitetysti vain kerran vuodessa. Pykälän *1 momentin* mukaan haettavaksi julistaminen olisi tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävä. Tuomioistuimilla olisi edelleen oikeus määrittää kunkin harjoittelijan harjoittelukauden alkamisajankohta osana sisäistä toiminnan järjestämistä. Muilta osin pykälä vastaisi voimassa olevaa tuomioistuinharjoitteluasetuksen 3 §:n 1 momenttia.

5 §. Tuomioistuinharjoitteluun hakeminen. Pykälässä säädettäisiin tuomioistuinharjoitteluun hakeutumisessa noudatettavasta menettelystä. Pykälän *1 momentin* mukaan harjoitteluun haettaisiin tuomarinkoulutuslautakunnalle osoitetulla hakemuksella.

Pykälän *2 momentin* mukaan samalla hakemuksella voitaisiin hakea useaan eri harjoittelupaikkaan. Ne olisi ilmoitettava etusijajärjestyksessä. Hakupaikkojen määrää ei olisi rajoitettu. Tällä tuetaan sitä, että hakijat pohtivat avarakatseisemmin kysymykseen tulevia harjoittelupaikkoja. Esimerkiksi Helsinkiin opintojen vuoksi muuttanut ja kaupunkiin sittemmin kotiutunut hakija saattaisi ilmoittaa yhtenä vaihtoehtona pääkaupunkiseudun ulkopuolella sijaitsevan käräjäoikeuden, joka sijaitsee kaupungissa, johon hänellä olisi jokin muu yhteys tai jossa hän muutoin voisi ajatella asuvansa ainakin vuoden. Tämä lisäisi yksittäisen hakijan valinnanmahdollisuuksia, mutta turvaisi toisaalta myös pienempien käräjäoikeuksien mahdollisuuksia saada jatkossakin riittävästi päteviä hakijoita.

6 §. Valinta tuomioistuinharjoitteluun. Pykälä vastaisi sanamuodollaan tuomioistuinharjoittelusta annetun asetuksen 3 §:n 2 momenttia. Valinnan harjoitteluun tekisi tuomioistuinten sijaan tuomarinkoulutuslautakunta, joka myös nimittäisi käräjänotaarit harjoittelupaikkoihin.

7 §. Valintaperusteet. Pykälän *1 momentti* vastaisi asiallisesti tuomioistuinharjoittelusta annetun asetuksen 4 §:n 1 momenttia. Lisäksi tuomioistuinharjoittelijoiden valintaan liittyvät valtakunnalliset, laissa olevia nimitysperusteita ja valintaperusteita täsmentävät valintakriteerit määrittäisi tuomarinkoulutuslautakunta. Tuomioistuinharjoittelijoita valitessaan tuomarinkoulutuslautakunnan tulisi valita näille myös riittävä määrä varajäseniä. Näin voitaisiin välttyä täydentävältä hakumenettelyltä, mikäli harjoitteluun valittujen tilanne muuttuisi ennen harjoittelun alkamista. Tämä on tarpeen, koska muutoksia tapahtuisi todennäköisesti aikaisempaa enemmän, kun osa harjoittelijoista valittaisiin ehdotuksen mukaan jopa vuotta ennen harjoittelun alkamista.

Pykälän *2 momentti* vastaisi asetuksen 4 §:n 2 momenttia. Hakijat voitaisiin asettaa tuomarinkoulutuslautakunnassa paremmuusjärjestykseen alueittain, alueiden muodostuessa esimerkiksi hovioikeuspiireistä. Sen mukaan mahdollisuus haastatella hakijoita säilytettäisiin. Keskitetyssä mallissa tämäkin tehtävä kuuluisi tuomarinkoulutuslautakunnalle. Momentin mukaan hakijoista voitaisiin heidän suostumuksellaan hankkia lausuntoja tai muuta selvitystä.

8 §. Tuomarinvakuutus. Pykälässä säädettäisiin tuomarinvakuutuksen antamisesta. Vakuutusta ei annettaisi enää hovioikeudessa vaan käräjäoikeudessa.

9 §. Harjoittelu. Pykälä vastaisi asiallisesti käräjäoikeuslain 16 §:ää ja tuomioistuinharjoitteluasetuksen 5 §:n 2 momenttia.

10 §. Ohjaus. Pykälän ensimmäiseen virkkeeseen otettaisiin voimassa olevan käräjäoikeuslain 14 §:n 3 momenttia, hovioikeuslain 6 a §:n 3 momenttia ja hallinto-oikeuslain 10 a §:n 3 momenttia vastaava säännös harjoittelupaikan velvollisuudesta nimetä harjoittelijalle ohjaajaksi tuomari tai esittelijä. Momentin toinen virke olisi tuomioistuinharjoitteluasetuksen 5 §:n 1 momenttia vastaava.

11 §. Koulutus. Pykälän 1 momentin mukaan käräjänotaarilla olisi velvollisuus osallistua tuomioistuinharjoitteluun liittyvään koulutukseen. Tämä olisi osittain tuomioistuinten itsensä järjestämää ja osittain valtakunnallista. Säännös olisi velvoittavampi kuin voimassa oleva tuomioistuinharjoitteluasetuksen 5 §:n 4 momentti, jonka mukaan notaareilla on mahdollisuus osallistua koulutukseen. Koulutukseen osallistuminen olisi edellytyksenä varatuomarin arvonimen saamiselle. Käräjänotaarille harjoittelusta annettavaan todistukseen tulisi maininta siitä, että käräjänotaari on osallistunut käräjänotaareille järjestettyyn koulutukseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tuomioistuinharjoittelun tavoitteista. Sen mukaan koulutuksella kehitettäisiin käräjänotaarin laintuntemusta ja oikeudellista osaamista. Se antaisi myös valmiuksia oikeudelliseen ratkaisutoimintaan. Tuomioistuinharjoittelu täydentää oikeustieteen maisterintutkinnon aikana hankittua teoreettista osaamista käräjä-, hovi- ja hallinto-oikeudessa tapahtuvan työssä oppimisen sekä koulutuksen kautta.

12 §. Harjoittelusuunnitelma. Pykälän 1 momenttiin yhdistettäisiin voimassa olevan käräjäoikeuslain 14 §:n 3 momentin, hovioikeuslain 6 a §:n 3 momentin, hallinto-oikeuslain 10 a §:n 3 momentin sekä tuomioistuinharjoitteluasetuksen 6 §:n 1 momentin säännökset harjoittelupaikan velvollisuudesta laatia harjoittelusuunnitelma. Pykälän 2 momentti olisi yhtenevä tuomioistuinharjoitteluasetuksen 6 §:n 2 momentin kanssa.

Harjoittelusuunnitelmassa olisi kuvattava harjoittelun tavoitteet ja tehtävät kussakin harjoitteluvaiheessa, perehdyttäminen ja kouluttaminen käsiteltäviin asiaryhmiin, työtehtävien seuranta ja palautteen antaminen sekä mainittava muut harjoittelun kannalta keskeiset seikat ja harjoittelun ohjauksesta vastuussa olevat henkilöt. Tuomarinkoulutuslautakunta voisi antaa tuomioistuinlain 23 luvun 1 §:n 3 kohdan nojalla tarkempia ohjeita harjoittelusuunnitelman sisällöstä. Harjoittelusuunnitelmassa otettaisiin huomioon kunkin tuomioistuimen erityispiirteet. Harjoittelusuunnitelman mukaisesti käräjänotaarit tutustuisivat harjoittelunsa aikana vaihteleviin tuomioistuimen toimintaan kokonaisuutena ja käsittelevät monipuolisesti erilaisia lainkäyttöasioita. Käräjänotaareiden nykyisiin tehtäviin ei esitetä tässä yhteydessä muutoksia. Käräjänotaareita tuettaisiin, ohjattaisiin ja arvioitaisiin harjoittelun eri vaiheissa. Harjoittelusuunnitelmassa nimettäisiin näitä tehtäviä hoitavat vastuuhenkilöt.

13 §. Tehtävät. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin käräjänotaarin tehtävistä käräjäoikeudessa tuomioistuinharjoittelusta annetun asetuksen 5 §:n 3 momentin ensimmäisen virkkeen mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin käräjänotaarin tehtävistä hovioikeudessa ja hallinto-oikeudessa tuomioistuinharjoittelusta annetun asetuksen 5 §:n 2 momenttia vastaavasti. Voimassa olevassa hovioikeuslaissa ei ole täsmällisiä säännöksiä käräjänotaarin tehtävistä ja ne määrittyvätkin pääosin harjoittelusuunnitelman kautta. Hallituksen esityksessä, jolla tuomioistuinharjoittelu ulotettiin hovi- ja hallinto-oikeuksiin (278/2010) tällaista säännöstä ei ole pidetty tarpeellisena vaan sen mukaan harjoittelija voisi ilman nimenomaista valtuutussäännöstä

avustaa hovioikeudessa tuomareita ja esittelijöitä asioiden valmistelussa, laatia ohjatusti muistiota ja päätösluonnoksia sekä osallistua pöytäkirjanpitäjänä pääkäsittelyihin. Ottaen huomioon, että kärjänotaarin tehtävistä kärjäoikeudessa on säädetty täsmällisesti, lakiin olisi tarkoituksenmukaista ottaa säännös myös tehtävistä hovioikeudessa. Tämä olisi omiaan selvittämään sääntelyä.

Ehdotuksen mukaan momentin ensimmäisen virkkeen mukaan kärjänotaari avustaisi asioiden valmistelussa. Harjoittelusuunnitelman, ohjaajan ja kunkin asian käsittelijän varaan jäisi tehtävien tarkempi määrittely. Tämän lisäksi notaari voisi pitää pöytäkirjaa hovioikeuden istunnossa. Momentin toinen virke muuttaisi nykytilaa siinä, että kärjänotaarin oikeudesta toimia esittelijänä määrättäisiin jatkossa työjärjestyksessä. Voimassa olevan hovioikeuslain 6 a §:n 3 momentin mukaan esittelijänä toimiminen on mahdollista vain osaston johtajan määräämissä yksittäisissä asioissa. Riittävää on, että perusteista, joilla kärjänotaari voi toimia esittelijänä, määrätään työjärjestyksessä. Sääntely olisi tällöin yhdenmukainen hallinto-oikeudessa toimivan kärjänotaarin toimivallan kanssa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kärjänotaarin toimivallasta hallinto-oikeudessa. Tätä vastaava säännös on nykyisin hallinto-oikeuslain 10 a §:n 1 momentissa. Hovioikeutta koskevaa säännöstä vastaavasti lakiin on tarkoituksenmukaista ottaa säännös kärjänotaarin toimivallasta avustaa asioiden valmistelussa myös hallinto-oikeudessa. Tämä pitää sisällään lainkäyttöasioiden esivalmistelu- ja jälkityötehtävät.

14 §. Kärjänotaarin toimivalta kärjäoikeudessa. Kärjänotaarin toimivallasta säädetään nykyisin kärjäoikeuslain 17 §:ssä. Sen perusteella kärjänotaarin toimivalta muuttuu vaiheittain harjoittelun edetessä. Käytännössä toimivalta jakautuu yleiseen koko harjoittelun kestävään toimivaltaan suorittaa vihkimisiä, ratkaista riidattomia velkomusasioita, pitää pöytäkirjaa, antaa haasteita ja tiedoksiantoja sekä allekirjoittaa muita lainkäyttöön liittyviä asiakirjoja. Kaksi kuukautta virassa ollut kärjänotaari on toimivaltainen ratkaisemaan asioita istunnossa itsenäisesti sekä rikosasioita myös kirjallisessa menettelyssä. Tämän lisäksi kärjänotaarin toimivaltaan voidaan laamannin määräyksellä osoittaa kuuluvaksi tiettyjen riita-asioiden ratkaiseminen yhden tuomarin kokoonpanossa ja rikosasioiden lautamieskokoonpanossa. Hänet voidaan myös määrätä monijäsenisen kokoonpanon jäseneksi. Pykälä on varsin vaikeasti luettava. Tästä syystä se jaettaisiin kolmeksi eri pykäläksi (12—14 §). Kärjänotaarin toimivalta kärjäoikeudessa määrittäisi siten tarkemmin jäljempänä olevien säännösten perusteella. Toimivalta olisi asiallisesti voimassa olevaa vastaava.

Pykälässä säädettäisiin kärjänotaarin toimivallasta, joka hänellä olisi koko harjoittelujakson ajan. Säännös olisi voimassa olevan kärjäoikeuslain 17 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen. Momentin toiseksi virkkeeksi lisättäisiin tuomioistuinharjoitteluasetuksen 5 §:n 3 momentin toisen virkkeen säännös kärjänotaarin toimivallasta muun muassa antaa haasteita ja suorittaa tiedoksiantoja. Näistä tehtävistä säädetään nykyisin kärjäoikeusasetuksen 22 §:ssä, joka on edellä todetulla tavalla tarkoitus siirtää tuomioistuinlain 19 luvun 6 §:n 4 momenttiin. Kärjänotaari voisi suorittaa näitä tehtäviä nykyistä vastaavasti ilman eri määräystä.

15 §. Kaksi kuukautta virassa olleen kärjänotaarin toimivalta kärjäoikeudessa. Säännös olisi voimassa olevaa kärjäoikeuslain 17 §:n 1 momentin 2 kohtaa vastaava.

16 §. Laamannin määräykseen perustuva kärjänotaarin toimivalta kärjäoikeudessa. Pykälän 1 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan kärjäoikeuslain 17 §:n 2 momenttia. Momentin 2 kohtaan tehtäisiin oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta johtuva viittaussäännöksen tarkistus (ks. lakiehdotus 12).

Pykälän 2 momenttiin sijoitettaisiin nykyisin kärjäoikeuslain 5 §:n 1 momenttia asiallisesti vastaava säännös, jonka mukaan oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentin ja 3 §:n mukaisessa kolmen tuomarin kokoonpanossa on puheenjohtajan ja yhden muun jäsenen oltava kärjäoikeuden laamanni tai kärjätuomari. Tällaisessa kolmen lainoppineen tuomarin kokoonpanossa voi siten olla vain yksi kärjänotaari tai -viskaali. Pykälän 1 momentissa säädetyn perusteella kärjänotaari voi kuulua tällaiseen kokoonpanoon vain laamannin määräyksellä. Vastaava kärjäoikeuslain 17 §:n säännös on tuomioistuinlain siirtymäsäännöksissä jätetty voimaan kärjäviskaalia koskien.

Pykälän 3 momentissa olisi voimassa olevaa kärjäoikeuslain 17 §:n 3 momenttia vastaava kielto määrätä käsittelemään laatunsa tai laajuutensa puolesta vaikeaa asiaa.

17 §. Keskeyttäminen. Pykälään otettaisiin voimassa olevaa kärjäoikeuslain 14 §:n 4 momenttia vastaava säännös tuomioistuinharjoittelun keskeyttämisestä. Ehdotettu säännös koski myös hovi- ja hallinto-oikeutta.

18 §. Varatuomarin arvonimi. Pykälään on otettu kärjäoikeuslain 14 §:n 5 momentin ja tuomioistuinharjoittelusta annetun asetuksen 7 §:n säännökset varatuomarin arvonimen myöntämisestä ja hakemisesta.

19 §. Voimaantulo. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lain voimaantulosta. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan samanaikaisesti tuomioistuinlain kanssa. Samalla kumoutuisi tuomioistuinharjoittelusta annettu valtioneuvoston asetus.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin tavanomainen viittaussäännöksiä koskeva siirtymäsäännös.

1.3 Laki kärjäoikeuden lautamiehistä

Laissa säädettäisiin kärjäoikeuden lautamiehistä. Lakiin koottaisiin lautamiehiä koskevat kärjäoikeuslain ja -asetuksen säännökset. Esityksessä on otettu huomioon lakivaliokunnan tuomareiden sidonnaisuuksia ja sivutoimia koskevan sääntelyn tarkistamisen yhteydessä (ks. HE 224/2014 vp) yhteydessä esittämät huomiot sidonnaisuusilmoitusvelvollisuuden ulottamisesta myös lautamiehiin (LaVM 28/2014 vp).

Sen sijaan perustuslakivaliokunnan vakuutuslainsäädännön uudistamista koskevan esityksen yhteydessä esittämät kannanotot perustuslain 125 §:n yleisten virkanimitysperusteiden soveltamisesta asiantuntijajäseniin eivät voi koskea lautamiehiä (HE 104/2014 vp, PeVL 53/2014 vp). Lautamiehet ovat maallikkojäseniä, joiden tuomioistuinten ratkaisutoimintaan osallistumisen keskeisenä yhteiskunnallisena perusteena on pidetty sitä, että he edustavat kansan oikeustajua, valvovat oikeudenkäyttöä kärjäoikeuksissa ja varmistavat sen julkisuuden. Lautamiehet, joilla on yksilöllinen äänioikeus, ovat tuomioistuimen jäseniä ja toimivat tuomarin vastuulla. Tehtävä on kuitenkin pohjimmiltaan valtiollinen luottamustehtävä. Luottamustehtäväläluonnetta kuvaa se, että valinnan tekee kunnanvaltuusto ja että valinnassa on otettava tasapuolisesti huomioon ikä-, elinkeino-, sukupuoli- ja kielijakauma kunnassa. Perustuslain 125 §:n 2 momentin nimitysperusteisiin sisältyy ajatus ansioituneimman valitsemisesta, mitä ei ole mahdollista soveltaa tällaisiin luottamustehtäviin. Lisäksi säännöksen soveltaminen sanamuotonsakin perusteella rajautuu ”julkisiin virkoihin”.

1 §. Soveltamisala. Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisalasta. Lautamiehen asema tuomioistuimen jäsenenä on yleisesti ottaen samanlainen kuin asiantuntijajäsenellä. Tästä syystä lautamiehiin sovellettaisiin samoja säännöksiä kuin asiantuntijajäseniin. Pykälän 1 momentin

mukaan lautamiesten asemasta on soveltuvin osin voimassa, mitä tuomioistuimen asiantuntijajäsenestä säädetään tuomioistuinlain 17 luvussa, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä. Lautamies olisi siten tuomiovaltaa käyttäessään samalla tavoin riippumaton kuin tuomari ja häneen sovellettaisiin lähtökohtaisesti tuomarin yleisiä velvollisuuksia koskevia säännöksiä. Lautamiehen olisi hoidettava tehtävänsä tunnollisesti ja huolellisesti. Vaikka lautamies ei ole virkamies, hänen olisi tämän viittaussäännöksen perusteella käyttäydyttävä virkatoimessaan asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Lautamiehen oikeus pysyä tehtävässään ei ole täysin tuomaria tai asiantuntijajäsentä vastaava. Lautamies voidaan vapauttaa tehtävästään kesken toimikauden 10 §:ssä mainituin perustein. Lautamies on tehtävään työnantajatuomioistuimen direktiovallan alla ja hänelle tulee voida antaa esimerkiksi kirjallinen varoitus. Näin ollen tuomioistuinlain 17 luvun säädös kirjallisen varoituksen antamisesta asiantuntijajäsenelle koskisi myös lautamiestä.

Lautamiesten osallistumisesta kärjäoikeuden ratkaisukokoonpanoon säädettäisiin oikeudenkäymiskaassa (ks. lakiehdotus 11). Edelleen lautamiehen esteellisyydestä olisi voimassa, mitä tuomarin esteellisyydestä säädetään. Tästä on säännökset oikeudenkäymiskaaren 13 luvussa. Esteellisyyden arvioimiseksi lautamiesten olisi jatkossa ilmoitettava sidonnaisuutensa kärjäoikeudelle. Tästä säädettäisiin 5 §:ssä.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin kärjäoikeuslain 9 §:ssä oleva viittaussäännös kunnan luottamusmiehiä koskevien säännösten soveltamisesta lautamieheen. Vanhentunut viittaus kunnallislakiin muutettaisiin kuitenkin koskemaan kyseisen lain kumonnetun kuntalain 5 lukua.

2 §. *Lautamiesten kelpoisuusvaatimukset ja valintaperusteet.* Pykälän 1 ja 2 momentti vastaisivat voimassa olevaa kärjäoikeuslain 6 §:n 1 ja 2 momenttia. Pykälän 2 momentissa sana rangaistuslaitos korvattaisiin sanalla Rikosseuraamuslaitos.

Edellä todetulla tavalla lautamiehet toimivat luottamustehtävässä, johon valittavalta ei ole perusteltua edellyttää perustuslain 125 §:ssä säädettyjä yleisiä virkanimitysperusteita. Näin ollen kunnanvaltuustojen tulisi jatkossakin kiinnittää valinnassa huomiota kunnan ikä-, elinkeino-, sukupuoli- ja kielijakautumaan. Valinnassa tulee perustuslakivaliokunnan kannan mukaan korostaa lautamiehen tuomarintehtävää. Lautamies ei toimi poliittisella valtakirjalla vaan hänen tulee olla riippumaton. Valtuustoryhmillä on tämän suhteen erityinen vastuu (PeVM 3/1996 vp).

Arvioinnissa onkin tullut kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että lautamies on tehtävänsä sopiva. Tähän arviointiin ei ehdoteta muutoksia. Pykälän 1 momentin mukaan lautamiehen tulisi voimassa olevaa vastaavasti olla kärjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvassa kunnassa asuva Suomen kansalainen, joka ei ole konkurssissa, jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu ja jota on pidettävä sopivana toimimaan lautamiehenä. Sopivuuden on perinteisesti katsottu tarkoittavan sitä, että sillä suljetaan lautamiestehtävän ulkopuolelle henkilöt, joilla on esimerkiksi rikosrekisterimerkintöjä tai jotka ovat syyllistyneet toistuvasti vähäisempiin rikoksiin. Sopivaisuuden arviointi edellyttää yleensä ehdokkaan kokonaisvaltaista arviointia, jonka lopputuloksena tulisi olla johtopäätös siitä, että asianomaisen henkilön valinnalla ei horjuteta tuomioistuinta kohtaan tunnettua luottamusta.

3 §. *Lautamiesten lukumäärän vahvistaminen ja muuttaminen.* Pykälän 1—3 momentti vastaisivat asiallisesti voimassa olevan kärjäoikeusasetuksen 13 §:n 1—3 momenttia. Pykälän 4 momenttiin otettaisiin voimassa olevan asetuksen 14 §:n säännös.

4 §. *Lautamiesten valinta.* Pykälän 1—3 momentti vastaisi voimassa olevan käräjäoikeuslain 7 §:n 1—3 momenttia.

5 §. *Sidonnaisuuksien ilmoittaminen.* Ehdotuksen mukaan lautamiesten olisi muiden sivutoimisten tuomareiden tavoin ilmoitettava sidonnaisuutensa. Lautamiesten olisi annettava tuomioistuinlain 11 luvun 12 §:ssä tarkoitettu sidonnaisuusilmoitus ennen tehtävässä aloittamista sekä sen kestäessä, mikäli tiedoissa tapahtuisi muutoksia. Ilmoitus olisi annettava käräjäoikeudelle. Sidonnaisuuksien ilmoittamisella pyritään paitsi lisäämään tuomioistuinten toiminnan avoimuutta välttämään käytännön esteellisyytilanteita. Tästä syystä olisi perusteltua, että sidonnaisuusilmoitus annetaan sille käräjäoikeudelle, jossa lautamies toimisi. Näin on säädetty myös muita asiantuntijajäseniä koskien. Tuomioistuimella itsellään on parhaat edellytykset arvioida, mikä merkitys sidonnaisuuksilla on lautamiestehtävän hoitamisen kannalta tai esteellisyyttä yksittäisessä asiassa arvioitaessa.

Tiedot rekisteröitäisiin tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetussa laissa tarkoitettulla tavalla Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämään rekisteriin.

6 §. *Tuomarinvakuutus.* Pykälässä säädettäisiin lautamiehen velvollisuudesta antaa tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettu vakuutus.

7 §. *Lautamiesten osallistuminen istuntoihin.* Pykälän 1 ja 2 momentti vastaisi voimassa olevan käräjäoikeuslain 8 §:n 1 ja 2 momenttia. Pykälän 3 momenttiin otettaisiin nykyisin käräjäoikeusasetuksen 15 §:ssä oleva säännös lautamiesten istuntojen vuosittaisesta enimmäismäärästä.

8 §. *Tilapäisen lautamiehen kutsuminen.* Pykälän mukaan käräjäoikeuden puheenjohtaja voi tarvittaessa kutsua kokoonpanoon myös muun kuin lautamieheksi valitun henkilön. Säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevaa käräjäoikeuslain 8 a §:ää.

9 §. *Lautamiehen eroamisikä.* Kun lautamiehen eroamisikä on muutetussa käräjäoikeuslain 6 §:ssä säädetty 68 vuotta, pykälässä viitattaisiin tuomioistuinlaissa säädettyyn tuomareiden eroamisikää koskevaan 16 luvun 1 §:ään.

10 §. *Lautamiehen vapauttaminen tehtävästään.* Käytännössä lautamiesten tehtävästä vapauttamista koskeva sääntely on tuomaria pitkälti vastaava, koska tuomari voidaan erottaa, jos hän on työkyvytön tai hän kieltäytyy tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyyn liittyvistä virka-järjestelyistä. Lautamiehiä koskevassa säännöksessä tarkoitettu sopimattomuus voi tarkoittaa myös työkyvyttömyyttä.

Pykälän 1 momenttiin otettaisiin voimassa olevaa käräjäoikeuslain 6 §:n 3 momenttia vastaava säännös lautamiehen vapauttamisesta tehtävästään ja 2 momenttiin käräjäoikeuslain 11 §:ää vastaava säännös lautamiehen oikeudesta hakea päätökseen muutosta. Lautamieheen ei sovellettaisi säännöksiä tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelystä, koska lautamiehet ovat kunnanvaltuuston valitsemia eikä lautamiestehtäviä voida siirtää toiseen käräjäoikeuteen. Lautamiehen tehtävästä vapauttamista koskevien säännösten vuoksi ei ole myöskään tarvetta ottaa lakiin heitä koskevia säännöksiä virantoimituksesta pidättämisestä. Huomattava lisäksi on, että hovioikeus voi 15 §:n perusteella määrätä lautamiehen oikeudesta jatkaa tehtävässään virkasyytteen vireilläoloaikana.

11 §. *Avoimesta tehtävästä ilmoittaminen.* Pykälä vastaisi voimassa olevan käräjäoikeusasetuksen 16 §:ää.

12 §. *Lautamiehen palkkio ja kustannusten korvaus.* Pykälä vastaisi voimassa olevan käräjäoikeuslain 12 §:ää. Siihen tehtäisiin kuitenkin teknisluontoinen korjaus, jolla läänioikeus muutettaisiin hallinto-oikeudeksi.

13 §. *Lautamiehelle sattuneen tapaturman korvaaminen.* Pykälä olisi samansisältöinen kuin voimassa oleva käräjäoikeuslain 12 a §.

14 §. *Herastuomarin arvonimi.* Pykälä vastaisi voimassa olevaa käräjäoikeuslain 13 §:ää.

15 §. *Virkarikokset.* Pykälässä säädettäisiin lautamiehen virkarikosasiassa toimivaltaisesta tuomioistuimesta. Yleissäännös tuomioistuinten henkilöstöä koskevia virkarikosasioita käsittelevistä tuomioistuimista olisi tuomioistuinlain 22 luvussa. Koska lautamies on käräjäoikeuden jäsen, kyseisen luvun 1 §:n säännös hovioikeuden toimivallasta koskisi suoraan myös lautamiestä. Lakiin otettaisiin kuitenkin selvyuden vuoksi viittaus siihen, mitä mainitussa luvussa säädetään käräjäoikeuden jäsenestä. Lisäksi nykyistä lakia vastaavasti säädettäisiin hovioikeuden toimivallasta määrätä, voiko lautamies virkasyytteen vireilläolon ajan jatkaa tehtävässään.

16 §. *Voimaantulo.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lain voimaantulosta. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan samanaikaisesti tuomioistuinlain kanssa.

Pykälän 2 momentin mukaan vain ne lautamiehet, jotka määrätään tehtäviinsä lain voimaan tulon jälkeen, olisivat velvollisia ilmoittamaan sidonnaisuutensa. Velvollisuutta ei siten olisi lain voimaan tullessa lautamiehinä toimivilla.

Pykälän 3 momenttiin otettaisiin tavanomainen säännös, joka koskisi muussa laissa olevaa viittausta kumottavaan lakiin.

1.4 Laki ehdokkaiden nimeämisestä kansainvälisten tuomioistuinten ja Euroopan unionin tuomioistuimen tuomarin ja jäsenen tehtäviin

Laissa säädettäisiin tuomareiden nimeämisestä kansainvälisiin tuomioistuihin ja Euroopan unionin tuomioistuimeen tuomareiden nimittämisestä annetun lain 3 a luvun säännöksiä vastaavasti. Säännökset ryhmiteltäisiin kuitenkin hieman voimassa olevasta poikkeavasti.

1 §. *Soveltamisala.* Pykälään on otettu lain soveltamisalaa koskeva säännös. Laissa säädettyä menettelyä noudatetaan, kun Suomi nimeää kansallisia ehdokkaitaan kansainvälisten tuomioistuinten ja EU-tuomioistuimen tuomarin ja jäsenen tehtäviin. Soveltamisala vastaisi nimittämislain 3 a luvun säätämiseen johtaneiden esitöiden (HE 51/2010 vp) soveltamisalaa koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa todettua.

2 §. *Avoimista tehtävistä ilmoittaminen.* Pykälä vastaisi voimassa olevan nimittämislain 19 b §:ää.

3 §. *Asiantuntijaneuvottelukunta.* Pykälä vastaisi voimassa olevan nimittämislain 19 c §:n 1 momenttia.

4 §. *Asiantuntijaneuvottelukunnan kokoonpano.* Pykälä vastaisi voimassa olevan nimittämislain 19 c §:n 2—4 momenttia.

5 §. *Asiantuntijaneuvottelukunnan päätösvaltaisuus.* Pykälä vastaisi voimassa olevan nimittämislain 19 c §:n 5 momenttia.

6 §. *Nimeävä viranomainen.* Pykälä vastaisi voimassa olevan nimittämislain 19 d §:ää.

7 §. *Asetuksenantovaltuus.* Pykälä vastaisi voimassa olevan nimittämislain 21 §:n 3 momenttia.

8 §. *Voimaantulo.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin lain voimaantulosta. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan samanaikaisesti tuomioistuinlain kanssa. Pykälän *2 momenttiin* otettaisiin viittaussäännösten muuttumista koskeva siirtymäsäännös.

1.5 Laki oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa

Laissa säädettäisiin oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa. Oikeudenkäynnissä vakuutusoikeudessa noudatetaan hallintolainkäyttölakia. Tämän lisäksi vakuutusoikeuslaissa on hallintolainkäyttölakia täydentäviä säännöksiä asioiden käsittelystä vakuutusoikeudessa. Edellä yleisperusteluissa todetuilla perusteilla vakuutusoikeutta koskevat yleiset säännökset sijoitettaisiin tuomioistuinlakiin. Oikeudenkäyntilakiin sijoitettaisiin ne oikeudenkäyntimenettelyä vakuutusoikeudessa koskevat säännökset, jotka nykyisin on sijoitettu pääosin vakuutusoikeuslain 2 ja 3 lukuun. Sääntely vastaisi asiallisesti pääosin voimassa olevaa. Ehdotuksissa on huomioitu 1 päivänä lokakuuta 2015 voimaan tulleet vakuutusoikeuslain muuttamiseen johtaneet uudistukset (HE 104/2014 vp, laki 762/2015 ja HE 224/2014 vp, laki 569/2015).

Lakiin otettaisiin lisäksi eräitä täydentäviä säännöksiä, joita vastaava sääntely koskisi muitakin tuomioistuimia. Vakuutusoikeuden osalta ei ole kuitenkaan katsottu tarpeelliseksi säätää tuomioistuimen päätösvaltaisuuden säilymisestä jäsenelle tulleesta esteestä huolimatta eikä mahdollisuudesta ennakolta vahventaa kokoonpanoa.

1 luku Yleiset säännökset

1 §. *Soveltamisala.* Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisalasta. Pykälän *1 momenttiin* otettaisiin yleissäännös lain sisällöstä. Laissa säädettäisiin vakuutusoikeuden päätösvaltaisuudesta, asioiden käsittelystä vakuutusoikeudessa sekä ylimääräisestä muutoksenhausta vakuutusoikeuden päätökseen. Momentin toiseen virkkeeseen otettaisiin yleinen viittaussäännös tuomioistuinlakiin, joka koskisi myös vakuutusoikeutta. Näin ollen tuomioistuinlain kaikkia tuomioistuimia ja niiden henkilöstöä koskevat yleisiä säännöksiä sovellettaisiin myös vakuutusoikeudessa. Yksinomaan vakuutusoikeutta koskevat säännökset olisivat tuomioistuinlain 7 luvussa.

Pykälän *2 momenttiin* otettaisiin yleinen viittaus hallintolainkäyttölain soveltamisesta vakuutusoikeudessa.

Vastaavasti pykälän *3 momenttiin* sijoitettaisiin vakuutusoikeuslain 17 §:n säännös oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetun lain soveltamisesta.

2 luku Päätösvaltaisuus

2 §. *Vakuutusoikeuden päätösvaltaisuus.* Pykälässä säädettäisiin vakuutusoikeuden peruskokoonpanosta, johon kuuluu kolme lainoppinutta jäsentä. Säännös olisi asiallisesti voimassa olevaa vakuutusoikeuslain 10 §:n 1 momentin ensimmäistä virkettä vastaava. Kokoonpanon puheenjohtajuutta koskeva sääntely sijoitettaisiin omaksi pykäläkseen. Vakuutusoikeuden esittelijä ei enää kuitenkaan voisi toimia ratkaisukokoonpanon jäsenenä. Sen sijaan kokoonpanossa voisi olla asessori tuomioistuinlain 18 luvussa säädetyllä tavalla.

3 §. *Vakuutusosoikeuden päätösvaltaisuus lääketieteellisessä asiassa.* Pykälässä säädettäisiin vakuutusosoikeuden päätösvaltaisuudesta asiassa, jossa lääketieteellinen selvitys voi vaikuttaa asian ratkaisuun. Tällöin kokoonpanossa on kaksi lainoppinutta jäsentä ja yksi lääkärijäsen. Säännös vastaisi asiallisesti vakuutusosoikeuslain 10 §:n 1 momentin toista virkettä.

4 §. *Vakuutusosoikeuden päätösvaltaisuus kaksijäsenisenä.* Pykälässä säädettäisiin vakuutusosoikeuslain 10 b §:ää vastaavasti asioista, joissa vakuutusosoikeus on päätösvaltainen kahden jäsenen kokoonpanossa.

5 §. *Vakuutusosoikeuden päätösvaltaisuus yksijäsenisenä.* Pykälässä lueteltaisiin asiat, joissa vakuutusosoikeus on päätösvaltainen yksijäsenisenä. Säännös vastaisi vakuutusosoikeuslain 10 a §:ää.

6 §. *Työoloja tai yritystoimintaa tuntevien jäsenten osallistuminen kokoonpanoon.* Pykälässä säädettäisiin vakuutusosoikeuden päätösvaltaisuudesta asioissa, jotka edellyttävät työoloja tai yritystoimintaa tuntevien intressijäsenten osallistumista ratkaisukokoonpanoon.

Pykälä vastaisi asiallisesti vakuutusosoikeuslain 11 §:ää. Se muotoiltaisiin kuitenkin toisin, koska säännökset asiantuntijajäsenten määräämisestä tehtävänsä tulisivat tuomioistuinin lain 17 lukuun (15 §). Pykälässä ei siten erikseen säädettäisi, minkä tahojen nimeämät jäsenet osallistuisivat minkäkin asian käsittelyyn, koska tämä määräytyisi asian laadun mukaan. Näin ollen *pykälän 1 momentin 1—3 kohdassa* tarkoitettujen asioiden käsittelyyn osallistuvat työnantaja- ja työntekijäjärjestöjä edustavat jäsenet, *4 kohdassa* tarkoitettuihin asioihin kunnallista työmarkkinalaitosta ja kunnan pääsopijajärjestöjen edustavat jäsenet, *5 kohdassa* tarkoitettuihin asioihin valtion työmarkkinalaitosta ja virkamiehiä edustavien järjestöjen nimeämät jäsenet, *6 ja 7 kohdan* asioihin yrittäjiä tai maatalousyrittäjiä edustavien järjestöjen nimeämät jäsenet sekä *8 kohdan* asioihin puolustusministeriön ja edustavimpien työntekijäjärjestöjen nimeämät jäsenet. Siihen, missä asioissa intressijäsenet osallistuvat kokoonpanoihin, ei ehdoteta muutoksia vaan tämä määräytyisi edellä todetusti asian laadun mukaan.

Pykälän *2 momentti* vastaisi asiallisesti voimassa olevaa vakuutusosoikeuslain 11 §:n 2 momenttia.

7 §. *Sotilasvamma-asioita tuntevien jäsenten osallistuminen kokoonpanoon.* Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevaa vakuutusosoikeuslain 12 §:n 1 momentin ensimmäistä virkettä. Kun asiantuntijajäsenten nimittämisestä säädettäisiin tuomioistuinjaissa, vakuutusosoikeuslain sanottu pykälän toinen virke jää pois.

8 §. *Vakuutusosoikeuden päätösvaltaisuus eräissä asioissa.* Pykälän *1 ja 2 momenttiin* sijoitettaisiin nykyisin vakuutusosoikeuslain 10 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen ja 3 momentin erityissäännökset vakuutusosoikeuden toimivallasta päättää muusta kuin pääasiaratkaisusta ilman asiantuntijajäseniä sekä kokoonpanosta oikeudenkäynnin julkisuutta koskevassa asiassa. Sääntely olisi voimassa olevaa vastaava.

9 §. *Asian siirtäminen käsiteltäväksi täysistunnossa tai vahvennetussa istunnossa.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin lainkäyttöasian tai sen osan siirtämisestä käsiteltäväksi täysistuntoon tai vahvennettuun istuntoon. Sääntely vastaisi vakuutusosoikeuslain 13 §:ää. Pykälän *2 momentin* mukaan siirtämisestä vahvennettuun istuntoon päättäisi ylituomari tai osaston johtaja.

10 §. Täysistunto. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vakuutusosoikeuden täysistunnon kokoonpanosta ja päätösvaltaisuudesta. Sääntely vastaisi vakuutusosoikeuslain 13 §:n 2 momenttia.

Pykälän 2 momentti vastaisi voimassa olevan vakuutusosoikeuslain 13 §:n 2 momentin viimeistä virkettä.

11 §. Vahvennettu istunto. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vahvennetun istunnon kokoonpanosta ja päätösvaltaisuudesta. Säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevaa vakuutusosoikeuslain 13 §:n 1 momenttia. Säännöksen perusteella asessorit voisivat osallistua vahvennettuun istuntoon vain, jos he olisivat käsitelleet asiaa aiemmin.

Pykälän 2 momentti olisi vakuutusosoikeuslain 13 §:n 1 momentin toista virkettä vastaava.

3 luku Asian käsittely

12 §. Lainkäyttöasioiden ratkaiseminen. Pykälän 1 momenttiin otettaisiin vakuutusosoikeuslain 10 §:ää vastaava säännös siitä, että asiat ratkaistaan esittelystä istunnossa. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, milloin asia voidaan ratkaista istuntoa järjestämättä. Säännös vastaisi voimassa olevaa.

13 §. Kokoonpanon puheenjohtaja. Pykälässä säädettäisiin kokoonpanon puheenjohtajasta. Tuomioistuinten ratkaisukokoonpanon puheenjohtajuutta koskevia säännöksiä on tarkoitus tehdä nykyistä joustavammiksi. Tämän mukaisesti vakuutusosoikeudessakin puheenjohtajana voisi toimia kuka tahansa lainoppineista jäsenistä. Asessorin toimimisesta puheenjohtajana olisi erityissäännös tuomioistuinlain 18 luvun 3 §:ssä.

14 §. Suullinen käsittely. Pykälä vastaisi vakuutusosoikeuslain 16 §:n 2 momenttia.

15 §. Vireilletuloilmoitus. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhakijalle toimitettavasta vireilletuloilmoituksesta vakuutusosoikeuslain 16 §:n 4 momentin mukaisesti.

16 §. Vakuutusosoikeuden asiantuntijalääkärit. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vakuutusosoikeuden asiantuntijalääkäreistä vakuutusosoikeuslain 2 a §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan asiantuntijalääkäreiden nimittämisestä, kelpoisuusvaatimuksista, sidonnaisuuksien ilmoittamisesta ja tehtävästä vapauttamisesta olisi voimassa, mitä tuomioistuinlaissa säädetään vakuutusosoikeuden lääkärijäsenestä. Asiantuntijalääkärit eivät ole vakuutusosoikeuden jäseniä eikä heillä myöskään ole tuomaria vastaavaa virassapysymisoikeutta. Heidän kelpoisuusvaatimuksensa vastaa kuitenkin vakuutusosoikeuden lääkärijäsenistä säädettyä (tuomioistuinlaki 17 luku 14 § 1 mom.). Käytännössä heidät nimitettäisiin vastaavaksi viiden vuoden toimikaudeksi samaa menettelyä noudattaen kuin vakuutusosoikeuden lääkärijäsenet (tuomioistuinlaki 17 luku 3—7 §). Heihin ei kuitenkaan sovelleta muille asiantuntijajäsenille säädettyä eroamisikää. Asiantuntijalääkäriin paikan vapautuessa kesken toimikauden hänen tilalleen voitaisiin nimittää uusi jäsen säännönmukaista nimittämismenettelyä noudattaen. Hänet voitaisiin myös vapauttaa tehtävästä tuomioistuinlain 17 luvun 21 §:n perusteella.

Vakuutusosoikeuden toiminnan avoimuuden turvaamiseksi asiantuntijalääkäreiltä edellytetään vastaavia sidonnaisuusilmoituksia (tuomioistuinlaki 17 luku 17 §) kuin lääkärijäseniltä.

Heidän palkkionsa määräytyy hallintolainkäyttölain perusteella.

17 §. Kirjallinen ja suullinen selvitys. Pykälässä säädettäisiin vakuutuslainsäädännön 16 §:n 3 momentin mukaisesti vakuutuslainsäädännön mahdollisuudesta jättää kirjallinen tai suullinen selvitys huomioon ottamatta.

18 §. Asioiden jakaminen. Pykälään otettaisiin viittaussäännös tuomioistuinlain 8 luvun 7 ja 8 §:ään, joissa säädettäisiin asioiden jakamisesta noudatettavista periaatteista.

4 luku **Ylimääräinen muutoksenhaku**

19 §. Päätöksen poistaminen. Pykälässä säädettäisiin vakuutuslainsäädännön päätöksen poistamisesta. Pykälän vastaisi vakuutuslainsäädännön 18 §:ää.

20 §. Päätöksen purkaminen. Pykälä olisi voimassa olevaa vakuutuslainsäädännön 19 §:ää vastaava.

5 luku **Erinäiset säännökset**

21 §. Vakuutuslainsäädännön oikeus saada tietoja ja virka-apua. Pykälä olisi vakuutuslainsäädännön 21 §:ää vastaava.

22 §. Voimaantulo. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lain voimaantulosta. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan samanaikaisesti tuomioistuinlain kanssa. Pykälän 2 momenttiin otettaisiin viittaussäännösten muuttumista koskeva siirtymäsäännös.

1.6 Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa

Markkinaoikeudesta annetun lain säännökset sijoitettaisiin pääosin tuomioistuinlakiin. Markkinaoikeuden päätösvaltaista kokoonpanoa koskevat säännökset siirrettäisiin puolestaan oikeudenkäynnistä markkinaoikeuteen annettuun lakiin. Markkinaoikeudesta annetussa laissa on jo ennestään kokoonpanon vahventamista ja tuomioistuimen päätösvaltaisuuden säilymistä jäsenelle tulleesta esteestä huolimatta koskevat säännökset. Ne poikkeavat joiltakin osin oikeudenkäymiskaareen ja hallinto-oikeuslakiin ehdotettavista säännöksistä. Niiden käyttöalan laajentamista ei kuitenkaan ole pidetty tarpeellisena.

1 luku **Yleiset säännökset**

1 §. Soveltamisala. Lain soveltamisalaa koskevaan pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, johon otettaisiin viittaussäännös tuomioistuinlakiin. Markkinaoikeuden tehtävistä, organisaatiosta ja hallinnosta sekä henkilöstöstä säädettäisiin tuomioistuinlaissa. Viittaus olisi yleisluontoinen, koska tuomioistuinlain lukuisat säännökset olisivat pääosin yhteisiä kaikille tuomioistuimille. Yksin markkinaoikeutta koskevia säännöksiä olisi tuomioistuinlain 5 luvussa.

1 a luku **Yleiset säännökset asian käsittelystä**

Luku vastaisi asiallisesti voimassa olevan markkinaoikeudesta annetun lain 3 luvun 13—26 §:ää. Muut lain säännökset olisivat jatkossa tuomioistuinlaissa.

1 §. Markkinaoikeuden päätösvaltaisuus. Pykälä olisi yhtenevä markkinaoikeudesta annetun lain 13 §:n kanssa.

2 §. *Markkinaoikeuden päätösvaltaisuus patenttiasias-
sa.* Pykälä vastaisi asiallisesti markkina-
oikeudesta annetun lain 14 §:ää. Pykälän 1 ja 3 momenttien viittaussäännöksiä tarkistettaisiin
lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

3 §. *Kahden jäsenen päätösvaltaisuus.* Pykälä vastaisi markkinaoikeudesta annetun lain
15 §:ää lukuun ottamatta sen 1—3 momenteissa oleviin viittauksiin tehtäviä teknisiä korjauk-
sia.

4 §. *Yhden jäsenen päätösvaltaisuus teollis- tai tekijänoikeudellisessa riita- tai hakemusasia-
ssa.* Pykälä vastaisi markkinaoikeudesta annetun lain 16 §:ää, mutta sen 2—3 momentin viitta-
uksiin tehtäisiin tekniset korjaukset.

5 §. *Yhden jäsenen päätösvaltaisuus muussa asiassa.* Pykälä olisi markkinaoikeudesta annetun
lain 17 §:ää vastaava. Myös sen 1 momenttiin tehtäisiin tarpeelliset tekniset tarkistukset.

6 §. *Asian kiireelliseksi määrittäminen koskeva päätösvaltaisuus.* Teknistä viittaussäännöksen
tarkistusta lukuun ottamatta säännös vastaisi markkinaoikeudesta annetun lain 18 §:ää.

7 §. *Kokoonpanon puheenjohtaja.* Esityksessä yleisesti omaksutun ratkaisun mukaan tuomio-
istuimissa puheenjohtajana voisi toimia kuka tahansa lainoppineista jäsenistä. Voimassa ole-
van markkinaoikeudesta annetun lain 19 §:n mukaan markkinaoikeudessa puheenjohtajana
toimii virassa vanhin tai asian valmistellun jäsen, joten puheenjohtajana ei aina ole virkaiässä
vanhin jäsen. Markkinaoikeudestakin annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi niin, että sään-
tely olisi muiden tuomioistuinten kanssa yhdenmukainen. Puheenjohtajuus voisi siten määräy-
tyä markkinaoikeudessakin entistä joustavammalla tavalla. Asessorin toimivallasta säädettäi-
siin tuomioistuinlain 18 luvun 3 §:ssä.

8 §. *Kokoonpano lainoppineen jäsenen ollessa estynyt.* Pykälä vastaisi markkinaoikeudesta
annetun lain 20 §:ää.

9 §. *Kokoonpanon vahventaminen lisäjäsenellä.* Pykälän otsikon sanamuotoa tarkistettaisiin.
Asiallisesti pykälä vastaisi markkinaoikeudesta annetun lain 21 §:ää. Sen 1 momentin viitta-
ukset tarkistettaisiin vastaamaan muuttunutta sääntelyä.

10 §. *Asiantuntijajäsenen osallistuminen kokoonpanoon.* Säännös vastaisi markkinaoikeudesta
annetun lain 22 §:ää. Sen 1 momentin viittaussäännöksiin tehtäisiin lakimuutosten edellyttä-
mät tekniset tarkistukset.

11 §. *Asian siirtäminen käsiteltäväksi vahvennetussa istunnossa tai täysistunnossa.* Pykälä
vastaisi sisällöllisesti markkinaoikeudesta annetun lain 23 §:ää.

12 §. *Vahvennetun istunnon päätösvaltaisuus.* Pykälä vastaisi asiallisesti markkinaoikeudesta
annetun lain 24 §:ää. Siihen tehtäisiin kuitenkin lainsäädännön edellyttämät tekniset tarkistuk-
set.

13 §. *Täysistunnon päätösvaltaisuus.* Pykälä olisi yhtenevä voimassa olevan markkinaoikeu-
desta annetun lain 25 §:n kanssa.

14 §. *Asian valmistelu ja ratkaiseminen.* Pykälä olisi asiallisesti yhtenevä voimassa olevan
markkinaoikeudesta annetun lain 26 §:n kanssa.

15 §. *Asioiden jakaminen.* Pykälään otettaisiin viittaussäännös tuomioistuinlain 10 luvun 7 ja 8 §:iin, jossa säädettäisiin asioiden jakamisessa noudatettavista periaatteista.

6 luku **Erinäiset säännökset**

6 §. *Oikeudenkäynnin joutisuus, asioiden käsittelyjärjestys ja asian kiireelliseksi määrääminen.* Pykälän 3 momentin viittaus markkinaoikeudesta annetun lain 18 §:ään muutettaisiin viittaukseksi tämän lain 1 a luvun 6 §:ään, jonne markkinaoikeuden päätösvaltaisuutta kiireelliseksi määräämistä koskeva säännös sijoitettaisiin. Muilta osin pykälä vastaisi voimassa olevaa.

1.7 **Laki työtuomioistuimesta**

Ehdotuksen mukaan ne työtuomioistuimesta annetun lain pykälät, jotka koskevat työtuomioistuimen organisaatiota, hallintoa ja henkilöstöä ehdotetaan kumottavaksi ja sijoitettavaksi tuomioistuinlakiin. Tämän lisäksi tiettyihin säännöksiin tulisi tuomioistuimia koskevan lainsäädännön yhtenäistämisen vuoksi muutoksia. Laissa tultaisiin siten säätämään pääasiassa oikeudenkäyntimenettelystä, mistä syystä myös lain nimikettä tarkistettaisiin. Tuomioistuinlaissa työtuomioistuimesta säädettäisiin 6 luvussa. Ehdotuksessa on otettu huomioon 1 päivänä lokakuuta 2015 voimaan tullut uudistus, jolla työtuomioistuimen hallintoasioita koskeva ratkaisuvalta on siirretty hallintojaostolta presidentille. Niin ikään uudistuksen myötä myös työtuomioistuimen sivutoimiset jäsenet ovat velvollisia ilmoittamaan sidonnaisuutensa (HE 224/2014 vp, lait 565—575/2015).

Lain nimike. Lain nimike muutettaisiin vastaamaan paremmin lain sisältöä. Koska laissa säädettäisiin pääasiassa oikeudenkäynnissä työtuomioistuimessa noudatettavasta menettelystä, lain nimikkeeksi soveltuisi nykyistä paremmin laki oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa. Se noudattaisi myös muiden erityistuomioistuinten kohdalla valittua linjaa.

2 §. Pykälän voimassa olevat säännökset työtuomioistuimen jäsenistä ja heidän kelpoisuusvaatimuksistaan sijoitettaisiin tuomioistuinlakiin. Näiden säännösten tilalle 2 §:ään otettaisiin yleinen viittaussäännös tuomioistuinlakiin.

2 a §. Pykälä on lisätty lakiin lokakuun alusta 2015 voimaan tulleella lainsäädännöllä. Siinä säädetään työtuomioistuimen sivutoimisten jäsenten velvollisuudesta ilmoittaa sidonnaisuutensa. Koska sääntely ehdotetaan sijoitettavaksi tuomioistuinlain 17 luvun 17 §:ään, säännös voidaan tarpeettomana kumota.

3 §. Voimassa olevassa pykälässä säädetään työtuomioistuimen niin sanottujen intressijäsenten nimeämisessä noudatettavasta menettelystä. Kyseiset säännökset sijoitettaisiin tuomioistuinlain 17 luvun 13 §:n 3 ja 4 momenttiin. Tämän sijaan pykälässä säädettäisiin työtuomioistuimen puheenjohtajasta.

Säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan 2 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä. Pykälän mukaan työtuomioistuimen puheenjohtajana toimisi presidentti tai työtuomioistuinneuvos. Puheenjohtajana voi tarvittaessa toimia myös työtuomioistuimen lainoppinut asiantuntijajäsen, joka ei edusta työnantaja- tai työntekijäetuja. Heitä kutsutaan varapuheenjohtajiksi.

4 §. Voimassa oleva säännös työtuomioistuimen asiantuntijajäsenen paikan vapautumisesta kesken toimikauden kumottaisiin. Vastaava säännös otettaisiin tuomioistuinlain 17 luvun 5 §:n 1 momenttiin.

5 §. Voimassa oleva säännös työtuomioistuimessa olevista lakimiesviroista kumottaisiin. Vastaava säännös työtuomioistuimen tuomarin viroista otettaisiin tuomioistuinlain 1 luvun 5 §:n 1 momentin 7 kohtaan. Vastaavasti työtuomioistuinsihteereistä säädettäisiin 19 luvun 1 §:ssä.

Pykälässä säädetään myös presidentin päätösvallasta. Tätä vastaava sääntely sijoitettaisiin tuomioistuinlain 8 lukuun.

6 §. Voimassa olevat 1 momentin työtuomioistuimen jäsenelle säädetyt vaatimukset 20 vuoden iästä, Suomen kansalaisuudesta ja itsensä sekä omaisuutensa hallinnasta kumottaisiin tarpeettomina. Käytännössä tuomaria, kuten myös muita tuomioistuimen jäseniä, koskee perustuslain 125 §:n vaatimukset kyvystä, taidosta ja koetellusta kansalaiskunnosta. Virkamieslaki edellyttää virkamieheltä lisäksi täysi-ikäisyyttä. Vaikka asiantuntijajäseniä ei nimitetä virkaan, heihin katsotaan käytännössä soveltuvan vastaavat yleiset nimittämisperusteet kuin tuomariin. Muiden tuomioistuinten asiantuntijajäsenille ei ole erikseen säädetty vastaavia kelpoisuusvaatimuksia, mistä syystä niistä ei ole tarpeen säätää myöskään oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetussa laissa.

Niin ikään pykälän 2 ja 3 momentti asiantuntijajäsenten kielitaidosta kumottaisiin ja sijoitettaisiin tuomioistuinlain 17 luvun 16 §:ään. Vastaavasti työtuomioistuimen jäsenen eroamisikä määräytyisi tuomioistuinlain ja virkamieslain perusteella, joten myös 4 momentin säännös kumottaisiin tarpeettomana.

7 §. Pykälän säännös tuomarinvalasta kumottaisiin, koska säännös tuomarinvakuutuksesta sijoitettaisiin tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ään.

8 §. Pykälässä säädettäisiin työtuomioistuimen päätösvaltaisesta kokoonpanosta, katselmuksen suorittamisesta ja asian valmistelusta voimassa olevaa vastaavasti. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös, jonka mukaan asessori voisi toimia työtuomioistuimen kokoonpanon jäsenenä. Tämä ei kuitenkaan voisi toimia kokoonpanon puheenjohtajana. Käytännössä hän voisi toimia siis lainoppineen asiantuntijajäsenen tilalla presidentin tai työtuomioistuinneuvoksen toimiesä puheenjohtajana. Pykälän 1—3 momenttiin tehtäisiin lisäksi lainsäädännön muuttumisesta aiheutuvat viittaussäännöksiä koskevat korjaukset. Vastaavasti 4, 5 ja 7 momenttia tarkistettaisiin siten, että sana jäsen korvattaisiin sanalla asiantuntijajäsen ja 6 momenttia siten, että sihteerin nimike muutettaisiin esittelijäksi.

Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin lisäksi asiallinen muutos, jolla sanamuotoa ”käsiteltäessä virkamiehiä tai viranhaltijoita koskevia asioita” täsmennettäisiin nykyisestä. Voimassa oleva sanamuoto on suppea ja käytännössä sen soveltaminen on jouduttu rajaamaan tapauksiin, joissa vireillä oleva asia koskee virkasuhteessa olevaa. Kuitenkin saman sopimusmääräyksen tulkinnaasta syntynyt erimielisyys voi yhtä hyvin koskea työsuhteista henkilöstöä. Näin on siitä syystä, että tärkeimmät julkissektorin kollektiivisopimukset solmitaan samalla kertaa työ- ja virkaehtosopimuksina (valtion yleinen virka- ja työehtosopimus, kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus, kirkon yleinen virka- ja työehtosopimus). Näitä sopimuksia sovelletaan julkisyhteisöjen henkilöstöön palvelussuhteen laadusta riippumatta. Työ- ja virkaehtosopimusten yhdistäminen tapahtui 1990-luvun alkupuolella, mutta kyseinen työtuomioistuimesta annetun lain säännös on jäänyt tältä osin muuttamatta.

"Virkasuhteisiin perehtyneiden" jäsenten tarve työtuomioistuimessa ei johdu siitä, että heillä olisi erityinen kyky ratkoa nimenomaan virkamiesten asioita. Heitä tarvitaan julkissektorin sopimustoiminnan tuntemuksen vuoksi. Tämän asiantuntemuksen käyttö ei nykyisen sanamuodon mukaan ole mahdollista julkisyhteisön työsuhteisyyden osalta vaan tällaisia asioita

nykyisin ratkaistaessa kokoonpanoon kuuluu puhtaasti yksityissektoria edustavat asiantuntijajäsenet.

Edellä todettu huomioon ottaen ehdotetaan, että 2 momentin mukaista kokoonpanoa käytettäisiin "käsiteltäessä virkaehtosopimusta tai julkisyhteisöä sitovaa työehtosopimusta koskevaa asiaa". Sanonta käsittäisi edellä mainitut yleiset ja muutkin työ- ja virkaehtosopimukset sekä pelkästään virkaehtosopimuksena solmitut sopimukset. Lisäksi säännös kattaisi julkisyhteisön tekemät työehtosopimukset, jotka solmitaan julkissektorin neuvottelumekanismien puitteissa.

9 §. Pykälässä säädetään työtuomioistuimen kokoontumisesta sekä asioiden jakautumisesta. Pykälän *1 momentti* vastaisi voimassa olevaa. Koska kaikkia tuomioistuinta koskevat yhteiset säännökset asioiden jakamisesta ja uudelleen jakamisesta esitetään otettavaksi tuomioistuinlain 8 luvun 7 ja 8 §:ään, pykälän *2 momenttiin* otettaisiin niitä koskeva viittaussäännös kyseisiin säännöksiin. Säännökseen tehtäisiin myös sanamuodollisia korjauksia, mutta asiallisesti se vastaisi voimassa olevaa.

10 §. Voimassa olevan säännöksen mukaan työtuomioistuimen puheenjohtaja voi päätösvaltaisuuden saavuttamiseksi kutsua estyneen jäsenen tilalle sopivan ja kelpoisuusvaatimukset täyttävän henkilön, jos varajäsenkään ei pääse paikalle. Tätä säännöstä ei voida asiantuntijajäsenen riippumattomuuden kannalta pitää kestäväenä ja se tulisi kumota.

40 §. Pykälässä säädetään työtuomioistuimen jäsenten ja sihteereiden virkarikosasioissa toimivaltaisesta tuomioistuimesta. Säännös kumottaisiin, koska asiasta säädettäisiin jatkossa tuomioistuinlain 23 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdan d alakohdassa.

47 §. Pykälässä säädetään asetuksenantovaltuudesta sekä työtuomioistuimen työjärjestyksestä. Tuomioistuinta koskevan lainsäädäntötason korottamiseksi asetuksista luovuttaisiin. Näin ollen asetuksenantovaltuudet voitaisiin kumota. Työtuomioistuimen työjärjestyksestä säädettäisiin tuomioistuinlaissa.

Asetuksenantovaltuuden kumoutuessa myös asetus työtuomioistuimesta kumoutuu. Pääosan säännöksistä tulee sijoitetuksi tuomioistuinlakiin. Niistä voidaan antaa tarkempia määräyksiä myös työjärjestyksessä.

1.8 Laki korkeimmasta oikeudesta

5 §. Pykälän mukaan korkeimman oikeuden tehtäviin kuuluu toimia lähettävänä viranomaisena tietyissä kansainvälistä tiedoksiantoa koskevissa asioista. Säännöksessä viitataan suoraan EY-asetukseen, joka on vuonna 2007 kumottu uudella asetuksella, joka on suoraan sovellettavaa oikeutta. Edellä tuomioistuinlain käräjäoikeuden tehtäviä koskevan pykälän (2 luku 1 §) perusteluissa tarkemmin todetuista syistä kyseinen säännös ehdotetaan kumottavaksi.

10 §. Pykälässä säädetään korkeimman oikeuden jäsenistä. Koska heidän nimittämisestään ja kelpoisuusvaatimuksistaan säädettäisiin jatkossa nimittämislain sijaan tuomioistuinlaissa, on pykälän *1 ja 2 momentin* lakiviittaukset korjattava. Edellä tuomioistuinlain soveltamisalaa koskevan 1 luvun 1 §:n perusteluissa tarkemmin selostetulla tavalla myös muita tuomioistuinlain tuomareita koskevia säännöksiä sovellettaisiin korkeimman oikeuden jäseniin.

13 §. Pykälässä säädetään korkeimman oikeuden esittelijöistä. Heihin sovelletaan tuomarin nimittämistä ja kelpoisuusvaatimuksia koskevia säännöksiä (tuomioistuinlaki 10—12 luvut). Lakiviittaukset korjattaisiin vastaamaan ehdotettuja lainsäädännön muutoksia.

14 §. Pykälässä säädetään korkeimman oikeuden esittelijän virassapysymisoikeudesta, joka on tuomaria vastaava. Esittelijät ovat siten tuomaria vastaavalla tavalla erottamattomia. Tästä säädettäisiin voimassa olevaa vastaavasti pykälän *1 momentissa*.

Pykälän *2 momenttiin* otettaisiin voimassa olevaa virkamieslain 48 §:ää vastaava säännös, jolla esittelijän virkamiesoikeudellinen asema rinnastetaan tuomariin. Erottamattomuudesta johdun korkeimman oikeuden esittelijöihin on sovellettava tuomareita koskevia virkamiesoikeudellisia erityissäännöksiä. Näin ollen tuomioistuinlakiin virkamieslaista siirrettävät tuomarin virkamiesoikeudellista asemaa koskevat erityissäännökset koskisivat myös korkeimman oikeuden esittelijöitä. Näitä ovat kirjallista varoitusta ja virantoimituksesta pidättämistä koskevat säännökset (luku 15), tuomarin asemaa tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä koskevat säännökset (14 luku 4 §). Tuomioistuinlain perusteluissa todetulla tavalla esittelijän erottamisesta työkyvyttömyyden perusteella päättäisi jatkossa korkein oikeus eikä Helsingin hovioikeus. Heihin sovellettaisiin siis tuomioistuinlain säännöksiä virkasuhteen päättymisestä (16 luku). Niin ikään muutoksenhakua koskevat säännökset soveltuisivat (23 luku). Koska esittelijän asema on tuomaria vastaava, myös tuomioistuinlain 9 luvun säännökset tuomarin velvollisuuksista ja vastuusta koskevat soveltuvin osin korkeimman oikeuden esittelijää. Sen sijaan esittelijöiden virkavapaudesta ja virkarikosasiassa toimivaltaisesta tuomioistuimesta säädettäisiin voimassa olevaa vastaavasti puheena olevassa laissa.

1.9 Laki korkeimmasta hallinto-oikeudesta

10 §. Pykälässä säädetään korkeimman hallinto-oikeuden jäsenistä. Hallintoneuvoksen nimike muutettaisiin oikeusneuvokseksi. Koska heidän nimittämisestään ja kelpoisuusvaatimuksistaan säädettäisiin jatkossa nimittämislain sijaan tuomioistuinlaissa, on pykälän *1 ja 2 momentin* lakiviittaukset korjattava. Myös muita tuomioistuinlain tuomareita koskevia säännöksiä sovellettaisiin korkeimman hallinto-oikeuden jäseniin (ks. tarkemmin tuomioistuinlain 1 luvun 1 §:n perustelut).

11 §. Pykälässä säädetään korkeimman oikeuden asiantuntijajäsenistä, joita ovat ympäristöasiantuntijaneuvokset ja yli-insinöörineuvokset. Ehdotuksen mukaan ylimpien tuomioistuinten päätösvaltaista kokoonpanoa koskevat säännökset säilytettäisiin niitä koskevissa laeissa. Pykälään olisi perusteltua lisätä nykyisin korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä annetun lain 1 §:n säännös asiantuntijajäsenten osallistumisesta asioiden ratkaisemiseen. Säännös sijoitettaisiin pykälän *1 ja 2 momenteiksi*. Asiallisesti pykälä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä.

Pykälän *3 momentin* mukaan asiantuntijajäsenen kelpoisuusvaatimuksista, nimittämisestä ja asemasta, oikeudesta pysyvä tehtävässään sekä velvollisuudesta ilmoittaa sidonnaisuutensa säädettäisiin muita asiantuntijajäseniä vastaavasti tuomioistuinlaissa (17 luku). Muutoksena nykytilaan olisi ainoastaan se, että asiantuntijajäsenen toimikausi pitenisi neljästä viiteen vuoteen. Tuomioistuinlain perusteluissa todetulla tavalla asiantuntijajäsenet voitaisiin jatkossakin tarvittaessa nimittää yksittäin koko toimikaudeksi kerrallaan, jolloin varajäsenten nimittäminen ei ole tarvetta.

14 §. Pykälässä säädetään korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöistä. Heihin sovellettaisiin tuomarin nimittämistä ja kelpoisuusvaatimuksia koskevia säännöksiä (tuomioistuinlaki 10—12 luvut). Lakiviittaukset korjattaisiin vastaamaan ehdotettuja lainsäädännön muutoksia.

15 §. Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin voimassa olevaa vastaavasti korkeimman hallinto-oikeuden esittelijän tuomaria vastaavasta virassapysymisoikeudesta. Pykälän *2 momenttiin*

otettaisiin voimassa olevaa virkamieslain 48 §:ää vastaava säännös, jolla esittelijän virkamies-oikeudellinen rinnastetaan tuomariin. Tältä osin viitataan edellä korkeimmasta oikeudesta annetun lain 14 §:n perusteluissa esittelijän asemasta todettuun.

1.10 Laki Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta

Lakiin tehtäisiin tuomioistuimia ja tuomareita koskevan lainsäädännön muuttumisen johdosta tarpeelliset, lähinnä viittaussäännösten tarkistamista, koskevat muutokset. Ehdotuksessa on otettu huomioon 1 päivänä lokakuuta 2015 voimaan tullut uudistus, jolla sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuus on ulotettu koskemaan myös hallintotuomioistuimen varajäseniä.

2 §. *Lain suhde muihin säännöksiin.* Pykälän 1 momentin viittaus hallinto-oikeuslakiin korvattaisiin viittauksella tuomioistuinlakiin.

3 §. *Hallinnollinen päällikkö.* Pykälän 2 momentin viittaus hallinto-oikeuslakiin ja -asetukseen muutettaisiin viittaukseksi tuomioistuinlakiin.

6 §. *Varajäsenet.* Pykälän 1 momentissa tarkoitettu varajäsen on hallintotuomioistuimen tuomari, joka kutsutaan tarvittaessa estyneen jäsenen tilalle. Jäsenet määrätään korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä hallintotuomioistuimen esityksestä. Mahdollisuus varajäsenen kutsumiseen on tarkoituksenmukaista säilyttää, vaikka hallinto-oikeuslakiin ehdotetaan säännöksiä tuomioistuimen päätösvallan säilymisestä yhdelle jäsenelle tulleesta esteestä huolimatta (ks. lakiehdotus 12).

Pykälän 2 momentin säännös tuomarin valasta tai vakuutuksesta muutettaisiin viittaukseksi tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ään, jossa säädetään tuomarin vakuutuksesta. Koska tuomarin sidonnaisuusilmoituksista säädettäisiin jatkossa tuomioistuinlaissa, momentin viittaussäännöstä olisi korjattava myös tältä osin.

Pykälän 3 momentin mukaan varajäsen rinnastuisi tuomariin paitsi virassapysymisoikeuden osalta myös asemaltaan erityisesti tuomioistuinlain 1 luvun 5 §:ssä 9 luvun 1 §:ssä säädetyin tavoin. Näin on käytännössä jo nykyisinkin, mutta nyt varajäsenten asemasta säädettäisiin voimassa olevaa selkeämmin laissa.

7 §. *Ahvenanmaan maakunnan hallituksen lausunto.* Pykälän viittaus hallinto-oikeuslain 7 §:ään muutettaisiin viittaukseksi tuomioistuinlain 5 luvun 5 §:n 2 momenttiin. Samalla Ahvenanmaan maakunnan hallituksen nimi korjattaisiin vastaamaan nykyistä kirjoitusasua.

1.11 Oikeudenkäymiskaari

Yleisperusteluissa todetulla tavalla eri tuomioistuimia koskevissa laeissa olevat asian käsittelyä koskevat säännökset sijoitettaisiin pääsääntöisesti oikeudenkäyntimenettelyä koskeviin lakeihin. Yleisten tuomioistuinten päätösvaltaisuutta koskevat säännökset keskitettäisiin tämän mukaisesti oikeudenkäymiskaaren 2 lukuun. Korkeimman oikeuden vahvennetusta istunnosta ja täysistunnosta säädettäisiin kuitenkin korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa. Oikeudenkäymiskaaren 1 luvun yleisiä tuomioistuimia ja 3 luvun käräjäoikeutta koskevat säännökset kumottaisiin, kun vastaava sääntely tulee tuomioistuinlakiin. Eräitä säännöksiä siirrettäisiin oikeudenkäymiskaaren muihin lukuihin. Niin ikään tuomarin vakuutuksesta säädettäisiin jatkossa tuomioistuinlaissa. Lisäksi eräitä oikeudenkäymiskaaren 1 luvun vielä alkuperäisessä asussaan olevia säännöksiä uudistettaisiin tai ne kumottaisiin vanhentuneina. Tuomioistuinla-

kiin siirrettävien tai siitä kumottavien säännösten sijaan oikeudenkäymiskaaren 1 lukuun otettaisiin yleiset säännökset lain soveltamisalasta ja yleisistä tuomioistuimista.

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Pykälässä luetellaan yleiset tuomioistuimet. Sen tilalle otettaisiin säännös oikeudenkäymiskaaren soveltamisalasta eli oikeudenkäynnistä yleisissä tuomioistuimissa.

2 §. Voimassa olevassa säännöksessä luetellaan käräjäoikeuden jäsenet, minkä lisäksi siinä säädetään käräjäoikeuden puheenjohtajuudesta. Käräjäoikeuden jäseniä koskeva säännös ehdotetaan sijoitettavaksi tuomioistuinlain 2 luvun 5 §:ään. Tuomioistuimen puheenjohtajuutta koskeva säännös ehdotetaan sijoitettavaksi tuomioistuinlain käräjäoikeutta ja hovioikeutta koskeviin lukuihin. Näiden säännösten sijaan pykälässä lueteltaisiin yleiset tuomioistuimet. Säännös vastaisi tuomioistuinlain 1 luvun 2 §:ää. Selkeyden vuoksi se olisi kuitenkin perusteltua säilyttää myös oikeudenkäymiskaaressa.

3 §. Voimassa olevassa pykälässä säädetään hovioikeuden jäsenistä. Tämä säännös kumottaisiin ja sijoitettaisiin tuomioistuinlain 3 luvun 8 §:ään.

4 §. Voimassa olevassa pykälässä säädetään korkeimman oikeuden jäsenistä. Kyseinen säännös ehdotetaan kumottavaksi. Vastaava säännös säilytettäisiin korkeimmasta oikeudesta annetun lain 10 §:ssä.

6 §. Pykälässä säädetään siitä, milloin toisilleen läheiset henkilöt voivat osallistua tuomioistuimen ratkaisukokoonpanoon. Säännös ehdotetaan siirrettäväksi 2 luvun 13 §:ksi.

6 a—8 §. Edellä keskeisissä ehdotuksissa todetulla tavalla jumalan nimeen vannottavasta tuomarin valasta ehdotetaan luovuttavan. Tuomarin vakuutusta koskeva säännös sijoitettaisiin tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ään. Näin ollen oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a—8 §:n säännökset tuomarin valasta ja vakuutuksesta ehdotetaan kumottavaksi.

9 §. Nykyinen alkuperäisessä muodossaan oleva pykälä säätää viraltapanon seuraamukseksi siitä, että tuomari luvatta panee jonkun sijaansa tuomitsemaan. Tällainen teko tulee arvioitavaksi rikoslain 40 luvun perusteella. Pykälä ehdotetaan siksi kumottavaksi vanhentuneena ja tarpeettomana.

11 §. Pykälässä säädetään tuomarin velvollisuudesta noudattaa lakia. Tämä alkuperäinen oikeudenkäymiskaaren säännös ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana. Tuomarin velvollisuuksista säädettäisiin tuomioistuinlain 9 luvussa.

12 §. Myös tämä pykälä on alkuperäisessä muodossaan ja siinä säädetään tuomarin virkavelvollisuuksien vastaisesta menettelystä sekä sen seuraamuksista. Kyseinen säännös ehdotetaan kumottavaksi vanhentuneena ja tarpeettomana.

2 luku Päätösvaltaisuudesta

Lukuun ehdotetaan otettavaksi nykyisin organisaatiolaeissa olevat säännökset asian siirtämisestä täysistunnon tai muun vahvennetun kokoonpanon käsiteltäväksi. Niin ikään säädettäisiin näiden kokoonpanojen muodostumisesta. Ehdotuksessa on tältä osin otettu huomioon 1 päivänä lokakuuta 2015 voimaan tullut uudistus, jolla hovioikeuslaissa nykyisin olevia säännöksiä

on tarkistettu. Korkeimman oikeuden täysistunnosta ja vahvennetusta jaostosta säädettäisiin kuitenkin korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa.

Lisäksi lukuun ehdotetaan lisättäväksi tuomioistuimen ratkaisukokoonpanon vahvistamisesta ja päätösvallan säilymisestä yhdelle jäsenelle tulleesta esteestä huolimatta. Säännökset olisivat pääosin yhteisiä kaikille yleisille tuomioistuimille. Tästä syystä voimassa olevat nykyisin vain kärjäoikeutta koskevat 2 ja 3 a § ehdotetaan kumottavaksi.

2 §. Voimassa olevassa pykälässä säädetään kärjäoikeuden kokoonpanon vahvistamisesta. Kärjäoikeus on luvun 1 §:n mukaan päätösvaltainen rikosasiassa, kun siinä on yksi tuomari ja kaksi lautamiestä. Lautamieskokoonpanoa voidaan vahvistaa toisella lainoppineella jäsenellä tai lautamiehellä taikka molemmilla, jos se on perusteltua asian laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna. Yleisperusteluissa mainituista syistä mahdollisuus vahvistaa kokoonpanoa lisäjäsenellä koskisi kaikkia yleisiä tuomioistuimia, työtuomioistuinta, hallinto-oikeuksia ja markkinaoikeutta. Säännös olisi yhteinen kaikille yleisille tuomioistuimille. Se sijoitettaisiin 11 §:ksi, mistä syystä puheena oleva pykälä voitaisiin kumota.

3 a §. Voimassa olevan pykälän mukaan kärjäoikeus on päätösvaltainen siitä huolimatta, että lautamiehelle on tullut este pääkäsittelyn aloittamisen jälkeen. Päätösvalta säilyy, jos lautamiehiä on yksi. Vastaavasti kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanossa ratkaistavassa asiassa jäsenelle pääkäsittelyn aloittamisen jälkeen tulleesta esteestä huolimatta kärjäoikeus on päätösvaltainen, kun jäseniä on vähintään kaksi.

Säännös ehdotetaan kirjoitettavan yleisempään muotoon niin, että se koskisi lautamieskokoonpanon lisäksi myös sotilasjäsenelle tullutta estettä. Se ehdotetaan myös kirjoitettavan siten, että se soveltuisi myös hovioikeuksissa. Tästä syystä ehdotetaan, että nykyinen yksinomaan kärjäoikeutta koskeva 3 a § kumotaan ja korvataan uudella 12 §:ksi sijoitettavalla säännöksellä.

6 §. Rekisterimerkintärikos ehdotetaan sisällytettäväksi *1 momentin* luetteloon niistä rikoksista, jotka voidaan käsitellä kärjäoikeudessa yhden tuomarin kokoonpanossa.

Rekisterimerkintärikoksen enimmäisrangaistus on kolme vuotta vankeutta. Tämän vuoksi rikosta koskevaa syytettä ei momentin sisältämän pääsäännön mukaan ole mahdollista käsitellä kokoonpanossa, jossa on vain puheenjohtaja. Rekisterimerkintärikokset ovat kuitenkin usein yksinkertaisia ja tuomitut rangaistukset lieviä. Ottaen huomioon, että esimerkiksi törkeä kavallus, törkeä petos ja törkeä maksuvälinepetos sisältyvät momentin luetteloon yhden tuomarin kokoonpanossa käsiteltävistä rikoksista, ei ole lainsäädännön johdonmukaisuuden ja tuomioistuinten voimavarojen kohdentamisen kannalta perusteltua, että rekisterimerkintärikosta koskeva syyte aina on käsiteltävä lautamies- tai kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanossa.

Ehdotetun lisäyksen vuoksi luettelon kohtien numerointi muuttuu.

8 a §. Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin asian siirtämisestä käsiteltäväksi hovioikeuden täysistuntoon tai vahvennettuun kokoonpanoon. Säännös vastaisi asiallisesti hovioikeusasetuksen 13 §:n 1 ja 2 momenttia.

Pykälän *2 momentin* mukaan siirrosta päättäisi presidentti, mikä vastaa voimassa olevaa.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin hovioikeuden täysistunnon kokoonpanosta ja päätösvaltaisuudesta. Se vastaisi asiallisesti uudistettua hovioikeuslain 8 §:n 3 momenttia. Säännöstä tar-

kistettaisiin kuitenkin niin, että asessorit eivät kuuluisi täysistunnon kokoonpanoon paitsi, milloin he ovat osallistuneet asian käsittelyyn aikaisemmin. Tämä koskisi kaikkia muitakin tuomareita ja sotilasjäseniä, jos he olisivat käsitelleet asiaa aiemmin.

Pykälän 4 momentti vastaisi uudistettua hovioikeuslain 8 §:n 2 momenttia.

9 §. Pykälässä säädetään korkeimman oikeuden päätösvaltaisuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan korkeimmassa oikeudessa asiat ratkaistaan pääsääntöisesti viisijäsenisessä jaostossa. Viisijäseniseen jaostoon voidaan ottaa lisäjäsen. Koska lisäjäsenestä tulisi 2 luvun 11 §:ään yleinen säännös, maininta lisäjäsenestä poistettaisiin tästä momentista. Korkeimman oikeuden täysistunnosta ja vahvennettua jaostosta säädettäisiin jatkossakin korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa. Tätä koskeva pykälän viittaussäännös säilytettäisiin.

Pykälän 2 ja 3 momentti vastaisivat voimassa olevaa.

11 §. Voimassa oleva säännös siirrettäisiin 14 §:ksi ja pykälässä säädettäisiin kokoonpanon vahventamisesta. Pykälän mukaan tuomioistuimen monijäsenistä kokoonpanoa voitaisiin päätösvaltaisuuksensa turvaamiseksi vahvistaa yhdellä lainoppineella jäsenellä, jos sitä asian laadun, laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna. Käräjäoikeuden osalta tämä merkitsisi sitä, että monijäsenistä kokoonpanoa voitaisiin myös riita-asiassa vahvistaa yhdellä lainoppineella jäsenellä, kun voimassa oleva 2 luvun 2 § koskee yksinomaan rikosasiassa päätösvaltaisen lautamieskokoonpanon vahvistamista. Säännös mahdollistaisi siten käräjäoikeuden kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanon vahvistamisen yhdellä lainoppineella lisäjäsenellä. Vastaavasti myös sotilasoikeudenkäyntilain mukaista yhden tuomarin ja kahden sotilasjäsenen kokoonpanoa voitaisiin vahvistaa yhdellä lainoppineella jäsenellä. Sen sijaan kolmannen sotilasjäsenen ottaminen kokoonpanoon ei olisi mahdollista.

Momentin toiseen virkkeeseen otettaisiin yksinomaan käräjäoikeutta koskeva säännös, jonka mukaan käräjäoikeudessa voisi olla myös kolmas lautamies. Käräjäoikeuden lautamieskokoonpanoa voitaisiin siten vahvistaa tuomarilla tai lautamiehellä taikka molemmilla. Maa-oikeuden päätösvaltaisesta kokoonpanosta ja sen vahvistamisesta olisi vastaava säännös kiinteistömuodostamislain 243 §:ssä.

Hovioikeus on säännönmukaisesti päätösvaltainen kolmijäsenisenä. Myös hovioikeudessa on tarve varautua siihen, että jäsenelle voi kesken käsittelyä tulla este. Tästä syystä säännös kokoonpanon ennakkollisesta vahventamisesta koskisi myös hovioikeutta. Korkeimman oikeuden viisi jäsenistä kokoonpanoa voidaan nykyisin vahventaa lisäjäsenellä 2 luvun 9 §:n perusteella. Hovioikeuden ja korkeimman oikeuden kokoonpanoa voitaisiin vahvistaa vain lainoppineella jäsenellä mutta ei sotilasjäsenellä.

Kokoonpanon vahventaminen edellyttää, että se on perusteltua asian laadun, laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi. Kokoonpanon vahventamisesta päättäisi päällikkötuomari.

12 §. Pykälässä säädettäisiin tuomioistuimen päätösvaltaisuuksista, kun yhdelle monijäsenisen kokoonpanon jäsenistä tulee este pääkäsittelyyn, muun suullisen käsittelyn tai istunnon taikka katselmuksen aloittamisen jälkeen. Vastaava säännös on nykyisin käräjäoikeutta koskien 2 luvun 3 a §:ssä. Nyt ehdotettu säännös koskisi vain käräjäoikeutta ja hovioikeutta. Se koskisi myös lautamiehiä ja sotilasjäseniä. Kokoonpanossa olisi kuitenkin aina oltava yksi lainoppinut jäsen.

Käräjäoikeuden osalta muutos tarkoittaisi, että sen päätösvalta säilyisi, vaikka jollekin jäsenistä olisi tullut este. Säännös koskisi myös niitä kokoonpanoja, joita on 11 §:n perusteella vahvennettu lisäjäsenellä. Käräjäoikeus olisi lisäksi päätösvaltainen kokoonpanossa, jossa lautamiehiä on vähintään yksi.

Vastaavasti hovioikeuden monijäseninen kokoonpano olisi päätösvaltainen siitä huolimatta, että yhdelle sen jäsenistä olisi tullut este kesken asian käsittelyn. Hovioikeus olisi päätösvaltainen vaikka yksi kolmesta tuomarista ei enää voisi osallistua asian käsittelyyn istunnon, pääkäsittelyn tai muun suullisen käsittelyn aloittamisen jälkeen. Sama olisi tilanne, jos asiassa olisi suoritettu katselmus, tai jos todistajaa on kuultu pääkäsittelyn ulkopuolella. Hovioikeus säilyttäisi päätösvaltansa myös sotilasoikeudenkäyntilain mukaisessa asiassa, jos toiselle sotilasjäsenelle tulisi este.

Pykälässä lueteltaisiin pääkäsittelyn lisäksi myös muut mahdolliset asian käsittelytavat, joissa jäsentä ei käytännössä voida enää vaihtaa käsittelyn aloittamisen jälkeen. Pykälä koskisi siten myös tilanteita, joissa asia käsitellään käräjäoikeudessa hakemusasian istunnossa tai muutoin suullisesti kutsumatta tilaisuutta varsinaisesti pääkäsittelyksi.

Korkeimmassa oikeudessa asia on esteen sattuessa esiteltävä uudelleen päätösvaltaiselle kokoonpanolle. Säännös ei siten koskisi korkeinta oikeutta.

13 §. Edellä todetulla tavalla voimassa oleva 1 luvun 6 § siirrettäisiin päätösvaltaisuutta koskevaan lukuun. Kyseisessä oikeudenkäymiskaaren alkuperäisessä (1734) muodossaan olevassa pykälässä säädetään: ” Isä ja poika appi ja vävy, kaksi veljestä tahi langosta älkööt istuko samassa Oikeudessa, jos siinä ei ole useampaa kuin seitsemän. Älköönkä niitä, jotka nyt keskenänsä ovat nyt sanotussa sukulaisuudessa tai lankoudessa, koskaan istuko useampaa kuin kaksi sanotussa oikeudessa.” Pykälä perustuu säätämisaikansa mukaisen yhteiskuntajärjestyksen mukaan siihen, että tuomiovaltaa käyttävät voivat olla vain miehiä. Säännöksen on sittemmin säädetty koskevan myös naisia ja aviopuolisoita (laki eräiden tuomarin ja valtuutetun esteellisyyttä koskevain säännösten soveltamisesta naiseen, 113/1926). Sanottu laki ehdotetaan tässä yhteydessä kumottavaksi (56. lakiehdotus).

Jos tuomioistuimen samassa kokoonpanossa on jäseninä toisilleen läheisiä, voi tämä aiheuttaa epäilyn siitä, että näiden jäsenten mielipide ei ole syntynyt itsenäisesti, toisesta läheisestä riippumatta. Pykälä on siten tarpeen, mutta sitä on nykyaikaistettava.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että tuomioistuimen monijäseniseen ratkaisukokoonpanoon ei voi kuulua jäseniä, jotka ovat tuomareiden esteellisyydestä säätävässä 13 luvun 3 §:ssä tarkoitettuja läheisiä. Läheisellä tarkoitetaan siinä ensinnäkin tuomarin puolisoa sekä tuomarin lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa, isovanhempaa ja tuomarille muuten erityisen läheistä henkilöä samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa. Toiseksi läheiseksi katsotaan tuomarin vanhempien sisarusta sekä hänen puolisoaan, tuomarin sisarusten lapsia ja tuomarin entistä puolisoa. Läheisiä ovat niin ikään tuomarin puolison lapset, lapsenlapset, sisarukset, vanhemmat ja isovanhemmat samoin kuin tällaisen henkilön puoliset sekä tuomarin puolison sisarusten lapset. Puolisoilla tarkoitetaan sekä aviopuolisoita että avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä henkilöitä. Läheisenä pidetään myös vastaavaa puolisuokulaista.

Voimassa olevan pykälän mukaan monijäsenisessä kokoonpanossa voi olla kaksi toisilleen läheistä, jos kokoonpanoon kuuluu enemmän kuin seitsemän jäsentä. Yli seitsemän jäsentä voi olla vain tuomioistuinten täysistunnoissa tai eräiden tuomioistuinten vahvennetussa tai sitä vastaavassa kokoonpanossa. Tällaisissa kokoonpanoissa ratkaistaan tuomioistuimissamme

vuosittain vain muutamia asioita. Läheiset ovat käytännössä puolisoita tai avioliitonomaisissa oloissa eläviä. Jotta mitään epäilyä kokoonpanon jäsenten itsenäisestä mielipiteen muodostuksesta ei voisi syntyä, on perusteltua, että samassa ratkaisukokoonpanossa ei voisi lainkaan olla toisilleen läheisiä.

Tuomioistuimen työjärjestyksen perusteella on määriteltävä perusteet lähinnä täysistuntokäsittelyyn osallistumiselle, jos tuomioistuimessa on toisilleen läheisiä. Sillä läheisellä, joka on jo aikaisemmin osallistunut asian käsittelyyn, tulee ilman muuta olla oikeus olla mukana ratkaisemassa asiaa täysistunnossa. Muissa tapauksissa valinta tehtäneen yleensä arpomalla tai mahdollisesti vuorojärjestyksestä noudattaen.

14 §. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa 11 §:ää vastaavasti, että yleisten tuomioistuinten päätösvaltaisuudesta eräissä asioissa säädetään erikseen.

3 luku **Käräjäoikeudesta**

Luvussa säädetään nykyisin käräjäoikeudesta. Luku sisältää vain kaksi pykälää, jotka tulisivat sijoitetuksi tuomioistuinlain 2 lukuun. Tästä syystä ehdotetaan, että koko luku kumotaan.

26 luku **Valitusasian käsittelyn jatkaminen hovioikeudessa**

13 §. Pykälän 3 momentin säännös hovioikeuden toimivallasta järjestää pääkäsittely sijaintipaikkakuntansa ulkopuolella siirrettäisiin tuomioistuinlain 3 luvun 6 §:n 2 momentiksi. Muilta osin pykälään ei tehtäisi muutoksia.

1.12 **Hallinto-oikeuslaki**

Yleisperusteluissa tarkemmin selostetuista syistä hallinto-oikeuslaki jätettäisiin voimaan siltä osin kuin siinä säädetään hallinto-oikeuden päätösvaltaisesta kokoonpanosta. Myös eräitä muita asioiden käsittelyyn liittyviä yleisiä säännöksiä säilytettäisiin hallinto-oikeuslaissa. Samalla hallinto-oikeuslakiin lisättäisiin muita tuomioistuimia vastaavat säännökset hallinto-oikeuden päätösvaltaisuuden säilymisestä jäsenelle tulleesta esteestä huolimatta ja kokoonpanon vahvistamisesta lisäjäsenellä. Näin ollen hallinto-oikeuslaista jäisi voimaan sen 7, 12—12 b, 13—13 a, 14—16, 21—22 § ja lain voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (24—27 §). Muilta osin laki kumottaisiin ja säännökset sijoitettaisiin tuomioistuinlakiin.

1—4 §. Pykälissä säädetään hallinto-oikeuksista, niiden tuomiopiireistä, toimivallasta ja jäsenistä. Säännökset sijoitettaisiin hallinto-oikeuksista säätävään tuomioistuinlain 4 lukuun. Näin ollen puheena olevat pykälät kumottaisiin.

5 ja 6 §. Pykälissä säädetään hallinto-oikeuden jäsenten nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista sekä kielituomarin virkoihin vaadittavasta erityisestä kielitaidosta. Hallinto-oikeuden jäsenten kelpoisuudesta, kielitaitoa koskevat vaatimukset mukaan lukien säädettäisiin tuomioistuinlain 10 luvussa. Nimittämisestä säädettäisiin lain 11 ja 12 luvuissa. Näin ollen puheena olevat pykälät kumottaisiin.

8 ja 8 a §. Pykälissä säädetään asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävään määräämisestä. Ehdotuksen mukaan tuomioistuinten asiantuntijajäsenistä säädettäisiin tuomioistuinlain 17 luvussa. Puheena olevat hallinto-oikeuslain pykälät voitaisiin kumota.

9—10 a §. Pykälissä säädetään tuomarin valasta ja vakuutuksesta sekä hallinto-oikeuden esittelijöistä ja käräjänotaareista. Tuomarin vakuutuksesta säädettäisiin tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ssä. Hallinto-oikeuden esittelijöistä säädettäisiin muita tuomioistuimia vastaavasti tuomioistuinlain 19 luvussa. Hallinto-oikeudessa toimivista käräjänotaareista säädettäisiin tuomioistuinlain 19 luvun 4 §:ssä ja tuomioistuinharjoittelusta annetussa laissa. Nyt puheena olevat pykälät kumottaisiin.

11 §. *Määräjäksi nimitetyn tuomarin osallistuminen asioiden käsittelyyn.* Tuomarin toimivaltan jatkumista koskeva sääntely ehdotetaan otettavaksi tuomioistuinlain 16 luvun 3 §:ään. Puheena oleva hallinto-oikeuslain pykälä kumottaisiin.

13 §. *Kokoonpano jäsenen ollessa estynyt.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään hallinto-oikeuden jaostoista. Ehdotuksen mukaan myös hallinto-oikeudet toimisivat jatkossa osastoihin jakautuneita. Niistä säädettäisiin tuomioistuinlain 8 luvun 4 §:ssä.

Sen sijaan pykälässä säädettäisiin muita tuomioistuimia vastaavasti, että hallinto-oikeus säilyttäisi päätösvaltaisuutensa, vaikka yhdelle monijäsenisen kokoonpanon jäsenistä tulisi este suullisen käsittelyn, istunnon tai katselmuksen aloittamisen jälkeen. Edellä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 12 §:n perusteluissa todetulla tavalla säännös koskisi kaikkia kokoonpanon jäseniä. Niin ikään säännöstä voitaisiin soveltaa sekä peruskokoonpanoihin että niihin, joita olisi jo ennakkollisesti täydennetty lisäjäsenellä. Kokoonpanossa olisi kuitenkin aina oltava yksi lainoppinut jäsen ja hallinto-oikeuslain 7 §:ssä tarkoitetuissa asioissa lopullista pääasiantuntijajäsenä tehtäessä myös asiantuntijajäsenä.

13 a §. *Kokoonpanon vahventaminen lisäjäsenellä.* Pykälässä säädetään nykyisin jaoston puheenjohtajan määräämisestä, mitä koskeva sääntely ehdotetaan sijoitettavaksi tuomioistuinlain 8 luvun 5 §:ään.

Sen sijaan pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta vahventaa hallinto-oikeuden kokoonpanoa yhdellä lainoppineella jäsenellä. Säännöksen perusteella kolmen jäsenen kokoonpanon sijaan asia voitaisiin sen laadun, laajuuden tai muun erityisen syyn niin edellyttäessä ratkaista neljän lainoppineen jäsenen kokoonpanossa. Vastaavasti ne asiat, jotka ratkaistaan yleensä kahden tuomarin ja yhden asiantuntijajäsenen kokoonpanossa, voitaisiin tarpeen mukaan ratkaista kolmen tuomarin ja yhden asiantuntijajäsenen kokoonpanossa. Sen sijaan tällaista kokoonpanoa ei voitaisi vahventaa toisella asiantuntijajäsenellä.

Niin ikään vesi- ja ympäristönsuojeluasioissa on jo olemassa joustavat kokoonpanosäännökset, joiden perusteella kahden lainoppineen jäsenen ja yhden ei-lainoppineen jäsenen kokoonpanon sijasta asia voidaan ratkaista neljän jäsenen tai tätä laajemmassakin kokoonpanossa. Tästä säädettäisiin kuitenkin jatkossakin lain 12 §:n 2 momentissa. Kyseisen säännöksen mukaan asia voidaan ratkaista neljän jäsenen kokoonpanossa, jossa olisi oltava vähintään kaksi lainoppinutta jäsentä. Näin ollen kokoonpanon vahventaminen ei-lainoppineella jäsenellä olisi mahdollista sanotun pykälän perusteella eikä siitä tarvitsi erikseen säätää kokoonpanon vahventamista koskevassa yleissäännöksessä.

13 b §. *Jaoston puheenjohtajan tehtävät.* Pykälän sääntely sijoitettaisiin tuomioistuinlain 8 luvun 6 §:ään ja se voitaisiin kumota.

15 §. *Koko osaston istunto.* Tuomioistuinlain 8 luvun 4 §:ssä säädetyllä tavalla myös hallinto-oikeuksissa olisi jatkossa jaostojen sijaan osastoja. Tästä syystä myös hallinto-oikeuden vahvennettua kokoonpanoa nimitettäisiin koko osaston istunnoksi, ja pykälän sanamuotoa tarkis-

tettaisiin tältä osin. Pykälään lisättäisiin säännös asessorin osallistumisesta koko osaston istuntoon silloin, kun asessori on osallistunut asian käsittelemiseen aiemmin. Voimassa olevaa vastaavasti sama koskee myös asiantuntijajäsentä ja luonnontieteen tai tekniikan alaan perehtyneitä hallinto-oikeustuomareita.

16 §. *Asian siirtäminen käsiteltäväksi täysistunnossa tai koko osaston istunnossa.* Pykälään tehtäisiin ne sanamuodolliset tarkistukset, joita jaostojen muuttuminen osastoiksi edellyttää.

17 §. *Muun asian käsittely täysistunnossa.* Hallinnollisten asioiden käsittelystä täysistunnossa säädettäisiin tuomioistuinlain 8 luvun 3 §:ssä. Puheena oleva hallinto-oikeuslain pykälä kumottaisiin.

18 §. *Esittely.* Asioiden ratkaisemisesta hallinto-oikeudessa olisi yleissäännös tuomioistuinlain 4 luvun 2 §:ssä. Sen mukaan asiat ratkaistaisiin esittelystä istunnossa. Esittelijöistä säädettäisiin tuomioistuinlain 19 luvussa. Lisäksi lain 9 luvun 3 §:ssä olisi yleissäännös, jonka mukaan myös tuomari voisi toimia esittelijänä. Puheena oleva hallinto-oikeuslain säännös kumottaisiin tarpeettomana.

20 §. *Virkasyhte.* Virkarikosasioista säädettäisiin tuomioistuinlain 22 luvussa, joten pykälä voitaisiin kumota tarpeettomana.

23 §. *Tarkeimmat säännökset ja määräykset.* Ehdotuksen mukaan tuomioistuimista ei enää säädettäisi asetuksella, paitsi esimerkiksi tuomiopiirien osalta. Tuomioistuinlakiin otettaisiin tätä koskevat tarpeelliset asetuksenantovaltuudet. Tuomioistuimen toiminnan järjestämisestä olisi yleissäännös tuomioistuinlain 1 luvun 4 §:ssä ja työjärjestyksestä 8 luvun 9 §:ssä. Puheena oleva hallinto-oikeuslain säännös kumottaisiin tarpeettomana.

1.13 Valtion virkamieslaki

3 a §. Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisesta tuomariin ja tuomarin virkaan. Virkamieslain 12 luvussa olevat tuomareita koskevat erityissäännökset sekä niihin liittyvät muutoksenhaku-säännökset kumottaisiin ja siirrettäisiin tuomioistuinlakiin. Virkamieslain yleiset säännökset sivutoimista, kirjallisesta varoituksesta sekä virantoimituksesta pidättämisen edellytyksistä koskisivat edelleen myös tuomareita. Tuomareihin sovellettaisiin muutenkin virkamieslakia, jollei virkamieslaissa erikseen toisin säädetä. Koska 12 luku kumottaisiin, nykyisin 45 §:n tuomaria koskevat soveltamisalarajoitukset ehdotetaan sijoitettavaksi uuteen 3 a §:ään. Pykälä olisi pääosin nykyistä 45 §:ää vastaava.

Pykälän *1 momentin* mukaan virkamieslakia sovellettaisiin tuomarin virkaan ja tuomariin, jollei laissa toisin säädetä.

Koska tuomarin nimittämistä koskevat säännökset sijoitettaisiin tuomioistuinlakiin, pykälän *2 momentin* viittaussäännöstä vastaavasti tarkistettaisiin.

Pykälän *3 momentin* soveltamisrajoituksia koskevaan luetteloon lisättäisiin virkamieslain 20 §, jota ei jäljempänä todetulla tavalla enää sovellettaisi tuomariin eikä tuomariin asemaltaan rinnastuviin ylimpien tuomioistuinten esittelijöihin.

Pykälän *4 momentti* olisi voimassa olevaa 45 §:n 4 momenttia vastaava, mutta viittaus virkamieslain 35 §:n 3 momenttiin poistettaisiin.

4 §. Pykälässä säädettäisiin virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta. Pykälän *1 momentti* vastaisi voimassa olevaa.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin viroista, joita ei voida perustaa, lakkauttaa tai niiden nimeä muuttaa ilman talousarviokäsittelyä. Tuomarin virat eivät enää olisi talousarviossa eriteltäviä virkoja. Poikkeuksena olisivat korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tuomarin virat, jotka tulisi jatkossakin eritellä talousarviossa. Momentin luetteloa talousarviossa eriteltävistä viroista muutettaisiin siten, että muut tuomarin virat poistettaisiin luettelosta. Samalla luettelon numerointia korjattaisiin.

Muutos tarkoittaisi sitä, että tuomarin virkoja voitaisiin perustaa, lakkauttaa tai muuttaa yksinomaan oikeusministeriön päätöksellä. Näin ollen oikeusministeriön ohjausvalta suhteessa riippumattomaan tuomioistuinlaitokseen kasvaisi hieman. Muutos ei kuitenkaan olisi merkittävä, koska oikeusministeriö vastaa tuomioistuinlaitoksen tulosohjauksesta ja talousarviossa myönnettyjen voimavarojen jakamisesta tuomioistuinlaitokselle. Oikeusministeriöllä on siten jo nykyisin valta päättää talousarviossa eriteltujen virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja niiden sijoittamisesta tuomioistuimiin. Lisäksi oikeusministeriöllä on valta päättää erittelyvirkojen, kuten kaikkien muidenkin tuomioistuinlaitoksen virkojen virkajärjestelyistä eli siirtämisestä samanlajisten tuomioistuinten kesken.

Erittelyvelvollisuuden poistamisella ei heikennetä tuomarin virassapysymisoikeutta. Erottamattomuus koskee virkaan nimitettyä tuomaria, eikä sen toteuttaminen edellytä viran talousarviossa erittelyä. Tuomariin on sovellettava samoja virkamiesoikeudellisia säännöksiä riippumatta siitä, missä menettelyssä virka on perustettu. Talousarviossa erittelyllä ei siten ole merkitystä tuomarin virkamiesoikeudellisen aseman kannalta.

18 §. Tuomarin sivutoimi edellyttää aina lupaa. Ehdotuksen mukaan tuomareiden ja esittelijöiden sivutoimia koskevat erityisäännökset sijoitettaisiin tuomioistuinlain 9 lukuun. Pykälän 1 momentin viittaussäännöstä tarkistettaisiin tältä osin. Muilta osin sääntely vastaisi voimassa olevaa.

18 a §. Puheena oleva virkamieslakiin tuomareiden sivutoimisääntelyä uudistettaessa lisätty pykälä kumottaisiin ja sen sääntely sijoitettaisiin tuomioistuinlain 9 lukuun.

20 §. Pykälässä säädetään virkamiehen siirtämisestä määräajaksi toiseen virastoon. Säännöstä ei enää sovellettaisi tuomariin eikä ylimpien tuomioistuinten esittelijöihin. Voimassa olevan lain mukaan tuomari voidaan siirtää työskentelemään toisessa virastossa (siis myös muuhun virastoon kuin tuomioistuimeen). Siirto tehdään määräajaksi ja sen edellytyksenä on, että se parantaa virkamiehen edellytyksiä virkatehtävien suorittamiseen tai edistää virkamiehen palvelussuhteen jatkumista tai virkamiehen työllistymistä ja että vastaanottava työnantaja ja virkamies ovat antaneet siirtoon suostumuksensa. Virkamies on tämän määräajan virkasuhteessa siihen virastoon, josta hänet siirretään. Säännös käytännössä mahdollistaa henkilökierron.

Säännöstä on sovellettu tuomareihin hyvin vähän, jos ollenkaan. Syynä tähän voi olla se, että siirron edellytykset ovat huonosti sovellettavissa tuomariin. Tuomareiden ammatilliseen kehittymiseen tai henkilökiertoon liittyvät tarpeet voidaan toteuttaa muulla tavoin, kuten hakeutumalla määräaikaisiin tehtäviin tai tuomioistuinlain 14 luvun toisessa tuomioistuimessa toimimista koskevien säännösten nojalla. Säännös on lisäksi väljä siirtoedellytysten ja siirron ajalli-

sen keston osalta eikä se siten täytä perustuslain tällaiselta tuomaria koskevalta sääntelyltä edellyttämää täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimusta. Tätä epäkohtaa ei poista yksinomaan se, että tuomari antaisi siirtoon suostumuksensa. Pykälään tehtäisiin tämän edellyttämät tarkistukset.

12 luku **Tuomarit**

45—48 §. Tuomareita koskeva 12 luku kumottaisiin ja edellä 3 a §:n perusteluissa mainitulla tavalla 45 § siirrettäisiin lain alkuun uudeksi 3 a §:ksi. Muut tuomareita koskevat erityissäännökset (46—47 §) sijoitettaisiin tuomioistuinlakiin (ks. 14 luku 4 § ja 15—17 luku). Lisäksi 47 §:n 4 momentti, jossa säädetään päätösvallasta 20 §:n nojalla tehtävistä tuomarin siirroista, kumottaisiin tarpeettomana. Virkamieslain 48 §:n rinnastussäännös tuomaria koskevien säännösten soveltamisesta ylimpien tuomioistuinten esittelijöihin sijoitettaisiin ylimpiä tuomioistuimia koskeviin lakeihin. Näin ollen kaikki edellä mainitut virkamieslain säännökset kumottaisiin.

53 §. Tuomarille annettuun kirjalliseen varoitukseen sekä virantoimituksesta pidättämistä tai työkyvyttömyyden perusteella annettua eroa koskevaan päätökseen haettaisiin muutosta noudattaen, mitä tuomioistuinlain 23 luvussa säädetään. Pykälän 2 momenttia tarkistettaisiin ja sen viimeiseksi virkkeeksi lisättäisiin informatiivinen viittaussäännös tuomioistuinlakiin.

Lain siirtymäsäännöksissä säädettäisiin, että ennen lain voimaantuloa tehtyyn päätökseen tuomarin virantoimituksesta pidättämisestä haettaisiin muutosta noudattaen vanhan lain säännöksiä. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että ennen lain voimaantuloa tehtyyn virkarikosasiassa toimivaltaisen tuomioistuimen päätökseen haettaisiin muutosta hallinto-oikeudelta. Uuden lain mukaan muutoksenhaku ohjautuisi tuomioistuinlinjoittain.

53 a ja 54 a §. Kyseiset pykälät koskevat muutoksenhakua päätökseen, jolla tuomarille on annettu kirjallinen varoitus tai jolla hänelle on annettu ero työkyvyn menettämisen perusteella. Muutoksenhausta tulisi säännökset tuomioistuinlain 23 lukuun, joten puheena olevat pykälät kumottaisiin. Tuomareiden osalta toimivaltaisiin viranomaisiin ei tulisi muutoksia. Sen sijaan korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijöihin sovellettaisiin tältäkin osin tuomareita koskevia tuomioistuinlain säännöksiä.

Lain siirtymäsäännöksissä säädettäisiin, että ennen lain voimaantuloa tehtyyn päätökseen, jolla Helsingin hovioikeus on antanut korkeimman oikeuden esittelijälle tai Helsingin hallinto-oikeus korkeimman hallinto-oikeuden esittelijälle eron, haettaisiin muutosta asianomaisilta ylimmiltä tuomioistuimilta. Uuden lain mukaan vastaavaa muutoksenhakuoikeutta ei olisi, koska jäseniä vastaavasti esittelijöitä koskevan ensiasteen päätöksen tekisi asianomainen tuomioistuin.

57 §. Pykälään tulisi viittaussäännös, jonka mukaan muutoksenhausta tuomioistuimen tekemään sivutointa koskevaan päätökseen säädettäisiin tuomioistuinlain 23 luvun 1 §:ssä. Pykälässä viitattaisiin siten suoraan tuomioistuinlakiin, jossa säädettäisiin muutoksenhausta tuomarin tai esittelijän sivutoimilupaa koskevaan päätökseen.

1.14 Laki tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä

Vastauksessaan hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 224/2014 vp) eduskunta on edellyt-

tänyt, että hallitus valmistelee tarvittavat säännökset ilmoitusvelvollisuuden ulottamisesta tuomioistuinten lautamiehiin.

Eduskunnan lausuma on otettu huomioon tässä hallituksen esityksessä sekä valmisteltaessa rekisterin teknistä toteutusta. Lautamiesten myötä rekisteriin merkittävien henkilöiden määrä on huomattavasti laajentunut alkuperäisestä. Rekisteriä toteutettaessa onkin henkilöiden riittävän yksilöimisen ja oikeushallinnon tietojärjestelmien yhteensovittamisen vuoksi ilmennyt tarve sille, että rekisteriin olisi pakollisena taustatietona merkittävä myös henkilötunnus. Se ei kuitenkaan olisi julkinen tieto.

1 §. Rekisterin tarkoitus ja ylläpito. Ehdotuksen mukaan velvollisuus ilmoittaa sidonnaisuudet ulotettaisiin koskemaan myös kärjäoikeuden lautamiehiä. Heidän sidonnaisuutensa rekisteröitäisiin Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämän tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin. Tästä syystä pykälässä säädettäisiin, että rekisterin tarkoituksena on toteuttaa myös lautamiesten sidonnaisuuksien julkisuutta.

2 §. Ilmoitusvelvollisuus. Edellä todetun perusteella kärjäoikeuden lautamies olisi tuomareita ja asiantuntijajäseniä vastaavasti velvollinen ilmoittamaan tietoja rekisteriin. Lautamiehen velvollisuudesta ilmoittaa sidonnaisuutensa säädettäisiin kärjäoikeuden lautamiehistä annetun lain 5 §:ssä. Sen mukaan lautamiehen tulisi tehdä tuomioistuinlain 11 luvun 12 §:ssä tarkoitettu sidonnaisuusilmoitus. Ilmoitus annettaisiin kärjäoikeudelle. Ilmoitus voitaisiin antaa myös paperilla, jolloin kärjäoikeuden velvollisuutena olisi huolehtia siitä, että tiedot tulevat merkityksi rekisteriin.

Pykälään tehtäisiin myös tarvittavat lakiviittauksia koskevat tarkistukset, jotka johtuvat siitä, että tuomarin sidonnaisuuksista ja sivutoimista säädettäisiin jatkossa tuomioistuinlaissa.

3 §. Rekisteriin merkittävät tiedot. Pykälään lisättäisiin maininta siitä, että myös lautamiesten sidonnaisuudet merkitään rekisteriin. Pykälässä säädettäisiin lisäksi henkilötunnuksen käsitteilyä. Henkilötunnuksen merkitseminen rekisteriin on tarpeen rekisteröidyn yksilöimiseksi. Henkilötietojen käsittelyssä olisi noudatettava henkilötietolain (523/1999) säännöksiä.

1.15 Laki tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain voimaantuloa

1 §. Tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain voimaantulo. Ehdotuksen mukaan laki säädettäisiin tulemaan voimaan tammikuun alusta 2017 lukien.

2 §. Siirtymäsäännös. Pykälässä säädettäisiin ennen lain voimaan tuloa nimitettyjen tuomareiden ja asiantuntijajäsenten velvollisuudesta ilmoittaa sidonnaisuutensa vuoden kuluessa rekisterilain voimaantulosta. Tämä on tarpeellista, jotta perustettavaan sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin tallennettavat tiedot olisivat ajantasaisia. Velvollisuus ei riippuisi siitä, onko ilmoitus annettu jo aiemmin.

1.16 Sotilasoikeudenkäyntilaki

1 §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa vastaavasti sotilasoikeudenkäyntiasioiden käsittelystä. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sotilasoikeudenkäyntiasioissa toimivaltaisista kärjäoikeuksista. Niistä säädetään nykyisin erikseen sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevistä yleisistä alioikeuksista annetussa laissa (327/1983), joka voitaisiin tarpeettomana kumota (57. lakiehdotus). Säännöksen sisältö säilyisi voimassa olevaa vastaavana.

11 §. Pykälässä säädetään sotilasjäsenien määräämisestä. Pykälän *1—3 momentti* vastaisi voimassa olevaa lakia. Edellä yleisperusteluissa todetulla tavalla perustuslakivaliokunnan kannanottojen perustuslain 125 §:n yleisten virkanimitysperusteiden soveltumisesta sivutoimisiin tuomareihin on katsottava koskevan myös sotilasjäseniä. Sotilasjäsenet ovat puolustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa palvelevia henkilöitä. Virkamiehinä heihin soveltuu jo muutoinkin perustuslain yleiset virkanimitysperusteet (laki puolustusvoimista 551/2007, 36—37§). Perustuslakivaliokunta kanta ei siten tältä osin aiheuta muutoksia nykytilaan.

Pykälän *4 momenttiin* otettaisiin muita tuomioistuinten asiantuntijajäseniä vastaava säännös, jonka mukaan sotilasjäsenet nimitettäisiin enintään siihen saakka, kun he saavuttavat tuomarille säädetyn 68 vuoden eroamisiän.

12 §. Pykälän *1 momenttiin* otettaisiin viittaussäännös siihen, mitä tuomioistuinlain 17 luvussa säädetään asiantuntijajäsenistä. Sotilasjäsenestä olisi siten voimassa, mitä tuomioistuinlain 17 luvun 1 §:ssä säädetään asiantuntijan asemasta, 2 §:ssä asiantuntijan oikeudesta pysyä tehtävässään, 18 §:ssä asiantuntijajäsenen asemasta tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä, 19 §:ssä kirjallisesta varoituksesta ja asiantuntijan tehtävästä pidättämisestä ja 22 §:ssä asiantuntijajäsenen palkkiosta. Sotilasjäsenellä on siten tuomaria vastaava oikeus pysyä tehtävässään toimikautensa aikana. Näin on siitä huolimatta, että sotilasjäsenen arvo, tehtävä tai sijoituspaikka toimikauden aikana muuttuu. Tuomioistuinlain 17 luvun 19 §:n perusteluissa todetulla tavalla kirjallisen varoituksen antaminen tai tehtävästä pidättäminen voisi tuomioistuimessa käynnistyä vain tilanteissa, joissa sotilasjäsen toimii vastoin velvollisuuksiaan asiantuntijajäsenenä. Jos menettely rikkoo myös varsinaiseen virkaan kuuluvia velvollisuuksia, asia voisi tuomioistuimen lisäksi kuulua puolustusvoimien käsiteltäväksi.

Pykälän *2 momentin* mukaan sotilasjäsenen olisi ennen tehtävään ryhtymistä ja tehtävän kestäessä annettava tuomioistuinlain 11 luvun 12 §:ssä tarkoitettu sidonnaisuusilmoitus. Sotilasjäsenet määrätään tehtäviinsä puolustusvoimien esityksestä. Sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevät tuomioistuimet eivät siten osallistu jäsenien nimeämiseen, kuten on muiden asiantuntijajäsenten kohdalla. Tästä syystä muista asiantuntijajäsenistä poiketen sotilasjäsen toimittaa sidonnaisuusilmoituksen samoin kuin tuomari eli nimittävälle viranomaiselle. Säännöksen perusteella käräjäoikeuteen määrättävä sotilasjäsen toimittaa ilmoituksen hovioikeudelle, Helsingin hovioikeuteen määrättävä jäsen korkeimmalle oikeudelle ja korkeimpaan oikeuteen määrättävä jäsen oikeusministeriölle. Tämä vastaa lokakuun alusta 2015 voimaan tullutta uudistettua lainsäädäntöä.

Pykälän *3 momentin* säännös tuomarin vakuutuksen antamisesta korjattaisiin siten, että siinä viitattaisiin tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ään.

Pykälän *4 momentissa* viitattaisiin tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ään, jossa säädetään asiantuntijajäsenen palkkiosta.

1.17 Kielilaki

16 a §. *Asian käsittelykieltä koskevat poikkeukset eräissä tapauksissa.* Pykälässä viitataan nykyisin käräjäoikeuslain säännöksiin kieliosaston työkielestä. Pykälässä tarkoitettu kieliosasto voitaisiin tuomioistuinlain 8 luvun 4 §:n nojalla perustaa käräjäoikeuteen ilman sitä koskevaa erityissäännöstä. Sama koskisi muitakin kaksikielisiä tuomioistuimia. Tämän vuoksi pykälään siirrettäisiin nykyinen käräjäoikeuslain 18 b §:ää vastaava säännös asian käsittelykielestä. Sen mukaan kieliosastossa käytettäisiin kielilain 13—16 §:ssä säädetyn estämättä asian käsittelykielenä tuomioistuimen virka-alueen väestön vähemmistön kieltä, jollei tuomioistuin asian-

osaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen päättää virka-alueen väestön enemmistön kielen käyttämisestä. Oikeudesta tulkkaukseen sekä toimituskirjan ja muun asiakirjan käännökseen säädettäisiin jatkossakin lain 18 §:ssä sekä 20 §:n 1 ja 2 momentissa.

26 §. *Valtion viranomaisten työkieli.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa vastaavasti viranomaisen työkielestä. Pykälän 2 momentista poistettaisiin tarpeettomana käräjäoikeuden kieliosaston työkieltä koskeva viittaussäännös käräjäoikeuslakiin. Sen sijaan momentissa säädettäisiin, että kaksikieliseen tuomioistuimeen perustetulla kieliosastolla käytetään myös työkielenä virka-alueen väestön vähemmistön kieltä. Säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevaa käräjäoikeuslain 18 c §:ää. Se koskisi kuitenkin kaikkia kaksikielisiä tuomioistuimia.

1.18 Haastemieslaki

1 §. *Haastemiehet.* Pykälässä säädettäisiin nykyistä vastaavalla tavalla siitä, ketkä ovat haastemiehiä. Pykälän 1 momentin sanamuotoa tarkistettaisiin avustavan ulosottomiehen virkanimikkeen muututtua kihlakunnanulosottomieheksi.

2 §. *Haastemiehen toimialue.* Pykälässä säädettäisiin haastemiehen toimialueesta. Asiallisesti säännös vastaisi voimassa olevaa. Sen sanamuotoa tarkistettaisiin kuitenkin vastaamaan nykyistä ulosotto-organisaatiota ja ulosoton muuttuneita virkanimikkeitä.

4 a §. *Yhteydenottotietojen saaminen.* Pykälässä säädettäisiin haastemiehen oikeudesta saada tiedoksiantotehtävän suorittamiseksi tarpeellisia tietoja.

Pykälän 1 momentin mukaan haastemiehellä ja muulla tiedoksiannon suorittamiseen oikeutetulla henkilöllä olisi oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä viranomaiselta, julkista tehtävää hoitavalta yhteisöltä sekä teletoimintaa tai postitoimintaa harjoittavalta laitokselta tai yhteisöltä tiedoksiannon kohteena olevaa henkilöä tai yhteisöä koskevat osoite- ja puhelin tiedot samoin kuin muut yhteydenottoon tarvittavat tiedot. Aikaisemmasta poiketen tiedonsaantia ei olisi rajattu vain yksittäisiin tiedoksiantoasioihin. Haastemiehellä ja muulla tiedoksiantoon oikeutetulla olisi siten oikeus saada tieto esimerkiksi poliisin säilössä tietyllä hetkellä olevista henkilöistä. Tiedonsaantioikeus koskisi voimassaolevaa sääntelyä vastaavasti vain sellaisia tietoja, jotka haastemiehen arvion mukaan olisivat tarpeen tiedoksiantotehtävän suorittamiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että 1 momentissa tarkoitetut tiedot voidaan antaa haastemiehelle teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona. Tietojoukolla tarkoitettaisiin tiettyyn hakuun liittyvää usean yksittäisen tiedon muodostamaa kokonaisuutta, kuten esimerkiksi tietojärjestelmästä ohjelmallisesti poimittua tietokokonaisuutta, jonka kokoamiseksi haku on tapahtunut automaattisesti ennalta määriteltyjen poimintaehtojen mukaisesti. Tietojoukkona saatuja tietoja ei voitaisi luovuttaa tietojoukkona edelleen. Sama koskisi teknisen käyttöyhteyden avulla saatuja tietoja. Momentissa säädettäisiin myös, että valtion varoista voitaisiin maksaa korvausta käyttöyhteyden perustamisesta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista. Tarkoituksena olisi, että tarvittaessa oikeusministeriö sopisi teknisen käyttöyhteyden perustamisesta ja sen aiheuttamista kustannusten korvaamisesta erikseen tietojen luovuttajan kanssa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin haastemiehen ja muun tiedoksiannon suorittamiseen oikeutetun oikeudesta salassapitosäännösten estämättä saada pyynnöstä teleyritykseltä, yhteisötilaajalta ja postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä salaisia ja luovutuskiellolla suojattuja yhteystietoja. Nämä tiedot olisi oikeus saada vain yksittäisessä tiedoksiantoasiassa ja ainoastaan

silloin, kun tämän katsottaisiin olevan tiedoksiantotehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Tiedoksiannon suorittaja arvioisi välttämättömyyden tapauskohtaisesti. Vastaava tiedonsaantioikeus on nykyisin poliisilla poliisilain (872/2011) 4 luvun 3 §:n 2 momentin perusteella.

5 §. Virka-apu. Pykälässä säädettäisiin haastemiehen oikeudesta saada poliisilta tiedoksiantotehtävän suorittamiseksi tarvittavaa virka-apua. Oikeustilan selkeyttämiseksi laissa mainittaisiin nimenomaisesti ne tilanteet, joissa haastemihellä olisi oikeus saada virka-apua. Virka-apua voitaisiin antaa myös kotietsinnän muodossa.

Momentin 1 kohdan mukaan virka-apua voitaisiin antaa silloin, kun haastemiehen työturvallisuuden voidaan olettaa olevan uhattuna. Momentin 2 kohdan mukaan haastemihellä olisi oikeus saada virka-apua silloin, kun henkilö kieltäytyy selvittämästä henkilöllisyyttään haastemiehen toimittaessa tiedoksiantotehtävää.

Momentin 3 kohdan perusteella haastemihellä olisi oikeus virka-apuun myös rikosasian vastaajan vältellessä tiedoksiantoa kotirauhan suojaamassa tai muussa paikassa. Haastemies voisi tällöin saada poliisilta virka-apua kotietsinnän muodossa. Pakkokeinolain kotietsintää koskevan 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan yleinen kotietsintä voidaan suorittaa muun ohella rikosasian vastaajan haastamiseksi. Rikosasian vastaajaa ei voida haastaa oikeudenkäymiskäärin 11 luvun 7 §:n nojalla niin sanottuna välttelytiedoksiantona, joten vastaajan on mahdollista pitkittää asian käsittelyä välttelemällä haastemiestä. On tarkoituksenmukaista, että tiedoksiantoja pääasiallisena virkatyönään suorittava haastemies huolehtii poliisin sijasta mahdollisimman suurelta osin myös rikosasian vastaajien tavoittamisesta ja haastamisesta. Haastemiehen paikallistettua pakoilevan vastaajan tiettyyn osoitteeseen hän voisi tarvittaessa pyytää poliisia avaamaan tai poistamaan oven tai muun esteen, jotta tiedoksianto saataisiin suoritettua. Virka-apua koskevan sääntelyn selkiyttäminen saattaisi myös vähentää haastemiehen välttelyä, koska näin toimien ei enää voisi pitkittää asian käsittelyä muutoin kuin vähäisessä määrin.

Momentin 4 kohdan mukaan haastemihellä olisi oikeus saada virka-apua myös silloin, kun se muutoin olisi tiedoksiannon suorittamiseksi välttämätöntä. Välttämättömyyden arvioisi tiedoksiannon suorittava haastemies.

6 §. Muut tiedoksiantoon oikeutetut. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin pääosin voimassa olevaa vastaavasti muista tiedoksiantoon oikeutetuista. Momentin 1 kohtaa tarkistettaisiin, koska julkinen notaari ei enää olisi virkansa puolesta oikeutettu suorittamaan tiedoksiantotehtäviä. Tiedoksiantojen suorittaminen ei kuulu julkisen notaarin pääasiallisiin tehtäviin, joita ovat muiden ohella allekirjoitusten ja erilaisten asiakirjajäljennösten oikeaksi todistamiset. Tiedoksianto-oikeuden poistaminen selkeyttää käräjäoikeuden ja julkisen notaarin välistä toimivallanjakoa. Käräjänotaari voi tuomioistuinharjoittelusta annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:n 3 momentin nojalla suorittaa käräjäoikeudessa tiedoksiantoja ilman eri määräystä. Selvyyden vuoksi käräjänotaari lisättäisiin myös luetteloon tiedoksiannon suorittamiseen virkansa puolesta oikeutetuista henkilöistä.

Momentin 2 kohdan sanamuotoa tarkistettaisiin muuttuneen ulosotto-organisaation ja ulosoton muuttuneiden virkanimikkeiden osalta.

Pykälään otettaisiin uusi 5 kohta, joka koskisi tiedoksiantoa Suomen edustustoissa. Mainitun kohdan mukaan ulkoasiainministeriö voisi valtuuttaa kunniakonsulin tai edustuston palveluksessa toimivan henkilön hoitamaan tiedoksiantotehtäviä edustustossa. Valtuutus voitaisiin kunniakonsulin ohella antaa siis myös edustustossa työ- tai virkasuhteessa toimivalle henkilölle. Ehdotus vastaa nykyistä käytäntöä.

1.19 Kiinteistönmuodostamislaki

243 §. Pykälässä säädetään maa- ja metsätalouden päätösvaltaisesta kokoonpanosta. Sen mukaan maa- ja metsätalouden päätösvaltainen kokoonpanossa, jossa puheenjohtajana on lainoppinut jäsen, maa- ja metsätalouden oikeusinsinööri sekä kaksi lautamiestä. Kokoonpanoa voidaan täydentää toisella lainoppineella jäsenellä, mikä vastaa edellä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 11 §:ään ehdotettua säännöstä. Maa- ja metsätalouden kokoonpanoa voidaan kuitenkin vahvistaa myös maa- ja metsätalouden oikeusinsinöörillä, mutta ei sen sijaan lautamiehellä, kuten käräjäoikeuden lautamieskokoonpanoa rikosasiassa. Tämä säännös säilytettäisiin kiinteistönmuodostamislainsäädännössä. Kokoonpanon vahvistamisen perusteisiin lisättäisiin kuitenkin asian laatu, mikä vastaisi oikeudenkäymiskaaren ehdotettua sääntelyä.

Voimassa olevan 1 momentin toisen virkkeen mukaan maa- ja metsätalouden päätösvaltainen, vaikka toiselle lautamiehelle olisi tullut este pääkäsittelyn aloittamisen jälkeen. Perusteltua olisi, että maa- ja metsätalouden päätösvaltaisuuksiensa myös silloin, kun yhdelle lainoppineelle jäsenelle taikka yhdelle maa- ja metsätalouden oikeusinsinöörille on tullut este. Pykälän 1 momenttiin otettaisiin oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 12 §:ään ehdotettua vastaava säännös. Maa- ja metsätalouden päätösvaltaisuuksiensa monijäsenisessä kokoonpanossa tai kirjallisessa menettelyssä yhden lainoppineen tuomarin toimesta. Maa- ja metsätalouden päätösvaltaisuuksiensa voi myös toimittaa katselmuksen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että maa- ja metsätalouden päätösvaltaisuuksiensa, vaikka monijäsenisen kokoonpanon jäsenistä yhdelle olisi tullut este pääkäsittelyn tai katselmuksen aloittamisen jälkeen. Kokoonpanossa olisi kuitenkin aina oltava yksi lainoppinut jäsen. Maa- ja metsätalouden päätösvaltainen, kun lautamiehiä on vähintään yksi. Estetilanteet ovat hyvin poikkeuksellisia. Mikäli sellainen kuitenkin tulisi, on asianosaisten edun mukaista, ettei kokoonpanon jäsenen este aiheuttaisi asian käsittelyn viivästymistä ja lisäkustannuksia.

1.20 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

37 §. *Päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskevan asian käsittely.* Pykälässä säädetään päätöksen vahvistamisesta ja lapsen palauttamista koskevan asian käsittelyssä noudatettavasta menettelystä. Sen 3 momentin mukaan tuomioistuimien voi tarvittaessa pitää istunnon myös muualla kuin sen tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla. Tämä erityissäännös voidaan tarpeettomana kumota, koska samansisältöiset yleissäännökset ehdotetaan otettavaksi käräjäoikeuksia koskien tuomioistuinlain 2 luvun 4 §:n 2 momenttiin ja hovioikeuksia koskien 3 luvun 6 §:n 2 momenttiin.

1.21 Lakiehdotukset 21—55

Muihin tämän esityksen liitteenä oleviin muutoslakeihin (lakiehdotukset 21—55) ehdotetaan tehtäväksi tuomareita ja tuomioistuimia koskevan lainsäädännön rakenteellisista muutoksista johtuvat tarpeelliset viittaussäännösten korjaukset. Muutokset ovat puhtaasti teknisiä. Lisäksi eräiden pykäläien ruotsinkielisiin teksteihin on tehty joitakin kielellisiä korjauksia.

1.22 Lakiehdotukset 56—57

Laki eräiden tuomarin ja valtuutetun esteellisyyttä koskevien säännösten soveltamisesta naisiin sekä laki sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevistä yleisistä alioikeuksista voidaan kumota tarpeettomina.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkoitus on, että tuomioistuimia ja tuomareita koskevasta asetuksetasoisesta sääntelystä pääosin luovuttaisiin. Tarkemmat määräykset tuomioistuinten toiminnan järjestämisestä annettaisiin tuomioistuinten työjärjestyksissä, jotka tuomioistuimet itse vahvistavat. Työjärjestyksen olisi lisäksi oltava julkinen ja sen tulisi olla jokaisen saatavilla.

Niin ikään tarkemmat määräykset tuomarivalintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta annettaisiin työjärjestyksissä. Niitä koskeva laintasoinen sääntely olisi tuomioistuinlain 20 ja 21 luvuissa.

Asetuksenantovaltuuksia ei siten pääsääntöisesti enää säilytettäisi. Alueellisten tuomioistuinten tuomiopiireistä säädettäisiin kuitenkin edelleen asetuksella. Samoin käräjäoikeuksien kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista säädettäisiin jatkossakin oikeusministeriön asetuksella. Hovioikeuksien mahdollisten pysyvien istuntopaikkojen sijainnista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Kumottavien lakien nojalla annetut, tuomioistuinlain ja hallinto-oikeuslain muuttamisesta annetun lain voimaantulo- ja siirtymäsäännöksissä tarkemmin luetellut valtioneuvoston asetukset alueellisten tuomioistuinten tuomiopiireistä sekä oikeusministeriön asetus käräjäoikeuksien kanslioiden ja istuntopaikkojen sijainnista ehdotetaan jätettäväksi voimaan. Tuomioistuinlakiin otettaisiin pääosin voimassa olevaa vastaavat asetuksenantovaltuudet (ks. 2 luku 4 ja 5 §, 3 luku 6 ja 7 § ja 4 luku 4 §). Myös kaksikielisissä tuomioistumisissa olevien kielituomarin virkojen lukumäärästä säädettäisiin jatkossakin valtioneuvoston asetuksella. Tätä koskevat asetuksenantovaltuudet olisivat tuomioistuinlain 10 luvun 10 §:n 2 momentissa ja 11 §:n 2 momentissa.

Kokonaan uusi valtioneuvoston asetus olisi perusteltua antaa maaoikeusinsinöörien yhteistoiminta-alueista. Sitä koskeva asetuksenantovaltuus sijoitettaisiin tuomioistuinlain 14 luvun 3 §:n 3 momenttiin.

Lisäksi olisi perusteltua, että tuomarinvakuutusta koskevan lainsäädännön muuttumisen vuoksi virkavalasta ja virkavakuutuksesta sekä tuomarinalasta ja tuomarinvakuutuksesta annettua asetusta tarkistettaisiin. Tätä koskeva asetuksenantovaltuus on ehdotettu otettavaksi tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ään. Myös valtion virkamiesasetusta olisi tarkoituksenmukaista tarkistaa joiltakin osin.

3 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Lakiehdotukset ehdotetaan tulemaan voimaan samanaikaisesti vuoden 2017 alusta lukien. Lain täytäntöönpanon valmisteluun on ryhdyttävä jo hyvissä ajoin ennen lain voimaantuloa. On resurssisyistä tärkeää, että erityisesti vakuutusoikeudessa olisi tuomarikoulutettavia asessoroja jo heti lain voimaantultua. Koulutuksen suunnittelu, tuomarinkoulutuslautakunnan perustaminen, assessorin virkoihin liittyvien kokeiden järjestäminen sekä nimitysmenettely vaativat kuitenkin useiden kuukausien valmistelun. Koska ehdotusten toteuttaminen edellyttää tuomioistuinten virkarakenteen muuttamista sekä osittain myös lisärahoitusta, perusteltua olisi, että täytäntöönpanotoimiin voitaisiin ryhtyä hyväksytyyn lainsäädännön perusteella.

Laki haastemieslain muuttamisesta ja oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 § ehdotetaan kuitenkin tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

4.1 Yleistä

Esitys kytkeytyy kiinteästi tuomioistuinlaitosta ja oikeusturvaa koskeviin perustuslain 3, 21 ja 98—103 §:ään. Esityksen lähtökohtana on koota yhteen tuomioistuimia ja tuomareita koskeva sääntely sekä täydentää nykyisen laintasaisen sääntelyn aukkoja eräiltä kohdin. Tuomioistuinlaitosta koskeva sääntely nostettaisiin kokonaisuudessaan laintasolle siten, että lähinnä vain alueellisten tuomioistuinten tuomiopiirien sääntely jäisi nykyiseen tapaan asetustasoiseksi laissa säädettävien määräytymisperusteiden mukaisesti. Sääntelyn laintasoisuus turvaa osaltaan tuomioistuinten riippumatonta asemaa.

Ehdotettu sääntely vastaa pitkälti voimassa olevaa lainsäädäntöä eikä esitykseen sisälly tuomioistuinlaitoksen kokonaisuuden kannalta merkittäviä asiallisia muutoksia. Esimerkiksi tuomarien nimittämisestä annetun lain säännökset, jotka säädettiin aikanaan perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 13/1999 vp), ehdotetaan siirrettäviksi uuteen tuomioistuinlakiin lähes sellaisinaan. Nykyistä, osittain aukollista laintasoista sääntelyä täydennetään muun muassa tuomioistuimen johtamista koskevilla uusilla säännöksillä, esimerkiksi asioiden jakamisesta tuomareille.

4.2 Määräaikaiset tehtävät

Esityksen mukaan päällikkötuomarit nimitettäisiin virkoihinsa seitsemän vuoden määräajaksi. Sääntely on merkityksellistä tuomiovallan käytön riippumattomuutta ja tuomareiden virassapysymisoikeutta koskevien perustuslain säännösten kannalta. Päällikkötuomarin tehtävien määräaikaistamiselle on sinänsä osoitettavissa hyväksyttävät, tuomioistuinten johtamisen kasvavaan vaativuuteen liittyvät perusteet. Vastaavaa sääntelyä ei esitetä korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidenttien osalta. Ylimmät tuomioistuimet poikkeavat muista tuomioistuinten tehtäviensä ja asemansa perusteella tavalla, joka puoltaa ylimpien tuomioistuinten presidenttien tehtävän pysyvyyttä.

Pääperiaatteena tuomioistuinlaitoksessa on tuomarivirkojen järjestäminen pysyviksi. Tietyissä tapauksissa tuomarin virka voi kuitenkin olla määräaikainen eikä tällaiselle rajoitetulle tuomarin virkojen määräaikaisuudelle ole asetunut ehdottomia esteitä perustuslain 103 §:n aikaisemmasta tulkintakäytännöstä. Virassapysymisoikeus koskee tuomareita sen ajan, joksi heidät on nimitetty virkaan (ks. HE 1/1998 vp, s. 159—160 sekä esim. PeVL 2/2006 vp, s. 3/II ja PeVL 26/2009 vp, s. 2/I). Määräaikaiseen päällikkötuomarin virkaan nimitettävillä on yleensä taustallaan vakinainen tuomarinvirka. Jollei näin ole, ehdotuksessa turvataan päällikkötuomarin asemaa siten, että hänellä on oikeus tulla nimitetyksi vakinaiseen tuomarin virkaan toimikautensa päätyttyä. Myöskään perustuslain 3 §:n 3 momentissa tarkoitettujen tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta päällikkötuomarin tehtävän määräaikaisuus ei näyttäyty ongelmallisena ottaen erityisesti huomioon ehdotetun määräajan pituuden sekä päällikkötuomarin oikeuden jatkaa tuomarinvirassa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan tulkintakäytännössä tuomarin nimittämistä määräajaksi ei ole katsottu sellaisenaan ongelmalliseksi tuomioistuimen riippumattomuuden tai puolueettomuuden kannalta, jos tuomari tänä aikana nauttii erottamattomuutta. Tulkintakäytännöstä ei myöskään ole asetunut esteitä päällikkötuomarien tehtävien määräaikaisuudelle.

Tuomarin riippumattomuuden kannalta ongelmallisia voivat olla lyhytaikaiset tuomarin nimitykset sekä tuomioistuimen esittelijöiden käyttö tuomarina. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä yleensä edellytetään, että määräaikaiseksi tuomariksi nimitetään

niin pitkäksi aikaa, että epäilyä tuomarin riippumattomuudesta ei voi syntyä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 2/2006 vp, s.4/I) hallinto-oikeuslain muuttamista koskevasta esityksestä katsonut, ettei tuomariksi määrääminen esittelykohtaisesti ole perustuslain kannalta aivan ongelmatonta, vaikkei ehdotettu sääntely sinänsä muodostukaan perustuslain vastaiseksi. Esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi nykyisestä hovioikeuslain ja vakuutuslainsäädännön mukaisesta järjestelmästä, jossa tuomioistuimen esittelijä voi tietyin edellytyksin toimia tuomioistuimen ratkaisukokoonpanossa jäsenenä. Sen sijaan ehdotetaan uudenlaista tuomarikoulutusjärjestelmää, jossa monijäsenisiin tuomioistuihin korkeimpia oikeuksia lukuun ottamatta voitaisiin nimittää koulutustarkoituksessa kolmen vuoden toimikaudeksi asessoreja. Asessorien asema olisi tuomarin riippumattomuuden kannalta ongelmattomampi kuin esittelijöiden osalta. Esityksessä ehdotetaan myös, että tuomarin määräaikaiseen virkasuhteeseen voitaisiin nimittää yksittäistä asiaa varten vain poikkeuksellisesti silloin, kun siihen on vireillä olevan oikeudenkäynnin turvaamisesta johtuva pakottava tarve. Näin rajattuna tällainen tapauskohtainen tuomarin asema ei olisi ristiriidassa tuomarin erottamattomuuteen ja tuomioistuimen riippumattomuuteen perustuslaista ja Euroopan ihmisoikeussopimuksesta kohdistuvien vaatimusten kanssa.

4.3 Tuomarin virkojen erittely talousarviossa

Esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi tuomarin virkojen erittelystä valtion talousarviossa. Tuomarin virkojen perustaminen, lakkauttaminen ja nimikkeen muuttaminen edellyttää voimassa olevan valtion virkamieslain mukaan, että eduskunta hyväksyy toimenpiteen talousarviokäsittelyssä. Yksittäisten tuomarin virkojen erittelyn merkitys on eduskunnan ohjauksen ja tuomioistuinten riittävien resurssien turvaamisen kannalta melko vähäinen, sillä virkoja ei eritellä talousarviossa tuomioistuinten osalta. Eduskunnan ohjaukselta tuomioistuinten rakenteeseen perustuu ennen muuta tuomioistuinten organisaatiolainsäädäntöön. Perustuslakivaliokunta on todennut yksittäisten virkojen erittelyn merkityksen yleisesti arvioiden vähentyneen eduskunnan ohjauksen välineenä ja katsonut, ettei erittelyvelvoitteen poistamiselle ministeriöiden ja niiden alaisen hallinnon johtavien virkojen osalta ollut valtiosääntöoikeudellista estettä (PeVL 19/2011 vp, s. 3). Tuomarin virkojen erittelyllä ei ole merkitystä tuomarin virassapysymisoikeuden kannalta eikä tuomarin virkojen erittelyn poistamista voida tältäkin kannalta pitää valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallisena.

4.4 Tuomarin asema tuomioistuinten uudelleen järjestämisessä

Esityksessä ehdotetaan, että tuomareiden asema tuomioistuinten uudelleenjärjestelyissä säänneltäisiin lain tasolla nykyistä selkeämmin. Lisäksi nykyisestä sääntelystä poiketen tuomarilla olisi uudelleenjärjestelyssä oikeus tulla ensisijaisesti nimitetyksi tuomarin virkaan. Perustuslain 103 § ei edellytä tuomarin siirtämistä toiseen tuomarin virkaan tuomioistuinten uudelleen järjestämisessä, vaan nimenomaisesti sallii tällaisessa tilanteessa tuomarin siirtämisen toiseen virkaan ilman suostumusta (HE 1/1998 vp, s. 160/II). Esityksen voidaan siten katsoa ylittävän perustuslain asettamat vaatimukset tuomarin asemalle tuomioistuinten uudelleen järjestämistilanteissa.

Nykyinen säännös, jonka mukaan vakinaiselle tuomarille uudelleenjärjestelyssä annettavasta erosta päättää nimittävä viranomais eli tasavallan presidentti voidaan nähdä ongelmalliseksi perustuslain 103 §:n kannalta. Tämä epäkohta poistuu, kun ehdotuksen mukaan eron antamisesta päättäisi korkein hallinto-oikeus, joka käsitelisi asian lainkäyttöasiana.

4.5 Tuomarin pidättäminen virantoimituksesta

Tuomarin virantoimituksesta pidättämistä koskevaa sääntelyä tarkistettaisiin nykyisestä sekä ensi asteen päätöksenteon että muutoksenhaun osalta. Muutoksen tarkoituksena on yhtäältä turvata asianosaisten oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja toisaalta varmistaa tuomarin virassapysymisoikeuden toteutuminen. Oikeusturvan toteutuminen edellyttää, että tuomarin virantoimituksesta pidättämisestä voidaan tarvittaessa päättää nopeasti, erityisesti kun tuomarin epäillään menettäneen työkykynsä. Tätä turvaisi se, että ensi asteen päätöksenteko tehtäisiin hallinnollisessa järjestyksessä työnantajuomioistuimessa. Ensiasteen päätöksestä voitaisiin hakea muutosta tuomarin virassapysymisoikeuden turvaamisen edellyttämällä tavalla ylemmältä tuomioistuimelta ja ylimpien oikeuksien päätökseen täysistunnolta. Muutoksenhakutuomioistuimessa asia olisi käsiteltävä lainkäyttöasiana. Sääntely vastaa perustusvaliokunnan kantaa, jonka mukaan tuomarin riippumattomuus ja sitä turvaava virassapysymisoikeus edellyttävät, että niihin voidaan puuttua vain tuomioistuimen lainkäyttöpäätöksellä tai viime kädessä muutoksenhakuun perustuvalla tuomioistuimen päätöksellä (PeVL 36/2008 vp).

4.6 Tuomioistuimen asiantuntijajäsenet

Työmarkkinajärjestöjen ja eräiden muiden tahojen ehdotusten perusteella määrätyiltä niin sanotuilta intressijäseniltä vakuutus oikeudessa ja työtuomioistuimessa edellytetään ehdotettujen säännösten mukaan, että he täyttävät perustuslain 125 §:n mukaiset yleiset virkanimitysperusteet. Tämä vastaa perustuslakivaliokunnan kantaa yleisten virkanimitysperusteiden soveltamisesta myös sivutoimisiin tuomareihin ja tuomioistuinten asiantuntijajäseniin (PeVL 53/2014 vp, s. 4). Sama vaatimus koskee myös muita eri tuomioistuinten ratkaisukokoonpanoon kuuluvia asiantuntijajäseniä, vaikkei tästä nimenomaisesti ehdoteta säädettäväksi. Näiltä osin tuomioistuimet tekevät perustellun esityksen asiantuntijoiden määräämisestä hakemusten perusteella, jolloin niiden kuuluu viran puolesta ottaa huomioon yleiset virkanimitysperusteet. Lautamiehet poikkeavat asemaltaan muista tuomioistuimen ratkaisukokoonpanoon kuuluvista jäsenistä, sillä heidän tehtävässään on kyse luottamustehtävästä, johon valinnan tekee kunnanvaltuusto. Yleiset virkanimitysperusteet eivät ulotu tällaisiin luottamustehtäviin.

Vakuutus oikeuden ja työtuomioistuimen intressijäsenten nimittämismenettelyn osalta esityksessä on otettu huomioon se, että intressijäseniä koskevien ehdotusten tekemisessä on kyse perustuslain 124 §:ssä tarkoitetun julkisen hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle (ks. PeVL 53/2014 vp, s. 5). Järjestöjen ehdokasasettelua koskevan tehtävän hoitamiseen sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

Hallituksen käsityksen mukaan esitys voidaan edellä todetun perusteella käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Tuomioistuinlaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

I OSA

YLEISET SÄÄNNÖKSET

1 luku

Yleiset säännökset tuomioistuimista ja tuomareista

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään tuomioistuimista sekä tuomareista, muista tuomioistuinten jäsenistä ja muusta henkilöstöstä. Laissa säädetään myös tuomarivalintalautakunnasta ja tuomarinkoulutuslautakunnasta sekä niiden tehtävistä ja henkilöstöstä.

Lakia sovelletaan korkeimpaan oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen sekä niiden jäseniin, jollei korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005) tai korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetussa laissa (1265/2006) toisin säädetä.

Valtakunnanoikeudesta säädetään erikseen.

2 §

Tuomioistuimet

Yleisiä tuomioistuuksia ovat käräjäoikeudet, hovioikeudet ja ylimpänä oikeusasteena korkein oikeus.

Yleisiä hallintotuomioistuuksia ovat hallinto-oikeudet ja ylimpänä oikeusasteena korkein hallinto-oikeus.

Erytistytuomioistuuksia ovat markkinaoikeus, työtuomioistuin ja vakuutus oikeus.

HE 7/2016 vp

3 §

Tuomiovallan käyttö ja tuomioistuinten riippumattomuus

Tuomioistuimet käyttävät niille perustuslain mukaan kuuluvaa tuomiovaltaa. Tuomioistuimet ovat tuomiovaltaa käyttäessään riippumattomia.

4 §

Tuomioistuimen toiminnan järjestäminen

Tuomioistuimet vastaavat itse toimintansa järjestämisestä noudattaen, mitä tässä tai muussa laissa säädetään.

Tarkemmat määräykset tuomioistuimen toiminnasta, lainkäyttö- ja hallintoasioiden käsittelystä ja muusta työskentelyn järjestämisestä annetaan työjärjestyksessä, jonka tuomioistuin hyväksyy.

5 §

Tuomarit

Tuomareita ovat:

- 1) korkeimmassa oikeudessa presidentti ja muina tuomareina oikeusneuvokset;
- 2) korkeimmassa hallinto-oikeudessa presidentti ja muina tuomareina oikeusneuvokset;
- 3) hovioikeudessa päällikkötuomarina presidentti ja muina tuomareina hovioikeudenneuvokset;
- 4) kärjäoikeudessa päällikkötuomarina laamanni ja muina tuomareina kärjätuomarit sekä maa-oikeutena toimivassa kärjäoikeudessa lisäksi maa-oikeusinsinöörit;
- 5) hallinto-oikeudessa päällikkötuomarina ylituomari ja muina tuomareina hallinto-oikeustuomarit;
- 6) markkinaoikeudessa päällikkötuomarina ylituomari ja muina tuomareina markkinaoikeustuomarit ja markkinaoikeusinsinöörit;
- 7) työtuomioistuimessa päällikkötuomarina presidentti ja muuna tuomarina työtuomioistuinneuvos;
- 8) vakuutus-oikeudessa päällikkötuomarina ylituomari ja muina tuomareina vakuutus-oikeustuomarit.

Tuomioistuimessa voi lisäksi olla muita jäseniä siten kuin tässä tai muussa laissa säädetään.

6 §

Tuomarin asema ja riippumattomuus

Tuomari on tuomiovaltaa käyttäessään riippumaton.

Tuomarin riippumattomuutta turvaavasta virassapysymisoikeudesta säädetään perustuslain 103 §:ssä sekä tarkemmin tämän lain 16 luvussa.

7 §

Tuomarinvakuutus

Tuomarin ja tuomioistuimen muun jäsenen on ennen tehtävänsä ryhtymistä annettava seuraava tuomarinvakuutus: ”Minä N. N. lupaan ja vakuutan kunniani ja omantuntoni kautta, että minä toimin virassani perustuslakia ja lakia noudattaen, tuomitsen oikeudenmukaisesti ja puolueettomasti parhaan ymmärrykseni mukaan sekä kunnioitan ihmisten yhdenvertaisuutta lain edessä.”

Vakuutus annetaan asianomaisessa tuomioistuimessa. Sen voi antaa myös käräjäoikeudessa. Tarkemmat säännökset tuomarin vakuutuksesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

II OSA

TUOMIOISTUIMET

2 luku

Käräjäoikeudet

1 §

Käräjäoikeuden tehtävät

Käräjäoikeus käsittelee riita-, rikos- ja hakemusasiat ensimmäisenä oikeusasteena, jollei toisin säädetä.

Käräjäoikeus käsittelee myös muut sille lailla säädetyt asiat.

2 §

Asian ratkaiseminen

Käräjäoikeus käsittelee ja ratkaisee asiat istunnossa ja kansliassa. Käräjäoikeuden puheenjohtajana toimii laamanni tai käräjätuomari.

3 §

Käräjäoikeudet

Käräjäoikeuksia ovat Ahvenanmaan, Espoon, Etelä-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Helsingin, Hyvinkään, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kemi-Tornion, Keski-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Oulun, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan, Tuusulan, Vantaan, Varsinais-Suomen ja Ylivieska-Raahen käräjäoikeudet.

Käräjäoikeuksista maa- ja merioikeuksina, sota- ja sotaoikeuksina säädetään erikseen.

HE 7/2016 vp

4 §

Käräjäoikeuksien toimipaikat

Käräjäoikeudessa on kanslia. Käräjäoikeudella voi tarvittaessa olla useampi kanslia ja istuntopaikka.

Erityisestä syystä istunto voidaan toimittaa myös käräjäoikeuden tuomiopiirissä muualla kuin 1 momentissa tarkoitettussa istuntopaikassa tai muulla kuin käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla.

Käräjäoikeuksien kanslian ja istuntopaikan sijainnista säädetään oikeusministeriön asetuksella.

5 §

Käräjäoikeuksien tuomiopiirit

Käräjäoikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi kunta, jollei käräjäoikeuksien toimivallasta lailla erikseen toisin säädetä.

Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

6 §

Käräjäoikeuden jäsenet

Käräjäoikeuden jäseniä ovat laamanni ja käräjätuomarit. Käräjäoikeudessa on lisäksi muina jäseninä lautamiehiä, jotka osallistuvat asioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen sen mukaan kuin oikeudenkäymiskaassa tai muussa laissa säädetään. Lautamiehistä säädetään käräjäoikeuden lautamiehistä annetussa laissa (/).

Käräjäoikeudessa voi lisäksi olla sotilasjäseniä, jotka osallistuvat sotilasoikeudenkäyntiasioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen. Sotilasoikeudenkäyntiasioista säädetään sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/1983).

Käräjäoikeuksien tuomiopiirejä yhdistämällä perustetussa käräjäoikeudessa voi yhdistämisen niin edellyttäessä tilapäisesti olla useampi kuin yksi laamannin virka. Laamanneista yksi nimitetään päällikkötuomariksi noudattaen 11 luvun 2 §:n 1 momenttia. Mitä laamannista säädetään, koskee päällikkötuomarina toimivaa laamannia.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen hallintotuomari toimii myös Ahvenanmaan käräjäoikeuden käräjätuomarina.

7 §

Maoikeuden jäsenet

Maoikeutena toimivassa käräjäoikeudessa on jäseninä maoikeusasioita käsittelevä käräjätuomari (*maoikeusasioiden vastuutuomari*) sekä maoikeusinsinööri. Maoikeusasioiden vastuutuomari osallistuu myös käräjäoikeuden muiden asioiden käsittelyyn.

Käräjäoikeuden laamanni määrää lisäksi vähintään yhden käräjäoikeuden tuomareista käsittelemään maoikeusasioita enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan.

3 luku

Hovioikeudet

1 §

Hovioikeuden lainkäyttötehtävät

Hovioikeus käsittelee käräjäoikeuden ratkaisusta tehty valitukset ja kantelut sekä hovioikeuden ratkaistavaksi säädetty ylimääräistä muutoksenhakua koskevat asiat ja muut laissa sen ratkaistavaksi säädetty lainkäyttöasiat.

Hovioikeus käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena sille lain mukaan kuuluvat tuomareita, muita tuomioistuinten virkamiehiä sekä syyttäjiä koskevat virkarikosasiat.

2 §

Hovioikeuden valvontatehtävät

Hovioikeus valvoo tuomiopiirinsä käräjäoikeuksien toimintaa ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin havaitsemiensa epäkohtien poistamiseksi. Hovioikeudella on tämän tehtävän toteuttamiseksi oikeus saada tarvitsemansa tiedot asianomaisilta viranomaisilta.

Hovioikeuden on laadittava käräjäoikeuden valvonnan yhteydessä havaitsemistaan asioista kertomus, joka on toimitettava tiedoksi valtioneuvoston oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle. Lisäksi hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Työjärjestyksessä määrätään, miten valvonta on suoritettava.

3 §

Hovioikeuden muut tehtävät

Hovioikeus käsittelee oikeushallintoasiat ja muut lailla sen ratkaistavaksi säädettyt asiat.

4 §

Asian ratkaiseminen

Hovioikeus käsittelee ja ratkaisee lainkäyttöasiat istunnossa esittelystä tai pääkäsittelyssä. Hovioikeuden puheenjohtajana toimii presidentti tai hovioikeudenneuvos.

5 §

Hovioikeudet

Hovioikeuksia ovat Helsingin, Itä-Suomen, Rovaniemen, Turun ja Vaasan hovioikeudet.

6 §

Hovioikeuksien toimipaikat

Hovioikeuden sijainnista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Hovioikeudella voi olla myös pysyvä istuntopaikka, jonka sijainnista säädetään oikeusministeriön asetuksella.

Hovioikeuden istunto toimitetaan sen sijaintipaikkakunnalla. Pääkäsittely saadaan kuitenkin tarvittaessa toimittaa hovioikeuden tuomiopiiriin kuuluvalla muulla paikkakunnalla kuin hovioikeuden sijaintipaikkakunnalla. Erityisestä syystä pääkäsittely saadaan toimittaa myös muulla kuin hovioikeuden tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla.

7 §

Hovioikeuksien tuomiopiirit

Hovioikeuden tuomiopiirinä on yhden tai useamman kärjäoikeuden tuomiopiiri, jollei hovioikeuksien toimivallasta lailla erikseen toisin säädetä.

Hovioikeuksien tuomiopiireistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

8 §

Hovioikeuden jäsenet

Hovioikeuden jäseniä ovat presidentti ja hovioikeudenneuvokset. Hovioikeudessa voi lisäksi olla asessoreja.

Helsingin hovioikeudessa on lisäksi sotilasjäseniä, jotka osallistuvat sotilasoikeudenkäyntiasioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen sen mukaan kuin sotilasoikeudenkäyntilaissa säädetään.

4 luku

Hallinto-oikeudet

1 §

Hallinto-oikeuden lainkäyttötehtävät

Hallinto-oikeus käsittelee ja ratkaisee ne hallinto-oikeudelliset valitukset, hallintoriita-asiat ja muut asiat, jotka säädetään kuuluviksi sen toimivaltaan hallintolainkäyttölaissa (586/1996) tai muussa laissa.

2 §

Asian ratkaiseminen

Hallinto-oikeus käsittelee ja ratkaisee asiat istunnossa esittelystä.

Hallinto-oikeuden puheenjohtajana toimii ylituomari tai lainoppinut hallinto-oikeustuomari.

HE 7/2016 vp

3 §

Hallinto-oikeudet

Hallinto-oikeuksia ovat Helsingin, Hämeenlinnan, Itä-Suomen, Pohjois-Suomen, Turun ja Vaasan hallinto-oikeudet.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta säädetään erikseen lailla.

4 §

Hallinto-oikeuksien tuomiopiirit

Hallinto-oikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi maakunta, jollei hallinto-oikeuksien toimivallasta lailla erikseen toisin säädetä.

Hallinto-oikeuksien tuomiopiireistä ja sijaintipaikoista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Hallinto-oikeuden jäsenet

Hallinto-oikeuden jäseniä ovat ylituomari ja hallinto-oikeustuomarit. Hallinto-oikeudessa voi lisäksi olla asessoreja.

Hallinto-oikeudessa on lastensuojelua, adoptiota, mielenterveysasioita, päihdehuoltoa, tartuntatauteja sekä kehitysvammaisten erityishuoltoa tuntevia asiantuntijajäseniä, jotka osallistuvat asioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen noudattaen, mitä hallinto-oikeuslaissa (430/1999) tai muussa laissa säädetään.

5 luku

Markkinaoikeus

1 §

Markkinaoikeuden tehtävät

Markkinaoikeus toimii kilpailu- ja valvonta-asioiden sekä hankinta-asioiden, teollis- ja tekijänoikeudellisten asioiden sekä markkinaoikeudellisten asioiden erityistuomioistuimena.

Markkinaoikeuden päätösvaltaisuudesta, sen toimivaltaan lailla kuuluviksi säädettyjen asioiden käsittelystä markkinaoikeudessa sekä muutoksenhausta markkinaoikeuden ratkaisuun säädetään oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa (100/2013).

2 §

Markkinaoikeuden jäsenet

Markkinaoikeuden jäseniä ovat ylituomari, markkinaoikeustuomarit ja markkinaoikeusinsinöörit. Markkinaoikeudessa voi lisäksi olla asessoreja.

Markkinaoikeudessa on kilpailu- ja valvonta-asioita, hankinta-asioita, teollis- ja tekijänoikeudellisia asioita sekä markkinaoikeudellisia asioita tuntevia asiantuntijajäseniä, jotka osal-

listuvat asioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen noudattaen, mitä oikeudenkäynnistä markkina-oikeudessa annetussa laissa säädetään.

6 luku

Työtuomioistuin

1 §

Työtuomioistuimen tehtävät

Työtuomioistuin toimii erityistuomioistuimena työ- ja virkaehtosopimuksia koskevissa riita-asioissa sekä käsittelee sille lain nojalla kuuluvat valitusasiat.

Työtuomioistuimen toimivaltaan kuuluvista asioista, työtuomioistuimen päätösvaltaisuudesta niissä sekä niiden käsittelystä työtuomioistuimessa säädetään oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetussa laissa (646/1974).

2 §

Työtuomioistuimen jäsenet

Työtuomioistuimen jäseniä ovat presidentti ja työtuomioistuinneuvos. Työtuomioistuimessa voi lisäksi olla asessori.

Työtuomioistuimessa on neljätoista asiantuntijajäsentä, jotka osallistuvat asioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen noudattaen, mitä oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetussa laissa säädetään. Asiantuntijajäsenistä kaksi on lainoppineita ja sellaisia, jotka eivät edusta työnantaja- tai työntekijäetuja. Muista asiantuntijajäsenistä kahdeksan on työsuhteisiin ja neljä virkasuhteisiin perehtyneitä.

7 luku

Vakuutusosoikeus

1 §

Vakuutusosoikeuden tehtävät

Vakuutusosoikeus toimii toimeentuloturva-asioiden erityistuomioistuimena sille lain nojalla kuuluvissa asioissa.

Vakuutusosoikeuden päätösvaltaisuudesta ja asioiden käsittelystä vakuutusosoikeudessa säädetään oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annetussa laissa (/).

2 §

Vakuutusosoikeuden jäsenet

Vakuutusosoikeuden jäseniä ovat ylituomari ja vakuutusosoikeustuomarit. Vakuutusosoikeudessa voi lisäksi olla asessoreja.

Vakuutusosoikeudessa on ylilääkäri, joka toimii päätoimisena lääkärijäsenenä. Lääkärijäsenenä toimimisen lisäksi ylilääkäri suunnittelee ja kehittää vakuutusosoikeuden lääketieteellistä ar-

viointimenettelyä sekä huolehtii lääkärijäsenten töiden yleisestä suunnittelusta ja järjestämisestä sekä työskentelyn tuloksellisuudesta. Hänen tulee myös valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta lääkärijäsenten osalta.

Vakuutus oikeudessa on lisäksi muita lääkärijäseniä, työoloja tai yritystoimintaa tuntevia asiantuntijajäseniä sekä sotilasvamma-asioita tuntevia asiantuntijajäseniä, jotka osallistuvat asioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen noudattaen, mitä oikeudenkäynnistä vakuutus oikeudessa annetussa laissa säädetään.

8 luku

Tuomioistuimen työskentelyn järjestäminen, johtaminen ja hallinto

1 §

Johtaminen

Tuomioistuinta johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa päällikkötuomari.

Tuomioistuimessa voi olla johtoryhmä päällikkötuomarin tukena tuomioistuimen toiminnan johtamisessa ja kehittämisessä. Johtoryhmään kuuluvat päällikkötuomari puheenjohtajana, 4 §:ssä tarkoitetut osaston johtajat, 19 luvun 5 §:ssä tarkoitettu kanslia- tai hallintopäällikkö sekä tarpeen mukaan myös muuta henkilöstöä.

Johtoryhmässä on käsiteltävä ainakin esitys tuomioistuimen työjärjestykseksi sekä muut tuomioistuimen johtamista, hallintoa, taloutta ja toimintaa sekä henkilöstöä tai niiden kehittämistä koskevat merkittävät asiat.

Johtoryhmän kokoonpanosta ja siinä käsiteltävistä asioista määrätään tarkemmin työjärjestyksessä.

2 §

Päällikkötuomarin tehtävät

Päällikkötuomari huolehtii tuomioistuimen toimintakyvystä ja sen kehittämisestä. Hän asettaa tuomioistuimen tulostavoitteet ja huolehtii niiden toteutumisesta. Päällikkötuomarin tulee valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta tuomioistuimen ratkaisuisissa.

Päällikkötuomari osallistuu lainkäyttöön siinä määrin kuin hänen muut tehtävänsä sen sallivat.

3 §

Hallinnollisten asioiden ratkaiseminen

Päällikkötuomari ratkaisee tuomioistuimelle kuuluvat hallinto- ja talousasiat, joita ei ole määrätty muun virkamiehen ratkaistavaksi.

Päällikkötuomari voi määrätä, että asia, joka koskee lausunnon antamista lainsäädäntöasiassa tai lainsäädäntöaloitteen tekemistä, käsitellään ja ratkaistaan täysistunnossa, ja käräjäoikeudessa muussa laajemmassa kokoonpanossa.

HE 7/2016 vp

Päällikkötuomarin oikeudesta siirtää asia muun virkamiehen ratkaistavaksi määrätään työjärjestyksessä. Päällikkötuomari voi ottaa siirtämänsä tai muutoin muun virkamiehen ratkaistavaksi kuuluvan asian itse ratkaistavakseen.

4 §

Osastot

Tuomioistuin voi toimia osastoihin jakautuneena. Osastojaosta määrätään työjärjestyksessä. Osastoa johtaa päällikkötuomarin osaston johtajaksi määräämä lainoppinut tuomari (*osaston johtaja*), jollei päällikkötuomari itse johda osastoa.

5 §

Osaston johtajan tehtävään määrääminen

Päällikkötuomari määrää osaston johtajan tehtävään tuomioistuimen lainoppineen tuomarin enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tehtävä on julistettava niiden asianomaisen tuomioistuimen vakinaisten tuomareiden haettavaksi, jotka on nimitetty virkaansa ennen hakuajan päättymistä. Tehtävään määrättävällä tulee olla tehtävän edellyttämät henkilökohtaiset ominaisuudet ja johtamistaitoa.

Määräys voidaan painavasta syystä peruuttaa.

6 §

Osaston johtajan tehtävät

Osaston johtaja johtaa osaston työskentelyä. Hän huolehtii erityisesti työn yleisestä suunnittelusta ja järjestämisestä osastolla sekä työskentelyn tuloksellisuudesta. Hänen tulee valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta osaston ratkaisuisissa.

7 §

Asioiden jakaminen

Asiat on jaettava valmisteltaviksi ja ratkaistaviksi työjärjestyksessä vahvistettujen perusteiden mukaisesti. Näiden perusteiden on oltava selkeitä ja niiden on turvattava asianosaisten oikeus saada asiansa ratkaistuksi riippumattomasti, puolueettomasti ja joutuisasti.

8 §

Asian uudelleen jakaminen

Tuomarin käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi jaettu asia voidaan vastoin asianomaisen tuomarin tahtoa jakaa uudelleen vain, jos siihen on tuomarin sairaudesta, asian viivästyisestä, tuomarin työmäärästä tai muusta vastaavasta seikasta johtuva painava syy.

Asian uudelleen jakamisesta 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa päättää päällikkötuomari. Korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa uudelleen jakamisesta päättää presidentti. Päätös on perusteltava.

HE 7/2016 vp

9 §

Työjärjestys

Tuomioistuimen työjärjestyksen vahvistaa päällikkötuomari johtoryhmää tai, jos tuomioistuimessa ei ole johtoryhmää, vakinaisia tuomareita kuultuaan.

Tuomioistuimen työjärjestys on julkinen ja sen on oltava jokaisen saatavilla.

10 §

Toimintakertomus

Tuomioistuinten on vuosittain annettava kertomus toiminnastaan. Tuomioistuimet voivat laatia myös yhteisen toimintakertomuksen.

Toimintakertomus on julkinen ja sen on oltava jokaisen saatavilla.

III OSA

TUOMARIT

9 luku

Tuomari tuomiovallan käyttäjänä ja virkamiehenä

1 §

Tuomarin velvollisuuksista

Tuomari käyttää tuomiovaltaa itsenäisesti ja tässä toiminnassaan häntä sitoo vain laki.

Tuomarilla on velvollisuus ratkaista hänen käsiteltäväkseen jaettu asia. Tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen. Hänen on käsiteltävä ja ratkaistava asia joutuisasti.

Tuomariin sovellettavista virkamiehen yleisistä velvollisuuksista säädetään lisäksi valtion virkamieslain (750/1994) 4 luvussa ja muualla laissa.

2 §

Tuomarin vastuu virkatoimista

Tuomarin vastuusta virkatoimistaan säädetään perustuslain 118 §:ssä ja muualla laissa.

3 §

Tuomari esittelijänä

Jos asia ratkaistaan tuomioistuimessa lain mukaan esittelystä, tuomari voi toimia esittelijänä.

HE 7/2016 vp

4 §

Koulutus

Tuomari on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään laintuntemustaan, oikeudellista osaamistaan ja ammattitaitoaan.

Tuomareille on oltava tarjolla riittävästi koulutusta ja heillä on oltava mahdollisuus osallistua siihen.

5 §

Sivutoimet ja sivutoimilupa

Tuomari ei saa ottaa vastaan tai pitää valtion virkamieslain 18 §:n 4 momentissa tarkoitettua sivutoimintaa, ellei tuomioistuimien hakemuksesta myönnä siihen lupaa (*sivutoimilupa*). Sivutoimilupaa ei saa myöntää riidan yhden osapuolen nimeämänä välimiehenä toimimista varten välimiesoikeudessa.

Muilta osin sivutoimesta säädetään valtion virkamieslain 18 §:ssä.

Tuomareiden sivutoimia koskevien tietojen merkitsemisestä rekisteriin säädetään tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetussa laissa (565/2015).

6 §

Sivutoimiluvan hakeminen

Sivutoimiluvan myöntää hakemuksesta se tuomioistuin, jonka palveluksessa tuomari on. Käräjäoikeuden laamannille luvan myöntää kuitenkin hovioikeus, hovioikeuden ja työtuomioistuimen presidentille korkein oikeus sekä hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutus-oikeuden ylituomarille korkein hallinto-oikeus.

Sen estämättä, mitä valtion virkamieslain 18 §:n 5 momentissa säädetään, hakijan on lupa-hakemuksessa ilmoitettava tiedot välimiesoikeusriidan asianosaisista luvan käsittelevän tuomioistuimen päällikkötuomarille.

7 §

Sivutoimesta saadun tulon ja sivutoimen päättymisestä ilmoittaminen

Tuomarin on ilmoitettava tuomioistuimelle vuosittain, mitä hänelle on sivutoimista maksettu, jos sivutoimista saatujen tulojen yhteismäärä ylittää 10 000 euroa. Ilmoituksessa on mainittava, mistä sivutoimista tulot on maksettu. Muista sivutoimista kuin välimiestehtävistä on ilmoitettava myös maksun suorittaja. Sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 23 kohdassa säädetään, tuomarin sivutoimista saaduista tuloista ilmoittamat tiedot ovat julkisia. Tuomarin on ilmoitettava viipymättä myös sivutoimen päättymisestä.

Palkkioilmoitus on annettava viimeistään tulon kertymistä seuraavan kalenterivuoden toukokuun loppuun mennessä. Ilmoitus annetaan 6 §:n 1 momentissa tarkoitettulle tuomioistuimelle.

10 luku

Tuomareiden kelpoisuusvaatimukset

1 §

Tuomareiden yleiset kelpoisuusvaatimukset ja nimitysperusteet

Tuomariksi voidaan nimittää oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä on osoittanut, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtävälleen sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Erityisalan asiantuntemusta vaativien tuomarinvirkojen kelpoisuusvaatimuksista voidaan säätää erikseen.

Tuomarin suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista vaatimuksista säädetään 9 §:ssä.

2 §

Ylimpien tuomioistuinten tuomareita koskevat kelpoisuusvaatimukset

Korkeimman oikeuden presidentiksi ja jäseneksi sekä korkeimman hallinto-oikeuden presidentiksi ja jäseneksi voidaan nimittää 1 §:ssä säädetyt edellytykset hyvin täyttävä etevä laintuntija. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidenteiltä edellytetään lisäksi johtamistaitoa.

3 §

Päällikkötuomareita koskevat kelpoisuusvaatimukset

Päällikkötuomariksi voidaan nimittää se, jolla on 1 §:ssä säädettyjen edellytysten lisäksi johtamistaitoa.

4 §

Maa oikeusasioiden vastuutuomarin kelpoisuusvaatimukset

Maa oikeutena toimivan käräjäoikeuden maa oikeusasioiden vastuutuomarin tulee olla perehtynyt kiinteistöainsäädäntöön ja kiinteistöasioiden käsittelyyn.

5 §

Maa oikeusinsinöörin kelpoisuusvaatimukset

Maa oikeutena toimivan käräjäoikeuden maa oikeusinsinöörin virkaan vaaditaan maanmittauksen alalla suoritettu tehtävään soveltuva diplomi-insinöörin tutkinto sekä hyvä kokemus kiinteistötoimitusten suorittamisessa ja hyvä perehtyneisyys kiinteistöjen arviointiin.

6 §

Vesi- ja ympäristönsuojeluasioihin perehtyneen hallinto-oikeustuomarin kelpoisuusvaatimukset

Vesilain (587/2011) ja ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaisten asioiden käsittelyyn osallistuvan hallinto-oikeuden muun kuin lainoppineen jäsenen kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto tekniikan tai luonnontieteiden alalta. Lisäksi häneltä edellytetään, että hän on perehtynyt sovellettavan lainsäädännön alaan kuuluviin tehtäviin.

7 §

Markkinaoikeuden ylituomarin ja markkinaoikeustuomarin kelpoisuusvaatimukset

Markkinaoikeuden ylituomarilta ja markkinaoikeustuomarilta edellytetään lisäksi, että hän on perehtynyt kilpailu- tai valvonta-asioihin, hankinta-asioihin, teollis- tai tekijänoikeudellisiin asioihin taikka markkinaoikeudellisiin asioihin.

8 §

Markkinaoikeusinsinöörin kelpoisuusvaatimukset

Markkinaoikeusinsinööriksi voidaan nimittää soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon tekniikan alalta suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka on perehtynyt patenttiasioihin ja jolla on tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet.

9 §

Tuomareiden suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Tuomariksi nimitettävällä on oltava tuomioistuimen tuomiopiirin väestön enemmistön kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä:

1) yksikielisessä tuomioistuimessa toisen kielen tyydyttävä ymmärtämisen taito ja tyydyttävä suullinen taito;

2) kaksikielisessä tuomioistuimessa toisen kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito.

Ahvenanmaan käräjäoikeuden ja Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen tuomareiden kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään Ahvenanmaan itsehallintolain nojalla valtioneuvoston asetuksella.

10 §

Erityistä kielitaitoa edellyttävät käräjätuomarinvirat

Kaksikielisessä käräjäoikeudessa tulee kielellisten oikeuksien turvaamiseksi olla riittävä määrä käräjätuomarinvirkoja, joihin nimitettävillä on oltava tuomioistuimen tuomiopiirin väestön vähemmistön kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä enemmistön kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito. Tällaisia virkoja tulee kuitenkin aina olla vähintään yksi.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, kuinka monta 1 momentissa tarkoitettua virkaa kussakin kaksikielisessä käräjäoikeudessa on.

11 §

Erityistä kielitaitoa edellyttävät muut tuomarin virat

Kaksikielisessä hovi- tai hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa ja vakuutuslaitoksissa voi kielellisten oikeuksien turvaamiseksi olla riittävä määrä lainoppineen tuomarin virkoja, joihin nimitettävillä on oltava 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu kielitaito.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, kuinka monta 1 momentissa tarkoitettua virkaa kussakin kaksikielisessä tuomioistuimessa on. Ennen asian esittelemistä valtioneuvostolle oikeusministeriön on pyydettävä asianomaisen ylimmän tuomioistuimen lausunto 1 momentissa tarkoitettujen tuomarin virkojen tarpeesta.

12 §

Erivapaus

Tuomarin viran kelpoisuusvaatimuksista ei voida myöntää erivapautta.

11 luku

Päällikkötuomarin ja vakinaisen tuomarin nimittäminen

1 §

Tuomarin virkaan ja määräaikaiseen virkasuhteeseen nimittäminen

Tuomari nimitetään virkaansa vakinaisesti, jollei häntä 12 luvun 1 §:ssä säädettyillä perusteilla nimitetä määräaikaiseen virkasuhteeseen.

Asessorin virkaan nimitetään määräajaksi 18 luvun 1 §:n mukaisesti.

Tuomioistuimen päällikkötuomari nimitetään virkaansa määräajaksi noudattaen, mitä 2 §:ssä säädetään. Korkeimman oikeuden presidentti ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentti nimitetään virkaansa vakinaisesti.

2 §

Päällikkötuomarin nimittäminen määräajaksi

Päällikkötuomarin virka on määräajaksi täytettävä tuomarin virka, johon nimitetään seitsemäksi vuodeksi kerrallaan. Päällikkötuomari nimitetään kuitenkin enintään siihen asti, kun hän täyttää tuomarille säädetyn eroamisiän. Päällikkötuomarin nimittämisessä noudatetaan, mitä vakinaisen tuomarin nimittämisestä säädetään.

Päällikkötuomari voidaan 12 luvun 1 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa nimittää myös seitsemää vuotta lyhyemmäksi ajaksi.

3 §

Nimittävä viranomainen

Vakinaisen tuomarin ja päällikkötuomarin 2 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa nimittää tasavallan presidentti valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta.

4 §

Viran julistaminen haettavaksi

Vakinainen tuomarin virka ja määrääjäksi täytettävä päällikkötuomarin virka on ennen sen täyttämistä julistettava tuomioistuimelta haettavaksi.

5 §

Viran haettavaksi julistava tuomioistuin

Korkeimman oikeuden, hovioikeuden ja työtuomioistuimen presidentin viran julistaa haettavaksi korkein oikeus.

Korkeimman hallinto-oikeuden presidentin sekä hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutuslaitosten ylituomarin viran julistaa haettavaksi korkein hallinto-oikeus.

Käräjäoikeuden laamannin viran julistaa haettavaksi asianomainen hovioikeus.

Muut kuin 1—3 momentissa mainitut tuomarin virat julistaa haettavaksi se tuomioistuin, jossa tuomarin virka on.

6 §

Viran julistaminen uudelleen haettavaksi, hakuajan jatkaminen ja viranhaun peruuttaminen

Tuomarin virka voidaan pätevästä syystä julistaa uudelleen haettavaksi taikka jatkaa sen hakuaikaa. Viran aikaisemmat hakijat otetaan tällöin huomioon ilman uutta hakemusta. Viran haettavaksi julistamista koskeva ilmoitus voidaan pätevästä syystä myös peruuttaa.

Viran uudelleen haettavaksi julistamisesta, hakuajan jatkamisesta ja viranhaun peruuttamisesta päättää viran haettavaksi julistava tuomioistuin.

7 §

Esitys tuomarin virkaan nimittämisestä

Tasavallan presidentti nimittää korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentit ilman 3 momentissa tarkoitettua esitystä.

Korkein oikeus tekee korkeimman oikeuden jäsenen virkaan nimittämisestä perustellun esityksen, joka toimitetaan valtioneuvostolle tasavallan presidentille esittelemistä varten. Korkein hallinto-oikeus tekee vastaavasti esityksen korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen virkaan nimittämisestä.

Muun kuin 1 ja 2 momentissa mainitun tuomarin nimittämisestä perustellun esityksen tekee 20 luvussa tarkoitettu tuomarivalintalautakunta.

8 §

Tuomarivalintalautakunnan lausunto

Tuomarivalintalautakunta voi antaa lausunnon korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen nimittämistä koskevassa asiassa, jos asianomainen tuomioistuin sitä pyytää. Lausuntoa annettaessa noudatetaan 9 §:ää.

9 §

Asian käsittely tuomarivalintalautakunnassa

Tuomarivalintalautakunta pyytää ennen nimitysesityksen tekemistä lausunnon hakijoista siltä tuomioistuimelta, joka on julistanut viran haettavaksi. Käräjätuomarin viran hakijoista lausunto pyydetään kuitenkin asianomaiselta hovioikeudelta ja lisäksi siltä käräjäoikeudelta, jossa virka on haettavana. Maa- ja metsätalouden oikeusministeriön viran hakijoista on lisäksi pyydettyä Maanmittauslaitoksen lausunto. Vastaavasti Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta on hankittava lausunto ennen Ahvenanmaan käräjäoikeuden laamannin nimittämistä.

Tuomarivalintalautakunta voi ennen työtuomioistuimen presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen nimitysesityksen tekemistä pyytää hakijoista lausunnon 17 luvun 13 §:ssä tarkoitettuilta keskusjärjestöiltä ja työmarkkinalaitoksilta sekä valtiovarainministeriöltä ja Suomen Pankilta. Lautakunta voi hankkia muitakin lausuntoja ja selvityksiä sekä kuulla hakijoita ja asiantuntijoita.

Viran hakijalle on varattava ennen nimitysesityksen tekemistä tilaisuus lausua nimitysasian valmistelussa hankittujen lausuntojen ja selvitysten johdosta.

10 §

Tuomioistuimen lausunnon antaminen

Tuomioistuimen lausunnon tuomarin viran täyttämistä koskevassa asiassa antaa:

1) hovioikeus, hallinto-oikeus, markkinaoikeus ja vakuutuslaitos kokoonpanossa, johon kuuluvat päällikkötuomari ja osaston johtajat tai, jos tuomioistuin ei ole jakaantunut osastoihin, päällikkötuomari vakinaisia tuomareita kuultuaan;

2) käräjäoikeudessa laamanni johtoryhmää tai, jos käräjäoikeudessa ei ole johtoryhmää, vakinaisia käräjätuomareita kuultuaan;

3) työtuomioistuimessa presidentti.

Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu kokoonpano on päätösvaltainen, kun läsnä on päällikkötuomari puheenjohtajana ja vähintään puolet muista jäsenistä tai heidän sijaisistaan.

11 §

Tuomioistuimen lausunnon sisältö

Tuomioistuimen lausunnon tulee sisältää perusteltu käsitys siitä, kuka hakijoista olisi nimitettävä virkaan.

Tuomioistuimen lausunnon tulee ilmetä tuomioistuimen perusteltu käsitys hakijoiden ansiosta ja pätevyydestä sekä keskinäisestä paremmuudesta täytettävänä olevaan virkaan. Tuomarivalintalautakunta voi tarvittaessa antaa tarkempia ohjeita lausunnon sisällöstä.

Tuomarin viran haettavaksi julistaneen tuomioistuimen lausuntoon tulee liittää lautakunnan ohjeiden mukainen yhteenveto hakijoiden virka-ansioista ja muista huomioon otetuista ansioista. Käräjätuomarin viran hakijoista yhteenvetoon laatii kuitenkin hovioikeus.

12 §

Sidonnaisuuksien ilmoittaminen

Vakinaiseen tuomarin virkaan nimitettäväksi esitettävän on ennen nimittämistä annettava valtion virkamieslain 8 a §:n 1 momentissa tarkoitettu selvitys sidonnaisuuksistaan. Ilmoitus

annetaan nimittävälle viranomaiselle tai, jos nimittävä viranomainen on tasavallan presidentti, oikeusministeriölle. Tuomariksi nimitetyn on lisäksi toimitettava ilmoitus tiedoksi sille tuomioistuimelle, johon hänet on nimitetty.

Tuomarin on virkasuhteensa aikana viipymättä ilmoitettava muutoksista sidonnaisuuksiinsa. Ilmoitus annetaan sille tuomioistuimelle, jossa tuomari työskentelee. Käräjäoikeuden laamanni antaa ilmoituksen kuitenkin hovioikeudelle, hovioikeuden ja työtuomioistuimen presidentti korkeimmalle oikeudelle ja hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutus-oikeuden ylituomari korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Tuomarin on myös muutoin annettava vastaava selvitys tuomioistuimen tai oikeusministeriön sitä pyytäessä.

Sidonnaisuuksista säädetään lisäksi valtion virkamieslain 8 a §:ssä. Sidonnaisuuksia koskevien tietojen merkitsemisestä rekisteriin säädetään tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetussa laissa.

13 §

Päällikkötuomarin oikeus tulla nimitetyksi vakinaiseen tuomarin virkaan

Päällikkötuomarilla, jota ei ole nimitetty vakinaisesti muuhun tuomarin virkaan, on 2 §:n 1 momentissa tarkoitettun toimikauden päättyessä oikeus tulla nimitetyksi vakinaiseen lainopineen tuomarin virkaan siinä tuomioistuimessa, jonka päällikkötuomarina hän on toiminut. Tarvittaessa hänellä on oikeus tulla nimitetyksi sellaiseen muun tuomioistuimen tuomarin virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Virkaan nimitetään tuomarin nimittämisestä säädettyä menettelyä noudattaen. Virkaa ei kuitenkaan julisteta haettavaksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun tuomarin asema virkaikäjärjestyksessä määräytyy sen ajankohdan mukaan, jona hänet on nimitetty päällikkötuomariksi.

12 luku

Määräaikaisen tuomarin nimittäminen

1 §

Tuomarin nimittäminen määräaikaiseen virkasuhteeseen

Vakinaisen tuomarin viran tai määräajaksi täytettävän päällikkötuomarin viran ollessa ilman viran hoitajaa taikka tuomarin ollessa estyneenä tai vuosilomalla voidaan virkaa hoitamaan nimittää tuomari määräaikaiseen virkasuhteeseen. Tuomioistuimeen voidaan nimittää tuomari määräaikaiseen virkasuhteeseen myös, jos se on käsiteltävien asioiden lukumäärän tai laadun vuoksi taikka muusta erityisestä syystä tarpeen.

Tuomarin määräaikaiseen virkasuhteeseen ei voida nimittää yksittäistä asiaa varten, ellei siihen ole oikeudenkäynnin turvaamisesta johtuvaa pakottavaa tarvetta.

Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetyn tuomarin kelpoisuuteen, virassapysymisoikeuteen sinä aikana, joksi hänet on nimitetty, sekä palkkauksen perusteisiin sovelletaan, mitä vastaavan vakinaisen tuomarin kelpoisuudesta, virassapysymisoikeudesta ja palkkauksesta säädetään.

2 §

Määräaikaisen tuomarin virkasuhteen julistaminen haettavaksi

Tuomarin määräaikainen virkasuhde on julistettava haettavaksi, jos nimitys tehdään vähintään kuudeksi kuukaudeksi.

Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen määräaikainen virkasuhde on julistettava haettavaksi nimityksen kestosta riippumatta.

3 §

Eräiden ylimpien tuomareiden nimittäminen määräaikaiseen virkasuhteeseen

Tasavallan presidentti nimittää korkeimman oikeuden jäsenen määräaikaiseen virkasuhteeseen korkeimman oikeuden esityksestä ja korkeimman hallinto-oikeuden jäsenen korkeimman hallinto-oikeuden esityksestä.

Päällikkötuomarin viran ollessa ilman viran hoitajaa korkein oikeus nimittää hovioikeuden ja työtuomioistuimen presidentin sekä käräjäoikeuden laamannin määräaikaiseen virkasuhteeseen. Käräjäoikeuden laamanni nimitetään hovioikeuden esityksestä.

Päällikkötuomarin viran ollessa ilman viran hoitajaa korkein hallinto-oikeus nimittää hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutusosaston ylituomarin määräaikaiseen virkasuhteeseen.

4 §

Muiden tuomareiden nimittäminen määräaikaiseen virkasuhteeseen

Korkein oikeus nimittää vuotta pidemmäksi määräajaksi asianomaisen tuomioistuimen päällikkötuomarin esityksestä tuomarin määräaikaiseen virkasuhteeseen hovioikeuteen, työtuomioistuimeen ja käräjäoikeuteen. Korkein hallinto-oikeus nimittää vastaavasti tuomarin hallinto-oikeuteen, markkinaoikeuteen ja vakuutusosastoon.

Tuomioistuimen päällikkötuomari nimittää tuomarin määräaikaiseen virkasuhteeseen asianomaiseen tuomioistuimeen enintään vuoden määräajaksi.

Ennen kuin tuomari nimitetään 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa, päällikkötuomarin on kuultava johtoryhmää tai, jos johtoryhmää ei ole, tuomioistuimen vakinaisia tuomareita, jollei se ole tarpeetonta nimityksen lyhytaikaisuuden tai muun syyn vuoksi.

5 §

Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitetyn tuomarin sidonnaisuuksien ilmoittaminen

Määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitettävän tuomarin on ennen nimittämistä ja virkasuhteen aikana annettava 11 luvun 12 §:ssä tarkoitettut ilmoitukset sidonnaisuuksistaan, jos nimitys tehdään vuotta pidemmäksi ajaksi. Sama koskee korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden jäseneksi määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitettävää nimityksen kestosta riippumatta.

13 luku

Virkavapaus ja sijaisuudet

1 §

Tuomarin virkavapaus ja viranhoito

Tuomarille myönnettävästä valtion virkamieslain 23 §:ssä tarkoitetusta virkavapaudesta päättää asianomainen tuomioistuin, jollei 2 §:ssä toisin säädetä.

2 §

Päällikkötuomarin virkavapaus

Tuomioistuimen päällikkötuomari voi ottaa valtion virkamieslain 23 §:ssä tarkoitettua virkavapaata enintään yhden kuukauden vuodessa. Tätä pidemmäksi ajaksi hovioikeuden presidentille ja työtuomioistuimen presidentille myönnettävästä virkavapaudesta päättää korkein oikeus. Vastaavasti korkein hallinto-oikeus päättää hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutus-oikeuden ylituomarille yli kuukaudeksi myönnettävästä virkavapaudesta. Käräjäoikeuden laamannille yli kuukaudeksi myönnettävästä virkavapaudesta päättää asianomainen hovioikeus.

3 §

Päällikkötuomarin sijaisena toimiminen

Päällikkötuomarin ollessa estyneenä hänen sijaisenaan toimii työjärjestyksessä sijaiseksi määrätty osaston johtaja tai muu lainoppinut tuomari. Jos tällaista määräystä ei ole annettu, päällikkötuomarin sijaisena toimii tehtävässä vanhin virantoimituksessa oleva osaston johtaja tai, jos tuomioistuin ei ole jakautunut osastoihin, virassa vanhin virantoimituksessa oleva lainoppinut tuomari.

4 §

Osaston johtajan sijaisena toimiminen

Osaston johtajan ollessa estyneenä hänen sijaisenaan toimii työjärjestyksessä sijaiseksi määrätty tuomari. Jos tällaista määräystä ei ole annettu, osaston johtajan sijaisena toimii asianomaisen osaston virassa vanhin virantoimituksessa oleva lainoppinut tuomari.

14 luku

Toimiminen toisessa tuomioistuimessa ja siirtäminen

1 §

Esteettömän tuomarin määrääminen

Korkein oikeus voi tarvittaessa määrätä esteellisen tuomarin tilalle toisen, kelpoisuusvaatimukset täyttävän tuomarin hovioikeuteen ja työtuomioistuimeen. Korkein hallinto-oikeus voi vastaavasti määrätä tuomarin hallinto-oikeuteen, markkinaoikeuteen ja vakuutusoi-
keuteen.

Hovioikeus voi tarvittaessa määrätä käräjäoikeuteen esteellisen tuomarin sijaan lainoppineen tuomarin hovioikeudesta tai toisesta samaan hovioikeuspiiriin kuuluvasta käräjäoikeudesta.

2 §

Tuomarin toimiminen toisessa tuomioistuimessa

Tuomari voidaan suostumuksellaan määrätä enintään vuodeksi kerrallaan toimimaan tuomarina muussa tuomioistuimessa kuin siinä, johon hänet on nimitetty, jos se on perusteltua vastaanottavassa tuomioistuimessa käsiteltävien asioiden laadun, laajuuden tai lukumäärän vuoksi.

Hovioikeus antaa 1 momentissa tarkoitetun määräyksen toimia sen tuomiopiiriin kuuluvassa käräjäoikeudessa. Korkein oikeus antaa määräyksen toimia hovioikeudessa ja työtuomioistuimessa sekä korkein hallinto-oikeus hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa ja vakuutusoi-
keudessa.

Ennen määräyksen antamista on pyydettävä suostumus siltä tuomioistuimelta, josta tuomari siirtyy.

3 §

Maa-oikeusinsinöörin velvollisuus toimia toisessa maa-oikeudessa

Maa-oikeusinsinööri voidaan tarvittaessa määrätä käsittelemään maa-oikeusasioita myös muussa samaan maa-oikeusinsinöörien yhteistoiminta-alueeseen kuuluvassa maa-oikeusasioita käsittelevässä käräjäoikeudessa kuin siinä, johon hänet on nimitetty.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun määräyksen antaa se käräjäoikeus, johon maa-oikeusinsinööri on nimitetty.

Maa-oikeusinsinöörien yhteistoiminta-alueista säädetään oikeusministeriön asetuksella.

4 §

Tuomarin siirtäminen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Tuomarin siirtämiseen tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä sovelletaan, mitä valtion virkamieslain 5 a §:ssä, 5 b §:n 2 momentissa ja 5 c §:n 1 momentissa säädetään valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelystä.

Jos 1 momentin perusteella siirrettävä virka uudelleenjärjestelyn jälkeen sijaitsee muualla kuin tuomarin työssäkäyntialueella, eikä tuomari suostu siirtoon, hänet on pyrittävä siirtämään tuomarin työssäkäyntialueella sijaitsevaan toiseen tuomarin virkaan. Jos tällaista virkaa ei ole, tuomari voidaan suostumuksellaan siirtää työssäkäyntialueen ulkopuolella sijaitsevaan tuoma-

rin virkaan tai muuhunkin virkaan. Jos tuomarin viran tilalle uudelleenjärjestelyssä perustetaan uusi virka, joka ei ole tuomarin virka, tuomarilla on kuitenkin ensisijaisesti oikeus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan.

Tuomari voidaan siirtää vain virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Tuomarin virkaan siirrettäessä noudatetaan tuomarin nimittämisestä säädettyä menettelyä. Virkaa ei kuitenkaan julisteta haettavaksi. Tuomarin viran täyttämistä koskevan 11 luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen lausunnon antaa korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus sen mukaan, mitä tuomioistuinta uudelleenjärjestely koskee.

Jos tuomari ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta 2 momentissa tarkoitettua virkaa, tuomarille voidaan antaa ero. Asian käsittelee korkein hallinto-oikeus oikeusministeriön hakemuksesta. Asia on käsiteltävä kiireellisenä lainkäyttöasiana.

15 luku

Kirjallinen varoitus ja virantoimituksesta pidättäminen

1 §

Kirjallinen varoitus

Tuomarille valtion virkamieslain 24 §:ssä tarkoitetun kirjallisen varoituksen antaa sen tuomioistuimen päällikkötuomari, jonka palveluksessa tuomari on. Käräjäoikeuden laamannille kirjallisen varoituksen antaa kuitenkin hovioikeuden presidentti, hovioikeuden ja työtuomioistuimen presidentille korkeimman oikeuden presidentti sekä hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutusosasto-oikeuden ylituomarille korkeimman hallinto-oikeuden presidentti.

2 §

Virantoimituksesta pidättäminen

Tuomarin virantoimituksesta pidättämisestä valtion virkamieslain 40 §:n 2 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetuilla perusteilla päättää se tuomioistuin, jonka palveluksessa tuomari on. Käräjäoikeuden laamannin pidättää virantoimituksesta kuitenkin hovioikeus, hovioikeuden ja työtuomioistuimen presidentin korkein oikeus sekä hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutusosasto-oikeuden ylituomarin korkein hallinto-oikeus.

Virantoimituksesta pidättämisestä säädetään lisäksi valtion virkamieslaissa.

16 luku

Virkasuhteen päätyminen

1 §

Eroamisikä ja eron antaminen

Tuomariin sovellettavasta virkamiehen yleisestä eroamisikästä ja virkasuhteen päättymisestä säädetään valtion virkamieslain 35 §:ssä.

Tuomarille antaa hakemuksesta eron se tuomioistuin, jonka palveluksessa hän on.

2 §

Tuomarille työkyvyttömyyden vuoksi annettava ero

Tuomari on velvollinen eroamaan tuomarin virasta, jos hän on sairauden, vian tai vamman vuoksi menettänyt työkykynsä.

Jos työkykynsä menettänyt tuomari ei itse hae eroa, tuomarille annettavasta erosta päättää tuomioistuin. Asia on eron antavassa tuomioistuimessa käsiteltävä kiireellisenä lainkäyttöasiana. Eron antamisesta päättää:

1) hovioikeus, joka on toimivaltainen virkarikosasiassa, jos asia koskee käräjäoikeuden tai työtuomioistuimen tuomaria;

2) korkein hallinto-oikeus, jos asia koskee korkeimman hallinto-oikeuden, hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutusosaston tuomaria;

3) korkein oikeus, jos asia koskee korkeimman oikeuden tai hovioikeuden tuomaria.

Hakemuksen tuomarille annettavasta erosta tekee virantoimituksesta pidättämistä koskevassa asiassa toimivaltainen tuomioistuin.

3 §

Tuomarin toimivalta virkasuhteen päätyttyä

Tuomari on toimivaltainen lainkäyttöasiassa senkin jälkeen, kun hän ei enää ole tuomarin virassa tai määräaikaisessa virkasuhteessa asianomaisessa tuomioistuimessa, jos asiassa on tehty ratkaisu tai ratkaisuehdotus hänen virkasuhteensa aikana.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske tuomaria, jolle on 2 §:n perusteella annettu ero.

IV OSA

ASiantuntijajäsenet ja muu henkilökunta

17 luku

Asiantuntijajäsenet

1 §

Asiantuntijajäsenen asema

Asiantuntijajäsen on tuomiovaltaa käyttäessään samalla tavalla riippumaton kuin tuomari.

Mitä 9 luvun 1 ja 2 §:ssä säädetään tuomarin velvollisuuksista ja vastuusta, sovelletaan myös asiantuntijajäseneseen.

Mitä 16 luvun 3 §:ssä säädetään tuomarin toimivallasta, sovelletaan myös asiantuntijajäsenen toimikauden päätyttyä.

HE 7/2016 vp

2 §

Asiantuntijajäsenen oikeus pysyä tehtävässään

Asiantuntijajäsenen oikeuteen pysyä tehtävässään sinä aikana, joksi hänet on määrätty, sovelletaan 18—21 §:ssä säädetyn poikkeuksin, mitä tuomarin viran haltijan oikeudesta pysyä virassaan säädetään.

3 §

Asiantuntijajäsenten määrääminen

Valtioneuvosto määrää asiantuntijajäsenet hallinto-oikeuteen, markkinaoikeuteen ja vakuutus-oikeuteen. Tasavallan presidentti määrää asiantuntijajäsenet korkeimpaan hallinto-oikeuteen ja työtuomioistuimeen.

4 §

Asiantuntijajäsenten ja varajäsenten lukumäärä

Asiantuntijajäseniä määrätään riittävä määrä. Työtuomioistuimen asiantuntijajäsenten lukumäärästä säädetään 6 luvun 2 §:ssä.

Asiantuntijajäsenille voidaan määrätä riittävä määrä varajäseniä. Mitä asiantuntijajäsenestä säädetään, sovelletaan myös varajäseneneen.

5 §

Asiantuntijajäsenten toimikausi

Asiantuntijajäsenet määrätään viiden vuoden toimikaudeksi kerrallaan. Jos asiantuntijajäsenen tehtävä vapautuu kesken toimikauden, asiantuntijajäsenen tilalle voidaan määrätä uusi jäsen.

Jäsenet määrätään kuitenkin enintään siihen asti, kun he täyttävät tuomareille säädetyn eroamisiän.

6 §

Tehtävien julistaminen haettavaksi

Asianomainen tuomioistuin julistaa asiantuntijajäsenten tehtävät haettaviksi.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske niitä työtuomioistuimen ja vakuutus-oikeuden asiantuntijajäseniä, jotka määrätään 13 ja 15 §:ssä tarkoitettujen ehdotusten perusteella.

Tuomioistuin voi hankkia hakijoista lausunnon tai muuta selvitystä.

7 §

Esitys tehtävään määräämisestä

Tuomioistuimet toimittavat oikeusministeriölle valtioneuvostolle tai tasavallan presidentille esittelemistä varten perustellun esityksen siitä, ketkä hakijoista olisi määrättävä tehtäviin.

Esitys työtuomioistuimen työsuhteisiin ja virkasuhteisiin perehtyneiden jäsenten määräämiseksi tehdään 13 §:ssä tarkoitettujen ehdotusten perusteella. Esitys vakuutusosoikeuden työlöja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevien sekä sotilasvamma-asioita tuntevien jäsenten määräämiseksi tehdään 15 §:ssä tarkoitettujen ehdotusten perusteella. Vakuutusosoikeuden on lisäksi kuultava sosiaali- ja terveysministeriötä ennen vakuutusosoikeuden lääkärijäsenten määräämistä koskevan esityksen toimittamista oikeusministeriölle.

8 §

Hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimukset

Hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenten tulee olla:

1) tehtävään soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita, lastensuojeluun perehtyneitä henkilöitä hallinto-oikeuslain 7 §:n 1 momentin 1 ja 1 a kohdassa tarkoitetuissa asioissa;

2) tehtävään soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita, kehitysvammaisten erityishuoltoon perehtyneitä henkilöitä hallinto-oikeuslain 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuissa asioissa;

3) psykiatriaan perehtyneitä laillistettuja lääkäreitä hallinto-oikeuslain 7 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa asioissa;

4) tehtävään soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita, päihdehuoltoon perehtyneitä henkilöitä hallinto-oikeuslain 7 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetuissa asioissa;

5) tartuntatauteihin perehtyneitä erikoislääkäreitä hallinto-oikeuslain 7 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetuissa asioissa.

9 §

Korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimukset

Korkeimman hallinto-oikeuden ympäristöasiantuntijaneuvoksen kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto tekniikan tai luonnontieteiden alalta. Lisäksi hänen tulee olla perehtynyt sovellettavan lainsäädännön alaan kuuluviin tehtäviin.

Yli-insinöörineuvoksen kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto tekniikan alalta. Lisäksi hänen tulee olla perehtynyt patenttiasioihin.

10 §

Markkinaoikeuden asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimukset

Kilpailu- ja valvonta-asioden sekä hankinta-asioden käsittelyyn osallistuvalla markkinaoikeuden asiantuntijajäseneltä edellytetään, että hän on suorittanut soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon ja perehtynyt kilpailuoikeuteen, hankintatoimeen, energiamarkkinoihin, taloustieteeseen, markkinointiin, arvopaperimarkkinoihin, elinkeinoelämään tai taloudellisiin kysymyksiin.

Teollis- ja tekijänoikeudellisten asioiden käsittelyyn osallistuvalla markkinaoikeuden asiantuntijajäseneltä edellytetään, että hän on suorittanut soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon sekä perehtynyt asianomaiseen tekniikan alaan tai patentointiin liittyviin kysymyksiin taikka markkinointiin, taloustieteeseen, elinkeinoelämään tai taloudellisiin kysymyksiin taikka taiteeseen.

Markkinaoikeudellisten asioiden käsittelyyn osallistuvalla markkinaoikeuden asiantuntijajäseneltä edellytetään, että hän on suorittanut soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon ja perehtynyt kuluttajansuojaan, markkinointiin, elinkeinoelämään tai taloudellisiin kysymyksiin.

11 §

Markkinaoikeuden asiantuntijajäsenen kelpoisuus samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävissä asioissa

Markkinaoikeuden käsitellessä samassa oikeudenkäynnissä eri asiaryhmiin kuuluvia asioita asiantuntijajäsen, joka on kelpoinen osallistumaan jonkin mainitussa oikeudenkäynnissä käsiteltävän asian käsittelyyn, on kelpoinen osallistumaan myös muiden samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävien asioiden käsittelyyn.

12 §

Työtuomioistuimen asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimukset

Työtuomioistuimen asiantuntijajäseneltä, joka ei edusta työnantaja- tai työntekijäetuja, edellytetään, että hän on suorittanut oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon ja on perehtynyt työoloihin.

Työtuomioistuimen muiden asiantuntijajäsenten on oltava työ- tai virkasuhteisiin perehtyneitä.

13 §

Työtuomioistuimen työ- ja virkasuhteisiin perehtyneiden asiantuntijajäsenten määräämistä koskeva ehdotus

Työtuomioistuimen työsuhteisiin ja virkasuhteisiin perehtyneet asiantuntijajäsenet määrätään työnantaja- ja työntekijäetuja edustavien tahojen ehdotusten perusteella:

- 1) työsuhteisiin perehtyneistä jäsenistä:
 - a) neljä työnantajayhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen; ja
 - b) neljä työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta; sekä
- 2) virkasuhteisiin perehtyneistä jäsenistä:
 - a) kaksi valtiovarainministeriön, kunnallisen työmarkkinalaitoksen, evankelis-luterilaisen kirkon työmarkkinalaitoksen ja Suomen Pankin; ja
 - b) kaksi valtion ja Suomen Pankin virkamiesten sekä kunnallisten ja kirkollisten viranhaltijain ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

Ehdotettujen asiantuntijajäsenten keskuudessa on oltava teollisuuden, maatalouden ja palvelualan työsuhteisiin perehtyneitä henkilöitä.

Tullakseen huomioon otetuiksi 1 momentissa tarkoitettujen tahojen ehdotuksissa on oltava vähintään kaksi kertaa niin monta ehdokasta kuin on määrättäviä jäseniä. Ehdotuksiin on liitettävä selvitys siitä, että ehdotetut henkilöt suostuvat ottamaan jäsenyyden vastaan.

Työtuomioistuimen on ennen esityksen tekemistä pyydettävä 1 momentissa tarkoitetuilta tahoilta ehdotukset asiantuntijajäsenten määräämisestä. Jäsenet määrätään, vaikka ehdotusta ei ole tehty työtuomioistuimen asettamassa määräajassa tai ehdotus on tehty puutteellisena, jos ehdotusta ei pyynnöstä huolimatta ole tehty tai täydennetty. Työtuomioistuin voi pyytää uuden ehdotuksen, jos ehdokkaat eivät täytä yleisiä virkanimitysperusteita.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen järjestöjen palveluksessa olevaan henkilöön, joka hoitaa tässä pykälässä tarkoitettua ehdokasasettelua, sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

14 §

Vakuutusosoikeuden asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimukset

Vakuutusosoikeuden lääkärijäsenen tulee olla laillistettu lääkäri.

Vakuutusosoikeuden muista asiantuntijajäsenistä osan tulee olla työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevia sekä osan sotilasvamma-asioita tuntevia.

15 §

Vakuutusosoikeuden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevien sekä sotilasvamma-asioita tuntevien asiantuntijajäsenten määräämistä koskeva ehdotus

Vakuutusosoikeuden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevat sekä sotilasvamma-asioita tuntevat asiantuntijajäsenet määrätään:

- 1) työelämän ja työmarkkinoiden tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevat jäsenet:
 - a) edustavien työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen;
 - b) kunnallisen työmarkkinalaitoksen ja kunnan virkamiehiä ja työntekijöitä edustavien pääsopijajärjestöjen;
 - c) valtion työmarkkinalaitoksen ja valtion virkamiesten ja työntekijöiden edustavimpien keskusjärjestöjen;
 - d) edustavimpien yrittäjäjärjestöjen;
 - e) edustavimpien maatalousyrittäjäjärjestöjen ehdotuksista; ja
 - f) puolustusministeriön ja edustavimpien työntekijäjärjestöjen ehdotuksesta; sekä
- 2) sotilasvamma-asioihin perehtyneet korvauksensaajien oloja tuntevat jäsenet korvauksensaajien edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta ja sotilasjäsenet puolustusministeriön ehdotuksesta.

Tullakseen huomioon otetuiksi 1 momentissa tarkoitettujen tahojen ehdotuksissaan on oltava vähintään kaksi kertaa niin monta ehdokasta kuin on määrättäviä jäseniä. Ehdotuksiin on liitettävä selvitys siitä, että ehdotetut henkilöt suostuvat ottamaan jäsenyyden vastaan.

Vakuutusosoikeuden on ennen esityksen tekemistä pyydettävä 1 momentissa tarkoitetuilta tahoilta ehdotukset asiantuntijajäsenten määräämisestä. Jäsenet määrätään, vaikka ehdotusta ei ole tehty vakuutusosoikeuden asettamassa määräajassa tai ehdotus on tehty puutteellisena, jos ehdotusta ei pyynnöstä huolimatta ole tehty tai täydennetty. Vakuutusosoikeus voi pyytää uuden ehdotuksen, jos ehdokkaat eivät täytä yleisiä virkanimitysperusteita.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen järjestöjen palveluksessa olevaan henkilöön, joka hoitaa tässä pykälässä tarkoitettua ehdokasasettelua, sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

16 §

Asiantuntijajäsenten kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Hallinto-oikeuden asiantuntijajäseneksi voidaan määrätä se, jolla on hallinto-oikeuden tuomiopiirin väestön enemmistön kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito sekä:

1) yksikielisessä hallinto-oikeudessa toisen kansalliskielen tyydyttävä ymmärtämisen taito ja tyydyttävä suullinen taito; taikka

2) kaksikielisessä hallinto-oikeudessa toisen kansalliskielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen asiantuntijajäsenten ja varajäsenten kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) nojalla valtioneuvoston asetuksella.

Korkeimman hallinto-oikeuden ja markkinaoikeuden asiantuntijajäseneksi, työtuomioistuimen asiantuntijajäseneksi, joka ei edusta työnantaja- tai työntekijäetuja, sekä vakuutusoiden lääkärijäseneksi voidaan määrätä se, jolla on suomen kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito sekä ruotsin kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito.

Työtuomioistuimen työsuhteisiin ja virkasuhteisiin perehtyneet asiantuntijajäsenet sekä vakuutusoiden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevat ja sotilasvamma-asioita tuntevat asiantuntijajäsenet on määrättävä siten, että heidän keskuudessaan on riittävästi sekä suomen kielen että ruotsin kielen taitoisia henkilöitä.

17 §

Sidonnaisuuksien ilmoittaminen

Asiantuntijajäsenen tehtävään esitettävän on ennen tehtävään määräämistä sekä tehtävän kestäessä annettava tuomioistuimelle 11 luvun 12 §:ssä tarkoitettu sidonnaisuusilmoitus.

18 §

Asiantuntijajäsenen asema tuomioistuinlaitoksen uudelleenjärjestelyssä

Jos tuomioistuimen uudelleenjärjestelyssä asiantuntijajäsenen tehtävät siirtyvät toiseen tuomioistuimeen, asiantuntijajäsenellä on oikeus jatkaa tehtävässään tässä toisessa tuomioistuimessa.

19 §

Kirjallinen varoitus ja asiantuntijajäsenen tehtävästä pidättäminen

Asiantuntijajäsenelle voidaan antaa kirjallinen varoitus ja hänet voidaan pidättää asiantuntijajäsenen tehtävästä noudattaen soveltuvin osin, mitä 15 luvussa säädetään tuomarille annettavasta kirjallisesta varoituksesta ja tuomarin virantoimituksesta pidättämisestä.

20 §

Asiantuntijajäsenen terveydentilan selvittäminen ja työkyvyttömyyden perusteella annettava ero

Asiantuntijajäsenen terveydentila voidaan tarvittaessa selvittää noudattaen, mitä valtion virkamieslain 19 §:ssä säädetään.

Mitä 16 luvun 2 §:ssä säädetään tuomarille työkyvyttömyyden perusteella annettavasta erosta, sovelletaan myös asiantuntijajäseneneen.

21 §

Asiantuntijajäsenen tehtävästä vapauttaminen

Jos asiantuntijajäsenen kelpoisuusvaatimuksena on se, että hän on laillistettu lääkäri tai erikoislääkäri, eikä hänellä enää ole terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) nojalla oikeutta toimia tällaisena laillistettuna lääkärinä tai sitä oikeutta on rajoitettu, asianomaisen tuomioistuimen on vapautettava hänet tehtävästään tai määrättävä, ettei asiantuntija määräaikana saa hoitaa tehtäväänsä. Ennen tehtävästä vapauttamista asiantuntijajäsenelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

22 §

Asiantuntijajäsenten palkkio

Asiantuntijajäsenelle maksetaan valtion varoista kohtuullinen palkkio ja korvaus. Niiden perusteet ja määrät vahvistaa oikeusministeriö.

18 luku

Asessorit

1 §

Asessorin virat

Hovioikeudessa, hallinto-oikeudessa, markkinaoikeudessa, työtuomioistuimessa ja vakuutus-oikeudessa voi olla koulutustarkoituksessa määräajaksi täytettäviä asessorin virkoja, joihin nimitetään kolmeksi vuodeksi. Nimitystä voidaan erityisestä syystä jatkaa enintään kahdella vuodella.

Kaksi vuotta asessorin tehtävässä toiminut tuomarikoulutettava voi toimia toimikaudestaan jäljellä olevan ajan myös muussa tuomarin tehtävässä tai esittelijänä korkeimmassa oikeudessa taikka korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Asessorin nimittämisessä noudatetaan, mitä 12 luvussa säädetään tuomarin nimittämisestä määräaikaiseen virkasuhteeseen.

2 §

Aessorin kelpoisuusvaatimukset ja nimitysperusteet

Aessoriksi voidaan nimittää 10 luvun 1 §:ssä säädetty edellytykset täyttävä henkilö, jolla on vähintään kolmen vuoden kokemus tuomarin, tuomioistuimen esittelijän tai valmistelijan, syyttäjän, asianajajan tai oikeusavustajan tehtävästä taikka muusta sellaisesta lakimiestehtävästä, jonka voidaan katsoa antavan valmiuksia tuomarin tehtävään. Edellytyksenä on lisäksi, että hän on suorittanut hyväksytysti kokeen, jossa on osoitettava tuomarin tehtävässä toimimista koskevien keskeisten säännösten ja yleisten periaatteiden tuntemus. Aessorin suomen ja ruotsin kielen taitoa koskeviin vaatimuksiin sovelletaan 10 luvun 9 §:ää.

3 §

Aessorin toimivalta

Tuomioistuimen monijäsenisessä ratkaisukokoonpanossa voi olla jäsenenä vain yksi asessori.

Aessori ei voi toimia ratkaisukokoonpanon jäsenenä asiassa, joka koskee tuomarin virkariikosta.

Aessori voi toimia tuomioistuimen puheenjohtajana.

4 §

Aessorin koulutusohjelma

Aessorin koulutuksen tavoitteena on syventää aessorin laintuntemusta ja oikeudellista osaamista sekä antaa hänelle hyvät valmiudet itsenäiseen oikeudelliseen ratkaisutoimintaan myös laajoissa ja vaikeissa asioissa.

Aessorin on toimikautensa aikana osallistuttava tuomarikoulutuslautakunnan suunnittelemaan koulutusohjelmaan hänelle koulutuspaikassa laaditun henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti.

5 §

Keskeyttäminen

Päällikkötuomari voi perustellusta syystä myöntää aessorille luvan koulutusohjelman keskeyttämiseen. Keskeytynyt ohjelma voidaan suorittaa loppuun keskeytyksen päätyttyä.

6 §

Koulutusohjelman päätyminen

Tuomarikoulutettavan aessorin on tehtävässä 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kolmen vuoden vähimmäisajan toimittuaan suoritettava loppu työ tai loppukoe, jossa arvioidaan tuomarin tehtävässä vaadittavaa taitoa ja osaamista. Kokeen järjestää tuomarikoulutuslautakunta.

Aessorin koulutusohjelman ja loppu työn tai loppukokeen hyväksytysti suorittaneelle voidaan myöntää oikeus käyttää tuomarikoulutetun nimikettä. Oikeuden myöntää tuomarikoulutuslautakunta hakemuksesta.

Tuomarikoulutuslautakunnasta säädetään 21 luvussa.

19 luku

Muu henkilöstö

1 §

Esittelijät ja valmistelijat

Tuomioistuimissa on esittelijöitä ja valmistelijoita seuraavasti:

- 1) hovioikeudessa hovioikeuden esittelijöitä;
- 2) hallinto-oikeudessa hallinto-oikeuden esittelijöitä;
- 3) markkinaoikeudessa markkinaoikeuden valmistelijoita;
- 4) työtuomioistuimessa työtuomioistuimen esittelijöitä;
- 5) vakuutuslaitosten vakuutusosastojen esittelijöitä.

Hallinto-oikeudessa voi lisäksi olla esittelijöinä notaareita.

Työjärjestyksessä myös muu kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitettu kelpoisuusvaatimukset täyttävä virkamies voidaan määrätä toimimaan esittelijänä.

Esittelijä voi toimia asian valmistelijana, kun tuomari 9 luvun 3 §:n mukaisesti esittelee asian.

2 §

Esittelijöiden ja valmistelijoiden nimittäminen

Esittelijät ja valmistelijat nimittää asianomainen tuomioistuin.

3 §

Esittelijöiden ja valmistelijoiden kelpoisuusvaatimukset

Kelpoisuusvaatimuksena 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuun virkaan on oikeustieteen muu ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto. Hovioikeuden esittelijällä tulee lisäksi olla kokemusta tuomarin tehtävistä. Työtuomioistuimen esittelijän tulee lisäksi olla työsuhdeasioihin perehtynyt.

Kelpoisuusvaatimuksena 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun notaarin virkaan on soveltuva korkeakoulututkinto.

Mitä 10 luvun 9 §:ssä säädetään tuomarin kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, sovelletaan myös esittelijöiden ja valmistelijoiden kielitaitoa koskeviin kelpoisuusvaatimuksiin.

4 §

Käräjänotaarit

Käräjäoikeudessa, hovioikeudessa ja hallinto-oikeudessa on tuomioistuinharjoittelua suorittavia käräjänotaareita, jotka osallistuvat lainkäyttöasioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen noudattaen tuomioistuinharjoittelusta annettua lakia (/).

Käräjänotaarin kelpoisuusvaatimuksista ja nimittämisestä säädetään tuomioistuinharjoittelusta annetun lain 3 §:ssä.

5 §

Kansliapäällikkö ja muu henkilöstö

Tuomioistuimessa voi olla kansliapäällikön tai hallintopäällikön virka taikka muu vastaava virka, jonka tehtäviin kuuluu tuomioistuimen hallinnosta huolehtiminen. Tuomioistuimessa voi olla myös muuta virka- ja työsopimussuhteista henkilöstöä.

Kansliapäällikön kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Muun henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista voidaan määrätä tuomioistuimen työjärjestyksessä, jos se on asianomaiseen virkaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi perusteltua.

Asianomainen tuomioistuin nimittää kanslia- tai hallintopäällikön ja muut virkamiehet sekä ottaa palvelukseensa työsopimussuhteisen henkilökunnan.

6 §

Kansliahenkilöstön toimivalta

Käräjäoikeuden laamanni voi kirjallisesti määrätä käräjäoikeuden kansliahenkilökuntaan kuuluvan, joka on antanut tuomarinvakuutusta vastaavan vakuutuksen sekä saanut tehtävään tarvittavan koulutuksen ja jolla on tehtävän hoitamiseen riittävä taito:

1) oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetuissa asioissa:

- a) antamaan yksipuolisia tuomioita;
- b) antamaan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:n nojalla ratkaisuja oikeudenkäyntikulu-
jen osalta sekä tuomioita, jos vastaaja on myöntänyt kanteen;
- c) tekemään päätöksiä asian jättämisestä sillensä, jos kantaja on peruuttanut kanteensa eikä
vastaaja vaadi asian ratkaisemista;

2) ratkaisemaan avioliittolain (234/1929) 25 §:n 1 momentin nojalla avioerohakemuksen, jos kummallakin puolisoilla on kotipaikka Suomessa.

Jos 1 momentissa tarkoitettu kansliahenkilökunnan ratkaistavana oleva asia osoittautuu laajaksi, tulkinnanvaraiseksi tai muutoin vaikeaksi ratkaista, asia on siirrettävä käräjänotaarin tai käräjäoikeuden lainoppineen jäsenen ratkaistavaksi.

Päällikkötuomari voi kirjallisesti määrätä kansliahenkilökuntaan kuuluvan, jolla on riittävä taito, antamaan haasteita ja todistuksia, suorittamaan tiedoksiantoja sekä muita lainkäyttöasioiden valmisteluun, käsittelyyn tai täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä.

7 §

Virkavapaus ja viranhoito

Tässä luvussa tarkoitetun virkasuhteisen henkilöstön virkavapaudesta päättää asianomainen tuomioistuin.

HE 7/2016 vp

8 §

Esittelijöiden ja valmistelijoiden sivutoimet

Mitä 9 luvun 5—7 §:ssä säädetään tuomarin sivutoimista, sovelletaan myös tuomioistuimen esittelijän ja valmistelijan sivutoimiin.

9 §

Esittelijöiden ja valmistelijoiden koulutus

Mitä 9 luvun 4 §:ssä säädetään tuomarin koulutuksesta, sovelletaan myös tuomioistuimen esittelijöihin ja valmistelijoihin.

V OSA

ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

20 luku

Tuomarivalintalautakunta

1 §

Tuomarivalintalautakunnan tehtävä, asettaminen ja kokoonpano

Tuomarivalintalautakunnan tehtävänä on valmistella tuomarin viran täyttämistä.

Valtioneuvosto asettaa tuomarivalintalautakunnan viideksi vuodeksi kerrallaan.

Tuomarivalintalautakunnassa on puheenjohtajana korkeimman oikeuden valitsema jäsen ja varapuheenjohtajana korkeimman hallinto-oikeuden valitsema jäsen. Muina jäseninä on yksi hovioikeuden presidentti, yksi hallinto-oikeuden ylituomari, yksi kärjäoikeuden laamanni, yksi hovioikeuden muu vakinainen tuomari, yksi kärjätuomari, kaksi hallinto-oikeustuomaria tai yksi hallinto-oikeustuomari ja yksi erityistuomioistuimen tuomari, yksi asianajaja, yksi syyttäjä ja yksi oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta edustava jäsen. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen.

2 §

Tuomarivalintalautakunnan jäsenten nimeäminen

Tuomarivalintalautakunta asetetaan sen jälkeen, kun:

- 1) korkein oikeus on nimennyt keskuudestaan tulevan jäsenen ja varajäsenen;
- 2) korkein hallinto-oikeus on nimennyt keskuudestaan tulevan jäsenen ja varajäsenen;
- 3) hovioikeuksien presidentit ovat nimenneet keskuudestaan tulevan jäsenen ja varajäsenen;
- 4) hallinto-oikeuksien ylituomarit ovat nimenneet keskuudestaan tulevan jäsenen ja varajäsenen;
- 5) korkein oikeus on nimennyt kärjäoikeuden laamannien, hovioikeuden muiden vakinaisten tuomareiden ja kärjätuomareiden keskuudesta tulevat jäsenet ja varajäsenet ilmoittautumisten perusteella;

6 §

Muuta henkilöstöä koskevat siirtymäsäännökset

Tämän lain voimaan tullessa hovioikeuden viskaalin ja asessorin nimikkeet muuttuvat hovioikeuden esittelijäksi, hallinto-oikeussihteerin nimike hallinto-oikeuden esittelijäksi, markkinaoikeussihteerin nimike markkinaoikeuden valmistelijaksi, työtuomioistuimen sihteerin nimike työtuomioistuimen esittelijäksi ja vakuutusosastoasessorin ja vakuutusosastoasessorin nimikkeet vakuutusosastoasessorin esittelijäksi.

Jos kumotun hovioikeuslain 9 §:ssä tarkoitettu esittelijä on nimetty asiassa hovioikeuden kokoonpanoon ennen tämän lain voimaantuloa, kokoonpano on asiassa päätösvaltainen tämän lain tultua voimaan. Jos vakuutusosastoasessorin esittelijä on vakuutusosastossa käsiteltävässä asiassa lakimiesjäsenenä ennen tämän lain voimaantuloa, hän voi kuulua ratkaisukokoonpanoon tämän lain tultua voimaan.

Ennen tämän lain voimaantuloa nimitettyyn kärjäviskaaliin sovelletaan kumotun kärjäoikeuslain 3 a, 3 b ja 4 a §:ää, 14 §:n 3 momenttia, 17 §:ää ja 20 §:n 2 momenttia.

7 §

Viittaukset aikaisempaan lakiin

Jos muualla lainsäädännössä viitataan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleeseen lainkohtaan, sen asemesta sovelletaan tämän lain vastaavaa säännöstä.

5 §

Tuomioistuinharjoitteluun hakeminen

Tuomioistuinharjoitteluun haetaan tuomarinkoulutuslautakunnalle osoitettavalla hakemuksella.

Samalla hakemuksella voidaan hakea useaan eri harjoittelupaikkaan. Haettavat harjoittelupaikat on ilmoitettava hakemuksessa etusijajärjestyksessä.

6 §

Valinta tuomioistuinharjoitteluun

Tuomioistuinharjoitteluun valinta tapahtuu nimittämällä hakija käräjänotaariksi määräajaksi.

7 §

Valintaperusteet

Käräjänotaarin valinnassa noudatetaan 3 §:n 2 momentissa säädettyjä kelpoisuusvaatimuksia. Arvioitaessa soveltuvuutta oikeudelliseen ratkaisutoimintaan otetaan huomioon hakijan opintomenestys, opintojen perusteella tai muutoin osoitettu oikeudellinen osaaminen sekä työkokemus.

Hakijan henkilökohtaisia ominaisuuksia voidaan arvioida haastattelemalla. Hakijan suostumuksella hänestä voidaan hankkia myös lausunto tai muuta selvitystä.

8 §

Tuomarinvakuutus

Ennen harjoittelun alkamista käräjänotaarin on annettava tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettu tuomarinvakuutus käräjäoikeudessa.

9 §

Harjoittelu

Käräjänotaarin tulee käräjäoikeudessa saada kokemusta tuomarin tehtävistä sekä hovi- ja hallinto-oikeudessa esittelijän tehtävistä. Käräjänotaarille osoitettujen työtehtävien tulee riittävän monipuolisesti perehdyttää häntä näihin tehtäviin ja tuomioistuimen toimintaan.

HE 7/2016 vp

18 §

Varatuomarin arvonimi

Tuomarinkoulutuslautakunta myöntää varatuomarin arvonimen tuomioistuinharjoittelun suorittaneelle. Arvonimi myönnetään kirjallisesta hakemuksesta sen jälkeen, kun käräjänotaari on osallistunut 11 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ja suorittanut loppuun kaikki hänelle uskottut tehtävät. Hakemukseen on liitettävä todistus suoritetusta harjoittelusta.

19 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Jos muualla lainsäädännössä viitataan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleeseen lainkohtaan, sen asemesta sovelletaan tämän lain vastaavaa säännöstä.

HE 7/2016 vp

Kansainvälisten riitaisuuksien sovinnollisesta ratkaisemisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 11/1924) 44 artiklan nojalla valtioneuvoston Pysyvän välitystuomioistuimen jäseniksi määrämät henkilöt ovat I momentissa tarkoitettuja jäseniä.

Neuvottelukunnan puheenjohtajana toimii valtioneuvoston kansliaa edustava jäsen ja varapuheenjohtajana tämän varajäsen. Kun kyse on toisen ministeriön esiteltäväksi valtioneuvostossa tulevasta nimeämisasiasta, neuvottelukunnan puheenjohtajana toimii kuitenkin kyseistä ministeriötä edustava jäsen ja varapuheenjohtajana tämän varajäsen.

5 §

Asiantuntijaneuvottelukunnan päätösvaltaisuus

Neuvottelukunta on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä vähintään puolet muista jäsenistä tai varajäsenistä.

6 §

Nimeävä viranomainen

Suomen kansalliset ehdokkaat tässä luvussa tarkoitettuihin tehtäviin nimeää valtioneuvosto, jollei heitä nimitä Kansainvälisen tuomioistuimen perussäännössä (SopS 1/1956) määrätyn menettelyn mukaisesti.

7 §

Asetuksenantovaltuus

Edellä 4 §:ssä tarkoitetun neuvottelukunnan asettamisesta ja toiminnasta voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

8 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos muualla lainsäädännössä viitataan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleeseen tuomareiden nimittämisestä annetun lain (205/2000) säännökseen, sen asemesta sovelletaan tämän lain vastaavaa säännöstä.

HE 7/2016 vp

Mitä tuomioistuinlaissa säädetään vakuutusosoikeuden lääkärijäsenen nimittämisestä, kelpoisuusvaatimuksista, sidonnaisuuksien ilmoittamisesta ja tehtävästä vapauttamisesta sovelletaan myös asiantuntijalääkäriin.

17 §

Kirjallinen ja suullinen selvitys

Vakuutusosoikeus voi jättää kirjallisen tai suullisen selvityksen huomioon ottamatta, jos selvitys saapuu vakuutusosoikeuteen asian ratkaisupäivänä tai sen jälkeen. Tällaista selvitystä ei sisällytetä oikeudenkäyntiaineistoon.

18 §

Asioiden jakaminen

Asioiden jakamisesta vakuutusosoikeudessa säädetään tuomioistuinlain 8 luvun 7 ja 8 §:ssä.

4 luku

Ylimääräinen muutoksenhaku

19 §

Päätöksen poistaminen

Vakuutusosoikeus voi poistaa lainvoimaisen päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi siten kuin siitä erikseen säädetään. Päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Eriyisen painavista syistä päätös voidaan poistaa määräajan jälkeenkin tehdystä hakemuksesta. Menettelystä päätöksen poistamisessa sovelletaan muuten, mitä hallintolainkäyttölaissa säädetään valituksesta.

Päätöksen poistamista koskeva hakemusasia ratkaistaan vakuutusosoikeuden kolmijäsenisessä kokoonpanossa.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään päätöksen poistamisesta, vakuutusosoikeus voi viireillä olevan asian ratkaisemisen yhteydessä poistaa siihen liittyvän päätöksen ilman hakemusta tai esitystä.

20 §

Päätöksen purkaminen

Korkein hallinto-oikeus voi purkaa vakuutusosoikeuden päätöksen, jos asian käsittelyssä vakuutusosoikeudessa on tapahtunut menettelyvirhe, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen. Päätöksen purkamiseen sovelletaan tällöin muutoin, mitä päätöksen purkamisesta säädetään hallintolainkäyttölaissa.

Muussa kuin 1 momentissa tarkoitettussa vakuutusosoikeuden toimivaltaan kuuluvassa asiassa ei sovelleta hallintolainkäyttölain 11 luvun säännöksiä ylimääräisestä muutoksenhausta.

Päätöksen purkamista koskevia 1 momentin säännöksiä ei sovelleta päätökseen, johon voidaan hakea muutosta ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla korkeimmalta oikeudelta.

5 luku

Erinäiset säännökset

21 §

Vakuutusosoikeuden oikeus saada tietoja ja virka-apua

Viranomaiset ja julkista tehtävää hoitavat yhteisöt sekä vakuutus- ja eläkelaitokset ovat salassapitosäännösten estämättä velvolliset pyynnöstä antamaan maksutta valitusasian käsitelystä välttämättömiä tietoja sekä virka-apua vakuutusosoikeudelle. Vastaava velvollisuus on myös laillistetulla lääkäriellä.

Vakuutusosoikeudella on oikeus saada Kansaneläkelaitokselta 1 momentissa tarkoitettuja salassa pidettäviä tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla ilman sen suostumusta, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista tietoja pyytävän on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

22 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos muualla lainsäädännössä viitataan tämän lain voimassa olleeseen vakuutusosoikeuslain (132/2003) tai vakuutusosoikeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen (237/2003) säännökseen, sen asemesta sovelletaan tämän lain vastaavaa säännöstä.

6.

Laki

oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain (100/2013) 1 luvun 1 § ja
6 luvun 6 § sekä
lisätään lakiin uusi 1 a luku seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään markkinaoikeuden toimivallasta, asioiden vireilletulosta ja käsittelystä markkinaoikeudessa sekä muutoksenhausta markkinaoikeuden ratkaisuun.

Markkinaoikeudesta säädetään lisäksi tuomioistuinlaissa (/).

1 a luku

Yleiset säännökset asian käsittelystä

1 §

Markkinaoikeuden päätösvaltaisuus

Markkinaoikeus on päätösvaltainen kokoonpanossa, johon kuuluu kolme lainoppinutta jäsentä, jollei jäljempänä toisin säädetä.

2 §

Markkinaoikeuden päätösvaltaisuus patenttiasiassa

Edellä 1 luvun 4 §:n 1 momentin 1—6 kohdassa mainitussa laissa markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvaksi säädettyssä riita- tai hakemusasiassa markkinaoikeus on päätösvaltainen kokoonpanossa, johon kuuluu kolme lainoppinutta jäsentä ja markkinaoikeusinsinööri. Jos asian ratkaiseminen ei edellytä teknistä asiantuntemusta, markkinaoikeus on päätösvaltainen myös kokoonpanossa, johon kuuluu kolme lainoppinutta jäsentä.

Käsiteltäessä 1 momentissa tarkoitettua riita- tai hakemusasiaa sekä muuta riita- tai hakemusasiaa taikka markkinaoikeudellista asiaa yhdessä markkinaoikeus on päätösvaltainen 1 momentissa tarkoitettussa kokoonpanossa.

Asiassa, jossa valitetaan patenttia, hyödyllisyysmallia tai integroidun piirin piirimallia koskevasta Patentti- ja rekisterihallituksen päätöksestä, markkinaoikeus on päätösvaltainen kokoonpanossa, johon kuuluu lainoppinut jäsen ja markkinaoikeusinsinööri sekä lisäksi toinen

5) päättää oikeusavun myöntämistä, muuttamista tai lakkaamista taikka avustajan määräämistä, hänen määräyksensä peruuttamista tai toisen avustajan määräämistä markkinaoikeudessa koskevasta asiasta;

6) päättää oikeusapua saaneelle maksettavista korvauksista sekä avustajalle tulevan palkkion ja korvauksen määräämisestä, omavastuuosuudesta määräämisestä ja oikeusavun saajan vastapuolen korvausvelvollisuudesta;

7) edellä tässä momentissa tarkoitettussa asiassa päättää velvollisuudesta korvata oikeudenkäyntikulut ja todistelukustannukset.

Asiassa, jossa valitetaan patenttia, hyödyllisyysmallia tai integroidun piirin piirimallia koskevasta Patenti- ja rekisterihallituksen päätöksestä, markkinaoikeusinsinööri voi yksin päättää valmisteluistunnon tai suullisen käsittelyn toimittamisesta ja muista asian valmistelussa tarpeellisista toimenpiteistä sekä toimittaa valmisteluistunnon. Lisäksi mainitussa asiassa markkinaoikeusinsinööri voi yksin tehdä ratkaisun, jos valitus peruutetaan taikka asia jätetään tutkimatta tai sillensä, sekä tällöin päättää myös velvollisuudesta korvata oikeudenkäyntikulut ja todistelukustannukset.

6 §

Asian kiireelliseksi määräämistä koskeva päätösvaltaisuus

Jäljempänä 6 luvun 6 §:ssä tarkoitettun kiireelliseksi määräämistä koskevan hakemuksen ratkaisee ylituomari tai, jos siihen on aihetta, markkinaoikeustuomari noudattaen markkinaoikeuden työjärjestystä.

7 §

Kokoonpanon puheenjohtaja

Markkinaoikeuden puheenjohtajana toimii ylituomari tai markkinaoikeustuomari.

8 §

Kokoonpano lainoppineen jäsenen ollessa estynyt

Jos 1 §:ssä taikka 2 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettussa kokoonpanossa lainoppineelle jäsenelle on tullut este pääkäsittelyyn, suullisen käsittelyn tai istunnon aloittamisen jälkeen, markkinaoikeus on päätösvaltainen, kun lainoppineita jäseniä on vähintään kaksi.

9 §

Kokoonpanon vahventaminen lisäjäsenellä

Edellä 1 ja 2 §:ssä tarkoitettua kokoonpanoa voidaan vahventaa yhdellä lainoppineella jäsenellä, jos sitä asian laadun, laajuuden tai muun syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna. Samoin edellytyksin 2 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettua kokoonpanoa voidaan vahvistaa toisella markkinaoikeusinsinöörillä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun lisäjäsenen ottamisesta päättää ylituomari.

10 §

Asiantuntijajäsenen osallistuminen kokoukseen

Edellä 1, 2, 4 ja 5 §:ssä tarkoitettuun kokoukseen voi kuulua lisäksi enintään kaksi asiantuntijajäsentä, jos asian laatu sitä edellyttää. Asiantuntijajäsenet eivät kuitenkaan saa muodostaa kokouksen enemmistöä.

Istunnon puheenjohtaja määrää asiantuntijajäsenen osallistumaan asian käsittelyyn markkinaoikeuden työjärjestyksessä tarkemmin määrättyjen perusteiden mukaisesti ottaen huomioon asian käsittelyssä tarvittavan asiantuntemuksen laatu.

11 §

Asian siirtäminen käsiteltäväksi vahvennetussa istunnossa tai täysistunnossa

Lainkäyttöasia voidaan tarpeellisilta osiltaan siirtää käsiteltäväksi vahvennetussa istunnossa tai täysistunnossa, jos asian tai sen osan ratkaisua harkittaessa osoittautuu, että kokouksen ratkaisu poikkeaisi oikeuskäytännössä aikaisemmin omaksutusta kannasta. Myös muutoin periaatteellisesti merkittävä tai laajakantoinen lainkäyttöasia tai sen osa voidaan siirtää käsiteltäväksi vahvennetussa istunnossa tai täysistunnossa.

Asian siirtämisestä täysistuntoon tai vahvennettuun istuntoon päättää ylituomari.

12 §

Vahvennetun istunnon päätösvaltaisuus

Vahvennettu istunto on päätösvaltainen, kun siihen osallistuu seitsemän lainoppinutta jäsentä. Edellä 2 §:ssä tarkoitettuun asiassa vahvennettu istunto on kuitenkin päätösvaltainen, kun siihen osallistuu kuusi lainoppinutta jäsentä ja markkinaoikeusinsinööri.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, vahvennettuun istuntoon voi osallistua enintään kaksi asiantuntijajäsentä, jos asian laatu sitä edellyttää.

Päätöksensä lainkäyttöasian siirtämisestä vahvennettuun istuntoon ylituomarin on samalla määrättävä asian käsittelyyn osallistuvat jäsenet ja asiantuntijajäsenet. Asian aikaisempaan käsittelyyn osallistuneet jäsenet ja asiantuntijajäsenet osallistuvat asian käsittelyyn myös vahvennetussa istunnossa.

13 §

Täysistunnon päätösvaltaisuus

Täysistunto on päätösvaltainen, kun siihen osallistuu vähintään kaksi kolmasosaa markkinaoikeuden jäsenistä.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, täysistuntoon voi osallistua enintään kaksi asiantuntijajäsentä, jos asian laatu sitä edellyttää.

HE 7/2016 vp

Päättyessään lainkäyttöasian siirtämisestä täysistunnon käsiteltäväksi ylituomarin on samalla määrättävä asian käsittelyyn osallistuvat asiantuntijajäsenet. Asian aikaisempaan käsittelyyn osallistuneet asessorit ja asiantuntijajäsenet osallistuvat asian käsittelyyn myös täysistunnossa.

14 §

Asian valmistelu ja ratkaiseminen

Asian valmistelusta markkinaoikeudessa vastaa markkinaoikeuden jäsen. Markkinaoikeuden valmistelija voi osallistua asian valmisteluun noudattaen työjärjestystä. Asia ratkaistaan markkinaoikeudessa istunnossa ilman esittelyä.

15 §

Asioiden jakaminen

Asioiden jakamisesta markkinaoikeudessa säädetään tuomioistuinlain 8 luvun 7 ja 8 §:ssä.

6 luku

Erinäiset säännökset

6 §

Oikeudenkäynnin joutuisuus, asioiden käsittelyjärjestys ja asian kiireelliseksi määrääminen

Asiat on käsiteltävä markkinaoikeudessa ilman aiheetonta viivytyistä kohtuullisen ajan kuluessa.

Jollei erikseen ole toisin säädetty, asiat käsitellään markkinaoikeudessa niiden vireilletulon järjestyksessä, jollei siitä ole aihetta poiketa ottaen erityisesti huomioon asian käsittelyn kesto, asian laatu ja merkitys asianosaiselle.

Markkinaoikeus voi oikeudenkäynnin osapuolen kirjallisesta hakemuksesta päättää asian määräämisestä kiireelliseksi, jos asian käsittelemiselle ennen muita asioita on erityisen painava syy ottaen huomioon oikeudenkäynnin kesto, asian laatu ja merkitys asianosaiselle sekä muut perusteet kiireelliseksi määräämiselle. Kiireelliseksi määräämistä koskevaan hakemukseen ja sen käsittelyyn markkinaoikeudessa sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 19 lukua. Markkinaoikeuden päätösvaltaisuudesta kiireelliseksi määräämistä koskevan hakemuksen ratkaisemisessa säädetään 1 a luvun 6 §:ssä. Asian kiireelliseksi määräämistä koskevaan markkinaoikeuden ratkaisuun ei saa hakea erikseen muutosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Jos muualla lainsäädännössä viitataan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleeseen markkinaoikeudesta annetun lain (99/2013) säännökseen, sen asemesta sovelletaan tämän lain vastaavaa säännöstä.

Katselmuksen voi suorittaa puheenjohtaja ja kaksi asiantuntijajäsentä, joista asian laadun mukaan toinen on yksityiseltä tai julkiselta työnantajapuolelta ja toinen vastaavasti työntekijä- tai virkamiespuolelta.

Jos lainkäytön yhdenmukaisuus, asiassa annettavan ratkaisun laaja merkitys tai muu tärkeä syy vaatii, asian käsittelyyn työtuomioistuimessa osallistuvat puheenjohtajat ja kaikki varsinaiset asiantuntijajäsenet. Jolleivät kaikki jäsenet voi osallistua käsittelyyn, läsnä olevat määräytyvät 1 ja 2 momentissa säädettyjen perusteiden mukaisesti.

Työtuomioistuimessa on vain puheenjohtaja valmistelussa ja ratkaistaessa asia tuomiolla 23 §:n 2 momentin nojalla. Puheenjohtaja voi määrätä esittelijän antamaan valmistelussa työtuomioistuimen puolesta haasteita ja kutsuja sekä toimittamaan kirjallisen valmistelun.

Työtuomioistuin on päätösvaltainen ratkaisemaan väitteen tuomarin esteellisyydestä, kun siinä on puheenjohtaja ja kaksi asiantuntijajäsentä, joista toinen on työnantajapuolelta ja toinen työntekijä- tai virkamiespuolelta.

9 §

Työtuomioistuin kokoontuu puheenjohtajan kutsusta.

Presidentti määrää asioiden jakautumisesta 8 §:n mukaisesti työtuomioistuimen käsiteltäviksi ja vahvistaa puheenjohtajien ja jäsenten istuntovuorot. Asioiden jakamisesta työtuomioistuimessa säädetään lisäksi tuomioistuinlain 8 luvun 7 ja 8 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

8.

Laki

korkeimmasta oikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan korkeimmasta oikeudesta annetun lain (665/2005) 5 § sekä
muutetaan 10, 13 ja 14 §, sellaisena kuin niistä on 13 § osaksi laissa 1213/2009, seuraavasti:

10 §

Korkeimmassa oikeudessa on presidentti ja muina jäseninä vähintään 15 oikeusneuvosta. Korkeimman oikeuden presidentin ja jäsenten nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomioistuinlaissa (/).

Korkeimman oikeuden määräaikaisista jäsenistä säädetään tuomioistuinlaissa.

13 §

Korkeimmassa oikeudessa on esittelijöinä kansliapäällikkö, esittelijäneuvoksia sekä vanhempia oikeussihteereitä ja oikeussihteereitä.

Esittelijät nimittää korkein oikeus. Enintään kolmasosa kaikista esittelijän viroista voi olla määräajaksi täytettäviä esittelijäneuvoksen virkoja. Tällaiseen virkaan voidaan nimittää enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Viittä vuotta lyhyemmäksi määräajaksi voidaan nimittää vain erityisestä syystä. Muilta osin esittelijöiden kelpoisuusvaatimuksiin, nimittämisperusteisiin ja nimittämiseen määräajaksi sovelletaan, mitä tuomioistuinlaissa säädetään tuomarista.

Korkeimman oikeuden muista viroista ja virkamiehistä määrätään työjärjestyksessä.

14 §

Mitä perustuslain 103 §:ssä säädetään tuomarin virassapysymisoikeudesta ja tuomarin virasta, sovelletaan myös korkeimman oikeuden esittelijään ja esittelijän virkaan.

Mitä tuomioistuinlaissa säädetään tuomarista ja tuomarin virasta, sovelletaan myös korkeimman oikeuden esittelijään ja esittelijän virkaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

7 §

Ahvenanmaan maakunnan hallituksen lausunto

Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta on hankittava lausunto ennen hallintotuomarin nimitämistä ja varajäsenten määräämistä. Samoin on meneteltävä määrättäessä tuomioistuinlain 4 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuja asiantuntijajäseniä Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

Yleisten tuomioistuinten päätösvaltaisuudesta eräissä asioissa säädetään erikseen.

26 luku

Valitusasian käsittelyn jatkaminen hovioikeudessa

13 §

Hovioikeuden pääkäsittelyssä kuullaan asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanotetaan muuta selvitystä.

Pääkäsittely saadaan rajoittaa koskemaan vain osaa valituksen kohteena olevasta asiasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____ . Sen 2 luvun 6 § tulee kuitenkin voimaan jo päivänä _____ kuuta 20 ____ .

16 §

Asian siirtäminen käsiteltäväksi täysistunnossa tai koko osaston istunnossa

Lainkäytön yhdenmukaisuuden kannalta tai muuten periaatteellisesti merkittävä tai laajakantoinen lainkäyttöasia tai sen osa voidaan siirtää käsiteltäväksi täysistunnossa tai koko osaston istunnossa.

Lainkäyttöasian siirtämisestä käsiteltäväksi täysistunnossa päättää ylituomari ja koko osaston istunnossa ylituomari tai osaston johtaja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Kumotun 2 §:n nojalla hallinto-oikeuksien tuomiopiireistä annettu valtioneuvoston asetus (338/2013) jää voimaan.

HE 7/2016 vp

- 1) nimittäminen virkaan tai virkasuhteeseen;
- 2) viraston yhteisen viran sijoittaminen viraston sisällä;
- 3) harkinnanvaraisen virkavapauden myöntäminen tai epääminen; sekä
- 4) tehtävään määrääminen, jos virkamies on antanut suostumuksensa tehtävään määräämiseen.

Jos 3 momentin 2 tai 4 kohdassa tarkoitettu päätös merkitsee viran sijoituspaikkakunnan muuttumista, päätökseen saa hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Päätös tulee kuitenkin noudatettavaksi siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin päättä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyyn tuomarin virantoimituksesta pidättämistä koskevaan päätökseen haetaan muutosta noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Sama koskee haettaessa muutosta ennen lain voimaantuloa tehtyyn päätökseen korkeimman oikeuden esittelijälle tai korkeimman hallinto-oikeuden esittelijälle työkyvyttömyyden perusteella annettavasta erosta.

14.

Laki

tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain (565/2015) 1—
3 § seuraavasti:

1 §

Rekisterin tarkoitus ja ylläpito

Oikeusrekisterikeskus ylläpitää yleiseen käyttöön tarkoitettua tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriä. Rekisteröinnillä toteutetaan tuomareiden sidonnaisuuksien ja sivutoimien, tuomioistuinten asiantuntijajäsenten ja käräjäoikeuden lautamiesten sidonnaisuuksien sekä tuomioistuinten esittelijöiden sivutoimien julkisuutta.

2 §

Ilmoitusvelvollisuus

Velvollisia ilmoittamaan tietoja rekisteriin ovat:

- 1) tuomari, tuomioistuimen asiantuntijajäsen ja käräjäoikeuden lautamies, joka on velvollinen antamaan tuomioistuinlain (/) 11 luvun 12 §:ssä tarkoitetun sidonnaisuusilmoituksen;
- 2) tuomioistuin, joka on myöntänyt tuomioistuinlain 9 luvun 5 §:ssä tarkoitetun sivutoimiluvan;
- 3) tuomari ja tuomioistuimen esittelijä, jolle on maksettu tuomioistuinlain 9 luvun 7 §:ssä tarkoitettua sivutoimituloa.

Tiedot ilmoitetaan Oikeusrekisterikeskukselle. Tiedot voidaan ilmoittaa merkitsemällä ne tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin.

3 §

Rekisteriin merkittävät tiedot

Rekisteriin merkitään tiedot tuomarin, tuomioistuimen asiantuntijajäsenen ja käräjäoikeuden lautamiehen sidonnaisuuksista sekä tuomarille ja tuomioistuimen esittelijälle myönnettyistä sivutoimiluvista ja sivutoimista saaduista tuloista.

Rekisteriin merkitään asianomaisen henkilön nimi, virka- tai tehtävänimike, tiedot siitä tuomioistuimesta, jossa hän työskentelee, sekä sivutoimen ja muun kuin taloudellisen sidonnaisuuden alkamis- ja päättymispäivä. Rekisteriin voidaan teknisistä syistä merkitä myös henkilötunnus, joka ei kuitenkaan ole julkinen tieto.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

15.

Laki

tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain voimaanpanosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain voimaantulo

Tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annettu laki (565/2015) tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

2 §

Siirtymäsäännös

Jokainen tuomari, joka on tuomioistuinlain (/) 11 luvun 12 §:n tai 12 luvun 5 §:n perusteella velvollinen ilmoittamaan sidonnaisuutensa, on velvollinen ilmoittamaan sidonnaisuutensa vuoden kuluessa tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain voimaantulosta. Ilmoitus on tehtävä riippumatta siitä, onko sitä tehty aiemmin. Sama koskee tuomioistuimen asiantuntijajäsentä ja sotilasjäsentä.

3 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

17.

Laki

kielilain 16 a ja 26 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kielilain (423/2003) 16 a ja 26 § sellaisena kuin ne ovat, 16 a § laissa 631/2005 ja 26 § osaksi laissa 631/2005, seuraavasti:

16 a §

Asian käsittelykieltä koskevat poikkeukset eräissä tapauksissa

Kaksikieliseen tuomioistuimeen perustetussa kieliosastossa käytetään 13—16 §:ssä säädetyn estämättä asian käsittelykielenä tuomioistuimen virka-alueen väestön vähemmistön kieltä, jollei tuomioistuin asianosaisten oikeuden ja edun huomioon ottaen päätä virka-alueen väestön enemmistön kielen käyttämisestä.

26 §

Valtion viranomaisten työkieli

Valtion viranomainen käyttää työkielenään virka-alueen väestön enemmistön kieltä, jollei toisen kielen tai molempien kielten taikka erityisestä syystä vieraan kielen käyttäminen ole tarkoituksenmukaisempaa.

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä, kaksikieliseen tuomioistuimeen perustetulla kieliosastolla käytetään työkielenä tuomioistuimen virka-alueen väestön vähemmistön kieltä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

5 §

Virka-apu

Haastemiehellä on oikeus saada poliisilta virka-apua, jos:

- 1) haastemiehen työturvallisuuden voidaan olettaa olevan uhattuna;
- 2) henkilö kieltäytyy selvittämästä henkilöllisyyttään haastemiehen toimittaessa tiedoksiantotehtävää;
- 3) rikosasian vastaaja välttelee tiedoksiantoa kotirauhan suojaamassa tai muussa paikassa; tai
- 4) tämä on muutoin tiedoksiantotehtävän suorittamiseksi välttämätöntä.

6 §

Muut tiedoksiintoon oikeutetut

Haastamisen ja tiedoksiannon on oikeutettu suorittamaan niin kuin haastemies:

- 1) poliisimies, syyttäjä, kihlakunnanvouti, rajavartiomies, pidättämiseen oikeutettu tullimies tai tehtävään määrätty muu tullimies sekä käräjänotaari;
 - 2) tuomioistuimen, ulosottoviraston taikka poliisilaitoksen päällikön määräämä asianomaisen viranomaisen palveluksessa oleva virkamies;
 - 3) vankilanjohtaja tai vankilanjohtajan määräämä vankilan virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on vanki;
 - 4) puolustusvoimissa joukko-osaston komentajan tai häneen rinnastettavan esimiehen määräämä virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on rikoslain (39/1889) 45 luvun alainen henkilö; sekä
 - 5) Suomen edustustossa ulkoasiainministeriön tehtävään valtuuttama kunniakonsuli tai edustuston palveluksessa toimiva henkilö.
- Poliisimiehen, rajavartiomiehen ja tullimiehen velvollisuudesta toimittaa tiedoksiantoja säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____ .

19.

Laki

kiinteistönmuodostamislain 243 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 243 §, sellaisena kuin se on laeissa 1180/2000, 1159/2005 ja 575/2009, seuraavasti:

243 §

Maaouikeudessa on puheenjohtajana käräjäouikeuden lainoppinut jäsen sekä muina jäseninä maaouikeusinsinööri ja kaksi lautamiestä. Maaouikeudessa voi olla lisäksi toinen lainoppinut jäsen, jos sitä asian laadun, laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna. Samoin edellytyksin maaouikeudessa voi olla toinen maaouikeusinsinööri. Maaouikeus on päätösvaltainen, vaikka sen monijäsenisen kokoonpanon jäsenistä yhdelle on tullut este pääkäsittelyn tai katselmuksen aloittamisen jälkeen. Kokoonpanossa on kuitenkin aina oltava vähintään yksi lainoppinut jäsen. Maaouikeus on lisäksi päätösvaltainen, kun lautamiehiä on vähintään yksi.

Maaouikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on vain puheenjohtaja:

1) kun kysymys on 232 §:n 3 momentissa, 235 tai 254—258 §:ssä tarkoitettusta tai muusta niihin rinnastettavasta käsittelyn valmistelemista tarkoittavasta toimenpiteestä taikka 7 §:n 2 momentissa, 194 a §:n 2 momentissa, 240 tai 264 §:ssä, 265 §:n 1 tai 3 momentissa, 275 §:n 2 momentissa taikka 278 a §:ssä tarkoitettusta asiasta;

2) kun maaouikeuden käsiteltävänä on valitus toimitusmiesten päätöksestä, jolla toimitusmiestä koskeva estemuistutus on hylätty, tai jos valitus koskee kiinteistöjen yhdistämispäätöstä taikka kiinteistörekisterin pitäjän kiinteistörekisterilain nojalla tekemää päätöstä tai tämän lain 277 §:n 2 momentissa tarkoitettua oikaisupäätöstä; sekä

3) kun asia ratkaistaan 259 §:n 3 momentin nojalla pääkäsittelyä toimittamatta kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella.

Maaouikeusinsinööri osallistuu tarvittaessa asian valmisteluun 2 momentissa tarkoitetuissa asioissa.

Kirjaamisasiassa maaouikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Maaouikeudessa voi olla lisäksi toinen lainoppinut jäsen ja maaouikeusinsinööri, jos sitä asian laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

20.

Laki

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 37 §, sellaisena
kuin se on laissa 662/2015, seuraavasti:

37 §

Päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskevan asian käsittely

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskeva asia on käsiteltävä kiireellisenä. Jos lapsen palauttamista koskevaa asiaa ei ole ratkaistu kuuden viikon kuluessa hakemuksen tekemisestä, hovioikeuden on oikeusministeriön tai hakijan pyynnöstä annettava selvitys niistä seikoista, jotka ovat viivyttäneet asian ratkaisemista.

Lapsen palauttamista koskevan hakemuksen käsittelyä voidaan lykätä tai jättää hakemus tutkimatta, jos on aihetta olettaa, että lapsi on viety toiseen valtioon. Lykätessään asian hovioikeus voi määrätä, että asian käsittelyä jatketaan vasta hakijan ilmoitettua lapsen palauttamisesta Suomeen tai esitettyä muita seikkoja, joiden nojalla ratkaisun antaminen on katsottava tarpeelliseksi.

Oikeudenkäynnissä on muutoin soveltuvin osin noudatettava, mitä tässä laissa säädetään oikeudenkäynnistä lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevassa asiassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

21.

Laki

julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003)
6 § seuraavasti:

6 §

Valtion henkilöstön suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Valtion henkilöstöltä, jolta edellytetään säädettyinä kelpoisuusvaatimuksena korkeakoulututkintoa, vaaditaan kaksikielisessä viranomaisessa viranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa. Yksikielisessä viranomaisessa edellytetään viranomaisen kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää ymmärtämisen taitoa.

Tuomarin virkaan vaadittavista kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomioistuinaissa (/). Upseerin virkaan vaadittavista suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää poikkeuksista 1 momentissa säädetyistä suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, jos työtehtävät sitä edellyttävät tai jos eri kielten käyttämistä edellyttävien työtehtävien jako viranomaisessa sen sallii taikka vaatimuksista poikkeamiselle on muita erityisen painavia syitä.

Muulle kuin 1 momentissa tarkoitettulle henkilöstölle asetettavista suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös antaa valtuutus suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten säätämiseen asianomaisen ministeriön asetuksella niissä tapauksissa, joissa henkilöstölle ei kielitaitovaatimusten lisäksi aseteta muita kelpoisuusvaatimuksia.

Eduskunnan virastojen ja tasavallan presidentin kanslian henkilöstön suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään erikseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

22.

Laki

oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain (372/2010)
17 § seuraavasti:

17 §

Tietojen luovuttaminen sähköisessä muodossa

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, Oikeusrekisterikeskus voi luovuttaa tietoja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä teknisen käyttöyhteyden avulla tai muutoin sähköisesti:

1) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä viranomaiselle oikeushallinnon viranomaisen ratkaisun täytäntöön panemiseksi tai merkinnän tekemiseksi viranomaisen rekisteriin;

2) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle oikeushallinnon viranomaisiin kohdistuvaa laillisuusvalvontaa varten taikka valvontatoiminnan suunnittelemiseksi tai vireillä olevan asian käsittelemiseksi;

3) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä 15 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa niille, jotka säännönmukaisesti tarvitsevat tietoja luoton myöntämistä ja valvontaa varten tai jotka harjoittavat luottotietotoimintaa.

Oikeusrekisterikeskus voi salassapitosäännösten estämättä tuottaa ja luovuttaa ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä hovioikeudelle sen pyynnöstä sellaisia tietoaineistoja, joita hovioikeus tarvitsee sille tuomioistuinlain (/) mukaan kuuluvan valvontatehtävän suorittamiseksi.

Oikeusrekisterikeskus voi luovuttaa tiedotusvälineille toimituksellisiin tarkoituksiin myös kopioina, sähköisenä tallenteena tai teknisen käyttöyhteyden avulla sellaisia oikeudenkäynnin perustietoja ja muita diaaritietoja diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä, jotka tuomioistuimessa ovat julkisia ja joiden luovuttamista tuomioistuin ei ole rajoittanut 16 §:n 3 momentin nojalla. Tietoja voidaan luovuttaa edellä tarkoitettulla tavalla asioista, jotka kuukauden kuluessa tiedon luovuttamishetkestä tulevat suulliseen käsittelyyn tai joissa hallintotuomioistuin järjestää katselmuksen, tai jotka ovat tulleet vireille tiedon antamista edeltäneen kuukauden aikana taikka joiden käsittelyvaiheita tiedotusväline on tietojenvälitysjärjestelmään tekemällään merkinnällä osoittanut seuraavansa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

23.

Laki

avioliittolain 17 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan avioliittolain (234/1929) 17 a §, sellaisena kuin se on laeissa 572/2008 ja 611/2011, seuraavasti:

17 a §

Siviilivihkimisen on velvollinen toimittamaan:

- 1) laamanni, kärjätuomari ja kärjäviskaali;
- 2) kärjänotaari, joka on tuomioistuinharjoittelusta annetun lain (/) nojalla toimivaltainen toimittamaan vihkimisiä; sekä
- 3) maistraatin päällikkö, henkikirjoittaja ja maistraatissa toimiva julkinen notaari.

Siviilivihkimisen on oikeutettu toimittamaan se, jolle maistraatti on myöntänyt vihkimisoikeuden. Vihkimisoikeus voidaan myöntää henkilölle, joka täyttää 17 b §:ssä säädettyt edellytykset, jos se on tarpeen siviilivihkijöiden riittävän määrän turvaamiseksi maistraatin toimialueella.

Vihkimisoikeus myönnetään joko toistaiseksi tai määräajaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

24.

Laki

työtapaturma- ja ammattitautilain 237 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 237 § seuraavasti:

237 §

Muutoksenhakuelimet

Muutoksenhakua varten on tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta, vakuutusoiikeus ja korkein oikeus. Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnasta säädetään tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1316/2010) ja vakuutusoiikeudesta tuomioistuinjaissa (/). Korkeimmasta oikeudesta säädetään korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005).

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

25.

Laki

maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain 40 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain (1317/1990) 40 §, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 614/2006 ja 1284/2006, seuraavasti:

40 §

Eläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työntekijän eläkelain 128 §:ssä tarkoitettulta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Tämän lain nojalla annettuun työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään. Lainvoimaisen päätöksen poistamiseen sovelletaan työntekijän eläkelain 140 §:ää ja työntekijän eläkelain voimaantulolakia (396/2006).

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuinja laissa (/). Maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n 1 momentin nojalla määrätty työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenet toimivat maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutettujen edustajina myös tätä lakia sovellettaessa.

Jos eläkelaitos on hylännyt eläkehakemuksen sillä perusteella, ettei 36 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettuja eläkkeen edellytyksiä ole olemassa, eläkelaitoksen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

26.

Laki

maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 32 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain (1330/1992) 32 §, sellaisena kuin se on laeissa 616/2006 ja 1286/2006, seuraavasti:

32 §

Eläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työntekijän eläkelain 128 §:ssä tarkoitetulta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Tämän lain nojalla annettuun työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään. Lainvoimaisen päätöksen poistamiseen sovelletaan työntekijän eläkelain 140 §:ää ja työntekijän eläkelain voimaantulolakia (396/2006).

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuinja laissa (/). Maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n 1 momentin nojalla määrätyt työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenet toimivat maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutettujen edustajina myös tätä lakia sovellettaessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

27.

Laki

maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/1994) 37 §, sellaisena kuin se on laeissa 613/2006, 1283/2006 ja 1473/2009, seuraavasti:

37 §

Eläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työntekijän eläkelain 128 §:ssä tarkoitettulta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin työntekijän eläkelaiissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Tämän lain nojalla annettuun työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijän eläkelaiissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään. Lainvoimaisen päätöksen poistamiseen sovelletaan työntekijän eläkelain 140 §:ää ja työntekijän eläkelain voimaantulolakia (396/2006).

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuinja laissa (/). Maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n 1 momentin nojalla määrätyt työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenet toimivat maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutettujen edustajina myös tätä lakia sovellettaessa.

Kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tai Paaliskuntain yhdistyksen tämän lain nojalla antamaan lausuntoon ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

28.

Laki

julkisten alojen eläkelain 139 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan julkisten alojen eläkelain (81/2016) 139 § seuraavasti:

139 §

Muutoksen hakeminen

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta Kevan tämän lain nojalla antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään laissa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005).

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosoikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään. Vakuutusosoikeudesta ja sen jäsenistä säädetään tuomioistuinlaissa (/).

Asianosaisen on toimitettava valituskirjelmä muutoksenhakuajassa Kevan tekemästä päätöksestä sekä työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksestä Kevalle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

29.

Laki

työntekijän eläkelain 128 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työntekijän eläkelain (395/2006) 128 § seuraavasti:

128 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuina laissa (/). Valtioneuvosto nimittää sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä enintään viideksi vuodeksi kerrallaan työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan työelämän ja työmarkkinoiden olosuhteita tuntevia jäseniä, joista vähintään neljä on määrättävä työnantajyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja vähintään neljä työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosoikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Eläketurvakeskuksen päätökseen, joka koskee 111 §:n 1 momentissa tarkoitettua eläkehakemuksen käsittelyyn toimivaltaista eläkelaitosta, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

30.

Laki

maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 57 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain (612/2006)
57 § seuraavasti:

57 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusoiikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusoiikeudesta tuomioistuinjaissa (/).

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tai ennakkopäätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusoiikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

31.

Laki

yrittäjän eläkelain 124 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yrittäjän eläkelain (1272/2006) 124 § seuraavasti:

124 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuinja terveysministeriön esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan kaksi työelämän olosuhteita tuntevaa jäsentä, jotka ovat perehtyneet yrittäjätoimintaan ja joista edustavimmat yrittäjäjärjestöt tekevät ehdotuksen sosiaali- ja terveysministeriölle.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain perusteella antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosoikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

32.

Laki

maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) 103 § seuraavasti:

103 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuinja terveysministeriön esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan kaksi työelämän olosuhteita tuntevaa jäsentä, jotka ovat perehtyneet maatalousyrittäjätoimintaan ja joista 116 §:n 1 momentissa tarkoitetut järjestöt tekevät ehdotuksen sosiaali- ja terveysministeriölle.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain perusteella antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosoikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

33.

Laki

merimieseläkelain 125 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merimieseläkelain (1290/2006) 125 § seuraavasti:

125 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuinjaissa (/).

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkekassan tämän lain nojalla antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosoikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Eläketurvakeskuksen 108 §:n ja työntekijän eläkelain 111 §:n 1 momentin nojalla antamaan päätökseen, joka koskee toimivaltaisen eläkelaitoksen määräytymistä, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

34.

Laki

kansaneläkelain 77 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansaneläkelain (568/2007) 77 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 358/2010, seuraavasti:

77 §

Muutoksenhakuoikeus

Muutoksenhakua varten on sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta ja vakuutusoikeus. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta säädetään sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1299/2006) ja vakuutusoikeudesta tuomioistuinlaissa (/).

Kansaneläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta kirjallisella valituksella. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutusoikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Vakuutusoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Kansaneläkelaitoksen antamaan väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

35.

Laki

vammaisetuuksista annetun lain 36 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) 36 § seuraavasti:

36 §

Muutoksenhakuoikeus

Muutoksenhakua varten on sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta säädetään sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1299/2006) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuinlaissa (/).

Kansaneläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta kirjallisella valituksella. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutusosoikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Vakuutusosoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Kansaneläkelaitoksen antamaan väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

36.

Laki

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 35 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 35 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1330/2011, seuraavasti:

35 §

Muutoksenhakuoikeus

Muutoksenhakua varten on sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta ja vakuutusoikeus. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta säädetään sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1299/2006) ja vakuutusoikeudesta tuomioistuinlaissa (/).

Kansaneläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta kirjallisella valituksella. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutusoikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Vakuutusoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Kansaneläkelaitoksen antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla, jos päätös on annettu väliaikaisena tai 25 a §:n 2 momentin perusteella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

37.

Laki

työttömyysturvalain 12 a luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysturvalain (1290/2002) 12 a luvun 2 §, sellaisena kuin se on laissa 1089/2006, seuraavasti:

12 a luku

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta

2 §

Puheenjohtaja ja jäsenet

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnassa on puheenjohtaja, joka voi olla päätoiminen, sekä tarpeellinen määrä varapuheenjohtajia, lakimiesjäseniä, lääkärijäseniä sekä työelämän ja työmarkkinoiden olosuhteita tuntevia jäseniä, jotka toimivat tuomarin vastuulla. Muille jäsenille kuin puheenjohtajalle ja varapuheenjohtajille määrätään henkilökohtaiset varajäsenet.

Valtioneuvosto määrää puheenjohtajan, varapuheenjohtajat, muut jäsenet ja heidän varajäsenensä viideksi vuodeksi kerrallaan. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden nimitetään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Muutoin heidän oikeuteensa pysyä tehtävässään sovelletaan, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Työelämän ja työmarkkinoiden olosuhteita tuntevista jäsenistä puolet on nimitettävä työnantajyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja puolet työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan jäsenten tulee olla työttömyysturva-asioihin perehtyneitä. Puheenjohtajan, varapuheenjohtajien ja lakimiesjäsenten sekä näiden varajäsenten tulee lisäksi olla tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita. Lääkärijäsenten ja näiden varajäsenten tulee olla laillistettuja lääkäreitä.

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja jäsenen on ryhtyessään tehtäväänsä annettava tuomarinvakuutus, jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____ .

38.

Laki

työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain (677/2005) 5 § seuraavasti:

5 §

Tuomarinvakuutus

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajien ja jäsenten on annettava tuomarinvakuutus muutoksenhakulautakunnassa, jollei hän ole tehnyt sitä aikaisemmin. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

39.

Laki

sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetun lain (1299/2006) 6 § seuraavasti:

6 §

Tuomarinvakuutus sekä eroamisikä

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja jäsenen on ryhtyessään tehtäväänsä annettava tuomarinvakuutus, jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja jäsen on velvollinen eroamaan tehtävästään sen kuukauden päättyessä, jonka kuluessa hän täyttää 68 vuotta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

40.

Laki

kuvaohjelmalain 32 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kuvaohjelmalain (710/2011) 32 § seuraavasti:

32 §

Kuvaohjelmalautakunta

Kuvaohjelmalautakunnassa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä neljä muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Valtioneuvosto määrää jäsenet ja varajäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Lautakunnan jäsenten esteellisyyteen sovelletaan tuomarin esteellisyyttä koskevia säännöksiä. Lautakunnan jäsenet antavat tuomarinvakuutuksen, jos he eivät ole sitä aikaisemmin tehneet. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.

Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla oikeustieteen ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita. Muista jäsenistä ja varajäsenistä tulee osan olla perehtyneitä lasten kehitystä koskeviin kysymyksiin ja osan kuvalliseen viestintään. Lautakunta voi käyttää apunaan asiantuntijoita.

Lautakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, lasten kehitystä koskeviin kysymyksiin perehtynyt jäsen ja vähintään yksi muu jäsen on läsnä. Lautakunnan päätökseksi tulee se mielipide, jota jäsenten enemmistö on kannattanut. Äänten mennessä tasan päätökseksi tulee se mielipide, joka on valittajalle edullisempi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

41.

Laki

opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta annetun lain (956/2011) 4 § seuraavasti:

4 §

Tuomarinvakuutus

Lautakunnan jäsenen on ryhtyessään tehtäväänsä annettava tuomarinvakuutus, jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

42.

Laki

opintotuen muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotuen muutoksenhakulautakunnasta annetun lain (1080/2012) 6 § seuraavas-
ti:

6 §

Tuomarinvakuutus

Päätoimisen puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muun jäsenen on annettava tuomarinvakuutus, jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

43.

Laki

tekijänoikeuslain 61 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tekijänoikeuslain (404/1961) 61 b §, sellaisena kuin se on laissa 607/2015, seuraavasti:

61 b §

Tuomioistuimen asiantuntija

Käsitellessään 61 a §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnot.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

44.

Laki

tavaramerkkilain 43 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tavaramerkkilain (7/1964) 43 b §, sellaisena kuin se on laissa 107/2013, seuraavasti:

43 b §

Käsitellessään 43 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

45.

Laki

patenttilain 66 c §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan patenttilain (550/1967) 66 c §, sellaisena kuin se on laissa 101/2013, seuraavasti:

66 c §

Käsitellessään 66 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

46.

Laki

mallioikeuslain 43 c §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan mallioikeuslain (221/1971) 43 c §, sellaisena kuin se on laissa 109/2013, seuraavasti:

43 c §

Käsitellessään 43 a §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

47.

Laki

sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 11 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/1978) 11 a §, sellaisena kuin se on laissa 117/2013, seuraavasti:

11 a §

Käsitellessään 11 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

48.

Laki

toiminimilain 29 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toiminimilain (128/1979) 29 b §, sellaisena kuin se on laissa 110/2013, seuraavasti:

29 b §

Käsitellessään 29 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

49.

Laki

yhteismerkkilain 6 d §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhteismerkkilain (795/1980) 6 d §, sellaisena kuin se on laissa 108/2013, seuraavasti:

6 d §

Käsitellessään 6 b §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

50.

Laki

yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain 43 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain (32/1991) 43 b §, sel-
laisena kuin se on laissa 106/2013, seuraavasti:

43 b §

Asiantuntija rikosasiassa

Käsitellessään 43 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnotta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

51.

Laki

hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain 44 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain (800/1991) 44 b §, sellaisena kuin se on laissa 105/2013, seuraavasti:

44 b §

Käsitellessään 44 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

52.

Laki

kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain 47 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain (1279/2009) 47 b §, sellaisena kuin se on laissa 115/2013, seuraavasti:

47 b §

Asiantuntija rikosasiassa

Käsitellessään 47 §:ssä tarkoitettua asiaa kärjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto kärjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista kärjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnot.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

53.

Laki

puutavaran mittauksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puutavaran mittauksesta annetun lain (414/2013) 11 § seuraavasti:

11 §

Virallisen mittaajan ja mittauslautakunnan jäsenen tuomarin vastuu ja esteellisyys

Virallinen mittaaja ja mittauslautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla. Virallisen mittaajan ja mittauslautakunnan jäsenen on ennen tehtävänsä ryhtymistä annettava tuomarinvakuutus käräjäoikeudessa, jollei hän ole tehnyt sitä aikaisemmin. Mittauslautakunnan jäsen voi antaa tuomarinvakuutuksen myös mittauslautakunnan puheenjohtajana toimivan jäsenen edessä. Muilta osin tuomarinvakuutuksesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.

Virallisen mittaajan ja mittauslautakunnan pysyvien jäsenten esteellisyyteen sovelletaan, mitä tuomarin esteellisyydestä säädetään.

Vaihtuvien asiantuntijajäsenten tulee olla käsiteltävän asian suhteen riippumattomia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

54.

Laki

maaseutuelinkeinoasioiden muutoksenhaku-uudistuksen voimaantulosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maaseutuelinkeinoasioiden muutoksenhaku-uudistuksen voimaantulosta annetun lain (75/2014) 6 § seuraavasti:

6 §

Henkilöstön siirtyminen

Maaseutuelinkeinojen valituslautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lainkäyttöneuvoksen virat lakkaavat tämän lain voimaan tullessa.

Maaseutuelinkeinojen valituslautakunnassa päätoimisesti toimivat, tuomioistuinlain (/) 10 luvun 1 §:ssä säädetyt kelpoisuusvaatimukset täyttävät lainkäyttöneuvokset voidaan siirtää tämän lain voimaan tullessa Hämeenlinnan hallinto-oikeuden hallinto-oikeustuomarin virkaan, enintään kuitenkin nykyisen toimikautensa loppuun. Siirtäminen edellyttää virkamiehen suostumusta.

Valituslautakunnan muut virat sekä niihin nimitetyt henkilöt siirretään valtion virkamieslain (750/1994) 5 a §:n nojalla Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen. Sama koskee lain voimaan tullessa määräaikaisessa virkasuhteessa olevia henkilöitä määräaikaisen virkasuhteen päättymiseen saakka. Siirto edellyttää asianomaisen henkilön suostumusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

55.

Laki

yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain (1327/2014) 3 § seuraavasti:

3 §

Kelpoisuusvaatimukset

Puheenjohtajalla tulee olla hyvä perehtyneisyys lautakunnan toimialaan ja käytännössä osoitettu johtamistaito sekä tuomioistuinlain (/) 10 luvun 1 §:n 1 momentin mukainen kelpoisuus tuomarinvirkaan. Lautakunnan muilta jäseniltä ja varajäseniltä vaaditaan hyvää perehtyneisyyttä lautakunnan toimialaan. Lainoppineilta jäseniltä ja heidän varajäseniltään vaaditaan lisäksi oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto tai oikeustieteellinen jatkotutkinto.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

56.

Laki

eräiden tuomarin ja valtuutetun esteellisyyttä koskevien säännösten soveltamisesta naiseen annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan eräiden tuomarin ja valtuutetun esteellisyyttä koskevien säännösten soveltamisesta naiseen annettu laki (113/1926).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

57.

Laki

sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevistä yleisistä alioikeuksista annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevistä yleisistä alioikeuksista annettu laki (327/1983).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Helsingissä 18 päivänä helmikuuta 2016

Pääministerin sijainen, ulkoasiainministeri

Timo Soini

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström

tiasiassa

Edellä 1 luvun 4 §:n 1 momentin 1—6 kohdassa mainitussa laissa markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvaksi säädetyssä riita- tai hakemusasiassa markkinaoikeus on päätösvaltainen kokoonpanossa, johon kuuluu kolme lainoppinutta jäsentä ja markkinaoikeusinsinööri. Jos asian ratkaiseminen ei edellytä teknistä asiantuntemusta, markkinaoikeus on päätösvaltainen myös kokoonpanossa, johon kuuluu kolme lainoppinutta jäsentä.

Käsiteltäessä 1 momentissa tarkoitettua riita- tai hakemusasiaa sekä muuta riita- tai hakemusasiaa taikka markkinaoikeudellista asiaa yhdessä markkinaoikeus on päätösvaltainen 1 momentissa tarkoitettussa kokoonpanossa.

Asiassa, jossa valitetaan patenttia, hyödyllisyysmallia tai integroidun piirin piirimallia koskevasta Patentti- ja rekisterihallituksen päätöksestä, markkinaoikeus on päätösvaltainen kokoonpanossa, johon kuuluu lainoppinut jäsen ja markkinaoikeusinsinööri sekä lisäksi toinen markkinaoikeusinsinööri tai tuomioistuinlain 17 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettu asiantuntijajäsen.

3 §

Kahden jäsenen päätösvaltaisuus

Markkinaoikeus on muussa kuin riita- tai hakemusasiassa päätösvaltainen kahden jäsenen kokoonpanossa, jos asian laatu tai laajuus ei edellytä 1 §:ssä tai 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua kokoonpanoa.

Edellä 2 §:n 3 momentissa tarkoitettussa asiassa markkinaoikeus on tällöin päätösvaltainen lainoppineen jäsenen ja markkinaoikeusinsinöörin kokoonpanossa sekä muussa 1 momentissa tarkoitettussa asiassa kahden lainoppineen jäsenen kokoonpanossa.

Jos kahden jäsenen kokoonpanon jäsenet niin päättävät tai jos he eivät ole ratkaisusta yksimieliset, asia on siirrettävä 1 §:ssä tai 2 §:n 3 momentissa tarkoitettuun kokoonpanoon.

4 §

Yhden jäsenen päätösvaltaisuus teollis- tai tekijänoikeudellisessa riita- tai hakemusasiassa

Riita- tai hakemusasiassa markkinaoikeudessa on yksi lainoppinut jäsen:

1) hakemusasiassa, jonka käsittelyä ei jatketa riita-asian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä;

2) valmistelussa;

3) otettaessa vastaan todistelua pääkäsitte- lyn ulkopuolella;

4) käsiteltäessä erikseen oikeudenkäymiskaaren 7 luvun mukaista turvaamistointia koskevaa asiaa.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun riita- tai hakemusasian käsittelyä saadaan jatkaa 1 §:ssä taikka 2 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetussa kokoonpanossa, vaikka asia käsittelyn aikana muuttuu sellaiseksi, että se tulisi käsitellä tämän pykälän 1 momentissa tarkoitetussa kokoonpanossa. Samoin voidaan menetellä, jos samaan oikeudenkäyntiin yhdistetään käsiteltäväksi myöhemmin vireille tullut mainitun momentin mukaisessa kokoonpanossa käsiteltävä asia.

Edellä 1 momentin 1 ja 4 kohdassa tarkoitetussa asiassa markkinaoikeus on päätösvaltainen myös kahden tai kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanossa. Jos mainittu asia liittyy 2 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun riita-asiaan, markkinaoikeus on kuitenkin päätösvaltainen myös kahden tai kolmen jäsenen kokoonpanossa.

5 §

Yhden jäsenen päätösvaltaisuus muussa asiassa

Muussa kuin 4 §:ssä tarkoitetussa asiassa markkinaoikeuden lainoppinut jäsen voi yksin:

1) päättää valmisteluistunnon, suullisen

käsittelyn tai istunnon toimittamisesta ja muista asian valmistelussa tarpeellisista toimenpiteistä sekä toimittaa valmisteluistunnon;

2) päättää täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä koskevasta asiasta taikka muusta täytäntöönpanoa tai vastaavaa väli-aikaista toimenpidettä koskevasta asiasta;

3) päättää kilpailulain (948/2011) 26 §:n 2 momentissa, 36 §:ssä tai 45 §:n 2 momentissa tarkoitetusta asiasta;

4) tehdä ratkaisun, jos valitus, hakemus tai esitys peruutetaan taikka asia jätetään tutkimatta tai sillensä, sekä vahvistaa sovinnon;

5) päättää oikeusavun myöntämistä, muuttamista tai lakkaamista taikka avustajan määräämistä, hänen määräyksensä peruuttamista tai toisen avustajan määräämistä markkinaoikeudessa koskevasta asiasta;

6) päättää oikeusapua saaneelle maksettavista korvauksista sekä avustajalle tulevan palkkion ja korvauksen määräämisestä, omavastuuosuudesta määräämisestä ja oikeusavun saajan vastapuolen korvausvelvollisuudesta;

7) edellä tässä momentissa tarkoitetussa asiassa päättää velvollisuudesta korvata oikeudenkäyntikulut ja todistelukustannukset.

Asiassa, jossa valitetaan patenttia, hyödyllisyysmallia tai integroidun piirin piirimallia koskevasta Patentti- ja rekisterihallituksen päätöksestä, markkinaoikeusinsinööri voi yksin päättää valmisteluistunnon tai suullisen käsittelyn toimittamisesta ja muista asian valmistelussa tarpeellisista toimenpiteistä sekä toimittaa valmisteluistunnon. Lisäksi mainitussa asiassa markkinaoikeusinsinööri voi yksin tehdä ratkaisun, jos valitus peruutetaan taikka asia jätetään tutkimatta tai sillensä, sekä tällöin päättää myös velvollisuudesta korvata oikeudenkäyntikulut ja todistelukustannukset.

6 §

Asian kiireelliseksi määräämistä koskeva päätösvaltaisuus

Jäljempänä 6 luvun 6 §:ssä tarkoitetun kiireelliseksi määräämistä koskevan hakemuksen ratkaisee ylituomari tai, jos siihen on ai-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

hetta, markkinaoikeustuomari noudattaen markkinaoikeuden työjärjestyistä.

7 §

Kokoonpanon puheenjohtaja

Markkinaoikeuden puheenjohtajana toimii ylituomari tai markkinaoikeustuomari.

8 §

Kokoonpano lainoppineen jäsenen ollessa estynyt

Jos 1 §:ssä taikka 2 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettussa kokoonpanossa lainoppineelle jäsenelle on tullut este pääkäsittelyyn, suullisen käsittelyyn tai istunnon aloittamisen jälkeen, markkinaoikeus on päätösvaltainen, kun lainoppineita jäseniä on vähintään kaksi.

9 §

Kokoonpanon vahventaminen lisäjäsenellä

Edellä 1 ja 2 §:ssä tarkoitettua kokoonpanoa voidaan vahventaa yhdellä lainoppineella jäsenellä, jos sitä asian laadun, laajuuden tai muun syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna. Samoin edellytyksin 2 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettua kokoonpanoa voidaan vahvistaa toisella markkinaoikeusinsinöörillä.

10 §

Asiantuntijajäsenen osallistuminen kokoonpanoon

Edellä 1, 2, 4 ja 5 §:ssä tarkoitettuun kokoonpanoon voi kuulua lisäksi enintään kaksi asiantuntijajäsentä, jos asian laatu sitä edellyttää. Asiantuntijajäsenet eivät kuitenkaan saa muodostaa kokoonpanon enemmistöä.

Istunnon puheenjohtaja määrää asiantuntijajäsenen osallistumaan asian käsittelyyn markkinaoikeuden työjärjestyksessä tarkemmin määrättyjen perusteiden mukaisesti otta-

en huomioon asian käsittelyssä tarvittavan asiantuntemuksen laatu.

11 §

Asian siirtäminen käsiteltäväksi vahvennetussa istunnossa tai täysistunnossa

Lainkäyttöasia voidaan tarpeellisilta osiltaan siirtää käsiteltäväksi vahvennetussa istunnossa tai täysistunnossa, jos asian tai sen osan ratkaisua harkittaessa osoittautuu, että kokoonpanon ratkaisu poikkeaisi oikeuskäytännössä aikaisemmin omaksutusta kannasta. Myös muutoin periaatteellisesti merkittävä tai laajakantoinen lainkäyttöasia tai sen osa voidaan siirtää käsiteltäväksi vahvennetussa istunnossa tai täysistunnossa.

Asian siirtämisestä täysistuntoon tai vahvennettuun istuntoon päättää ylituomari.

12 §

Vahvennetun istunnon päätösvaltaisuus

Vahvennettu istunto on päätösvaltainen, kun siihen osallistuu seitsemän lainoppinutta jäsentä. Edellä 2 §:ssä tarkoitetussa asiassa vahvennettu istunto on kuitenkin päätösvaltainen, kun siihen osallistuu kuusi lainoppinutta jäsentä ja markkinaoikeusinsinööri.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, vahvennettuun istuntoon voi osallistua enintään kaksi asiantuntijajäsentä, jos asian laatu sitä edellyttää.

Päätäessään lainkäyttöasian siirtämisestä vahvennettuun istuntoon ylituomarin on samalla määrättävä asian käsittelyyn osallistuvat jäsenet ja asiantuntijajäsenet. Asian aikaisempaan käsittelyyn osallistuneet jäsenet ja asiantuntijajäsenet osallistuvat asian käsittelyyn myös vahvennetussa istunnossa.

13 §

Täysistunnon päätösvaltaisuus

Täysistunto on päätösvaltainen, kun siihen osallistuu vähintään kaksi kolmasosaa mark-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kinaoikeuden jäsenistä.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, täysistuntoon voi osallistua enintään kaksi asiantuntijajäsentä, jos asian laatu sitä edellyttää.

Päättyessään lainkäyttöasian siirtämisestä täysistunnon käsiteltäväksi ylituomarin on samalla määrättävä asian käsittelyyn osallistuvat asiantuntijajäsenet. Asian aikaisempaan käsittelyyn osallistuneet asesorit ja asiantuntijajäsenet osallistuvat asian käsittelyyn myös täysistunnossa.

14 §

Asian valmistelu ja ratkaiseminen

Asian valmistelusta markkinaoikeudessa vastaa markkinaoikeuden jäsen.

Markkinaoikeuden valmistelija voi osallistua asian valmisteluun noudattaen työjärjestystä.

Asia ratkaistaan markkinaoikeudessa istunnossa ilman esittelyä.

15 §

Asioiden jakaminen

Asioiden jakamisesta markkinaoikeudessa säädetään tuomioistuinlain 8 luvun 7 ja 8 §:ssä.

6 luku

Erinäiset säännökset

6 §

Oikeudenkäynnin joutuisuus, asioiden käsittelyjärjestys ja asian kiireelliseksi määrittäminen

Asiat on käsiteltävä markkinaoikeudessa ilman aiheetonta viivytystä kohtuullisen ajan kuluessa.

Jollei erikseen ole toisin säädetty, asiat käsitellään markkinaoikeudessa niiden vireilletulon järjestyksessä, jollei siitä ole aihetta poiketa ottaen erityisesti huomioon asian käsittelyn kesto, asian laatu ja merkitys asian-

6 luku

Erinäiset säännökset

6 §

Oikeudenkäynnin joutuisuus, asioiden käsittelyjärjestys ja asian kiireelliseksi määrittäminen

Asiat on käsiteltävä markkinaoikeudessa ilman aiheetonta viivytystä kohtuullisen ajan kuluessa.

Jollei erikseen ole toisin säädetty, asiat käsitellään markkinaoikeudessa niiden vireilletulon järjestyksessä, jollei siitä ole aihetta poiketa ottaen erityisesti huomioon asian käsittelyn kesto, asian laatu ja merkitys asian-

Voimassa oleva laki

osaiselle.

Markkinaoikeus voi oikeudenkäynnin osapuolen kirjallisesta hakemuksesta päättää asian määramisestä kiireelliseksi, jos asian käsittelylle ennen muita asioita on erityisen painava syy ottaen huomioon oikeudenkäynnin kesto, asian laatu ja merkitys asianosaiselle sekä muut perusteet kiireelliseksi määramiselle. Kiireelliseksi määramistä koskevaan hakemukseen ja sen käsittelyyn markkinaoikeudessa sovelletaan soveltuvin osin, mitä oikeudenkäymiskaaren 19 luvussa säädetään. Markkinaoikeuden päätösvaltaisuudesta kiireelliseksi määramistä koskevan hakemuksen ratkaisemisessa säädetään kuitenkin markkinaoikeudesta annetun lain 18 §:ssä. Asian kiireelliseksi määramistä koskevaan markkinaoikeuden ratkaisuun ei saa hakea erikseen muutosta.

Ehdotus

osaiselle.

Markkinaoikeus voi oikeudenkäynnin osapuolen kirjallisesta hakemuksesta päättää asian määramisestä kiireelliseksi, jos asian käsittelylle ennen muita asioita on erityisen painava syy ottaen huomioon oikeudenkäynnin kesto, asian laatu ja merkitys asianosaiselle sekä muut perusteet kiireelliseksi määramiselle. Kiireelliseksi määramistä koskevaan hakemukseen ja sen käsittelyyn markkinaoikeudessa sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 19 lukua. Markkinaoikeuden päätösvaltaisuudesta kiireelliseksi määramistä koskevan hakemuksen ratkaisemisessa säädetään *1 a luvun 6 §:ssä*. Asian kiireelliseksi määramistä koskevaan markkinaoikeuden ratkaisuun ei saa hakea erikseen muutosta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

Jos muualla lainsäädännössä viitataan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleeseen markkinaoikeudesta annetun lain (99/2013) säännökseen, sen asemesta sovelletaan tämän lain vastaavaa säännöstä.

7.

Laki

työtuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työtuomioistuimesta annetun lain (646/1974) 2 a, 4—7, 10, 40 ja 47 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 a ja 5 § laissa 572/2015, 6 § laeissa 1208/2003 ja 561/2006, 40 § laissa 959/2000 sekä 47 § osaksi laissa 572/2015, sekä

muutetaan nimike ja 2, 3, 8 ja 9 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 § laeissa 214/2000 ja 561/2006, 8 § laeissa 1007/1982, 951/1993, 252/1994, 59/2001 ja 445/2001 ja 9 § osaksi laissa 1007/1982, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Laki

työtuomioistuimesta

2 §

Työtuomioistuimessa on päätoimisina puheenjohtajina presidentti ja työtuomioistuinneuvos sekä sivutoimisina neljatoista jäsentä. Heidät nimittää tasavallan presidentti. Jäsenet nimitetään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Presidentti, työtuomioistuinneuvos ja kaksi jäsentä nimitetään henkilöistä, joiden ei voida katsoa edustavan työnantaja- eikä työntekijäetuja. Presidentin ja työtuomioistuinneuvoksen nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimitämisestä annetussa laissa (205/2000). Tuomarivalintalautakunta voi ennen nimityksien tekemistä pyytää hakijoista lausunnon 3 momentissa tarkoitettuilta keskusjärjestöiltä ja työmarkkinailta sekä valtiovarainministeriöltä ja Suomen Pankilta. Tässä momentissa tarkoitettavat kaksi jäsentä toimivat tarvittaessa varapuheenjohtajina. Heidän on oltava tuomarin virkaan vaadittavan tutkinnon suorittaneita ja työoloihin perehtyneitä. Kummallekin jäsenelle nimitetään samat kelpoisuusvaatimukset täyttävät kaksi varajäsentä.

Kahdeksan jäsenen on oltava työsuhteisiin perehtyneitä. Näistä jäsenistä neljä nimetään työnantajajyhdistysten edustavimpien

Laki

oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa

2 §

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, työtuomioistuimesta säädetään tuomioistuinlaissa (/).

Voimassa oleva laki

Ehdotus

keskusjärjestöjen sekä neljä työntekijään ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen esityksestä. Neljän muun jäsenen on oltava virkasuhteisiin pe-rehtyneitä. Kaksi näistä jäsenistä nimitetään valtiovarainministeriön, kunnallisen työ-markkinalaitoksen, evankelis-luterilaisen kir-kon työmarkkinalaitoksen ja Suomen Pankin sekä kaksi valtion ja Suomen Pankin virka-miesten sekä kunnallisten ja kirkollisten vi-ranhaltijain ammattiyhdistysten edustavim-pien keskusjärjestöjen esityksestä. Kutakin jä-sentä kohti nimitetään kaksi varajäsentä sa-malla tavalla.

Työtuomioistuimen jäsenen ja varajäsenen virassapysymisoikeudesta sinä aikana, joksi hänet on nimitetty, on voimassa, mitä vastaa- van vakinaisen tuomarın virassapysymis-oikeudesta säädetään.

2 a §

(kumotaan)

Työtuomioistuimen sivutoimiseksi jäseneksi tai varajäseneksi esitettävän on ennen nimit-tämistä sekä tehtävän kestäessä annettava työtuomioistuimelle tuomareiden nimittä-misestä annetun lain 14 §:ssä tarkoitettu sel-vitys sidonnaisuuksistaan.

3 §

Tullakseen huomioon otetuiksi on keskus-järjestöjen edellä tarkoitetuissa esityksissä mainittava kaksi kertaa niin monta ehdokasta kuin on nimitettäviä jäseniä.

Esityksiin on liitettävä selvitys siitä, että ehdotetut henkilöt suostuvat ottamaan jäse-nyyden vastaan.

Jos järjestöt eivät sitä varten määrätyn ajan kuluessa tee asianmukaisia esityksiä, nimittää tasavallan presidentti kuitenkin jäsenet ja heidän varamiehensä.

4 §

(kumotaan)

Jos jäsen tai varajäsen kesken toimikaut-taan joutuu eroamaan tai kuolee on hänen ti-lalleen jäljellä olevaksi ajaksi nimitettävä uusi jäsen tai varajäsen siinä järjestyksessä kuin edellä on mainittu.

5 §

(kumotaan)

Työtuomioistuimessa on presidentin ja työ-tuomioistuinneuvoksen virka ja yksi tai use-

3 §

*Työtuomioistuimen puheenjohtajana toimii presidentti tai työtuomioistuinneuvos. Pu-heenjohtajana voi tarvittaessa toimia myös tuomioistuinlain 6 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu lainoppinut asiantuntijajäsen (**va-rapuheenjohtaja**).*

ampi sihteerin virka.

Kelpoisuusvaatimuksena sihteerin virkaan on 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu tutkinto sekä perehtyneisyys työsuhteisiin. Sihteerin nimittää työtuomioistuimen presidentti.

Työtuomioistuinta johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa presidentti. Työtuomioistuimen presidentti ratkaisee työtuomioistuinta koskevat hallinto- ja talousasiat, joita ei ole säädetty tai määrätty muun virkamiesten ratkaistavaksi.

6 §

(kumotaan)

Työtuomioistuimen jäseneksi ja varajäseneksi voidaan nimittää kaksikymmentä vuotta täyttänyt Suomen kansalainen, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu.

Työtuomioistuimen 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu jäsenellä ja hänen varajäsenellään tulee olla suomen kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito sekä ruotsin kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito.

Työtuomioistuimen 2 §:n 3 momentissa tarkoitettujen jäsenien tulee nimittää siten, että heidän keskuudessaan on riittävästi sekä suomen kielen taitoisia jäseniä että ruotsin kielen taitoisia jäseniä.

Presidentti, työtuomioistuinneuvos ja jäsen sekä varajäsen on velvollinen eroamaan täytettyään 68 vuotta.

7 §

(kumotaan)

Sen joka ei ole vannonut tuomarivalaa, on ennen tehtävänsä ryhtymistä tehtävä sellainen vala joko yleisessä tuomioistuimessa tai työtuomioistuimen puheenjohtajan edessä.

8 §

Työtuomioistuin on päätösvaltainen, jollei 2 momentista muuta johdu, kun siinä on presidentti tai työtuomioistuinneuvos puheenjohtajana, toinen 2 §:n 2 momentissa tarkoitetuista jäsenistä sekä neljä 2 §:n 3 momentissa tarkoitetuista työsuhteisiin perehtyneistä jäsenistä, joista kahden on oltava työnantaja- ja kahden työntekijäpuolelta. Työtuomioistuinneuvos voi toimia jäsenenä käsiteltäessä asiaa presidentin puheenjohtajana. Tällöin työtuomioistuinneuvokseen on sovellettava, mitä 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuista jäse-

8 §

Työtuomioistuin on päätösvaltainen, jollei 2 momentista muuta johdu, kun siinä on presidentti tai työtuomioistuinneuvos puheenjohtajana, toinen työtuomioistuinlain 6 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitetuista asiantuntijajäsenistä, jotka eivät edusta työnantaja- tai työntekijäpuolia, sekä neljä mainitussa momentissa tarkoitetuista työsuhteisiin perehtyneistä asiantuntijajäsenistä, joista kahden on oltava työnantaja- ja kahden työntekijäpuolelta. Työtuomioistuinneuvos voi toimia jäsenenä käsiteltäessä asiaa presiden-

Voimassa oleva laki

nestä on säädetty. Tarvittaessa tulee varajäsen poissaolevan tai puheenjohtajana toimivan jäsenen sijaan.

Käsiteltäessä virkamiehiä tai viranhaltijoita koskevia asioita työtuomioistuin on päätösvaltainen, kun kaksi 2 §:n 3 momentissa tarkoitetuista virkasuhteisiin perehtyneistä jäsenistä, joista toinen on julkiselta työnantajapuolelta ja toinen virkamiespuolelta, on läsnä yhden työnantajapuolelta ja yhden työntekijäpuolelta olevan jäsenen sijasta.

Työtuomioistuin on päätösvaltainen 1 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa asioissa, kun siinä on presidentti tai työtuomioistuinneuvos puheenjohtajana ja kaksi 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua jäsentä sekä yksi jäsen työnantaja- ja työntekijäpuolelta.

Katselmuksen voi suorittaa puheenjohtaja ja kaksi jäsentä, joista asian laadun mukaan toinen on yksityiseltä tai julkiselta työnantajapuolelta ja toinen vastaavasti työntekijä- tai virkamiespuolelta.

Jos lainkäytön yhdenmukaisuus, asiassa annettavan ratkaisun laaja merkitys tai muu tärkeä syy vaatii, asian käsittelyyn työtuomioistuimessa osallistuvat puheenjohtajat ja kaikki varsinaiset jäsenet. Jolleivät kaikki jäsenet voi osallistua käsittelyyn, läsnä olevat määräytyvät 1 ja 2 momentissa säädettyjen perusteiden mukaisesti.

Työtuomioistuimessa on vain puheenjohtaja valmistelussa ja ratkaistaessa asia tuomiolla 23 §:n 2 momentin nojalla. Puheenjohtaja voi määrätä sihteerin antamaan valmistelussa työtuomioistuimen puolesta haasteita ja kutsuja sekä toimittamaan kirjallisen valmistelun.

Työtuomioistuin on päätösvaltainen ratkaisuun väitteen tuomarin esteellisyydestä, kun siinä on puheenjohtaja ja kaksi jäsentä, joista toinen on työnantajapuolelta ja toinen työntekijä- tai virkamiespuolelta.

Ehdotus

tin puheenjohdolla. Työtuomioistuimen jäsenenä voi toimia myös tuomioistuinlain 18 luvussa tarkoitettu asessori. Näissä tapauksissa työtuomioistuinneuvokseen ja asessoriin sovelletaan, mitä tuomioistuinlaissa säädetään sellaisesta asiantuntijajäsenestä, joka ei edusta työnantaja- tai työntekijäetuja. Tarvittaessa varajäsen tulee poissaolevan tai puheenjohtajana toimivan jäsenen sijaan.

Käsiteltäessä virkaehtosopimusta tai julkisyhteisöä sitovaa työehtosopimusta koskevaa asiaa työtuomioistuin on päätösvaltainen, kun kaksi tuomioistuinlain 6 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitetuista virkasuhteisiin perehtyneistä asiantuntijajäsenistä, joista toinen on julkiselta työnantajapuolelta ja toinen virkamiespuolelta, on läsnä yhden työnantajapuolelta ja yhden työntekijäpuolelta olevan asiantuntijajäsenen sijasta.

Työtuomioistuin on päätösvaltainen 1 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa asioissa, kun siinä on presidentti tai työtuomioistuinneuvos puheenjohtajana ja kaksi *asiantuntijajäsentä, jotka eivät edusta työnantaja- tai työntekijäetuja, sekä yksi asiantuntijajäsen työnantaja- ja työntekijäpuolelta.*

Katselmuksen voi suorittaa puheenjohtaja ja kaksi *asiantuntijajäsentä*, joista asian laadun mukaan toinen on yksityiseltä tai julkiselta työnantajapuolelta ja toinen vastaavasti työntekijä- tai virkamiespuolelta.

Jos lainkäytön yhdenmukaisuus, asiassa annettavan ratkaisun laaja merkitys tai muu tärkeä syy vaatii, asian käsittelyyn työtuomioistuimessa osallistuvat puheenjohtajat ja kaikki varsinaiset *asiantuntijajäsenet*. Jolleivät kaikki jäsenet voi osallistua käsittelyyn, läsnä olevat määräytyvät 1 ja 2 momentissa säädettyjen perusteiden mukaisesti.

Työtuomioistuimessa on vain puheenjohtaja valmistelussa ja ratkaistaessa asia tuomiolla 23 §:n 2 momentin nojalla. Puheenjohtaja voi määrätä *esittelijän* antamaan valmistelussa työtuomioistuimen puolesta haasteita ja kutsuja sekä toimittamaan kirjallisen valmistelun.

Työtuomioistuin on päätösvaltainen ratkaisuun väitteen tuomarin esteellisyydestä, kun siinä on puheenjohtaja ja kaksi *asiantuntijajäsentä*, joista toinen on työnantajapuolelta ja toinen työntekijä- tai virkamies-

HE 7/2016 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

puolelta.

9 §

9 §

Työtuomioistuin kokoontuu puheenjohtajan kutsusta.

Työtuomioistuin kokoontuu puheenjohtajan kutsusta.

Presidentti määrää asioiden jakautumisesta 8 §:n mukaisesti työtuomioistuimen käsiteltäväksi. Presidentti vahvistaa myös puheenjohtajien ja jäsenten istuntovuorot. Tarkempia määräyksiä asioiden jakautumisperusteista ja jäsenten istuntovurojen määräytymisestä annetaan työtuomioistuimen työjärjestyksessä.

Presidentti määrää asioiden jakautumisesta 8 §:n mukaisesti työtuomioistuimen käsiteltäväksi ja vahvistaa puheenjohtajien ja jäsenten istuntovuorot. *Asioiden jakamisesta työtuomioistuimessa säädetään lisäksi tuomioistuinlain 8 luvun 7 ja 8 §:ssä.*

10 §

(kumotaan)

Jos jäsen on poissa istunnosta tai todetaan esteelliseksi eikä varamiestä ole saatavissa eikä työtuomioistuinta asiaa lykkäämättä voida saada tuomionvoivaksi, on puheenjohtajan kutsuttava sopiva, kelpoisuusehdot täyttävä henkilö hänen sijaansa.

40 §

(kumotaan)

Työtuomioistuimen presidenttiä, työtuomioistuinneuvosta, jäsentä, varajäsentä ja sihteeria syytetään virkarikoksesta Helsingin hovioikeudessa.

47 §

(kumotaan)

Tarkempia määräyksiä tämän lain täytäntöönpanosta ja soveltamisesta annetaan tarvittaessa asetuksella.

Työskentelyn järjestämisestä työtuomioistuimessa määrätään tarkemmin työtuomioistuimen työjärjestyksessä. Työjärjestyksen vahvistaa työtuomioistuimen presidentti sen jälkeen, kun kaikkia henkilöstöryhmiä on kuultu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

8.

Laki

korkeimmasta oikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
 kumotaan korkeimmasta oikeudesta annetun lain (665/2005) 5 § sekä
 muutetaan lain 10, 13 ja 14 §, sellaisena kuin niistä on 13 § osaksi laissa 1213/2009, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

(kumotaan)

Korkein oikeus toimii oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1348/2000 2 artiklassa tarkoitettuna lähetettävänä viranomaisena siten kuin Suomi mainitun asetuksen täytäntöönpanoa varten ilmoittaa.

10 §

10 §

Korkeimmassa oikeudessa on presidentti ja muina jäseninä vähintään 15 oikeusneuvosta. Korkeimman oikeuden presidentin ja jäsenen nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (205/2000).

Korkeimmassa oikeudessa on presidentti ja muina jäseninä vähintään 15 oikeusneuvosta. Korkeimman oikeuden presidentin ja jäsenen nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään *tuomioistuinlaissa* (/).

Korkeimmassa oikeudessa voi olla määrääaikaisia jäseniä siten kuin tuomareiden nimitämisestä annetussa laissa säädetään.

Korkeimman oikeuden määrääaikaisista jäsenistä säädetään tuomioistuinlaissa.

13 §

13 §

Korkeimmassa oikeudessa on esittelijöinä kansliapäällikkö, esittelijäneuvoksia sekä vanhempia oikeussihteereitä ja oikeussihteereitä.

Korkeimmassa oikeudessa on esittelijöinä kansliapäällikkö, esittelijäneuvoksia sekä vanhempia oikeussihteereitä ja oikeussihteereitä.

Esittelijät nimittää korkein oikeus. Enintään kolmasosa kaikista esittelijän viroista voi olla määräajaksi täytettäviä esittelijäneuvoksen virkoja. Tällaiseen virkaan voidaan nimittää enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Viittä vuotta lyhyemmäksi määräajaksi voidaan nimittää vain erityisestä syystä. Muilta osin esittelijöiden kelpoisuusvaatimuksiin, nimitä-

Esittelijät nimittää korkein oikeus. Enintään kolmasosa kaikista esittelijän viroista voi olla määräajaksi täytettäviä esittelijäneuvoksen virkoja. Tällaiseen virkaan voidaan nimittää enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Viittä vuotta lyhyemmäksi määräajaksi voidaan nimittää vain erityisestä syystä. Muilta osin esittelijöiden kelpoisuusvaat-

HE 7/2016 vp

Voimassa oleva laki

tämisperusteisiin ja nimittämiseen määräajaksi sovelletaan, mitä tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa säädetään.

Korkeimman oikeuden muista viroista ja virkamiehistä määrätään työjärjestyksessä.

14 §

Mitä perustuslain 103 §:ssä säädetään tuomarin virassapysymisoikeudesta ja tuomarin virasta, sovelletaan myös korkeimman oikeuden esittelijään ja esittelijän virkaan.

Ehdotus

timuksiin, nimittämisperusteisiin ja nimittämiseen määräajaksi sovelletaan, mitä *tuomioistuinjaissa säädetään tuomarista*.

Korkeimman oikeuden muista viroista ja virkamiehistä määrätään työjärjestyksessä.

14 §

Mitä perustuslain 103 §:ssä säädetään tuomarin virassapysymisoikeudesta ja tuomarin virasta, sovelletaan myös korkeimman oikeuden esittelijään ja esittelijän virkaan.

Mitä tuomioistuinjaissa säädetään tuomarista ja tuomarin virasta, sovelletaan myös korkeimman oikeuden esittelijään ja esittelijän virkaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

9.

Laki

korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain (1265/2006) 10, 11, 14 ja 15 §, sellaisena kuin niistä on 14 § osaksi laissa 510/2008, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 §

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on presidentin lisäksi muina jäseninä vähintään 15 hallintoneuvosta. Korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja jäsenten nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (205/2000).

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa voi olla määräaikaisia jäseniä siten kuin tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa säädetään.

10 §

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on presidentin lisäksi muina jäseninä vähintään 15 oikeusneuvosta. Korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja jäsenten nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään *tuomioistuinjaissa* (/).

Korkeimman hallinto-oikeuden määräaikaisista jäsenistä säädetään tuomioistuinjaissa.

11 §

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa osallistuu lainoppineiden jäsenten lisäksi asioiden käsittelyyn kaksi asiantuntijajäsentä sen mukaan kuin siitä säädetään korkeimman hallinto-oikeuden asiantuntijajäsenistä annetussa laissa (1266/2006).

Asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimuksista säädetään 1 momentissa mainitussa laissa.

Asiantuntijajäsenellä on tehtävässään perustuslain 103 §:ssä tarkoitettu virassapysy-

11 §

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa kaksi ympäristöasiantuntijaneuvosta osallistuu vesilain (587/2011), ympäristönsuojelulain (527/2014) ja vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) sekä kumotun vesilain (264/1961) ja kumotun ympäristönsuojelulain (86/2000) mukaisten asioiden käsittelyyn. Ympäristöasiantuntijaneuvokset osallistuvat myös Ahvenanmaata koskevien vastaavien ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelyyn.

Patenttia, hyödyllisyysmallioikeutta tai integroidun piirin piirimallia koskevien asioiden käsittelyyn osallistuu kaksi ylisinööriä.

Asiantuntijajäsenten kelpoisuusvaatimuksista, tehtävään määrittämisestä ja asemasta, oikeudesta pysyä tehtävässään sekä velvollisuudesta ilmoittaa sidonnaisuutensa säädetään tuomioistuinlain 17 luvussa.

HE 7/2016 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

misoikeus.

14 §

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on esittelijöinä kansliapäällikkö, esittelijäneuvoksia ja oikeussihteereitä.

Esittelijät nimittää korkein hallinto-oikeus. Esittelijöiden kelpoisuusvaatimuksista, nimitämisperusteista ja nimittämisestä määräajaksi on voimassa, mitä tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa säädetään tuomareista.

Korkeimman hallinto-oikeuden muista viroista ja virkamiehistä määrätään työjärjestyksessä.

15 §

Korkeimman hallinto-oikeuden esittelijään ja esittelijän virkaan sovelletaan, mitä perustuslain 103 §:ssä säädetään tuomarin virassapysymisoikeudesta ja tuomarin virasta.

14 §

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on esittelijöinä kansliapäällikkö, esittelijäneuvoksia ja oikeussihteereitä.

Esittelijät nimittää korkein hallinto-oikeus. *Esittelijöiden kelpoisuusvaatimuksiin, nimitämisperusteisiin ja nimittämiseen määräajaksi sovelletaan, mitä tuomioistuinjaissa säädetään tuomareista.*

Korkeimman hallinto-oikeuden muista viroista ja virkamiehistä määrätään työjärjestyksessä.

15 §

Korkeimman hallinto-oikeuden esittelijään ja esittelijän virkaan sovelletaan, mitä perustuslain 103 §:ssä säädetään tuomarin virassapysymisoikeudesta ja tuomarin virasta.

Mitä tuomioistuinjaissa säädetään tuomarista ja tuomarin virasta, sovelletaan myös korkeimman hallinto-oikeuden esittelijään ja esittelijän virkaan.

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .
—————

10.

Laki

Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Ahvenanmaan hallintotuomioistuimesta annetun lain (547/1994) 2, 3, 6 ja 7 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 ja 3 § osaksi laissa 432/1999, 6 § laissa 573/2015 ja 7 § laissa 432/1999, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Lain suhde muihin säännöksiin

Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä hallinto-oikeuslaissa (430/1999) tai muussa laissa tai asetuksessa säädetään hallinto-oikeudesta.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuimelle voidaan maakuntalailla antaa lain käyttötehtäviä maakunnan toimivallan piiriin kuuluvissa hallintoasioissa.

3 §

Hallinnollinen päällikkö

Ahvenanmaan käräjäoikeuden laamanni on hallintotuomioistuimen hallinnollinen päällikkö.

Laamanni hoitaa ne hallinnolliset tehtävät, jotka hallinto-oikeuslain ja sen nojalla annetun asetuksen (438/1999) mukaan kuuluvat hallinto-oikeuden ylituomarille.

6 §

Varajäsenet

Jos varsinainen jäsen on estynyt, hallintotuomioistuin voi kutsua varajäsenen hänen tilalleen. Samassa istunnossa saa olla enintään yksi varajäsen.

Korkein hallinto-oikeus määrää riittävän määrän varajäseniä ja päättää samalla, missä

Ehdotus

2 §

Lain suhde muihin säännöksiin

Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen sovelletaan, mitä *tuomioistuinlaissa (/)* tai muussa laissa tai asetuksessa säädetään hallinto-oikeudesta.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuimelle voidaan maakuntalailla antaa lain käyttötehtäviä maakunnan toimivallan piiriin kuuluvissa hallintoasioissa.

3 §

Hallinnollinen päällikkö

Ahvenanmaan käräjäoikeuden laamanni on hallintotuomioistuimen hallinnollinen päällikkö.

Laamanni hoitaa ne hallinnolliset tehtävät, jotka *tuomioistuinlain* mukaan kuuluvat hallinto-oikeuden ylituomarille.

6 §

Varajäsenet

Jos varsinainen jäsen on estynyt, hallintotuomioistuin voi kutsua varajäsenen hänen tilalleen. Samassa istunnossa saa olla enintään yksi varajäsen.

Korkein hallinto-oikeus määrää riittävän määrän varajäseniä ja päättää samalla, missä

Voimassa oleva laki

järjestyksessä he tulevat estyneen jäsenen tilalle. Varajäsenten määräämistä varten hallintotuomioistuimien tekee esityksen korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Varajäsenen tulee olla oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut. Varajäsenen on *vannottava tuomarinvala tai* annettava tuomarinvakuutus, jollei hän ole tehnyt sitä aikaisemmin. Varajäseneksi esitettävän on ennen tehtävään määräämistä ja tehtävän kestäessä annettava hallintotuomioistuimelle tuomareiden nimittämistä annetun lain (205/2000) 14 §:ssä tarkoitettu sidonnaisuusilmoitus.

Varajäsenen asemasta ja oikeudesta pysyä tehtävässään on voimassa, mitä tuomarin vi-
ranhaltijasta säädetään.

7 §

Ahvenanmaan maakuntahallituksen lausunto

Ahvenanmaan maakuntahallitukselta on hankittava lausunto ennen hallintotuomarin nimittämistä ja varajäsenten määräämistä. Samoin on meneteltävä määrättäessä hallinto-oikeuslain 7 §:ssä tarkoitettuja asiantuntijajäseniä Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen.

Ehdotus

järjestyksessä he tulevat estyneen jäsenen tilalle. Varajäsenten määräämistä varten hallintotuomioistuimien tekee esityksen korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Varajäsenen tulee olla oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut. Varajäsenen on annettava tuomarinvakuutus, jollei hän ole tehnyt sitä aikaisemmin. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään *tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ssä*. Varajäseneksi esitettävän on ennen tehtävään määräämistä ja tehtävän kestäessä annettava hallintotuomioistuimelle *tuomioistuinlain 11 luvun 12 §:ssä* tarkoitettu sidonnaisuusilmoitus.

Varajäsenen asemaan ja oikeuteen pysyä tehtävässään sovelletaan, mitä tuomarin vi-
ranhaltijasta säädetään.

7 §

Ahvenanmaan maakunnan hallituksen lausunto

Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta on hankittava lausunto ennen hallintotuomarin nimittämistä ja varajäsenten määräämistä. Samoin on meneteltävä määrättäessä *tuomioistuinlain 4 luvun 5 §:n 2 momentissa* tarkoitettuja asiantuntijajäseniä Ahvenanmaan hallintotuomioistuimeen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

11.

Laki

oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 2 luvun 2 ja 3 a § ja 3 luku sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 2 ja 3 a § laissa 339/2014 ja 3 luku laeissa 354/1987 ja 768/2002,
muutetaan 1 luku, 2 luvun 6, 9 ja 11 § ja 26 luvun 13 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 luvun 6 § laeissa 1052/1991, 244/2006 ja 372/2015, 9 ja 11 § laissa 666/2005 ja 26 luvun 13 § laissa 650/2010, sekä
lisätään 2 lukuun uusi 8 a ja 12—14 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Yleisistä tuomioistuimista

Yleiset säännökset

1 §

Yleisiä tuomioistuintia ovat alioikeutena kärjäoikeus, ylioikeutena hovioikeus ja ylimpänä oikeusasteena korkein oikeus.

1 §

Tätä lakia sovelletaan oikeudenkäyntiin yleisissä tuomioistuimissa, jollei oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetusta laista (689/1997) tai muusta laista toisin johdu.

2 §

Kärjäoikeudessa on lainoppineina jäseninä laamanni ja kärjätuomari sekä muina jäseninä lautamiehiä. Kärjäoikeuden puheenjohtajana toimii lainoppinut jäsen.

2 §

Yleisiä tuomioistuintia ovat kärjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus.

3 §

Hovioikeudessa on presidentti sekä muina jäseninä hovioikeudenlaamanneja ja hovioikeudenneuvoksia.

4 §

Korkeimmassa oikeudessa on presidentti ja muina jäseninä oikeusneuvoksia.

6 §

Isä ja poika, appi ja vävy, kaksi veljestä tahi langosta älkööt istuko samassa Oikeudessa, jos siinä ei ole useampaa kuin seitsemän. Älköönkä niitä, jotka keskenänsä ovat nyt sanotussa sukulaisuudessa tai lankoudessa, koskaan istuko useampaa kuin kaksi samassa

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Oikeudessa.

6 a §

Tuomioistuimen jäsenen on valintansa mukaan joko vannottava tuomarinvala tai annettava tuomarinvakuutus. Tuomioistuimen jäsen, joka ei kuulu mihinkään uskontokuntaan, antaa kuitenkin vakuutuksen.

Vala vannotaan niin kuin 7 §:ssä säädetään. Vakuutus annetaan noudattaen soveltuvin osin valan kaavaa.

7 §

Tuomari vannokoon tämän valan: Minä N.N. lupaan ja vannon Jumalan ja hänen pyhän evankeliuminsa kautta, että minä parhaan ymmärrykseni ja omantuntoni mukaan kaikissa tuomioissa tahdon tehdä ja teen oikeutta niin köyhälle kuin rikkaallekin ja tuomitsen Jumalan ja Ruotsin lain ja laillisten sääntöjen mukaan: etten koskaan minkään varjolla lakia vääristele enkä vääryyttä edistä sukulaisuuden, lankouden, ystävyyden, kauteuden ja vihan tahi pelon tähden taikka lahjan ja antimien tahi muun syyn takia, enkä syytöntä syylliseksi taikka syyllistä syyttömäksi tee. Minä en myöskään ennen tuomion julistamista enkä sen jälestä ilmaise oikeutta käyville enkä muille niitä neuvotteluita, joita Oikeus suljettujen ovien takana pitää. Kaiken tämän tahdon täyttää ja täytän uskollisesti, rehellisenä ja totisena tuomarina, ilman kahaluutta ja juonia, niin totta kuin Jumala minua auttakoon ruumiin ja hengen puolesta. Älköön kukaan tuomarinvirkaan ruvetko, ennenkuin on näin vannonut.

8 §

Laamannin ja kärjätuomarin on vannottava 7 §:ssä mainittu vala hovioikeudessa ja lautamiehen kärjäoikeudessa.

9 §

Jos tuomari luvatta panee jonkun sijaansa tuomitsemaan, menettäköön virkansa.

11 §

Tuomarin pitää tarkoin tutkia lain oikeata tarkoitusta ja perustusta sekä tuomita sen mukaan, mutta ei vastoin sitä, oman mielensä mukaan. Maan tapa, jos se ei ole kohtuuton,

Voimassa oleva laki

Ehdotus

olkoon hänellä myös ohjeena tuomitessansa, kun säädettyä lakia ei ole.

12 §

Jos tuomari ilmeisestä huolimattomuudesta tahi ymmärtämättömydestä tekee väärän tuomion, menettäköön virkansa kokonaan tahi määrääjäksi, tahi maksakoon rahasakon, kolmijakoon, aina asianhaarain mukaan, ja korvatkoon kaiken vahingon. Jos hän sen tahallansa tekee, vihasta ja ilkeydestä taikka ystävyuden, lahjain ja voiton tähden, menettäköön virkansa, saamatta sitä koskaan takaisin, korvatkoon myös vahingon, ja lahjat menkööt vaivaisille. Jos joku sellaisen väärän tuomion tähden menettää henkensä tahi kunniansa, menettäköön tuomarikin pahuutensa ja ilkeytensä takia henkensä tahi kunniansa.

2 luku

Päätösvaltaisuudesta

2 §

Käräjäoikeuden 1 §:n 1 momentissa mainittua kokoonpanoa voidaan vahvistaa toisella lainoppineella jäsenellä, jos sitä asian laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna. Samoin edellytyksin käräjäoikeudessa voi olla kolmas lautamies.

(kumotaan)

3 a §

Jos lautamiehelle on tullut este pääkäsittelyn aloittamisen jälkeen, käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun lautamiehiä on vähintään yksi.

(kumotaan)

Jos kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanossa jäsenelle on tullut este pääkäsittelyn aloittamisen jälkeen, käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun jäseniä on vähintään kaksi.

6 §

Rikosasiassa käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja, jos mistään syytteessä tarkoitettusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin vankeutta enintään kaksi vuotta tai jos syytteessä tarkoitettu

6 §

Rikosasiassa käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja, jos mistään syytteessä tarkoitettusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin vankeutta enintään kaksi vuotta tai jos syytteessä tarkoitettu

Voimassa oleva laki

yksittäinen rikos on:

- 1) virkamiehen väkivaltainen vastustaminen;
- 2) törkeä varkaus;
- 3) törkeä kavallus;
- 4) törkeä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus;
- 5) törkeä kätkemisrikos;
- 6) törkeä vahingonteko;
- 7) törkeä petos;
- 8) törkeä maksuvälinepetos;
- 9) törkeä tietomurto;

10) 1—9 kohdassa mainitun rikoksen rangaistava yritys.

Ratkaistaessa rikosasiaa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 a luvussa tarkoitettussa kirjallisessa menettelyssä käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

(uusi)

Ehdotus

yksittäinen rikos on:

- 1) virkamiehen väkivaltainen vastustaminen;
- 2) törkeä varkaus;
- 3) törkeä kavallus;
- 4) törkeä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus;
- 5) törkeä kätkemisrikos;
- 6) törkeä vahingonteko;
- 7) törkeä petos;
- 8) törkeä maksuvälinepetos;
- 9) törkeä tietomurto;
- 10) rekisterimerkintärikos;

11) 1—10 kohdassa mainitun rikoksen rangaistava yritys.

Ratkaistaessa rikosasiaa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitettussa kirjallisessa menettelyssä käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

8 a §

Jos hovioikeudessa asian ratkaisua istunnossa harkittaessa vallitseva mielipide poikkeaa korkeimman oikeuden tai hovioikeuden taikka toisen hovioikeuden omaksumasta oikeusperiaatteesta tai lain tulkinnasta, asia tai sen osa voidaan siirtää käsiteltäväksi vahvennetussa istunnossa tai täysistunnossa. Myös muutoin periaatteellisesti merkittävä tai laajankantoinen asia tai sen osa voidaan siirtää täysistunnon tai vahvennetun istunnon käsiteltäväksi. Asiaa, jossa on toimitettu tai toimitettava suullinen käsittely, ei saa ilman erityistä syytä siirtää vahvennetun istunnon tai täysistunnon ratkaistavaksi.

Asian siirtämisestä täysistuntoon tai vahvennettuun istuntoon päättää presidentti.

Hovioikeuden täysistuntoon osallistuvat presidentti, vakinaiset tuomarit ja vuotta pidemmäksi määräajaksi nimetyt määräaikaiset hovioikeuden tuomarit ja muutkin jäsenet, jos he ovat osallistuneet asian käsitte-lyyn aikaisemmin. Täysistunto on päätösvaltainen, kun vähintään puolet virassa olevista jäsenistä on läsnä.

Hovioikeuden vahvennetun istunnon kokoonpanoon kuuluu seitsemän jäsentä. Vahvennettuun istuntoon kuuluvat presidentti puheenjohtajana sekä jäsenenä asiaa aikaisemmin käsitelleet vielä virantoimituksessa

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

olevat jäsenet ja tarpeellinen määrä vakinaisista jäsenistä arvottuja lisäjäseniä.

9 §

Korkein oikeus on päätösvaltainen viisijäsenisenä, jollei laissa säädetä muuta kokoonpanoa. *Viisijäsenisessä jaostossa voi olla päätösvaltaisuuden turvaamiseksi lisäjäsni.* Asian siirtämisestä käsiteltäväksi täysistunnossa tai vahvennetussa jaostossa säädetään korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005).

Valitusluvan myöntämistä koskevat asiat käsitellään ja ratkaistaan jaostossa, jossa on kaksi tai kolme jäsentä. Jos asia käsitellään kaksijäsenisessä jaostossa, se on siirrettävä kolmijäsenisen jaoston ratkaistavaksi, jos jaoston jäsenet niin päättävät tai jolleivät he ole ratkaisusta yksimieliset. Jos valituslupahakemus tai sen osa on 30 luvun 3 §:n 4 momentin mukaisesti siirretty käsiteltäväksi valituksen yhteydessä, valitusluvasta päättää valituksen käsittelevä jaosto.

Jaostossa, jossa on yksi jäsen, voidaan käsitellä ja ratkaista asia, joka koskee turvaamistointia, täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä taikka muuta vastaavaa väli-aikaista toimenpidettä.

11 §

Yleisten tuomioistuinten päätösvaltuudesta eräissä asioissa säädetään erikseen.

(uusi)

9 §

Korkein oikeus on päätösvaltainen viisijäsenisenä, jollei laissa säädetä muuta kokoonpanoa. Asian siirtämisestä käsiteltäväksi täysistunnossa tai vahvennetussa jaostossa säädetään korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005).

Valitusluvan myöntämistä koskevat asiat käsitellään ja ratkaistaan jaostossa, jossa on kaksi tai kolme jäsentä. Jos asia käsitellään kaksijäsenisessä jaostossa, se on siirrettävä kolmijäsenisen jaoston ratkaistavaksi, jos jaoston jäsenet niin päättävät tai jolleivät he ole ratkaisusta yksimieliset. Jos valituslupahakemus tai sen osa on 30 luvun 3 §:n 4 momentin mukaisesti siirretty käsiteltäväksi valituksen yhteydessä, valitusluvasta päättää valituksen käsittelevä jaosto.

Jaostossa, jossa on yksi jäsen, voidaan käsitellä ja ratkaista asia, joka koskee turvaamistointia, täytäntöönpanon kieltämistä tai keskeyttämistä taikka muuta vastaavaa väli-aikaista toimenpidettä.

11 §

Tuomioistuimen monijäsenistä kokoonpanoa voidaan vahventaa yhdellä lainoppi-neella jäsenellä, jos se asian laadun, laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi on perusteltua. Samoin edellytyksin käräjäoikeudessa voi olla kolmas lautamies.

12 §

Käräjäoikeus ja hovioikeus on päätösvaltainen, vaikka sen monijäsenisen kokoonpanon jäsenistä yhdelle on tullut este pää-käsittelyn, suullisen käsittelyn, istunnon tai katselmuksen aloittamisen jälkeen. Kokoonpanossa on kuitenkin aina oltava vähintään yksi lainoppinut jäsen. Käräjäoikeus on lisäksi päätösvaltainen, kun lautamiehiä on vähintään yksi.

(uusi)

13 §

Tuomioistuimen monijäseniseen ratkaisuko-koonpanoon ei voi kuulua jäseniä, jotka

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

ovat toisilleen 13 luvun 3 §:ssä tarkoitettuja läheisiä.

14 §

Yleisten tuomioistuinten päätösvaltaisuuudesta eräissä asioissa säädetään erikseen.

3 luku

(kumotaan)

Käräjäoikeudesta

1 §

Käräjäoikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi kunta.

2 §

Käräjäoikeus käsittelee asioita istunnossa ja kansliassa.

Istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun sen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella.

26 luku

26 luku

Valitusasian käsittelyn jatkaminen hovioikeudessa

Valitusasian käsittelyn jatkaminen hovioikeudessa

13 §

Hovioikeuden pääkäsittelyssä kuullaan asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanotetaan muuta selvitystä.

Pääkäsittely saadaan rajoittaa koskemaan vain osaa valituksen kohteena olevasta asiasta.

Pääkäsittely tulee tarvittaessa toimittaa hovioikeuden tuomiopiiriin kuuluvalla muulla paikkakunnalla kuin hovioikeuden sijaintipaikkakunnalla. Erityisestä syystä pääkäsittely saadaan toimittaa myös muulla kuin hovioikeuden tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla.

13 §

Hovioikeuden pääkäsittelyssä kuullaan asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanotetaan muuta selvitystä.

Pääkäsittely saadaan rajoittaa koskemaan vain osaa valituksen kohteena olevasta asiasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 2 luvun 6 § tulee kuitenkin voimaan jo päivänä kuuta 20 .

12.

Laki

hallinto-oikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan hallinto-oikeuslain (430/1999) 1 luku ja 4—6, 8, 8 a, 9, 10, 10 a, 11, 13 b, 17, 18, 20 ja 23 §, sellaisina kuin niistä ovat 4 § osaksi laissa 211/2000, 5 § laeissa 211/2000 ja 546/2014, 6 § laissa 570/2015, 8 § osaksi laeissa 26/2012 ja 570/2015, 8 a § laissa 1206/2003, 10 § laeissa 106/2000 ja 1206/2003, 10 a, 18 ja 20 § laissa 610/2011, 11 § laissa 211/2000 sekä 13 b § laissa 616/2011, sekä
muutetaan 13, 13 a, 15 ja 16 §, sellaisina kuin niistä ovat 13 a, 15 ja 16 § laissa 616/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

(kumotaan)

Yleiset säännökset

1 §

Hallinto-oikeudet

Yleisiä alueellisia hallintotuomioistuuksia ovat Helsingin, Hämeenlinnan, Itä-Suomen, Pohjois-Suomen, Turun ja Vaasan hallinto-oikeudet.

Itä-Suomen hallinto-oikeuden sijaintipaikka on Kuopio ja Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden Oulu. Lisäksi Hämeenlinnan hallinto-oikeudella on pysyvä istuntopaikka Jyväskylässä, Itä-Suomen hallinto-oikeudella Joensuussa, Kouvolassa ja Mikkelissä sekä Pohjois-Suomen hallinto-oikeudella Rovaniemellä.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuinten säädetään erikseen.

2 §

Tuomiopiirit

Hallinto-oikeuksien tuomiopiireistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Hallinto-oikeuden toimivalta

Hallinto-oikeus käsittelee ja ratkaisee ne hallinto-oikeudelliset valitukset, hallintoriita-asiat ja muut asiat, jotka säädetään kuuluviksi sen toimivaltaan hallintolainkäyttölaissa (586/1996) tai muussa laissa.

4 §

(kumotaan)

Hallinto-oikeuden jäsenet

Hallinto-oikeudessa on hallinto-oikeuden ylituomari sekä muina jäseninä hallinto-oikeustuomareita. Jäljempänä 7 §:ssä mainittujen asioiden käsittelyyn osallistuu asian-tuntijajäseniä.

Hallinto-oikeutta johtaa ja sen tulokselli-suudesta vastaa hallinto-oikeuden ylituo-mari.

5 §

(kumotaan)

Jäsenten nimittäminen ja kelpoisuus

Hallinto-oikeuden ylituomarin ja hallinto-oikeustuomareiden nimittämisestä sekä yli-tuomarin ja muun kuin 2 momentissa tarkoi-tetun hallinto-oikeustuomarin kelpoisuusvaa-timuksista säädetään tuomareiden nimittämi-sestä annetussa laissa (205/2000).

Vesilain (587/2011) ja ympäristön-suojelulain (527/2014) mukaisten asioiden käsittelyyn osallistuvan hallinto-oikeuden muun kuin lainoppineen jäsenen kelpoisuus-vaatimuksena on soveltuva ylempi korkea-koulututkinto tekniikan tai luonnontieteiden alalta. Lisäksi häneltä edellytetään, että hän on perehtynyt sovellettavan lainsäädännön alaan kuuluviin tehtäviin.

6 §

(kumotaan)

Eryistä kielitaitoa edellyttävät tuomarin vi-rat

*Kaksikielisessä hallinto-oikeudessa voi kie-
llisten oikeuksien turvaamiseksi olla riittä-
vä määrä lainoppineen hallinto-*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

määräämistä sekä tehtävän kestäessä annettava hallinto-oikeudelle tuomareiden nimitämisestä annetun lain 14 §:ssä tarkoitettu selvitys sidonnaisuuksistaan.

8 a §

(kumotaan)

Asiantuntijajäsenten kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Hallinto-oikeuden asiantuntijajäseneksi ja varajäseneksi voidaan määrätä 8 §:ssä säädetty kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö, jolla on hallinto-oikeuden tuomiopiirin väestön enemmistön kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito sekä:

1) yksikielisessä hallinto-oikeudessa toisen kielen tyydyttävä ymmärtämisen taito ja tyydyttävä suullinen taito; sekä

2) kaksikielisessä hallinto-oikeudessa toisen kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuimen asiantuntijajäsenten ja varajäsenten kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) nojalla valtioneuvoston asetuksella.

9 §

(kumotaan)

Tuomarinvalla ja -vakuutus

Hallinto-oikeuden jäsenen ja asiantuntijajäsenen on vannottava tuomarinvalla tai annettava tuomarinvakuutus hallinto-oikeudessa siten kuin oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a ja 7 §:ssä säädetään, jollei hän ole tehnyt sitä aikaisemmin.

10 §

(kumotaan)

Esittelijät

Hallinto-oikeuden esittelijöitä ovat hallinto-oikeussihteerit ja notaarit. Kelpoisuusvaatimuksena hallinto-oikeussihteerin virkaan on oikeustieteen kandidaatin tutkinto ja notaarin virkaan siihen soveltuva korkeakoulututkinto.

Kielitaitoa koskevana kelpoisuusvaati-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

muksena esittelijän virkaan on hallinto-oikeuden tuomiopiirin väestön enemmistön kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä:

- 1) yksikielisessä hallinto-oikeudessa toisen kielen tyydyttävä ymmärtämisen taito ja tyydyttävä suullinen taito; sekä
- 2) kaksikielisessä hallinto-oikeudessa toisen kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito.

10 a §

(kumotaan)

Kärjäjänotaarit

Hallinto-oikeuden esittelijänä voi olla lisäksi kärjäjänotaari. Kärjäjänotaarin nimittää hallinto-oikeuden ylituomari.

Kärjäjänotaariksi voidaan nimittää kärjäjäoikeuslain (581/1993) 14 §:ssä tarkoitetussa tuomioistuinharjoittelussa kärjäjäoikeudessa kärjäjänotaarina kuusi kuukautta toiminut. Kärjäjänotaarilta vaaditaan tämän lain 10 §:n 2 momentissa säädetty kielitaito.

Hallinto-oikeus nimeää kärjäjänotaarille ohjaajaksi hallinto-oikeustuomarin tai hallinto-oikeussihteerin ja laatii harjoittelusuunnitelman tuomioistuinharjoittelun sisällöstä.

Tarkemmat säännökset tuomioistuinharjoittelusta hallinto-oikeudessa annetaan valtioneuvoston asetuksella.

11 §

(kumotaan)

Määräajaksi nimitetyn tuomarin osallistumisen asioiden käsittelyyn

Määräajaksi nimitetty tuomari voi määräajan päätyttyä edelleen osallistua jäsenenä niiden asioiden käsittelyyn, joiden valmisteluun tai käsittelyyn hän on osallistunut sinä määräaikana, joksi hänet oli nimitetty.

13 §

13 §

Jaostot

Kokoonpano jäsenen ollessa estynyt

Hallinto-oikeus voi toimia jaostoihin ja kaantuneena siten kuin hallinto-oikeuden työjärjestyksessä määrätään.

Hallinto-oikeus on päätösvaltainen, vaikka sen monijäsenisen kokoonpanon jäsenistä yhdelle on tullut este suullisen käsittelyyn, istunnon tai katselmuksen aloittamisen jälkeen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Kokoonpanossa on kuitenkin aina oltava vähintään yksi lainoppinut jäsen ja 7 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa myös asiantuntijajäsen.

13 a §

13 a §

Jaoston puheenjohtajan tehtävään määrääminen

Kokoonpanon vahventaminen lisäjäsenellä

Ylituomari määrää jaoston puheenjohtajan tehtävään hallinto-oikeustuomarin enintään kolmeksi vuodeksi. Tehtävä on julistettava niiden hallinto-oikeuden vakinaisten hallinto-oikeustuomareiden haettavaksi, jotka on nimetty virkaansa ennen hakuajan päättymistä. Tehtävään määrättävältä edellytetään, että hänellä on siihen tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet ja johtamistaitoa.

Hallinto-oikeuden monijäsenistä kokoonpanoa voidaan vahventaa yhdellä lainoppi-neella jäsenellä, jos se asian laadun, laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi on perusteltua.

Määräys jaoston puheenjohtajaksi voidaan painavasta syystä peruuttaa.

13 b §

(kumotaan)

Jaoston puheenjohtajan tehtävät

Jaoston puheenjohtaja johtaa jaoston työskentelyä. Hän huolehtii erityisesti työn yleisestä suunnittelusta ja järjestämisestä jaostolla sekä työskentelyn tuloksellisuudesta. Hänen tulee valvoa oikeusperiaatteiden soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta jaoston ratkaisuihin.

Ylituomarin estyneenä ollessa tämän tehtäviä hoitaa virkaiältään tehtävissä vanhin virantoimituksessa oleva jaoston puheenjohtaja.

15 §

15 §

Koko jaoston istunto

Koko osaston istunto

Koko jaoston istuntoon osallistuvat puheenjohtajana ylituomari tai jaoston puheenjohtaja ja muina jäseninä ne virantoimituksessa olevat hallinto-oikeustuomarit, jotka olivat jaoston jäseninä silloin, kun asia määrättiin käsiteltäväksi koko jaoston istunnossa. Kun lainkäyttöasian käsittelyyn lain mukaan osallistuu asiantuntijajäsen, hän osallistuu vastaavasti myös asian käsittelyyn ko-

Koko osaston istuntoon osallistuvat puheenjohtajana ylituomari tai osaston johtaja ja muina jäseninä ne virantoimituksessa olevat hallinto-oikeustuomarit, jotka olivat osaston jäseninä silloin, kun asia määrättiin käsiteltäväksi koko osaston istunnossa. Aessori osallistuu asian käsittelyyn koko osaston istunnossa, jos hän on osallistunut asian käsittelyyn aikaisemmin. Kun lainkäyttöasian kä-

Voimassa oleva laki

ko jaoston istunnossa. Vesilain ja ympäristönsuojelulain mukaisissa asioissa koko jaoston istuntoon osallistuvat ne luonnontieteen tai tekniikan alaan perehtyneet jäsenet, jotka oli määrätty osallistumaan kyseessä olevan asian ratkaisemiseen jaostossa.

Koko jaoston istunto on päätösvaltainen vähintään viisijäsenisenä. Jos 1 momentin mukaisesti määräytyvässä ratkaisukokoonpanossa on vähemmän kuin viisi jäsentä, asia on siirrettävä käsiteltäväksi täysistunnossa.

16 §

Asian siirtäminen käsiteltäväksi täysistunnossa tai koko jaoston istunnossa

Lainkäytön yhdenmukaisuuden kannalta tai muuten periaatteellisesti merkittävä tai laajakantoinen lainkäyttöasia tai sen osa voidaan siirtää käsiteltäväksi täysistunnossa tai koko jaoston istunnossa.

Lainkäyttöasian siirtämisestä käsiteltäväksi täysistunnossa päättää ylituomari ja koko jaoston istunnossa ylituomari tai jaoston puheenjohtaja.

17 §

Muun asian käsittely täysistunnossa

Muiden asioiden käsittelystä täysistunnossa säädetään asetuksella.

18 §

Esittely

Lainkäyttöasiat ratkaistaan esittelystä. Asian esittelee hallinto-oikeustuomari, hallinto-oikeussihteeri, käräjännotaari tai notari.

20 §

Virkasyyte

Hallinto-oikeuden jäsentä, esittelijää ja käräjännotaaria syytetään virkarikoksesta hovioikeudessa.

Ehdotus

sittelyyn lain mukaan osallistuu asiantuntija-jäsen tai luonnontieteen tai tekniikan alaan perehtynyt jäsen, hän osallistuu asian käsitelyyn myös koko osaston istunnossa.

Koko osaston istunto on päätösvaltainen vähintään viisijäsenisenä. Jos 1 momentin mukaisesti määräytyvässä ratkaisukokoonpanossa on vähemmän kuin viisi jäsentä, asia on siirrettävä käsiteltäväksi täysistunnossa.

16 §

Asian siirtäminen käsiteltäväksi täysistunnossa tai koko osaston istunnossa

Lainkäytön yhdenmukaisuuden kannalta tai muuten periaatteellisesti merkittävä tai laajakantoinen lainkäyttöasia tai sen osa voidaan siirtää käsiteltäväksi täysistunnossa tai koko osaston istunnossa.

Lainkäyttöasian siirtämisestä käsiteltäväksi täysistunnossa päättää ylituomari ja koko osaston istunnossa ylituomari tai osaston johtaja.

(kumotaan)

(kumotaan)

(kumotaan)

HE 7/2016 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

23 §

(kumotaan)

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

Työskentelyn järjestämisestä hallinto-oikeudessa määrätään tarkemmin hallinto-oikeuden työjärjestyksessä, jonka hallinto-oikeuden ylituomari täysistuntoa kuultuaan vahvistaa.

—————
*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

*Kumotun 2 §:n nojalla hallinto-oikeuksien
tuomiopiireistä annettu valtioneuvoston ase-
tus (338/2013) jää voimaan.*
—————

13.

Laki

valtion virkamieslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan valtion virkamieslain (750/1994) 18 a §, 12 luku, 53 a ja 54 a §, sellaisina kuin niistä ovat 18 a § laissa 566/2015 sekä 53 a ja 54 a § laissa 288/2009, sekä

muutetaan 4, 18, 20, 53 ja 57 §, sellaisina kuin ne ovat, 4 § laeissa 593/2005, 901/2009 ja 1548/2011, 18 § laissa 566/2015, 53 § osaksi laeissa 1088/2007 ja 177/2013 ja 57 § laeissa 177/2013 ja 283/2015, sekä

lisätään lakiin uusi 3 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

Soveltaisala

(uusi)

3 a §

Tätä lakia sovelletaan tuomarin virkaan ja tuomariin, jollei laissa toisin säädetä.

Tuomarin nimittämisestä ja virkasuhteesta säädetään lisäksi tuomioistuinjaissa (/).

Mitä 9, 10, 20 ja 22 §:ssä, 23 §:n 4 momentissa, 25, 26, 26 a ja 27–34 §:ssä, 8 luvussa, 40 §:n 1 momentissa, 44 §:ssä ja 66 §:n 3 momentissa säädetään, ei koske tuomarin virkaa eikä tuomaria.

Tuomaria ei voida oikeuttaa jatkamaan tuomarin virassa eroamisiansä jälkeen.

4 §

Virkoja voidaan perustaa palkkauksiin käytävissä olevien määrärahojen rajoissa.

Säännökset virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella. Seuraavia virkoja ei saa perustaa, lakkauttaa eikä niiden nimeä muuttaa, ellei kutakin virkaa ole valtion talousarviossa eritelty:

1) valtioneuvoston oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin sekä oikeuskanslerinviraston kansliapäällikön virat;

4) jäljempänä 12 luvussa tarkoitetut tuomarin virat;

6) puolustusvoimain komentajan, pääesikunnan päällikön, kenraalin tai amiraalin, puolustusvoimien pääinsinöörin, puolustus-

4 §

Virkoja voidaan perustaa palkkauksiin käytävissä olevien määrärahojen rajoissa.

Virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Seuraavia virkoja ei saa perustaa, lakkauttaa eikä niiden nimeä muuttaa, ellei virkaa ole valtion talousarviossa eritelty:

1) valtioneuvoston oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin sekä oikeuskanslerinviraston kansliapäällikön virat;

2) korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tuomarin virat;

3) puolustusvoimain komentajan, pääesikunnan päällikön, kenraalin tai amiraalin, puolustusvoimien pääinsinöörin, puolustus-

Voimassa oleva laki

voimien ylilääkärin, kenttäpiispan ja asesorin virat;

7) rajavartiolaitoksen päällikön ja apulaispäällikön sekä kenraalin tai amiraalin virat.

18 §

Virkamies ei saa ottaa vastaan eikä pitää sivutointa, joka edellyttää työajan käyttämistä sivutoimeen kuuluvien tehtävien hoitamiseen, ellei asianomainen viranomaisen hakemuksesta myönnä hänelle siihen lupaa. Sivutoimilupa voidaan antaa myös määräajaksi ja rajoitettuna. Sivutoimilupa voidaan peruuttaa, kun siihen on syytä. Tuomarin ja tuomioistuimen esittelijän sivutoimista säädetään tarkemmin 18 a §:ssä.

Harkittaessa sivutoimiluvan myöntämistä on otettava huomioon, että virkamies ei saa sivutoimen vuoksi tulla esteelliseksi tehtävässään. Sivutoimi ei myöskään saa vaarantaa luottamusta tasapuolisuuteen tehtävän hoidossa tai muutenkaan haitata tehtävän asianmukaista hoitamista taikka kilpailevana toimintana ilmeisesti vahingoittaa työnantajaa.

Muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta sivutoimesta virkamiehen on tehtävä ilmoitus asianomaiselle viranomaiselle. Viranomaisen voi kieltää tällaisen sivutoimen vastaanottamisen ja pitämisen 2 momentissa säädettyillä perusteilla.

Sivutoimella tarkoitetaan 1—3 momentissa virkaa sekä palkattua työtä ja tehtävää, joista virkamiehellä on oikeus kieltäytyä, samoin kuin ammattia, elinkeinoa ja liikettä. Sen lisäksi, mitä tässä pykälässä säädetään, on noudatettava laissa tai asetuksessa eri hallinnonaloilla sivutoimista annettuja erityissäännöksiä.

Sivutoimen harjoittamista koskevan ilmoituksen tai lupahakemuksen yhteydessä esitetyt tiedot välimiesoikeusriidan asianosaisista ovat salassa pidettäviä.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset sivutoimiluvan myöntävästä viranomaisesta.

Ehdotus

voimien ylilääkärin, kenttäpiispan ja asesorin virat;

4) rajavartiolaitoksen päällikön ja apulaispäällikön sekä kenraalin tai amiraalin virat.

18 §

Virkamies ei saa ottaa vastaan eikä pitää sivutointa, joka edellyttää työajan käyttämistä sivutoimeen kuuluvien tehtävien hoitamiseen, ellei asianomainen viranomaisen hakemuksesta myönnä hänelle siihen lupaa. Sivutoimilupa voidaan antaa myös määräajaksi ja rajoitettuna. Sivutoimilupa voidaan peruuttaa, kun siihen on syytä. Tuomarin ja tuomioistuimen esittelijän *sivutointen luvanvaraisuudesta säädetään lisäksi tuomioistuinlain 9 luvussa ja 19 luvun 8 §:ssä*.

Harkittaessa sivutoimiluvan myöntämistä on otettava huomioon, että virkamies ei saa sivutoimen vuoksi tulla esteelliseksi tehtävässään. Sivutoimi ei myöskään saa vaarantaa luottamusta tasapuolisuuteen tehtävän hoidossa tai muutenkaan haitata tehtävän asianmukaista hoitamista taikka kilpailevana toimintana ilmeisesti vahingoittaa työnantajaa.

Muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta sivutoimesta virkamiehen on tehtävä ilmoitus asianomaiselle viranomaiselle. Viranomaisen voi kieltää tällaisen sivutoimen vastaanottamisen ja pitämisen 2 momentissa säädettyillä perusteilla.

Sivutoimella tarkoitetaan 1—3 momentissa virkaa sekä palkattua työtä ja tehtävää, joista virkamiehellä on oikeus kieltäytyä, samoin kuin ammattia, elinkeinoa ja liikettä. Sen lisäksi, mitä tässä pykälässä säädetään, on noudatettava laissa tai asetuksessa eri hallinnonaloilla sivutoimista annettuja erityissäännöksiä.

Sivutoimen harjoittamista koskevan ilmoituksen tai lupahakemuksen yhteydessä esitetyt tiedot välimiesoikeusriidan asianosaisista ovat salassa pidettäviä.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset sivutoimiluvan myöntävästä viranomaisesta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

18 a §

(kumotaan)

Tuomari ja tuomioistuimen esittelijä eivät saa ottaa vastaan eivätkä pitää 18 §:ssä tarkoitettua sivutointa, ellei tuomioistuin hakemuksesta myönnä siihen lupaa. Sivutoimilupaa ei saa myöntää riidan yhden osapuolen nimeämänä välimiehenä toimimista varten välimiesoikeudessa. Sen estämättä, mitä 18 §:n 5 momentissa säädetään, hakijan on lupahakemuksessa ilmoitettava tiedot välimiesoikeusriidan asianosaisista luvan käsittelevän tuomioistuimen päällikkötuomarille.

Tuomarin ja tuomioistuimen esittelijän on ilmoitettava tuomioistuimelle vuosittain, mitä hänelle on sivutoimista maksettu, jos sivutoimista saatujen tulojen yhteismäärä ylittää 10 000 euroa. Ilmoituksessa on mainittava, mistä sivutoimista tulot on maksettu. Muista sivutoimista kuin välimiestehtävistä on ilmoitettava myös maksujen suorittaja. Sen estämättä, mitä viranomaisien toiminnan julkisuudesta «annetun» lain 24 §:n 1 momentin 23 kohdassa säädetään, tuomarin sivutoimista saaduista tuloista ilmoittamat tiedot ovat julkisia. Tuomarin ja tuomioistuimen esittelijän on ilmoitettava tuomioistuimelle myös sivutoimen päättymisestä.

Sivutoimiluvan hakemisesta, sivutoimiluvan myöntävästä viranomaisesta ja sivutoimituloa koskevan ilmoituksen antamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Tuomareiden ja tuomioistuimen esittelijöiden sivutoimia koskevien tietojen merkitsemisestä rekisteriin säädetään tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetussa laissa (565/2015).

20 §

Virkamies voidaan määräajaksi siirtää työskentelemään toisessa virastossa ja muu virkamies kuin 12 luvussa tarkoitettu tuomari myös muun työnantajan kuin valtion palveluksessa, jos siirto parantaa virkamiehen edellytyksiä virkatehtävien suorittamiseen tai edistää virkamiehen palvelussuhteen jatkamista tai virkamiehen työllistymistä ja jos vastaanottava työnantaja ja virkamies ovat antaneet siirtoon suostumuksensa. Virkamies on tämän määräajan virkasuhteessa siihen virastoon, josta hänet siirretään.

20 §

Virkamies voidaan määräajaksi siirtää työskentelemään toisessa virastossa tai muun työnantajan kuin valtion palveluksessa, jos siirto parantaa virkamiehen edellytyksiä virkatehtävien suorittamiseen tai edistää virkamiehen palvelussuhteen jatkamista tai virkamiehen työllistymistä ja jos vastaanottava työnantaja ja virkamies ovat antaneet siirtoon suostumuksensa. Virkamies on tämän määräajan virkasuhteessa siihen virastoon, josta hänet siirretään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 luku

(kumotaan)

Tuomarit

45 §

Tätä lakia sovelletaan myös tuomarin virkaan ja tuomariin, jollei laissa toisin säädetä.

Tuomarin nimittämisestä säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (205/2000).

Mitä 9, 10 ja 22 §:ssä, 23 §:n 4 momentissa, 25, 26, 26 a ja 27–34 §:ssä, 35 §:n 2 momentissa, 8 luvussa, 40 §:n 1 momentissa, 44 §:ssä ja 66 §:n 3 momentissa säädetään, ei koske tuomarin virkaa eikä tuomaria.

Poiketen siitä, mitä 35 §:n 3 momentissa säädetään, tuomaria ei voida oikeuttaa jatkamaan tuomarin virassa eroamisiansä järkeen.

46 §

Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentille, jäsenelle ja esittelijälle antaa hakemuksesta eron se tuomioistuin, jonka palveluksessa hän on. Muulle tuomarin viran haltijalle eron antaa oikeusministeriö, jollei erikseen muuta säädetä.

Tuomari on velvollinen eroamaan valtion palveluksesta, jos hän on sairauden, vian tai vamman vuoksi menettänyt työkykynsä. Jollei yleisen tuomioistuimen tai työtuomioistuimen tuomari hae eroa, on sen tuomioistuimen, jossa häntä olisi syytettävä virkarikoksesta, annettava ero. Hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutus-oikeuden tuomarille antaa eron korkein hallinto-oikeus. Korkeimman oikeuden esittelijälle antaa eron Helsingin hovioikeus ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijälle Helsingin hallinto-oikeus. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentille ja jäsenelle antaa eron kuitenkin se tuomioistuin, jonka jäsen hän on. Eroa koskeva asia tulee vireille asianomaisen tuomioistuimen tai ylemmän tuomioistuimen hakemuksesta ja se on eron antavassa tuomioistuimessa käsiteltävä lainkäyttöasiana.

Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentin ja jäsenen pidät-

tää virantoimituksesta se tuomioistuin, jonka palveluksessa hän on. Muun tuomarin pidättää virantoimituksesta se tuomioistuin, jossa häntä on syytettävä virkarikoksesta.

46 a §

Kirjallisen varoituksen antaa:

- 1) käräjätuomarille ja maaoikeusinsinöörille käräjäoikeuden laamanni;
- 2) käräjäoikeuden laamannille ja hovioikeuden jäsenelle hovioikeuden presidentti;
- 3) työtuomioistuinneuvokselle työtuomioistuimen presidentti;
- 4) hovioikeuden presidentille, työtuomioistuimen presidentille ja korkeimman oikeuden jäsenelle ja esittelijälle korkeimman oikeuden presidentti;
- 5) hallinto-oikeustuomarille hallinto-oikeuden ylituomari;
- 6) markkinaoikeustuomarille ja markkinaoikeusinsinöörille markkinaoikeuden ylituomari;
- 7) vakuutustuomarille vakuutus oikeuden ylituomari;
- 8) hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja vakuutus oikeuden ylituomarille sekä korkeimman hallinto-oikeuden jäsenelle ja esittelijälle korkeimman hallinto-oikeuden presidentti.

47 §

Perusteista, joilla tuomari voidaan siirtää toiseen virkaan, säädetään perustuslaissa. Tuomarin siirtämisestä toiseen virkaan päättää nimittävä viranomainen. Tuomari voidaan siirtää vain sellaiseen virkaan, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää ja jota voidaan pitää hänelle sopivana. Ensisijaisesti tuomari on siirrettävä samalla paikkakunnalla olevaan virkaan.

Jos tuomari 2 momentissa tarkoitettu tapauksessa ilman pätevää syytä kieltäytyy vastaanottamasta toista virkaa, nimittävän viranomaisen on annettava hänelle hakemusta ero.

Korkeimman hallinto-oikeuden ja läänioikeuden tuomarin siirtämisestä 20 §:n nojalla määrääjäksi toimimaan toisessa virastossa päättää korkein hallinto-oikeus ja muun tuomarin siirtämisestä korkein oikeus.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

48 §

Mitä tässä laissa säädetään tuomarin virasta ja tuomarista, koskee myös korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijän virkaa ja esittelijää.

53 §

Valtioneuvoston päätökseen, jolla valtioneuvosto on irtisanonut virkamiehen, purkanut virkasuhteen, pidättänyt virkamiehen virantoimituksesta tai päättänyt pitää virantoimituksesta pidättämisen edelleen voimassa, saadaan hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Päätökseen, jolla muu viranomaisena kuin valtioneuvosto on antanut *muulle* virkamiehelle *kuin tuomarille* varoituksen taikka lomauttanut tai irtisanonut virkamiehen, purkanut virkasuhteen tai muuttanut virkasuhteen osa-aikaiseksi, pidättänyt virkamiehen virantoimituksesta, päättänyt pitää virantoimituksesta pidättämisen edelleen voimassa tai määräaikaisesti erottanut virkamiehen virantoimituksesta, saadaan hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Mitä 2 momentissa säädetään, ei koske päätöstä, jolla tasavallan presidentti on irtisanonut virkamiehen tai purkanut virkamiehen virkasuhteen taikka korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus on antanut virkamiehelle varoituksen taikka lomauttanut tai irtisanonut virkamiehen tai purkanut tämän virkasuhteen tai muuttanut virkasuhteen osa-aikaiseksi tai pidättänyt tämän virantoimituksesta.

53 a §

Päätökseen antaa tuomarille kirjallinen varoitus haetaan muutosta valittamalla. Käyräjäoikeuden laamannin päätökseen haetaan muutosta hovioikeudelta. Hovioikeuden ja työtuomioistuimen presidentin päätökseen haetaan muutosta korkeimmalta oikeudelta. Hallinto-oikeuden, markkinaoikeuden ja valtuutus-oikeuden ylituomarin päätökseen haetaan muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentin pää-

53 §

Valtioneuvoston päätökseen, jolla valtioneuvosto on irtisanonut virkamiehen, purkanut virkasuhteen, pidättänyt virkamiehen virantoimituksesta tai päättänyt pitää virantoimituksesta pidättämisen edelleen voimassa, saadaan hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Päätökseen, jolla muu viranomaisena kuin valtioneuvosto on antanut virkamiehelle varoituksen taikka lomauttanut tai irtisanonut virkamiehen, purkanut virkasuhteen tai muuttanut virkasuhteen osa-aikaiseksi, pidättänyt virkamiehen virantoimituksesta, päättänyt pitää virantoimituksesta pidättämisen edelleen voimassa tai määräaikaisesti erottanut virkamiehen virantoimituksesta, saadaan hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. *Tuomioistuimen tekemään tuomaria koskevaan päätökseen haetaan muutosta siten kuin tuomioistuinlain 23 luvussa säädetään.*

Mitä 2 momentissa säädetään, ei koske päätöstä, jolla tasavallan presidentti on irtisanonut virkamiehen tai purkanut virkamiehen virkasuhteen taikka korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus on antanut virkamiehelle varoituksen taikka lomauttanut tai irtisanonut virkamiehen tai purkanut tämän virkasuhteen tai muuttanut virkasuhteen osa-aikaiseksi tai pidättänyt tämän virantoimituksesta.

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tökseen haetaan muutosta kyseiseltä tuomioistuimelta ja valituksen käsittelee täysistunto.

Valitus on toimitettava sen tuomioistuimen kansliaan, jonka palveluksessa tuomari on, 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Tuomioistuimen on viivytyksettä toimitettava valituskirjelmä liitteineen ja jäljennös valituksenalaisesta päätöksestä sekä varoituksen antaneen tuomarin lausunto valituksen johdosta muutoksenhakutuomioistuimeen.

Valitus on tuomioistuimessa käsiteltävä lainkäyttöasiana. Asiaa käsiteltäessä valittajalle ja päätöksen antaneelle tuomarille on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi valituksen johdosta sekä tarvittaessa esittää todistelua ja muuta selvitystä.

54 a §

(kumotaan)

Kun hovioikeus on 46 §:n 2 momentin mukaan toimivaltaisena tuomioistuimena päättänyt antaa eron tuomarille tai Helsingin hovioikeus korkeimman oikeuden esittelijälle, sen päätökseen haetaan muutosta valittamalla korkeimmalta oikeudelta. Hovioikeuden päätöstä noudatetaan muutoksenhausta huolimatta, jollei korkein oikeus toisin päättä.

Kun Helsingin hallinto-oikeus on 46 §:n 2 momentin mukaan toimivaltaisena tuomioistuimena päättänyt antaa eron korkeimman hallinto-oikeuden esittelijälle, sen päätökseen haetaan muutosta valittamalla korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Hallinto-oikeuden päätöstä noudatetaan muutoksenhausta huolimatta, jollei korkein hallinto-oikeus toisin päättä.

57 §

Valtioneuvoston tai viraston tekemään virkamiestä koskevaan päätökseen virkamies saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Tuomioistuimen tekemään virkamiehen sivutointa koskevaan päätökseen haetaan kuitenkin muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitusaika 27 §:n 1 momentissa tarkoitettua irtisanomista koskevasta päätöksestä alkaa kuitenkin kulua vasta irtisanomisajan päättymisestä. Päätös tulee noudatettavaksi siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin

57 §

Valtioneuvoston tai viraston tekemään virkamiestä koskevaan päätökseen virkamies saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Tuomioistuimen tekemään *tuomarin tai esittelijän sivutointa koskevaan päätökseen haetaan muutosta siten kuin tuomioistuinlain 23 luvun 1 §:ssä säädetään*. Valitusaika 27 §:n 1 momentissa tarkoitettua irtisanomista koskevasta päätöksestä alkaa kuitenkin kulua vasta irtisanomisajan päättymisestä. Päätös tulee noudatettavaksi siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomai-

Voimassa oleva laki

päätä. Edellä 53 §:ssä tarkoitettu asia on käsiteltävä hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa kiireellisenä.

Myös viranomaisen saa hakea valittamalla muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu valitus viranomaisen tämän lain nojalla tekemästä päätöksestä tai jolla on ratkaistu 56 §:ssä tarkoitettu hallintoriita-asia.

Seuraaviin virkamiestä tai viran hakijaa koskeviin päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla, jollei laissa toisin säädetä:

1) nimittäminen virkaan tai virkasuhteeseen;

2) viraston yhteisen viran sijoittaminen viraston sisällä;

3) harkinnanvaraisen virkavapauden myöntäminen tai epäminen; sekä

4) tehtävään määrääminen, jos virkamies on antanut suostumuksensa tehtävään määräämiseen.

Jos 3 momentin 2 tai 4 kohdassa tarkoitettu päätös merkitsee viran sijoituspaikkakunnan muuttumista, päätökseen saa hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Päätös tulee kuitenkin noudatettavaksi siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen toisin päätä.

Ehdotus

nen toisin päätä. Edellä 53 §:ssä tarkoitettu asia on käsiteltävä hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa kiireellisenä.

Myös viranomaisen saa hakea valittamalla muutosta hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu valitus viranomaisen tämän lain nojalla tekemästä päätöksestä tai jolla on ratkaistu 56 §:ssä tarkoitettu hallintoriita-asia.

Seuraaviin virkamiestä tai viran hakijaa koskeviin päätöksiin ei saa hakea muutosta valittamalla, jollei laissa toisin säädetä:

1) nimittäminen virkaan tai virkasuhteeseen;

2) viraston yhteisen viran sijoittaminen viraston sisällä;

3) harkinnanvaraisen virkavapauden myöntäminen tai epäminen; sekä

4) tehtävään määrääminen, jos virkamies on antanut suostumuksensa tehtävään määräämiseen.

Jos 3 momentin 2 tai 4 kohdassa tarkoitettu päätös merkitsee viran sijoituspaikkakunnan muuttumista, päätökseen saa hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Päätös tulee kuitenkin noudatettavaksi siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen toisin päätä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyyn tuomarin virantoimituksesta pidättämistä koskevaan päätökseen haetaan muutosta noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Sama koskee haettaessa muutosta ennen lain voimaantuloa tehtyyn päätökseen korkeimman oikeuden esittelijälle tai korkeimman hallinto-oikeuden esittelijälle työkyvyttömyyden perusteella annettavasta erosta.

14.

Laki

tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annetun lain (565/2015) 1—3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Rekisterin tarkoitus ja ylläpito

Rekisterin tarkoitus ja ylläpito

Oikeusrekisterikeskus ylläpitää yleiseen käyttöön tarkoitettua tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriä. Rekisteröinnillä toteutetaan tuomareiden sidonnaisuuksien ja sivutoimien, tuomioistuinten asiantuntijajäsenten sidonnaisuuksien sekä tuomioistuinten esittelijöiden sivutoimien julkisuutta.

Oikeusrekisterikeskus ylläpitää yleiseen käyttöön tarkoitettua tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriä. Rekisteröinnillä toteutetaan tuomareiden sidonnaisuuksien ja sivutoimien, tuomioistuinten asiantuntijajäsenten ja käräjäoikeuden lautamiesten sidonnaisuuksien sekä tuomioistuinten esittelijöiden sivutoimien julkisuutta.

2 §

2 §

Ilmoitusvelvollisuus

Ilmoitusvelvollisuus

Velvollisia ilmoittamaan tietoja rekisteriin ovat:

- 1) tuomari ja tuomioistuimen asiantuntijajäsen, joka on velvollinen antamaan tuomareiden nimittämistä annetun lain (205/2000) 14 §:ssä tarkoitettua sidonnaisuusilmoituksen;
- 2) tuomioistuin, joka on myöntänyt valtion virkamieslain (750/1994) 18 a §:n 1 momentissa tarkoitettua sivutoimiluvan;
- 3) tuomari ja tuomioistuimen esittelijä, jolle on maksettu valtion virkamieslain 18 a §:n 2 momentissa tarkoitettua sivutoimituloa.

Tiedot ilmoitetaan Oikeusrekisterikeskukselle. Tiedot voidaan ilmoittaa merkitsemällä ne tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin.

Velvollisia ilmoittamaan tietoja rekisteriin ovat:

- 1) tuomari, tuomioistuimen asiantuntijajäsen ja käräjäoikeuden lautamies, joka on velvollinen antamaan tuomioistuinlain (/) 11 luvun 12 §:ssä tarkoitettua sidonnaisuusilmoituksen;
- 2) tuomioistuin, joka on myöntänyt tuomioistuinlain 9 luvun 5 §:ssä tarkoitettua sivutoimiluvan;
- 3) tuomari ja tuomioistuimen esittelijä, jolle on maksettu tuomioistuinlain 9 luvun 7 §:ssä tarkoitettua sivutoimituloa.

Tiedot ilmoitetaan Oikeusrekisterikeskukselle. Tiedot voidaan ilmoittaa merkitsemällä ne tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin.

HE 7/2016 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Rekisteriin merkittävät tiedot

Rekisteriin merkitään tiedot tuomarin ja tuomioistuimen asiantuntijajäsenen sidonnaisuuksista sekä tuomarille ja tuomioistuimen esittelijälle myönnettyistä sivutoimiluvista ja sivutoimista saaduista tuloista.

Rekisteriin merkitään asianomaisen henkilön nimi, virka- tai tehtävänimike, tiedot siitä tuomioistuimesta, jossa henkilö työskentelee, sekä sidonnaisuuden tai sivutoimen alkamis- ja päättymispäivä.

3 §

Rekisteriin merkittävät tiedot

Rekisteriin merkitään tiedot tuomarin, tuomioistuimen asiantuntijajäsenen ja käräjäoikeuden lautamiehen sidonnaisuuksista sekä tuomarille ja tuomioistuimen esittelijälle myönnettyistä sivutoimiluvista ja sivutoimista saaduista tuloista.

Rekisteriin merkitään asianomaisen henkilön nimi, virka- tai tehtävänimike, tiedot siitä tuomioistuimesta, jossa hän työskentelee, sekä sivutoimen ja muun kuin taloudellisen sidonnaisuuden alkamis- ja päättymispäivä. Rekisteriin voidaan teknisistä syistä merkitä myös henkilötunnus, joka ei kuitenkaan ole julkinen tieto.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

16.

Laki

sotilasoikeudenkäyntilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 1, 11 ja 12 §, sellaisina kuin niistä ovat 11 § osaksi laissa 517/2013 ja 12 § laissa 575/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Sotilasoikeudenkäyntiasiat käsitellään yleisissä tuomioistuimissa rikosasioista säädettyssä järjestyksessä noudattaen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään. Sotaoikeuksista säädetään 6 luvussa.

Lailla säädetään erikseen, mitkä yleiset alioikeudet käsittelevät sotilasoikeudenkäyntiasioita. Muutoksenhakutuomioistuimena niiden päätöksistä on Helsingin hovioikeus.

11 §

Alioikeuden sotilasjäsenet ja heille riittävän monta varajäsentä määrää hovioikeus maavoimien komentajan esityksestä.

Hovioikeuden sotilasjäsenet ja heille varajäsenet määrää korkein oikeus puolustusministeriön ehdottamista henkilöistä.

Korkeimman oikeuden sotilasjäsenet ja heille varajäsenet määrää tasavallan presidentti.

Sotilasjäsenen toimikausi on kaksi vuotta.

12 §

Sotilasjäseneksi esitettävän on ennen tehtävään määräämistä sekä tehtävän kestäessä

1 §

Sotilasoikeudenkäyntiasiat käsitellään yleisissä tuomioistuimissa rikosasioista säädettyssä järjestyksessä noudattaen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään. Sotaoikeuksista säädetään 6 luvussa.

Sotilasoikeudenkäyntiasioita käsitteleviä alioikeuksia ovat Etelä-Karjalan, Helsingin, Kainuun, Kanta-Hämeen, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Lapin, Länsi-Uudenmaan, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen, Satakunnan ja Varsinais-Suomen käräjäoikeudet. Muutoksenhakutuomioistuimena niiden päätöksistä on Helsingin hovioikeus.

11 §

Alioikeuden sotilasjäsenet ja heille riittävän monta varajäsentä määrää hovioikeus maavoimien komentajan esityksestä.

Hovioikeuden sotilasjäsenet ja heille varajäsenet määrää korkein oikeus puolustusministeriön ehdottamista henkilöistä.

Korkeimman oikeuden sotilasjäsenet ja heille varajäsenet määrää tasavallan presidentti.

Sotilasjäsenen toimikausi on kaksi vuotta. *Heidät nimitetään enintään siihen saakka, kun he täyttävät tuomarille säädetyn eroamisiän.*

12 §

Mitä tuomioistuinlain (/) 17 luvussa säädetään asiantuntijajäsenen asemasta ja oikeudesta pysyä tehtävässään, sovelletaan myös sotilasjäseneneen.

Sotilasjäseneksi esitettävän on ennen tehtävään määräämistä sekä tehtävän kestäessä

HE 7/2016 vp

Voimassa oleva laki

annettava tuomareiden nimittämisestä annetun lain (205/2000) 14 §:ssä tarkoitettu selvitys sidonnaisuuksistaan. Sotilasjäsenen on ennen kuin hän ryhtyy hoitamaan tehtäväänsä tuomioistuimessa vannottava tuomarinvala tai annettava tuomarinvakuutus, jollei hän aikaisemmin ole sitä tehnyt.

Sotilasjäsenenellä on oikeus saada valtion varoista toimestaan istuntopäivältä palkkio sekä päivärahaa ja matkakustannusten korvausta niiden perusteiden mukaan, jotka oikeusministeriö vahvistaa.

Ehdotus

annettava tuomioistuinlain 11 luvun 12 §:ssä tarkoitettu sidonnaisuusilmoitus noudattaen, mitä sanotussa pykälässä säädetään.

Sotilasjäsenen on ennen tehtäväänsä ryhtymistä annettava tuomarinvakuutus. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ssä.

Sotilasjäsenenellä on oikeus saada palkkiota noudattaen, mitä tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä säädetään tuomioistuimen asiantuntijajäsenen palkkiosta.

—
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .
—

17.

Laki

kielilain 16 a ja 26 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kielilain (423/2003) 16 a ja 26 § sellaisena kuin ne ovat, 16 a § laissa 631/2005 ja
26 § osaksi laissa 631/2005, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

16 a §

16 a §

*Asian käsittelykieltä koskevat poikkeukset
eräissä tapauksissa*

*Asian käsittelykieltä koskevat poikkeukset
eräissä tapauksissa*

Käräjäoikeuteen käräjäoikeuslain (581/1993) 18 a §:n 3 momentin nojalla perustetussa osastossa käsiteltävän asian käsittelykiielestä säädetään mainitun lain 18 b §:ssä.

Kaksikieliseen tuomioistuimeen perustetussa kieliosastossa käytetään 13—16 §:ssä säädetyn estämättä asian käsittelykielenä tuomioistuimen virka-alueen väestön vähemmistön kieltä, jollei tuomioistuimien asianosaisten oikeuden ja edun huomioon ottaen päätä virka-alueen väestön enemmistön kielen käyttämisestä.

26 §

26 §

Valtion viranomaisten työkieli

Valtion viranomaisten työkieli

Valtion viranomainen käyttää työkielenään virka-alueen väestön enemmistön kieltä, jollei toisen kielen tai molempien kielten taikka erityisestä syystä vieraan kielen käyttäminen ole tarkoituksenmukaisempaa.

Käräjäoikeuteen käräjäoikeuslain 18 a §:n 3 momentin nojalla perustetussa osastossa käytettävästä työkielestä säädetään mainitun lain 18 c §:ssä.

Valtion viranomainen käyttää työkielenään virka-alueen väestön enemmistön kieltä, jollei toisen kielen tai molempien kielten taikka erityisestä syystä vieraan kielen käyttäminen ole tarkoituksenmukaisempaa.

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä, kaksikieliseen tuomioistuimeen perustetulla kieliosastolla käytetään työkielenä tuomioistuimen virka-alueen väestön vähemmistön kieltä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

18.

Laki

haastemieslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan haastemieslain (505/1986) 1, 2, 4 a, 5 ja 6 §, sellaisina kuin niistä ovat 1 § osaksi laissa 887/1996, 2 § laissa 887/1996, 4 a § laissa 1259/1999 ja 6 § laissa 636/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Haastemiehet

Haastemiehet

Haastemiehiä ovat virkansa puolesta haastemiehen esimiehet, haastemiehet ja avustavat ulosottomiehet.

Haastemiehiä ovat virkansa puolesta haastemiehen esimiehet, haastemiehet ja *kihlakunnanulosottomiehet*.

Haastemiestä Ahvenenmaan maakunnassa on säädetty erikseen.

Haastemiestä Ahvenanmaan maakunnassa *säädetään* erikseen.

2 §

2 §

Haastemiehen toimialue

Haastemiehen toimialue

Tuomioistuimen palveluksessa olevan haastemiehen toimialue on tuomiopiiri ja avustavan ulosottomiehen asianomaisen kihlakunnan ulosottoviraston tai kihlakunnanviraston ulosotto-osaston toimialue. Muun virkamiehen, joka 6 §:n mukaisesti on oikeutettu suorittamaan haastamisen ja tiedoksiannon, toimialueena on se virka-alue, jossa hän on päätehtävässään toimivaltainen.

Tuomioistuimen palveluksessa olevan haastemiehen toimialue on tuomiopiiri ja *kihlakunnanulosottomiehen asianomaisen ulosottoviraston toimialue*. Muun henkilön, joka 6 §:n mukaisesti on oikeutettu suorittamaan haastamisen ja tiedoksiannon, toimialueena on se virka-alue, jossa hän on päätehtävässään toimivaltainen.

4 a §

4 a §

Yhteydenottotietojen saaminen

Yhteydenottotietojen saaminen

Haastemiehellä ja 6 §:ssä mainitulla tiedoksiantoon oikeutetulla virkamiehellä on yksittäisessä tiedoksiantoasiassa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaiselta, julkista tehtävää hoitavalta yhteisöltä sekä teletointaa tai postitoimintaa harjoittavalta laitokselta tai yhteisöltä tiedoksiannon kohteena olevaa henkilöä tai yhtei-

Haastemiehellä ja 6 §:ssä mainitulla tiedoksiannon suorittamiseen oikeutetulla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä viranomaiselta, julkista tehtävää hoitavalta yhteisöltä sekä teletointaa tai postitoimintaa harjoittavalta laitokselta tai yhteisöltä tiedoksiannon kohteena olevaa henkilöä tai yhteisöä koskevat osoite- ja puhelintiedot samoin kuin muut yhteydenottoon tarvittavat

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

söä koskevat *tarpeelliset* osoite- ja puhelin-tiedot samoin kuin muut yhteydenottoon tarvittavat tiedot.

Edellä 1 momentissa tarkoitettut tiedot on oikeus saada maksutta. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske automaattisen tietojenkäsittelyn avulla luovutettuja tietoja.

5 §

Virka-apu

Haastemiehellä on oikeus saada poliisilta tiedoksiantotehtävän suorittamiseksi tarpeellista virka-apua.

6 §

Muut tiedoksiantoon oikeutetut

Haastamisen ja tiedoksiannon on oikeutettu suorittamaan niin kuin haastemies:

1) poliisimies, syyttäjä, *ulosottomies*, *julkisen notaari*, rajavartiomies sekä pidättä-

tiedot, jos tiedot ovat tarpeen tiedoksiannon suorittamiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettut tiedot voidaan antaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona. Valtion varoista voidaan maksaa korvausta käyttöyhteyden perustamisesta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista. Tiedonsaajalla ei ole oikeutta luovuttaa tietojoukkona tai teknisen käyttöyhteyden avulla luovutettuja tietoja edelleen.

Haastemiehellä ja 6 §:ssä mainitulla tiedoksiannon suorittamiseen oikeutetulla on salassapitosäännösten estämättä yksittäistapauksessa oikeus pyynnöstä saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta yhteystiedot sellaisesta teleosoitteesta, jota ei mainita julkisessa luettelossa, taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot, jos tiedot ovat välttämättömiä tiedoksiannon suorittamiseksi. Haastemiehellä ja muulla tiedoksiannon suorittamiseen oikeutetulla on vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja luovutuksiellon estämättä.

5 §

Virka-apu

Haastemiehellä on oikeus saada poliisilta virka-apua, jos:

1) haastemiehen työturvallisuuden voidaan olettaa olevan uhattuna;

2) henkilö kieltäytyy selvittämästä henkilöllisyyttään haastemiehen toimittaessa tiedoksiantotehtävää;

3) rikosasian vastaaja välttelee tiedoksianto kotirauhan suojaamassa tai muussa paikassa; tai

4) tämä on muutoin tiedoksiantotehtävän suorittamiseksi välttämätöntä.

6 §

Muut tiedoksiantoon oikeutetut

Haastamisen ja tiedoksiannon on oikeutettu suorittamaan niin kuin haastemies:

1) poliisimies, syyttäjä, *kihlakunnanvouti*, rajavartiomies, pidättämiseen oikeutettu tull-

Voimassa oleva laki

miseen oikeutettu tullimies tai tehtävään määrätty muu tullimies;

2) tuomioistuimen, ulosottoviraston, *kihlakunnanviraston, kihlakunnanviraston ulosotto-osaston* tai poliisilaitoksen päällikön määräämä asianomaisen viranomaisen palveluksessa oleva virkamies;

3) vankilanjohtaja tai vankilanjohtajan määräämä vankilan virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on vanki; *sekä*

4) puolustusvoimissa joukko-osaston komentajan tai häneen rinnastettavan esimiehen määräämä virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on rikoslain (39/1889) 45 luvun alainen henkilö.

Poliisimiehen, rajavartiomiehen ja tullimiehen velvollisuudesta toimittaa tiedoksiantoja säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Ehdotus

mies tai tehtävään määrätty muu tullimies *sekä käräjänotaari*;

2) tuomioistuimen, ulosottoviraston taikka poliisilaitoksen päällikön määräämä asianomaisen viranomaisen palveluksessa oleva virkamies;

3) vankilanjohtaja tai vankilanjohtajan määräämä vankilan virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on vanki;

4) puolustusvoimissa joukko-osaston komentajan tai häneen rinnastettavan esimiehen määräämä virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on rikoslain (39/1889) 45 luvun alainen henkilö; *sekä*

5) *Suomen edustustossa ulkoasiainministeriön tehtävään valtuuttama kunniakonsuli tai edustuston palveluksessa toimiva henkilö.*

Poliisimiehen, rajavartiomiehen ja tullimiehen velvollisuudesta toimittaa tiedoksiantoja säädetään valtioneuvoston asetuksella.

_____ *Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä*
kuuta 20 .

19.

Laki

kiinteistönmuodostamislain 243 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 243 §, sellaisena kuin se on laeissa 1180/2000, 1159/2005 ja 575/2009, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

243 §

Maaoukeudessa on puheenjohtajana kärjäsoukeuden lainoppinut jäsen sekä muina jäseninä maaoukeusinsinööri ja kaksi lautamiestä. Jos lautamiehelle tulee este pääkäsittelyn aloittamisen jälkeen, maaoukeus on päätösvaltainen, kun lautamiehiä on yksi. Maaoukeudessa voi olla lisäksi toinen lainoppinut jäsen, jos sitä asian laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna. Samoin edellytyksin maaoukeudessa voi olla toinen maaoukeusinsinööri.

Maaoukeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on vain puheenjohtaja:

1) kun kysymys on 232 §:n 3 momentissa, 235 tai 254—258 §:ssä tarkoitettusta tai muusta niihin rinnastettavasta käsittelyn valmistelemista tarkoittavasta toimenpiteestä taikka 7 §:n 2 momentissa, 194 a §:n 2 momentissa, 240 tai 264 §:ssä, 265 §:n 1 tai 3 momentissa, 275 §:n 2 momentissa taikka 278 a §:ssä tarkoitettusta asiasta;

2) kun maaoukeuden käsiteltävänä on valitus toimitusmiesten päätöksestä, jolla toimitusmiestä koskeva estemuistutus on hylätty, tai jos valitus koskee kiinteistöjen yhdistämispäätöstä taikka kiinteistörekisterin pitäjän kiinteistörekisterilain (392/1985) nojalla tekemää päätöstä tai kiinteistönmuodostamislain 277 §:n 2 momentissa tarkoitettua oikaisupäätöstä; sekä

3) kun asia ratkaistaan 259 §:n 3 momentin nojalla pääkäsittelyä toimittamatta kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella.

243 §

Maaoukeudessa on puheenjohtajana kärjäsoukeuden lainoppinut jäsen sekä muina jäseninä maaoukeusinsinööri ja kaksi lautamiestä. *Maaoukeudessa voi olla lisäksi toinen lainoppinut jäsen, jos sitä asian laadun, laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna. Samoin edellytyksin maaoukeudessa voi olla toinen maaoukeusinsinööri. Maaoukeus on päätösvaltainen, vaikka sen monijäsenisen kokoonpanon jäsenistä yhdelle on tullut este pääkäsittelyn tai katselmuksen aloittamisen jälkeen. Kokoonpanossa on kuitenkin aina oltava vähintään yksi lainoppinut jäsen. Maaoukeus on lisäksi päätösvaltainen, kun lautamiehiä on vähintään yksi.*

Maaoukeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on vain puheenjohtaja:

1) kun kysymys on 232 §:n 3 momentissa, 235 tai 254—258 §:ssä tarkoitettusta tai muusta niihin rinnastettavasta käsittelyn valmistelemista tarkoittavasta toimenpiteestä taikka 7 §:n 2 momentissa, 194 a §:n 2 momentissa, 240 tai 264 §:ssä, 265 §:n 1 tai 3 momentissa, 275 §:n 2 momentissa taikka 278 a §:ssä tarkoitettusta asiasta;

2) kun maaoukeuden käsiteltävänä on valitus toimitusmiesten päätöksestä, jolla toimitusmiestä koskeva estemuistutus on hylätty, tai jos valitus koskee kiinteistöjen yhdistämispäätöstä taikka kiinteistörekisterin pitäjän kiinteistörekisterilain nojalla tekemää päätöstä tai tämän lain 277 §:n 2 momentissa tarkoitettua oikaisupäätöstä; sekä

3) kun asia ratkaistaan 259 §:n 3 momentin nojalla pääkäsittelyä toimittamatta kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella.

HE 7/2016 vp

Voimassa oleva laki

Maa oikeusinsinööri osallistuu tarvittaessa asian valmisteluun 2 momentissa tarkoitetuissa asioissa.

Kirjaamisasiassa maa oikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Maa oikeudessa voi olla lisäksi toinen lainopinut jäsen ja maa oikeusinsinööri, jos sitä asian laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna.

Ehdotus

Maa oikeusinsinööri osallistuu tarvittaessa asian valmisteluun 2 momentissa tarkoitetuissa asioissa.

Kirjaamisasiassa maa oikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Maa oikeudessa voi olla lisäksi toinen lainopinut jäsen ja maa oikeusinsinööri, jos sitä asian laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

20.

Laki

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 37 §, sellaisena kuin se on laissa 662/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

37 §

37 §

Päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskevan asian käsittely

Päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskevan asian käsittely

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskeva asia on käsiteltävä kiireellisenä. Jos lapsen palauttamista koskevaa asiaa ei ole ratkaistu kuuden viikon kuluessa hakemuksen tekemisestä, hovioikeuden on oikeusministeriön tai hakijan pyynnöstä annettava selvitys niistä seikoista, jotka ovat viivyttäneet asian ratkaisemista.

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskeva asia on käsiteltävä kiireellisenä. Jos lapsen palauttamista koskevaa asiaa ei ole ratkaistu kuuden viikon kuluessa hakemuksen tekemisestä, hovioikeuden on oikeusministeriön tai hakijan pyynnöstä annettava selvitys niistä seikoista, jotka ovat viivyttäneet asian ratkaisemista.

Lapsen palauttamista koskevan hakemuksen käsittelyä voidaan lykätä tai jättää hakemus tutkimatta, jos on aihetta olettaa, että lapsi on viety toiseen valtioon. Lykätessään asian hovioikeus voi määrätä, että asian käsittelyä jatketaan vasta hakijan ilmoitettua lapsen palauttamisesta Suomeen tai esitettyä muita seikkoja, joiden nojalla ratkaisun antaminen on katsottava tarpeelliseksi.

Lapsen palauttamista koskevan hakemuksen käsittelyä voidaan lykätä tai jättää hakemus tutkimatta, jos on aihetta olettaa, että lapsi on viety toiseen valtioon. Lykätessään asian hovioikeus voi määrätä, että asian käsittelyä jatketaan vasta hakijan ilmoitettua lapsen palauttamisesta Suomeen tai esitettyä muita seikkoja, joiden nojalla ratkaisun antaminen on katsottava tarpeelliseksi.

Tuomioistuvin voi tarvittaessa pitää istunnon myös muualla kuin sen tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla.

Oikeudenkäynnissä on muutoin soveltuvin osin noudatettava, mitä tässä laissa säädetään oikeudenkäynnistä lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevassa asiassa.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

21.

Laki

julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003)
6 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Valtion henkilöstön suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Valtion henkilöstön suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Valtion henkilöstöltä, jolta edellytetään säädettyinä kelpoisuusvaatimuksena korkea-koulututkintoa, vaaditaan kaksikielisessä viranomaisessa viranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa. Yksikielisessä viranomaisessa edellytetään viranomaisen kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää ymmärtämisen taitoa.

Tuomarin virkaan vaadittavista kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa (205/2000). Upseerin virkaan vaadittavista suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää poikkeuksista 1 momentissa säädetystä suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, jos työtehtävät sitä edellyttävät tai jos eri kielten käyttämistä edellyttävien työtehtävien jako viranomaisessa sen sallii taikka vaatimuksista poikkeamiselle on muita erityisen painavia syitä.

Muulle kuin 1 momentissa tarkoitettulle henkilöstölle asetettavista suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös antaa valtuutus suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten

Valtion henkilöstöltä, jolta edellytetään säädettyinä kelpoisuusvaatimuksena korkea-koulututkintoa, vaaditaan kaksikielisessä viranomaisessa viranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa. Yksikielisessä viranomaisessa edellytetään viranomaisen kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä toisen kielen tyydyttävää ymmärtämisen taitoa.

Tuomarin virkaan vaadittavista kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään *tuomioistuinlaissa* (/). Upseerin virkaan vaadittavista suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää poikkeuksista 1 momentissa säädetystä suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, jos työtehtävät sitä edellyttävät tai jos eri kielten käyttämistä edellyttävien työtehtävien jako viranomaisessa sen sallii taikka vaatimuksista poikkeamiselle on muita erityisen painavia syitä.

Muulle kuin 1 momentissa tarkoitettulle henkilöstölle asetettavista suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös antaa valtuutus suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten

HE 7/2016 vp

Voimassa oleva laki

säättämiseen asianomaisen ministeriön asetuksella niissä tapauksissa, joissa henkilöstölle ei kielitaitovaatimusten lisäksi aseteta muita kelpoisuusvaatimuksia.

Eduskunnan virastojen ja tasavallan presidentin kanslian henkilöstön suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään erikseen.

Ehdotus

säättämiseen asianomaisen ministeriön asetuksella niissä tapauksissa, joissa henkilöstölle ei kielitaitovaatimusten lisäksi aseteta muita kelpoisuusvaatimuksia.

Eduskunnan virastojen ja tasavallan presidentin kanslian henkilöstön suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään erikseen.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

22.

Laki

oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain (372/2010) 17 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

17 §

Tietojen luovuttaminen sähköisessä muodossa

Tietojen luovuttaminen sähköisessä muodossa

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, Oikeusrekisterikeskus voi luovuttaa tietoja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä teknisen käyttöyhteyden avulla tai muutoin sähköisesti:

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, Oikeusrekisterikeskus voi luovuttaa tietoja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä teknisen käyttöyhteyden avulla tai muutoin sähköisesti:

1) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä viranomaiselle oikeushallinnon viranomaisen ratkaisun täytäntöön panemiseksi tai merkinnän tekemiseksi viranomaisen rekisteriin;

1) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä viranomaiselle oikeushallinnon viranomaisen ratkaisun täytäntöön panemiseksi tai merkinnän tekemiseksi viranomaisen rekisteriin;

2) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle oikeushallinnon viranomaisiin kohdistuvaa lailisuusvalvontaa varten taikka valvontatoiminnan suunnittelemiseksi tai vireillä olevan asian käsittelemiseksi;

2) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle oikeushallinnon viranomaisiin kohdistuvaa lailisuusvalvontaa varten taikka valvontatoiminnan suunnittelemiseksi tai vireillä olevan asian käsittelemiseksi;

3) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä 15 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa niille, jotka säännönmukaisesti tarvitsevat tietoja luoton myöntämistä ja valvontaa varten tai jotka harjoittavat luottotietotoimintaa.

3) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä 15 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa niille, jotka säännönmukaisesti tarvitsevat tietoja luoton myöntämistä ja valvontaa varten tai jotka harjoittavat luottotietotoimintaa.

Oikeusrekisterikeskus voi salassapitosäännösten estämättä tuottaa ja luovuttaa ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä hovioikeudelle sen pyynnöstä sellaisia tietoaineistoja, joita hovioikeus tarvitsee sille hovioikeuslain (56/1994) mukaan kuuluvan valvontatehtävän suorittamiseksi.

Oikeusrekisterikeskus voi salassapitosäännösten estämättä tuottaa ja luovuttaa ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä hovioikeudelle sen pyynnöstä sellaisia tietoaineistoja, joita hovioikeus tarvitsee sille *tuomioistuinelain* (/) mukaan kuuluvan valvontatehtävän suorittamiseksi.

Oikeusrekisterikeskus voi luovuttaa tiedotusvälineille toimituksellisiin tarkoituksiin myös kopioina, sähköisenä tallenteena tai

Oikeusrekisterikeskus voi luovuttaa tiedotusvälineille toimituksellisiin tarkoituksiin myös kopioina, sähköisenä tallenteena tai

HE 7/2016 vp

Voimassa oleva laki

teknisen käyttöyhteyden avulla sellaisia oikeudenkäynnin perustietoja ja muita diaaritetietoja diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä, jotka tuomioistuimessa ovat julkisia ja joiden luovuttamista tuomioistuin ei ole rajoittanut 16 §:n 3 momentin nojalla. Tietoja voidaan luovuttaa edellä tarkoitetulla tavalla asioista, jotka kuukauden kuluessa tiedon luovuttamishetkestä tulevat suulliseen käsittelyyn tai joissa hallintotuomioistuin järjestää katselmuksen, tai jotka ovat tulleet vireille tiedon antamista edeltäneen kuukauden aikana taikka joiden käsittelyvaiheita tiedotusväline on tietojenvälitysjärjestelmään tekemällään merkinnällä osoittanut seuraavansa.

Ehdotus

teknisen käyttöyhteyden avulla sellaisia oikeudenkäynnin perustietoja ja muita diaaritetietoja diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä, jotka tuomioistuimessa ovat julkisia ja joiden luovuttamista tuomioistuin ei ole rajoittanut 16 §:n 3 momentin nojalla. Tietoja voidaan luovuttaa edellä tarkoitetulla tavalla asioista, jotka kuukauden kuluessa tiedon luovuttamishetkestä tulevat suulliseen käsittelyyn tai joissa hallintotuomioistuin järjestää katselmuksen, tai jotka ovat tulleet vireille tiedon antamista edeltäneen kuukauden aikana taikka joiden käsittelyvaiheita tiedotusväline on tietojenvälitysjärjestelmään tekemällään merkinnällä osoittanut seuraavansa.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

23.

Laki

avioliittolain 17 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan avioliittolain (234/1929) 17 a §, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 572/2008 ja
611/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

17 a §
Siviilivihkimisen on velvollinen toimittamaan:

1) laamanni, käräjätuomari ja kärjäviskaali;

2) kärjänotaari, joka on kärjäoikeuslain (581/1993) nojalla toimivaltainen toimittamaan vihkimisiä; sekä

3) maistraatin päällikkö, henkikirjoittaja ja maistraatissa toimiva julkinen notaari.

Siviilivihkimisen on oikeutettu toimittamaan se, jolle maistraatti on myöntänyt vihkimisoikeuden. Vihkimisoikeus voidaan myöntää henkilölle, joka täyttää 17 b §:ssä säädetty edellytykset, jos se on tarpeen siviilivihkijöiden riittävän määrän turvaamiseksi maistraatin toimialueella.

Vihkimisoikeus myönnetään joko toistaiseksi tai määräajaksi.

Ehdotus

17 a §
Siviilivihkimisen on velvollinen toimittamaan:

1) laamanni, käräjätuomari ja kärjäviskaali;

2) kärjänotaari, joka on *tuomioistuinharjoittelusta annetun lain* (/) nojalla toimivaltainen toimittamaan vihkimisiä; sekä

3) maistraatin päällikkö, henkikirjoittaja ja maistraatissa toimiva julkinen notaari.

Siviilivihkimisen on oikeutettu toimittamaan se, jolle maistraatti on myöntänyt vihkimisoikeuden. Vihkimisoikeus voidaan myöntää henkilölle, joka täyttää 17 b §:ssä säädetty edellytykset, jos se on tarpeen siviilivihkijöiden riittävän määrän turvaamiseksi maistraatin toimialueella.

Vihkimisoikeus myönnetään joko toistaiseksi tai määräajaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

24.

Laki

työtapaturma- ja ammattitautilain 237 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 237 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

237 §

237 §

Muutoksenhakuelimet

Muutoksenhakuelimet

Muutoksenhakua varten on tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta, vakuutus oikeus ja korkein oikeus. Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnasta säädetään tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1316/2010) ja vakuutus oikeudesta vakuutus- oikeuslaissa (132/2003). Korkeimmasta oikeudesta säädetään korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005).

Muutoksenhakua varten on tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta, vakuutus oikeus ja korkein oikeus. Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnasta säädetään tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1316/2010) ja vakuutus oikeudesta *tuomioistuinjaissa* (/). Korkeimmasta oikeudesta säädetään korkeimmasta oikeudesta annetussa laissa (665/2005).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .

25.

Laki

maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain 40 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain (1317/1990) 40 §
 sellaisena kuin se on osaksi laeissa 614/2006 ja 1284/2006, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

40 §

Eläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työntekijän eläkelain 128 §:ssä tarkoitettulta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Tämän lain nojalla annettuun työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään. Lainvoimaisen päätöksen poistamiseen sovelletaan, mitä työntekijän eläkelain 140 §:ssä ja työntekijän eläkelain voimaanpanolaissa (396/2006) säädetään.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta vakuutuslaissa (132/2003). Maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n 1 momentin nojalla määrätty työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenet toimivat maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutettujen edustajina myös tätä lakia sovellettaessa.

Jos eläkelaitos on hylännyt eläkehakemuksen sillä perusteella, ettei 36 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettuja eläkkeen edellytyksiä ole olemassa, ei eläkelaitoksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla.

40 §

Eläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työntekijän eläkelain 128 §:ssä tarkoitettulta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Tämän lain nojalla annettuun työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään. Lainvoimaisen päätöksen poistamiseen sovelletaan työntekijän eläkelain 140 §:ää ja työntekijän eläkelain voimaanpanolakia (396/2006).

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta *tuomioistuinlaissa* (/). Maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n 1 momentin nojalla määrätty työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenet toimivat maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutettujen edustajina myös tätä lakia sovellettaessa.

Jos eläkelaitos on hylännyt eläkehakemuksen sillä perusteella, ettei 36 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettuja eläkkeen edellytyksiä ole olemassa, eläkelaitoksen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .

26.

Laki

maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 32 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain (1330/1992) 32 §, sellaisena kuin se on laeissa 616/2006 ja 1286/2006, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

32 §

Eläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työntekijän eläkelain 128 §:ssä tarkoitettulta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Tämän lain nojalla annettuun työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään. Lainvoimaisen päätöksen poistamiseen sovelletaan, mitä työntekijän eläkelain 140 §:ssä ja työntekijän eläkelain voimaanpanolaissa (396/2006) säädetään.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta vakuutusosoikeuslaissa (132/2003). Maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n 1 momentin nojalla määrätyt työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenet toimivat maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutettujen edustajina myös tätä lakia sovellettaessa.

32 §

Eläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työntekijän eläkelain 128 §:ssä tarkoitettulta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Tämän lain nojalla annettuun työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta vakuutusosoikeudelta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään. Lainvoimaisen päätöksen poistamiseen sovelletaan työntekijän eläkelain 140 §:ää ja työntekijän eläkelain voimaanpanolakia (396/2006).

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta *tuomioistuinjaissa* (/). Maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n 1 momentin nojalla määrätyt työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenet toimivat maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutettujen edustajina myös tätä lakia sovellettaessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

27.

Laki

maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 37 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/1994) 37 §, sellaisena kuin se on laeissa 613/2006, 1283/2006 ja 1473/2009, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

37 §
Eläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työntekijän eläkelain 128 §:ssä tarkoitettulta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Tämän lain nojalla annettuun työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta vakuutusosikudelta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään. Lainvoimaisen päätöksen poistamiseen sovelletaan, mitä työntekijän eläkelain 140 §:ssä ja työntekijän eläkelain voimaannpanolaissa säädetään.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosikeudesta vakuutusosikeuslaissa (132/2003). Maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n 1 momentin nojalla määrätyt työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenet toimivat maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutettujen edustajina myös tätä lakia sovellettaessa.

Kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tai Paliskuntain yhdistyksen tämän lain nojalla antamaan lausuntoon ei saa hakea muutosta valittamalla.

Ehdotus

37 §
Eläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työntekijän eläkelain 128 §:ssä tarkoitettulta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Tämän lain nojalla annettuun työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen asianosainen saa hakea valittamalla muutosta vakuutusosikeudelta siten kuin työntekijän eläkelaisissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään. Lainvoimaisen päätöksen poistamiseen sovelletaan työntekijän eläkelain 140 §:ää ja työntekijän eläkelain voimaannpanolakia (396/2006).

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosikeudesta *tuomioistuinjaissa* (/). Maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n 1 momentin nojalla määrätyt työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenet toimivat maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vakuutettujen edustajina myös tätä lakia sovellettaessa.

Kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tai Paliskuntain yhdistyksen tämän lain nojalla antamaan lausuntoon ei saa hakea muutosta valittamalla.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

28.

Laki

julkisten alojen eläkelain 139 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan julkisten alojen eläkelain (81/2016) 139 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

139 §

139 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksen hakeminen

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta Kevan tämän lain nojalla antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään laissa työeläkeasioidenmuutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005).

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään. Vakuutusosikeudesta ja sen jäsenistä säädetään vakuutusosikeuslaissa (132/2003).

Asianosaisen on toimitettava valituskirjelmä muutoksenhakuajassa Kevan tekemästä päätöksestä sekä työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksestä Kevalle.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta Kevan tämän lain nojalla antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään laissa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annettussa laissa (677/2005).

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään. Vakuutusosikeudesta ja sen jäsenistä säädetään *tuomioistuinjaissa* (/).

Asianosaisen on toimitettava valituskirjelmä muutoksenhakuajassa Kevan tekemästä päätöksestä sekä työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksestä Kevalle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

29.

Laki**työntekijän eläkelain 128 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työntekijän eläkelain (395/2006) 128 § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

128 §

128 §

*Muutoksen hakeminen**Muutoksen hakeminen*

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään laissa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta (677/2005) ja vakuutusoikeudesta *vakuutuslaki* (132/2003). Valtioneuvosto nimittää sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön esityksestä enintään viideksi vuodeksi kerrallaan työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan työelämän ja työmarkkinoiden olosuhteita tuntevia jäseniä, joista vähintään neljä on määrättävä työnantajajärjestysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja vähintään neljä työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusoikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Eläketurvakeskuksen päätökseen, joka koskee 111 §:n 1 momentissa tarkoitettua eläkehakemuksen käsittelyyn toimivaltaista eläkelaitosta, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusoikeudesta *tuomioistuinjaikissa* (/). Valtioneuvosto nimittää sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön esityksestä enintään viideksi vuodeksi kerrallaan työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan työelämän ja työmarkkinoiden olosuhteita tuntevia jäseniä, joista vähintään neljä on määrättävä työnantajajärjestysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja vähintään neljä työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusoikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Eläketurvakeskuksen päätökseen, joka koskee 111 §:n 1 momentissa tarkoitettua eläkehakemuksen käsittelyyn toimivaltaista eläkelaitosta, ei saa hakea muutosta valittamalla.

HE 7/2016 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

30.

Laki

maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 57 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain (612/2006) 57 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

57 §

57 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosasto. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosastosta *vakuutusosasto* annetussa laissa (132/2003).

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tai ennakkopäätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosastolta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosasto. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosastosta *tuomioistuinnäkö* (/).

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tai ennakkopäätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosastolta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .

31.

Laki

yrittäjän eläkelain 124 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yrittäjän eläkelain (1272/2006) 124 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

124 §

124 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta *vakuutusosoikeuslaissa* (132/2003). Valtioneuvosto nimittää työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan sosiaali- ja terveystieteiden esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan kaksi työlämän olosuhteita tuntevaa jäsentä, jotka ovat perehtyneet yrittäjätoimintaan ja joista edustavimmat yrittäjäjärjestöt tekevät ehdotuksen sosiaali- ja terveystieteiden esitykselle.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain perusteella antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosoikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta *tuomioistuinlaissa* (/). Valtioneuvosto nimittää työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan sosiaali- ja terveystieteiden esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan kaksi työlämän olosuhteita tuntevaa jäsentä, jotka ovat perehtyneet yrittäjätoimintaan ja joista edustavimmat yrittäjäjärjestöt tekevät ehdotuksen sosiaali- ja terveystieteiden esitykselle.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain perusteella antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosoikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

32.

Laki

maatalousyrittäjän eläkelain 103 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) 103 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

103 §

103 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annettussa laissa (677/2005) ja vakuutusosikeudesta *vakuutusosikeuslaissa (132/2003)*. Valtioneuvosto nimittää työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan kaksi työelämän olosuhteita tuntevaa jäsentä, jotka ovat perehtyneet maatalousyrittäjätoimintaan ja joista 116 §:n 1 momentissa mainitut järjestöt tekevät ehdotuksen sosiaali- ja terveysministeriölle.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain perusteella antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annettussa laissa (677/2005) ja vakuutusosikeudesta *tuomioistuinjaissa (/)*. Valtioneuvosto nimittää työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan kaksi työelämän olosuhteita tuntevaa jäsentä, jotka ovat perehtyneet maatalousyrittäjätoimintaan ja joista 116 §:n 1 momentissa tarkoitettut järjestöt tekevät ehdotuksen sosiaali- ja terveysministeriölle.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain perusteella antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusosikeudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

—
 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .
 —

33.

Laki

merimieseläkelain 125 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merimieseläkelain (1290/2006) 125 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

125 §

125 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusoi- keus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulauta- kunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläke- asioiden muutoksenhakulautakunnasta anne- tussa laissa (677/2005) ja vakuutusoi- keudesta vakuutusoi- keuslaissa (132/2003).

Asianosainen saa hakea valittamalla muu- tosta eläkekassan tämän lain nojalla antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhaku- lautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallin- tolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muu- tosta työeläkeasioiden muutoksenhaku- lautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen vakuutusoi- keudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Eläketurvakeskuksen 108 §:n ja työntekijän eläkelain 111 §:n 1 momentin nojalla anta-maan päätökseen, joka koskee toimivaltaisen eläkelaitoksen määräytymistä, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioi- den muutoksenhakulautakunta ja vakuutusoi- keus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulauta- kunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläke- asioiden muutoksenhakulautakunnasta anne- tussa laissa (677/2005) ja vakuutusoi- keudesta vakuutusoi- keuslaissa (/).

Asianosainen saa hakea valittamalla muu- tosta eläkekassan tämän lain nojalla anta-maan päätökseen työeläkeasioiden muutok- senhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa (586/1996) sääde- tään.

Asianosainen saa hakea valittamalla muu- tosta työeläkeasioiden muutoksenhaku- lautakunnan muutoksenhakuasiassa anta-maan päätökseen vakuutusoi- keudelta siten kuin tässä laissa ja hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Eläketurvakeskuksen 108 §:n ja työntekijän eläkelain 111 §:n 1 momentin nojalla anta-maan päätökseen, joka koskee toimivaltaisen eläkelaitoksen määräytymistä, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

34.

Laki

kansaneläkelain 77 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansaneläkelain (568/2007) 77 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 358/2010,
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

77 §

77 §

Muutoksenhakuoikeus

Muutoksenhakuoikeus

Muutoksenhakua varten on sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta ja vakuutus-oikeus. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta säädetään sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1299/2006) ja vakuutus-oikeudesta *vakuutus-oikeuslaissa (132/2003)*.

Kansaneläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta kirjallisella valituksella. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutus-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Vakuutus-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Kansaneläkelaitoksen antamaan väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Muutoksenhakua varten on sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta ja vakuutus-oikeus. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta säädetään sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1299/2006) ja vakuutus-oikeudesta *tuomioistuinjaissa (/)*.

Kansaneläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta kirjallisella valituksella. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutus-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Vakuutus-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Kansaneläkelaitoksen antamaan väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

35.

Laki

vammaisetuuksista annetun lain 36 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) 36 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

36 §

36 §

Muutoksenhakuoikeus

Muutoksenhakuoikeus

Muutoksenhakua varten on sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta ja vakuutusoikeus. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta säädetään sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1299/2006) ja vakuutusoikeudesta *vakuutusoikeuslaissa (132/2003)*.

Kansaneläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta kirjallisella valituksella. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutusoikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Vakuutusoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Kansaneläkelaitoksen antamaan väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta

Muutoksenhakua varten on sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta ja vakuutusoikeus. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta säädetään sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1299/2006) ja vakuutusoikeudesta *tuomioistuinjaissa (/)*.

Kansaneläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta kirjallisella valituksella. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutusoikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Vakuutusoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Kansaneläkelaitoksen antamaan väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

36.

Laki

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 35 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 35 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1330/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

35 §

Muutoksenhakuoikeus

Muutoksenhakua varten on sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta ja vakuutus oikeus. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta säädetään sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1299/2006) ja vakuutus oikeudesta *vakuutus oikeus laissa (132/2003)*.

Kansaneläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta kirjallisella valituksella. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutus oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttö laissa (586/1996) säädetään. Vakuutus oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Kansaneläkelaitoksen antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla, jos päätös on annettu väliaikaisena tai 25 a §:n 2 momentin perusteella.

Ehdotus

35 §

Muutoksenhakuoikeus

Muutoksenhakua varten on sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta ja vakuutus oikeus. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta säädetään sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1299/2006) ja vakuutus oikeudesta *tuomioistu in laissa (/)*.

Kansaneläkelaitoksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta kirjallisella valituksella. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutus oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttö laissa (586/1996) säädetään. Vakuutus oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Kansaneläkelaitoksen antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla, jos päätös on annettu väliaikaisena tai 25 a §:n 2 momentin perusteella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

37.

Laki**työttömyysturvalain 12 a luvun 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysturvalain (1290/2002) 12 a luvun 2 §, sellaisena kuin se on laissa 1089/2006, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

12 a luku

12 a luku

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta**Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta**

2 §

2 §

*Puheenjohtaja ja jäsenet**Puheenjohtaja ja jäsenet*

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnassa on puheenjohtaja, joka voi olla päätoiminen, sekä tarpeellinen määrä varapuheenjohtajia, lakimiesjäseniä, lääkärijäseniä sekä työelämän ja työmarkkinoiden olosuhteita tuntevia jäseniä, jotka toimivat tuomarin vastuulla. Muille jäsenille kuin puheenjohtajalle ja varapuheenjohtajille määrätään henkilökohtaiset varajäsenet.

Valtioneuvosto määrää puheenjohtajan, varapuheenjohtajat, muut jäsenet ja heidän varajäsenensä viideksi vuodeksi kerrallaan. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden nimitetään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Muutoin heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista on säädetty. Työelämän ja työmarkkinoiden olosuhteita tuntevista jäsenistä puolet on nimitettävä työnantajayhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja puolet työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan jäsenten tulee olla työttömyysturvasioihin perehtyneitä. Puheenjohtajan, varapuheenjohtajien ja lakimiesjäsenten sekä näiden varajäsenten tulee lisäksi olla tuomarin-

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnassa on puheenjohtaja, joka voi olla päätoiminen, sekä tarpeellinen määrä varapuheenjohtajia, lakimiesjäseniä, lääkärijäseniä sekä työelämän ja työmarkkinoiden olosuhteita tuntevia jäseniä, jotka toimivat tuomarin vastuulla. Muille jäsenille kuin puheenjohtajalle ja varapuheenjohtajille määrätään henkilökohtaiset varajäsenet.

Valtioneuvosto määrää puheenjohtajan, varapuheenjohtajat, muut jäsenet ja heidän varajäsenensä viideksi vuodeksi kerrallaan. Heidän paikkansa vapautuessa kesken toimikauden nimitetään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Muutoin heidän oikeuteensa pysyä tehtävässään sovelletaan, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään. Työelämän ja työmarkkinoiden olosuhteita tuntevista jäsenistä puolet on nimitettävä työnantajayhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja puolet työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan jäsenten tulee olla työttömyysturvasioihin perehtyneitä. Puheenjohtajan, varapuheenjohtajien ja lakimiesjäsenten sekä näiden varajäsenten tulee lisäksi olla tuomarin-

HE 7/2016 vp

Voimassa oleva laki

virkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita. Lääkärijäsenten ja näiden varajäsenten tulee olla laillistettuja lääkäreitä.

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja jäsenen on ryhtyessään tehtäväänsä *vannottava tuomarinvala tai* annettava tuomarinvakuutus siten kuin *oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a ja 7 §:ssä* säädetään, jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin.

Ehdotus

virkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita. Lääkärijäsenten ja näiden varajäsenten tulee olla laillistettuja lääkäreitä.

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja jäsenen on ryhtyessään tehtäväänsä *annettava tuomarinvakuutus, jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

38.

Laki

työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain (677/2005) 5 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Tuomarinvala ja -vakuutus

Tuomarinvakuutus

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajien ja jäsenten on *vanhentava tuomarinvala tai* annettava tuomarinvakuutus muutoksenhakulautakunnassa siten kuin *oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a ja 7 §:ssä* säädetään, jollei hän ole tehnyt sitä aikaisemmin.

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajien ja jäsenten on annettava tuomarinvakuutus muutoksenhakulautakunnassa, *jollei hän ole tehnyt sitä aikaisemmin. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.*

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 _____ .

39.

Laki

sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta annetun lain (1299/2006) 6 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Tuomarin vala ja vakuutus sekä eroamisikä

Tuomarinvakuutus sekä eroamisikä

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja jäsenen on ryhtyessään tehtäväänsä *vannottava tuomarinvala* tai annettava tuomarinvakuutus siten kuin oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a ja 7 §:ssä säädetään, jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin.

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja jäsen on velvollinen eroamaan tehtävästään sen kuukauden päättyessä, jonka kuluessa hän täyttää 68 vuotta.

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja jäsenen on ryhtyessään tehtäväänsä annettava tuomarinvakuutus, *jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin*. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.

Muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja jäsen on velvollinen eroamaan tehtävästään sen kuukauden päättyessä, jonka kuluessa hän täyttää 68 vuotta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

40.

Laki**kuvaohjelman 32 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kuvaohjelman (710/2011) 32 § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

32 §

32 §

*Kuvaohjelmalautakunta**Kuvaohjelmalautakunta*

Kuvaohjelmalautakunnassa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä neljä muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Valtioneuvosto määrää jäsenet ja varajäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Lautakunnan jäsenten esteellisyyden sovelletaan tuomarin esteellisyyttä koskevia säännöksiä. Lautakunnan jäsenet *vannovat tuomarinvalan tai* antavat tuomarinvakuutuksen siten kuin oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a ja 7 §:ssä säädetään, jos he eivät ole sitä aikaisemmin tehneet.

Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla oikeustieteen ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita. Muista jäsenistä ja varajäsenistä tulee osan olla perehtyneitä lasten kehitystä koskeviin kysymyksiin ja osan kuvalliseen viestintään. Lautakunta voi käyttää apunaan asiantuntijoita.

Lautakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, lasten kehitystä koskeviin kysymyksiin perehtynyt jäsen ja vähintään yksi muu jäsen on läsnä. Lautakunnan päätökseksi tulee se mielipide, jota jäsenten enemmistö on kannattanut. Äänten mennessä tasan päätökseksi tulee se mielipide, joka on valittajalle edullisempi.

Kuvaohjelmalautakunnassa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä neljä muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Valtioneuvosto määrää jäsenet ja varajäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Lautakunnan jäsenten esteellisyyden sovelletaan tuomarin esteellisyyttä koskevia säännöksiä. Lautakunnan jäsenet antavat tuomarinvakuutuksen, *jos he eivät ole sitä aikaisemmin tehneet. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.*

Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla oikeustieteen ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita. Muista jäsenistä ja varajäsenistä tulee osan olla perehtyneitä lasten kehitystä koskeviin kysymyksiin ja osan kuvalliseen viestintään. Lautakunta voi käyttää apunaan asiantuntijoita.

Lautakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, lasten kehitystä koskeviin kysymyksiin perehtynyt jäsen ja vähintään yksi muu jäsen on läsnä. Lautakunnan päätökseksi tulee se mielipide, jota jäsenten enemmistö on kannattanut. Äänten mennessä tasan päätökseksi tulee se mielipide, joka on valittajalle edullisempi.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

41.

Laki

opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta annetun lain (956/2011) 4 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Tuomarin vala ja vakuutus

Tuomarinvakuutus

Lautakunnan jäsenen on ryhtyessään tehtävänsä *vannottava tuomarinvala tai* annettava tuomarinvakuutus siten kuin oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a ja 7 §:ssä säädetään, jollei hän ole vannonut tuomarinvalaa tai antanut tuomarinvakuutusta jo aiemmin.

Lautakunnan jäsenen on ryhtyessään tehtävänsä annettava tuomarinvakuutus, *jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

42.

Laki

opintotuen muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotuen muutoksenhakulautakunnasta annetun lain (1080/2012) 6 § seuraavas-
ti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Tuomarivala ja -vakuutus

Tuomarinvakuutus

Päätoimisen puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muun jäsenen on *vannottava tuomarivala tai* annettava tuomarinvakuutus, jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin. Valan ja vakuutuksen antamisesta säädetään oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a ja 7 §:ssä.

Päätoimisen puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muun jäsenen on annettava tuomarinvakuutus, *jollei hän ole tehnyt sitä jo aiemmin. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

43.

Laki

tekijänoikeuslain 61 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tekijänoikeuslain (404/1961) 61 b §, sellaisena kuin se on laissa 607/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

61 b §

61 b §

Tuomioistuimen asiantuntija

Tuomioistuimen asiantuntija

Käsitellessään 61 a §:ssä tarkoitettua asiaa kärjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi markkinaoikeudesta annetun lain (99/2013) 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto kärjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista kärjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeuteen palkkioon sovelletaan, mitä markkinaoikeudesta annetun lain 37 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenen palkkiosta.

Käsitellessään 61 a §:ssä tarkoitettua asiaa kärjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi *tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa* tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto kärjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista kärjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

44.

Laki

tavaramerkkilain 43 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tavaramerkkilain (7/1964) 43 b §, sellaisena kuin se on laissa 107/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

43 b §

Käsitellessään 43 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi markkinaoikeudesta annetun lain (99/2013) 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeuteen palkkioon sovelletaan, mitä markkinaoikeudesta annetun lain 37 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenen palkkiosta.

Ehdotus

43 b §

Käsitellessään 43 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi *tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa* tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

45.

Laki

patenttilain 66 c §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan patenttilain (550/1967) 66 c §, sellaisena kuin se on laissa 101/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

66 c §

Käsitellessään 66 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi markkinaoikeudesta annetun lain (99/2013) 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeuteen palkkioon sovelletaan, mitä markkinaoikeudesta annetun lain 37 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenen palkkiosta.

66 c §

Käsitellessään 66 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi *tuomioistuinelain* (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinelain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

46.

Laki

mallioikeuslain 43 c §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan mallioikeuslain (221/1971) 43 c §, sellaisena kuin se on laissa 109/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

43 c §

Käsitellessään 43 a §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi markkinaoikeudesta annetun lain (99/2013) 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeuteen palkkioon sovelletaan, mitä markkinaoikeudesta annetun lain 37 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenen palkkiosta.

Ehdotus

43 c §

Käsitellessään 43 a §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi *tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa* tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 ____ .

47.

Laki

sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 11 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/1978) 11 a §, sellaisena kuin se on laissa 117/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

11 a §

Käsitellessään 11 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi markkinaoikeudesta annetun lain (99/2013) 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeuteen palkkioon sovelletaan, mitä markkinaoikeudesta annetun lain 37 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenen palkkiosta.

Ehdotus

11 a §

Käsitellessään 11 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi *tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa* tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

48.

Laki

toiminimilain 29 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toiminimilain (128/1979) 29 b §, sellaisena kuin se on laissa 110/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

29 b §

Käsitellessään 29 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi markkinaoikeudesta annetun lain (99/2013) 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeuteen palkkioon sovelletaan, mitä markkinaoikeudesta annetun lain 37 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenen palkkiosta.

Ehdotus

29 b §

Käsitellessään 29 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi *tuomioistuininlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa* tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuininlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta
20 . _____

49.

Laki

yhteismerkkinlain 6 d §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhteismerkkinlain (795/1980) 6 d §, sellaisena kuin se on laissa 108/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

6 d §

Käsitellessään 6 b §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi markkinaoikeudesta annetun lain (99/2013) 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeuteen palkkioon sovelletaan, mitä markkinaoikeudesta annetun lain 37 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenen palkkiosta.

Ehdotus

6 d §

Käsitellessään 6 b §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi *tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa* tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta
20 . _____

50.

Laki

yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain 43 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetun lain (32/1991) 43 b §, sellaisena kuin se on laissa 106/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

43 b §

43 b §

Asiantuntija rikosasiassa

Asiantuntija rikosasiassa

Käsitellessään 43 §:ssä tarkoitettua asiaa kärjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi markkinaoikeudesta annetun lain (99/2013) 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto kärjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista kärjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeuteen palkkioon sovelletaan, mitä markkinaoikeudesta annetun lain 37 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenen palkkiosta.

Käsitellessään 43 §:ssä tarkoitettua asiaa kärjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi *tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa* tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto kärjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista kärjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

51.

Laki

hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain 44 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hyödyllisyysmallioikeudesta annetun lain (800/1991) 44 b §, sellaisena kuin se on laissa 105/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

44 b §

Käsitellessään 44 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi markkinaoikeudesta annetun lain (99/2013) 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeuteen palkkioon sovelletaan, mitä markkinaoikeudesta annetun lain 37 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenen palkkiosta.

Ehdotus

44 b §

Käsitellessään 44 §:ssä tarkoitettua asiaa käräjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi *tuomioistuininlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa* tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto käräjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuininlain 17 luvun 22 §:ssä.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

52.

Laki

kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain 47 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain (1279/2009) 47 b §, sellaisena kuin se on laissa 115/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

47 b §

Asiantuntija rikosasiassa

Käsitellessään 47 §:ssä tarkoitettua asiaa kärjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi markkinaoikeudesta annetun lain (99/2013) 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto kärjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista kärjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeuteen palkkioon sovelletaan, mitä markkinaoikeudesta annetun lain 37 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenen palkkiosta.

Ehdotus

47 b §

Asiantuntija rikosasiassa

Käsitellessään 47 §:ssä tarkoitettua asiaa kärjäoikeudella voi olla apunaan asiantuntijoina enintään kaksi *tuomioistuinlain (/) 17 luvun 10 §:n 2 momentissa* tarkoitettua asiantuntijajäsentä.

Asiantuntijan on annettava kirjallinen lausunto kärjäoikeuden hänelle tekemistä kysymyksistä. Asiantuntijalla on oikeus tehdä kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Ennen asian ratkaisemista kärjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua asiantuntijan lausunnosta.

Asiantuntijan oikeudesta palkkioon säädetään tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 . _____

53.

Laki

puutavaran mittauksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puutavaran mittauksesta annetun lain (414/2013) 11 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

11 §

Virallisen mittaaajan ja mittauslautakunnan jäsenen tuomarin vastuu ja esteellisyys

Virallisen mittaaajan ja mittauslautakunnan jäsenen tuomarin vastuu ja esteellisyys

Virallinen mittaaaja ja mittauslautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla. Virallisen mittaaajan ja mittauslautakunnan jäsenen on ennen tehtäväänsä ryhtymistä *vannottava tuomarinvala tai* annettava tuomarinvakuutus käräjäoikeudessa, jollei hän ole tehnyt sitä aikaisemmin. Mittauslautakunnan jäsen voi vannon tuomarinvalan tai antaa tuomarinvakuutuksen myös mittauslautakunnan puheenjohtajana toimivan jäsenen edessä. Muilta osin tuomarinvalasta ja -vakuutuksesta säädetään oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 a ja 7 §:ssä.

Virallisen mittaaajan ja mittauslautakunnan pysyvien jäsenten esteellisyyteen sovelletaan, mitä tuomarin esteellisyydestä säädetään.

Vaihtuvien asiantuntijajäsenten tulee olla käsiteltävän asian suhteen riippumattomia.

Virallinen mittaaaja ja mittauslautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla. Virallisen mittaaajan ja mittauslautakunnan jäsenen on ennen tehtäväänsä ryhtymistä *annettava tuomarinvakuutus käräjäoikeudessa*, jollei hän ole tehnyt sitä aikaisemmin. Mittauslautakunnan jäsen voi antaa tuomarinvakuutuksen myös mittauslautakunnan puheenjohtajana toimivan jäsenen edessä. Muilta osin *tuomarinvakuutuksesta säädetään tuomioistuinlain (/) 1 luvun 7 §:ssä*.

Virallisen mittaaajan ja mittauslautakunnan pysyvien jäsenten esteellisyyteen sovelletaan, mitä tuomarin esteellisyydestä säädetään.

Vaihtuvien asiantuntijajäsenten tulee olla käsiteltävän asian suhteen riippumattomia.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

54.

Laki

maaseutuelinkeinoasioiden muutoksenhaku-uudistuksen voimaantulosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maaseutuelinkeinoasioiden muutoksenhaku-uudistuksen voimaantulosta annetun lain (75/2014) 6 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

6 §

Henkilöstön siirtyminen

Maaseutuelinkeinojen valituslautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lainkäyttöneuvoksen virat lakkaavat tämän lain voimaan tullessa.

Maaseutuelinkeinojen valituslautakunnassa päätoimisesti toimivat, tuomareiden nimittämisestä annetun lain (205/2000) 11 §:ssä säädetty kelpoisuusvaatimukset täyttävät lainkäyttöneuvokset voidaan siirtää tämän lain voimaan tullessa Hämeenlinnan hallinto-oikeuden hallinto-oikeustuomarin virkaan, enintään kuitenkin nykyisen toimikautensa loppuun. Siirtäminen edellyttää virkamiehen suostumusta.

Valituslautakunnan muut virat sekä niihin nimitetyt henkilöt siirretään valtion virkamieslain (750/1994) 5 a §:n nojalla Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen. Sama koskee lain voimaan tullessa määräaikaisessa virkasuhteessa olevia henkilöitä määräaikaisen virkasuhteen päättymiseen saakka. Siirto edellyttää asianomaisen henkilön suostumusta.

Ehdotus

6 §

Henkilöstön siirtyminen

Maaseutuelinkeinojen valituslautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lainkäyttöneuvoksen virat lakkaavat tämän lain voimaan tullessa.

Maaseutuelinkeinojen valituslautakunnassa päätoimisesti toimivat, *tuomioistuinlain (/) 10 luvun 1 §:ssä* säädetty kelpoisuusvaatimukset täyttävät lainkäyttöneuvokset voidaan siirtää tämän lain voimaan tullessa Hämeenlinnan hallinto-oikeuden hallinto-oikeustuomarin virkaan, enintään kuitenkin nykyisen toimikautensa loppuun. Siirtäminen edellyttää virkamiehen suostumusta.

Valituslautakunnan muut virat sekä niihin nimitetyt henkilöt siirretään valtion virkamieslain (750/1994) 5 a §:n nojalla Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen. Sama koskee lain voimaan tullessa määräaikaisessa virkasuhteessa olevia henkilöitä määräaikaisen virkasuhteen päättymiseen saakka. Siirto edellyttää asianomaisen henkilön suostumusta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

55.

Laki

yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain (1327/2014) 3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Kelpoisuusvaatimukset

Kelpoisuusvaatimukset

Puheenjohtajalla tulee olla hyvä perehtyneisyys lautakunnan toimialaan ja käytännössä osoitettu johtamistaito sekä tuomareiden nimittämisestä annetun lain (205/2000) 11 §:n 1 momentissa tarkoitettu kelpoisuus tuomarinvirkaan. Lautakunnan muilta jäseniltä ja varajäseniltä vaaditaan hyvää perehtyneisyyttä lautakunnan toimialaan. Lainoppineilta jäseniltä ja heidän varajäseniltään vaaditaan lisäksi oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto tai oikeustieteellinen jatkotutkinto.

Puheenjohtajalla tulee olla hyvä perehtyneisyys lautakunnan toimialaan ja käytännössä osoitettu johtamistaito sekä *tuomioistuinlain* (/) 10 luvun 1 §:n 1 momentin mukainen kelpoisuus tuomarinvirkaan. Lautakunnan muilta jäseniltä ja varajäseniltä vaaditaan hyvää perehtyneisyyttä lautakunnan toimialaan. Lainoppineilta jäseniltä ja heidän varajäseniltään vaaditaan lisäksi oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto tai oikeustieteellinen jatkotutkinto.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .